philip glass • turgut berkes • bill laswell • tupac shakur • notorious big • oğuz aral

ROLL

900 000 TL haziran. sayı: 2000/06

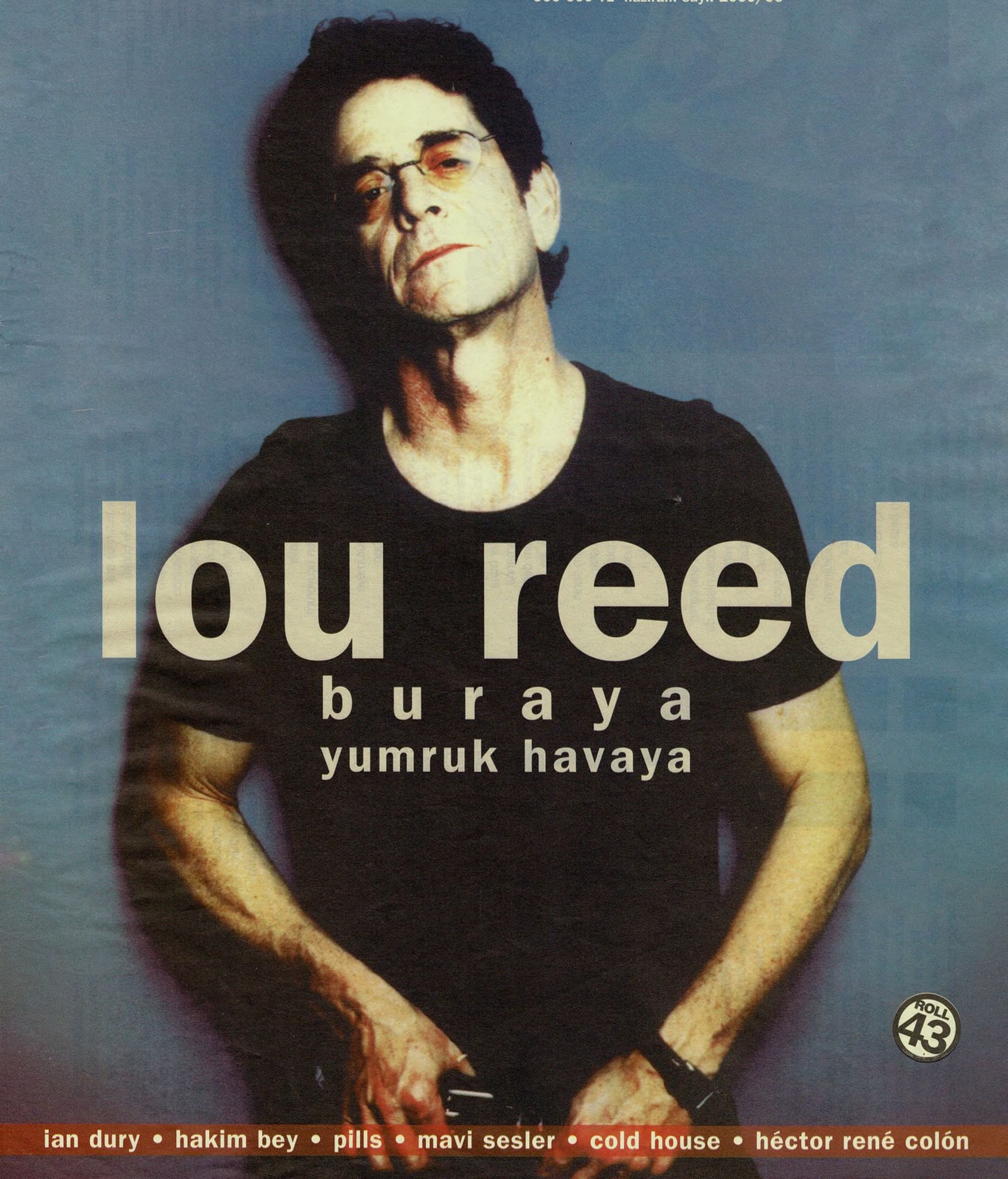

lou reed

buraya yumruk havaya

ROLL 43

ian dury • hakim bey • pills • mavi sesler • cold house • héctor rené colón

Rock and roll plakları

Rock and roll plakları yaparım
Üç kuruşa satarım
Kazanırım ekmeğimi, doyururum çocuklarımı
Her şey sizin güzel zamanlarınız için
Hüzün anında geçip gider
Garantisi var rahatlatır
Harbi funky bir alışveriştir
Sakınola kaçırmayın
Parıldamıyorsa akşam güneşi arkadaşım
Bak ne yapacağım, söyleyeyim
Bu ritmi çakıp duracağım
Yanına varana dek senin
Rock and roll plakları yaparım
Üç kuruşa satarım
Kazanırım ekmeğimi, doyururum çocuklarımı
Her şey sizin güzel zamanlarınız için

Mona

Mona, gelir sabahları
Bir şişe şarap getirir yanında
Yatağıma süzülür, okşar başımı
Rahatlatır beni
Rahatlatır beni
Mona, çıkagelir bir cuma
Yanımda geçirir geceyi
Mona, süzülür yatakodama
Ruhumu uçurmaya
Ruhumu uçurmaya
Para mara getirmez Mona
Yiyecek yoktur yanında
Tatlı mı tatlı aşkıdır çantasındaki
Cennet eder öğlenlerimi
Cennet eder öğlenlerimi
Gün düşünce penceremden
Bir başka gece gelir geçer
Bal gibi biliyorum
Çünkü berbat hissediyorum
Anladınız ya gitti Mona
Anladınız ya gitti Mona

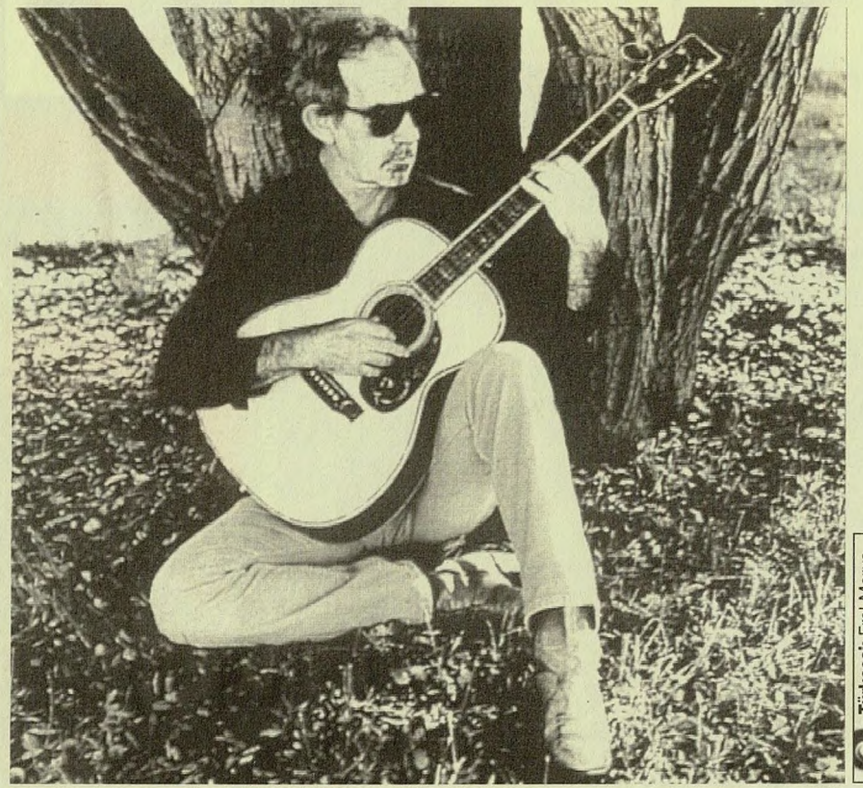

Türkçesi: Erol Merve

Günler geçiyor

Şu tuhaf sigarayı yakınca
Bana da uzatır mısın bir ara
Bir öyleyim bir böyle çünkü
Yarenlik edecek o bana
Yıllar var ki kayıp bir şarkıcıyım
Ömrüm geçiyor sırat köprüsünde
İade edeceğim hemen sana
Benim değil biliyorum
Yok öldürme sigarayı var daha
Gayet iyi tütüyor işte
Bir fırt daha çekerim belki
Öyle mi diyorsun
Aaaah, geçiyor günler
Öylece oturuyorum, harbiden uçuyorum
Aaaah, ne de güzel parlıyor
Gelip geçiyor herkes, ben askıdayım öylece
Hey, duvarlar başladı yürümeye
Tavan oluverdi taban
Nedir bu vızıltı kafamda
Cereyan yüklü hava
Oğlum, ben harbiden koptum
Harbi cool hissediyorum
Galiba bir tane daha yakacağım
Ben de salağın tekiyim işte
Biliyorsun illegal diyorlar buna
Ama ne legal ki şu zamanda
Ne yaparsan yap mühim değil
Bir mevzun olacak illa
Aaaah, geçiyor günler
Oturduğum yerde uçuyorum sanki
Aaaah, yuh olsun bana
Atacaklar beni mahpusa
Yine de gelmemeliyim kendime
Şu halime bir bak
Farkındayım diyorlar ki
"Bir deri bir kemik kalmış adam"
Verebilirim hesabını günahımın sevabımın
Her ne kadar hep bu yolun yolcusu olsam da
Galiba bırakacağım yarına
Belki başka bir gün
Aaaah, geçiyor günler
Öylece oturuyorum, harbiden uçuyorum
Bilirsin yoktur zamanın sağı solu
Sadece geçiverir budur onun yolu
Her şey müsaittir eğilip bükülmeye
Bakınırken etrafa
Şaştım kaldım
Çekip gitmiş herkes
Benden başka
Aaaah, geçiyor günler
Öylece oturuyorum, harbiden uçuyorum
Aaaah, ne de güzel parlıyor
Gelip geçiyor herkes, ben askıdayım öylece

Şahane kadın

Bir sevgilim var oğlum, dört dörtlük
Gündüz seviyor beni, gece seviyor
Bir olayı var ki âlâsından cool
Şahane bir kadın, yok kuralı muralı
Teni yumuşacık, pürüzsüz, ipek gibi
Bir erkeğin istediği her şey var onda
Şüphem yok bundan, hele sevişince
Altta da iyi muamelesi üstte de
Şahane bir kadın, dört dörtlük
Dörtnala sevişmek istiyorum onunla
Şahane bir kadın, hele sevişince
Altta da iyi muamelesi üstte de
Hep hazır ve nazır, hep dolu arzuyla
O sihir var işte onda
Sıradan adam
Kral oluyor onun yanında
Çok mahir aşk mevzuunda
Unut derdini tasanı oğlum
İlaç bu kadında
Şahane bir kadın, dört dörtlük
Dörtnala sevişmek istiyorum onunla
Altta da iyi muamelesi üstte de
Şahane bir kadın, hele sevişince
Altta da iyi muamelesi üstte de

Anan reggae sever mi

Anan reggae sever mi
Anan reggae sever mi
Hey, hey, hey, hey, hey
Anan reggae sever mi
Eve dönmelisin şehre
Tutturup Jamaica yolunu
Daha iyi ya gelsen eve
Tutturup Jamaica yolunu
Hey, hey, hey, hey, hey
Sana her gün danseder mi
Seyret onu seyret
Sana her gün danseder mi istediğinde
Hey, hey, hey, hey, hey
Anan reggae sever mi
Anan reggae sever mi

cale

İhtiyar adam ve ben

İhtiyar adam balık tutar her sabah
Her gün nehri aşar gelir
Ben bankta otururum seslenirim geçerken
"Rastgele ihtiyar, vuruyor mu bugün?"
Uyanırım sabahları, düşünürüm dertlerimi
Suya doğru inerim, geçip gider hepsi
Ne vakit görünse ihtiyar bata çıka nehirden
"Rastgele ihtiyar, vuruyor mu bugün?"
Kıyak bir olayımız var onunla şimdi
Ağır mesai değil, yanlış anlamayın beni
İhtiyar ve ben, iyiyiz beraberken
O balığını tutuyor gün boyu pinekliyorum ben
O balığını tutuyor gün boyu pinekliyorum ben

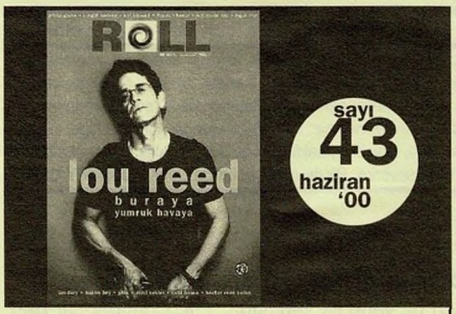

4 Ajans

9 Mavi Sesler

12 Ian Dury

14 Philip Glass

16 Hakim Bey

20 Bill Laswell

24 Oğuz Aral

29 Lou Reed

38 Kıraathane

39 Ahmet İnsel

44 20 Yılın Ardında Hip-Hop

50 Gayd

52 Albümler

56 Liste

57 Turgut Berkes

62 Ansiklopedi

Abdurrahim Soğan, Ahmet Eken, Ali Yıldızay, Alican Tayla, Atilla Aydoğdu, Ayşe Draz, Baran Özdemir, Bihter Sabanoğlu, Cem Sorguç, Cüneyt Cebenoyan, Derya Bengi, Donat Bayer, Duygu Akın, Ender Ergün, Eray Makal, Erdir Zat, Fatih Özgüven, Gökhan Akçura, Gökhan Pamuk, Gülüş Gülcügil, Günay Usta, Hakan Lokanoğlu, HknKrtsh, Hilmi Tezgör, İlker Aksoy, Kerem Demir, Kutlukhan Kutlu, Mehmet Ali Meram, Melih Katıkol, Merve Erol, Nedim Yalgı, Neslihan Say, Nevzat Çalışkan, Ogan Güner, Osman Kaytazoğlu, Özgür Uçkan, Özhan Binici, Salih Nâzım Peker, Sarp Keskiner, Sarven Bingül, Serdar Beyaz, Serdar Karataş, Serkan Seymen, Sevan Ataoğlu, Sevin Okyay, Sid, Siren İdemen, Sungu Çapan, Şahan Nuhoğlu, Ulaş Özdemir, Ümit Bayazoğlu, Yücel Göktürk **baskı:** Lebib Yalkın Yayımları ve Basım İşleri **dağıtım:** Bir-Yay **adres:** Sıraselviler Cad. Billurcu Sok. 32/3 Taksim - İstanbul **tel-faks** 245 56 06 **yıl** 4 **sayı** 43 **haziran** '00 **imtiyaz hakkı:** Nefes Yayıncılık adına Yücel Göktürk **sorumlu yazışleri müdürü:** E. Derya Bengi **ilan irtibat:** Orhan Esen (231 53 48 - 233 49 81)

AYDA BİR YAYINLANIR

ROLL OVER

Neyzen

Usta usta ne düşünüyorsun bu hususta Neyzen iyi gelmez mi şu sıcakta

Ulu Tanrım ölü müsün, diri mi?
İsa gibi yoksa üçün biri mi?

Geçen gençlik günlerine yanmayan
Yok gibidir, bense bakar geçerim

Düşeli derdi firakın ile sevdaya, meye
Müptelayım, deliyim, sinmişim esrar-ı neye
Feleğin kahbe başında paralansın parası,
Ben güzel sevmeğe geldim, değil ekmek yemeye

Nuh gemiden vapura dedi peki
Duman tüttü attı yelken, küreği
Hacı Bektaş bulut gibi dedi ki
Hangimizin işi duman olmadı?

Hancıya şu borcu versem artık,
Meyhaneye postu sersem artık;
Alem mi ne der?.. Ne derse hoştur
Ah, şu tabiatım ne hoştur!

Şu yola kırk senedir attım adım
Daha hâlâ beni ben anlamadım

Metelik girdiği anda cebe, ten oldu çelik,
Doğru meyhaneye gittik, kafayı tütsüledik...

Bir ot idin, kamış oldun, ney oldun
Feryadına karşılık hey hey oldun
Su, kök, filiz, asma, üzüm, mey oldun
Her katreni bana umman edersin

Istırap elinde bir asa gibi,
Bu çile çölünde yürüyenim ben!..
Şu ömrüm çürümüş bir aba gibi,
Ucundan tutup sürüyenim ben!..

Hayvanlara bir hal oldu bir kışt,
Azgınlar bir uçuruma akıştı.
Katırlara üniforma yakıştı,
Göbek attı eşek kaftan içinde!

Dudağında yangın varmış dediler,
Ta ezelden yayan koşarak geldim.
Alev yanaklara sarmış dediler,
Sevda seli oldum taşarak geldim.

Kapılmışım aşk oduna bir kere,
Katlanırım her cefaya, cevre
Uğraya uğraya devirden devre
Bu kainatı aşarak geldim

Yapmak yıkmak senin bu gamlı ömrü,
Ben gönlümü sana verdim götürü,
Sana meftun olduğumdan ötürü
Sarhoş oldum Neyzen, çoşarak geldim.

Sevdalı akşamlar tekin değildir,
Pek dolaşma gönül viranesinde
Gururlu güneşler boyun eğildir,
Şaka yoktur aşkın efsanesinde.

Bir serseriyim ki dur aman bilmem,
Kalbinden başka bir mekan bilmem,
Gök kandil olmuşum, asuman bilmem
Bu mavi gözlerin meyhanesinde

Yamansın her zaman aldattın beni,
Kâh düşürdün, kâhi kaldırdın felek!
Mecnun'sun diyerek Leyla peşinden,
Issız vadilere saldırdın felek!
Rehbersin dedin ben ise kördüm,
Elimle başıma çok çorap ördüm,
Kendimi bıraktım alemi gördüm,
Hesapsız günahlar aldırdım felek!
Şifadır dedin zehir tattırdın,
Gençliğin okunu boşa attırdın,
Körlerin yurdunda ayna sattırdın,
Çıkmaz sokaklara daldırdın felek!

Acaba ben de bugün kendime insan mı desem
Yoksa emsalimi temsil ile hayvan mı desem

Her yanından kemirir yurdumu azgın bir hırs
Çekilen kahra lütuf, çileye ihsan mı desem

Dahli yok kimseciğin, hep kabahat kendimde
Delilik mintarafillah bana bir şan mı desem

Şu sadakat denilen köhne tuzak yok mu bugün
Yeni dinle buna ben şeytanın suratı mı desem

İsterim ben de öğünmek hani bilgi nerede
Her kelin perçemine sümbülü reyhan mı desem

Vaızın sunduğu kevserle cemaat sarhoş
Camiye bar, mescide dükkan mı desem

Her günüm mis gibi dünya kokan bir kavun dilimi senin sayende **NAZIM HİKMET**

Çok para haramsız, çok lâf yalansız olmaz

Özgürlük, dünyayı sis bulutu gibi kaplayan bir hayaldir. Yakalamak istedikçe elinden kaçar. Sana kalan, ellerindeki nemli bir izden başka bir şey değil. **LUIS BUNUEL**, Son Nefesim

Sonunda kafasına kurşun sıkma yürekliliğini bulmuş biri gibi hissediyordu kendini –ama bu kez sıkılan kurşun ölüm değil yaşam getiriyordu, yeni dünyaların doğumuna yol açan bir patlamaydı bu. **PAUL AUSTER**, Şans Müziği

Atlara, demiryollarına, tarlalara, ahirete, aileye, zor zamanlara, viskiye, kur yapmaya, evliliğe, ihanete, ayrılığa, cinayete, savaşa, hapishaneye, serseriliğe, lanetlenmeye, eve, kurtuluşa, ölüme, gurura, neşeye, dindarlığa, isyana, yurtseverliğe, suça, kararlılığa, trajediye, saldırganlığa, kalp kırıklığına ve aşka dair şarkıları severim. Bir de Anneye, bir de Tanrıya. **JOHNNY CASH**

Eli bıçaklı Chrissie

Geçtiğimiz günlerde Chrissie Hynde ve Hayvanlara Karşı Etik Davranış Dayanışma Örgütü'nün 25 üyesi, Amerika'nın en büyük giyim mağazalarından Gap'i işgal ederek olay çıkardı. Mağazanın Hindistan'dan deri ithal ettiğini söyleyen Hynde ve arkadaşları, Hindistan'daki insanlıkdışı mezbahalardan mal alımını protesto etmek üzere bu eylemi düzenlediklerini söylediler. İlk önce mağazaya giren ve bir deri ceket satın alan Hynde, daha sonra müdüriyete giderek bu sebeplerden dolayı cekedi iade etti. Ortalığın karıştığı bir anda elindeki bıçakla mağazadaki derileri parçalamaya girişen Hynde, mağazanın açıklamasına göre 1000 dolarlık bir zarar vermeyi başarmış. Bir süre mağazanın vitrinini de işgal eden Hynde ve arkadaşları, daha sonra tutuklanarak mağazadan çıkarıldılar. Daha sonra bir açıklama yapan Gap yetkilileri, ithal ettikleri derinin % 95'inin Hindistan dışından geldiğini iddia etti... Bu eylemin ilginç tarafı, Gap'ın kendi kendini tuzağa düşürmüş olması. Çünkü Hynde ve üyesi olduğu PETA örgütünü Gap'te kullanılan derilere karşı uyandıran gene Gap olmuş. Gap, bir süre önce deri mamullerinin tanıtımı için Pretenders'ın "Stop Your Sobbing" şarkısını kullanmak için izin istemiş. Chrissie de "kimin nesiymiş bu Gap" diyerekten durumu araştırınca olaylar buralara kadar varmış...

Meğerse Biafra...

Uzun süredir Jello Biafra'dan haber alınamıyordu. Meğerse Biafra, Dünya Ticaret Örgütü'ne karşı örgütlenen son dönemin en kitlesel radikal protestosunun tam ortasındaymış da duymamışız. Seattle'daki olayların ardından şehir merkezi polis tarafından ablukaya alındıktan sonra, 400 kadar gösterici bir kulübe doluşarak, günün anlam ve önemine uygun olarak bir araya gelmiş No WTO Combo adındaki grubu dinlemişler. Grubun solistliğini Jello Biafra yaparken, grubun diğer isimleri Nirvana'nın adamı Krist Novoselic, Novoselic'in yeni grubu Sweet 75'ten Gina Mainwal ve Soundgarden'dan Kim Thayil. No WTO Combo fikri, Birleşmiş Sanatçılar Politik Eylem Komitesinin kurucularından olan Biafra ve Novoselic'in konuşmacı olarak Amerika'yı turladığı zaman ortaya çıkmış. İki kafadar Dünya Ticaret Örgütü'ne karşı yapılacak eylemlerin bir müziğe ihtiyacı olduğuna karar verip olayların ortasına müzisyen olarak katılmışlar. Dead Kennedys tarzı hardcore müziğin icra edildiği konserin kayıtları ise geçtiğimiz günlerde, Biafra'nın plak şirketi Alternative Tentacles tarafından yayınlandı. Konserin ardından Novoselic'in Seattle caddelerinde dolaşarak edindiği izlenimler ise albümün plak kapağına notlar olarak ölümsüzleşmiş.

Bu arada Jello Biafra, ordunun lağvedilmesi ve bütün uyuşturucuların suç olmaktan çıkarılmasını da içeren bir programla Mumia Abu-Jamal'i Amerikan Başkanlığına aday olarak göstererek, Abu-Jamal davasının tekrar gündeme gelmesini sağladı. Kara Panterler Partisi üyesi siyah gazeteci Abu-Jamal 1982'den bu yana bir polisi öldürme suçlamasıyla tutuklu bulunuyor ve idamı isteniyor.

Bob Dylan, 1997'deki "Time Out Of Mind" albümünden bu yana ilk şarkısını, "L.A. Confidential"dan tanıdığımız Curtis Hanson'ın son filmi "Wonder Boys" için yaptı. Bu aynı zamanda, 1973 tarihli "Pat Garrett And The Billy Kid" filminden bu yana Dylan'ın bir film için bestelediği ilk şarkı oluyor. "Things Have Changed" isimli şarkı son albümündeki şarkıların havasındaymış.

İki yıl önce bir trafik kazasında ölen, 80'li yıllarda "Rock Me Amadeus" ve "Jeannie" gibi şarkılarla Avrupa'da ünlenen **Falco**'yla ilgili bir müzikal eylül ayında Almanya'da sahnelenmeye başlayacak. Müzikalin teması Falco ile Mozart'ın hayali buluşması üzerine kurulu.

MC Hammer, Proposition 21 diye bilinen Çete Şiddeti ve Gençlik Suçları yasasını protesto etmek üzere özel yaptırılan bir çelik zindanın içinde üç gün geçirdi. Proposition 21 bir süredir hip hop camiasının gündem maddelerinden birini oluşturan, 14 yaşındaki çocukların dahi seks ve cinayet suçlamalarında reşit suçlularla aynı muameleyi görmesini sağlayan bir yasa maddesi. Daha önce de Chuck D bu konuya el atmış ve 21. Madde aleyhine basında ilanlar vermişti. New York'lu Mos Def ve MeShell Ndegeocello ise yasa aleyhine bir konser düzenledi.

Radiohead'in iki yıl aradan sonra İngiliz dinleyicilerinin karşısına çıkacağı iki konserin bileti bir saatten daha kısa süre içinde tükendi. Scott Walker'ın organizatörlüğünde düzenlenen Meltdown festivali kapsamında Radiohead'in yanısıra Smog ve Jim O'Rourke'ın isimleri açıklanmış durumda. Walker'ın festivalde sahne alması ise beklenmiyor. Bu arada Radiohead gitaristi Ed O'Brien, grubun web sitesinden, Pinochet'nin İngiltere'de olduğu dönemde kendisine destek çıkan Thatcher'a savaş açtı. Radiohead'in esas adamı Thom Yorke ise, PJ Harvey'nin yeni albümünde konuk sanatçılar arasında. Harvey'nin albümünün sonbaharda yayınlanması planlanıyor.

Pogues üyesi **Shane MacGowan**, Kate Moss, Paula Yates, Finley Quaye gibi ünlülerin mekanı olarak ünlenen sosyetik rehabilitasyon merkezi The Pri-

10 gün 10 gece

Bu yıl İstanbul Caz Festivali Temmuz'un 5'iyle 15'i arasında... Açılışı ve kapanışı Açıkhava tiyatrosunda bizim ihtiyar Kübalılar yapıyor: 5 Temmuz Çarşamba İbrahim Ferrer, Omara Partuondo ve Ruben Gonzales liderliğinde Buena Vista Social Club, 15'i cumartesi akşamı ise kendi grubuyla Compay Segundo var... Kübanın gençlerini merak edenler için –"Chan Chan"ı da söyleyen– fişek gibi bir hip hop grubu var: Orishas, 11 Temmuz'da Babylon'da... Lou Reed 7'sinde, Bryan Ferry 8'inde Açıkhava'da olacak. 8 Temmuz'da ayrıca Roni Size Reprazent gösterisi var. Natacha Atlas ve Cheb Mami 13 Temmuz'da aynı akşam sırayla sahne alacak, birlikte birkaç parça patlatmaları da sürpriz olmaz... Ryuichi Sakamoto 11'inde, Ute Lemper ise son gün, 15'inde Lütfi Kırdar'da... 10 Temmuz'daki Andreas Wollenweider konserinin misafirleri Djivan Gasparyan, Carlos Nunez ve Burhan Öçal olacak... Bu sene festivale katılacak diğer müzisyenler, Pappoo Quartet, Nicholas Payton Big Band, Önder Focan, Michel Camilo, Yıldız İbrahimova, Fazıl Say&Kudsi Erguner Jazz Quartet, İlhan Erşahin & Wax Poetic 2000, Wibutee, John Nugent Trio, Tim Hagens Sextet, Patricia Barber, Arkin Allen, DJ Krush... Biletler bu ay satışa çıkar...

4→

Sanki kışın tüm geceleri çevremde toplanıp donmuş bir orman oluşturuyor. Üşüyorum. **JEAN-NOEL PANCRAZI**, Kış Geceleri	Sırrın, kanındır... Onu tümüyle verirsen, ölürsün. *(Berberi atasözü)*	Bir sözcük yüzünden kıskançlık duyulabilir, biraz değişik bir vurgulamadan, çok küçük şeylerden. Bunlar ne kadar küçük şeyler olursa, kıskançlık da o kadar yoğun olur. **BERNARD HENRI-LEVY** Erkekler ve Kadınlar	Kıskanç olarak, dört kez acı çekerim: kıskanç olduğum için, kıskançlığımdan dolayı kendimi suçladığım için, kıskançlığımın ötekini incitmesinden korktuğum için, bir bayağılığın beni tutsak etmesine boyun eğdiğim için: dışarıda bırakıldığım, saldırgan olduğum, deli olduğum ve sıradan olduğum için acı çekerim. **ROLAND BARTHES**, Bir Aşk Söyleminden Parçalar
Çelik değişti. Bir röportaj yapmak isterseniz, yeni Çelik'i size anlatacak. *(Çelik'in basın danışmanından gazetecilere)*			

ory'den atıldı. Atılma nedeni MacGowan'ın doktorlarla ve hemşirelerle çıkardığı kavgalar olarak açıklandı. Bir süre önce Sinead O'Connor'la bir ağız dalaşına giren Shane MacGowan, O'Connor'ın kendisini polise ihbar etmesi üzerine eroinle yakalanmış ve tedavi görmeye mecbur kalmıştı.

Noel Gallagher, son Oasis albümünün ilk single'ı "Go Let It Out"daki bir dörtlüğü 19. yüzyıl şairlerinden RL Sharpe'in bir şiirinden arakladığını itiraf etti. Şarkının o bölümü için bir türlü söz tutturamayan Noel'in imdadına kaynanasının verdiği bir şiir antolojisinde "A Bag of Tools" adlı şiir yetişmiş, Noel de "tam bizim şarkıya göre" deyip dörtlüğü alıvermiş.

Beach Boys eskisi Al Jardine, iki oğlu ve Brian Wilson'ın iki kızıyla birlikte kurduğu The Beach Boys Family And Friends adlı grubu yüzünden bir başka Beach Boys üyesi Mike Love tarafından dava edildi. Dava nedeni ise Beach Boys logosunun haklarına sahip olan Mike Love'ın, Al Jardine'in bu logoyu kullanamayacağını iddia etmesi... Bu arada Brian Wilson bu yaz, 1967 tarihli efsanevi "Pet Sounds" albümünün orkestra uyarlamalarını icra etmek üzere turneye çıkıyor. Albümün tamamının icra edileceği ilk konser bu olacak, çünkü albüm yayınlandığında Brian Wilson turnelere çıkmama kararı almıştı.

Robbie Williams, "Jesus In A Camper Van" adlı şarkısının **Woody Guthrie**'nin bir şarkısından arak olduğu iddiasıyla Guthrie'nin yayıncıları tarafından mahkemeye verildi. Bir başka tazminat haberi de **Jimmy Page**'den. Bir dergi geçenlerde ezoterik gitaristin John Bonham'ın ölümünde parmağı olduğunu ima edince tazminat ödemeye mahkum edildi.

Meşhur bir **Jerry Garcia** korsan plağı, "The Pizza Tapes", yakında yasal olarak yayınlanıyor. 1993 yılında Garcia, Tony Rice ve prodüktör David Grisman tarafından kaydedilen plağın, korsan plağa da ismini veren bir pizzacı tarafından Garcia'nın evinden araklandığı rivayet olunuyor. Deadhead'ler arasında saygın bir yeri olan "The Pizza Tapes"in yasal yoldan yayınlanması ses kalitesinin de düzelmesini sağlayacak.

Nick Hornby'nin ünlü romanı "High Fidelity" Stephen Frears tarafından filme çekiliyor. Filmde **Bruce Springsteen** "kendini" oynayacak.

PILLS

Bir Jamaika deyimi

Pills, elektronika tarihine iki başarılı albümle geçti. İkinci albüm yeni: "Musicsoldia"nın fırından taze çıktı sayılır. Fakat DJ'lik mesleğinin Fransa'daki en marifetli temsilcisi Pills grubu artık tek kişi. Konser vesilesiyle İstanbul'u ziyaretinde Anthony Sandor'u yakaladık, elektronikada son durum, Fransa ve DJ'lik metotları üzerine söyleştik...

Son albümünüzün ismi "Musicsoldia". Yani, "Müzik savaşçısı" anlamında mı kullandınız?
Anthony Sandor: Evet. Bir Jamaika deyimi.
Müzik Savaşçısı olan siz misiniz?
Bir bakıma evet.
Peki neye karşı savaşıyorsunuz?
Bu konu biraz sübjektif, ama iyi müzik için savaşıyorum. İyi ve azınlığa hitap eden müzik, kötü ve çoğunluğa hitap eden müzik tarafından eziliyor. Hem büyük plak firmaları, hem radyolar buna neden oluyorlar. Fransa'da iyi müzik dinlemek istiyorsanız onu aramalısınız. Yani televizyonu açıp iyi müzik dinleyemiyorsunuz.
Fransa'da büyük plak firmaları ne tür müziklerle ilgileniyor?
Varyete ve R&B. Yani şu an Fransa'da iki tür müzik göz önünde. Rap yok, rock yok. Bu kötü bir şey.
Peki Duft Punk veya Air hakkında neler düşünüyorsunuz? Onlar Fransa'da oldukça rağbet gördüler.
İki yıl önce Fransa'da bu müzikler modaydı, fakat şimdi moda geçti. Ve bu tür müziklere duyulan o büyük ilgi bitti. Müziğinizi sürdürebilmek için, yaptığınız müziğin radyolarda çalınması lazım. Ama şu anda radyolar bu müziği çalmak istemiyor. Onlar varyete müzik istiyorlar, şarkıcı kızlar, R&B istiyorlar. Fransa'da parçalarınız radyolarda çalınmazsa siz de tanınmazsınız. Elektronik müzik var ama, bir elektronik müzik çalıyorlarsa yüz tane popüler müzik çalıyorlar.
Alternatif diyebileceğimiz radyolar yok mu Fransa'da?
Elektronik müzik üzerine uzmanlaşan bir radyo var, ama hiç iyi değiller açıkçası.
"Music Soldia" albümünün kitapçığında bir Kızılderili gibi kartal tüyü takmış bir fotoğrafınız var.
Kızılderililer de savaşçıydı ve onlar için müzik çok önemliydi.
Peki buz kalıbının içindeki kartal tüyü ile anlatmak istediğiniz bir şey var mıydı?
Hayır, sadece sanatsal değer taşıdığı için ve ilgi çekeceğini düşündüğümüz için koyduk.
96 yılına kadar bir ikiliydiniz Ludovic Bordas ile beraber. Daha sonra Ludovic gruptan ayrıldı. Bu ayrılışın nedeni neydi?
Para. Yaşamak için paraya ihtiyacı var insanın. Radyolar parçalarını çalmazsa, televizyonlar kliplerini göstermezse albümlerin satılmaz. Para da kazanamazsın. İlk albüm olan "Foundation" iyi satmadı, bu yüzden ayrılmak istedi. Ve müzikle aktif olarak ilgilenmeyi de bıraktı.
Son albümde tüm müzikleri kendiniz mi yaptınız?
Evet. Synthesizer çalıyorum.
Albümde canlı enstrümanları çalan diğer insanlar?
Albümde Maxime Garoute davul, Louis Goler ise elektro gitar çaldı. Albümde beraber çalıştığım insanların hepsi arkadaşlarım.
Beraber çalıştığınız insanlara "bunu çal" mı, yoksa "bak ben böyle bir şey yaptım, sen de üstüne bir şeyler çal" mı diyorsunuz?
Bazen bir fikrim oluyor ve "burada bunu çalar mısın" diyorum, bazen de mesela "burada gitar olsa güzel olur, bir şeyler çalar mısın" diyorum.
Rachid Taha'nın vokal yaptığı bir parça var...
Rai müziği seviyorum ve en beğendiğim rai müzik sanatçısı Rachid. Aynı zamanda benim iyi bir arkadaşım. Rai müzik yapıyor ama elektronik müziği de biliyor ve bunu albümlerinde kullanıyor. Ve tabii biraz da rock'n'roll.

Foto: Devrim Karagöz

Peki ya Türk müziğini tanıyor musunuz?
Tarkan'ı biliyoruz Fransa'da. Daha doğrusu iki şarkısını. Birinde kızlara öpücük yolluyor falan, diğerini hatırlayamıyorum şimdi. Açıkçası beğenmiyorum. Biz onun yaptığı müziğe varyete müzik diyoruz. Fransa'daki müziğin bir parçası benim için sadece.
Albümünüz Fransa'da plak formatında basıldı mı?
Evet. Burada basılmadı mı yoksa?
Hayır, burada plak sektörü neredeyse hiç gelişmemiş. Sadece bazı DJ'ler kullanıyor. Onlar da yurtdışından getirtiyor.
Bir sürü insan albümleri plak formatında dinliyor Fransa'da. Burada plak olmaması çok ilginç gerçekten. DJ'lik yönünü düşününce bazı efektler yapmanı sağlayan CD player'lar çıktı ama, hiçbir zaman plağın yerini alamaz. Plaktan çalan müzikle istediğiniz gibi oynayabilirsiniz, ama CD size bu serbestliği sunamaz.

Söyleşi: **Özhan Binici**

→5

VAMP: Çölün sıcak olduğundan emin misiniz? Ürperiyorum da? Ama korkmuyorum, merak etmeyin. *(güler)* Acaba sıcak hava hakikaten sıcak mıdır? Kim bilebilir?
AKADEMİSYEN: O güzel parmağınızı Tarih kitabının üzerine koyun, yanar, çünkü Fransa sözcüğü altın harflerle yazılmıştır... ya da buzdan harflerle, ki o da yakar... ya da sülfürik asitten harflerle, ki o da yakar...
JEAN GENET, Paravanlar

Nasıl bir müezzinin "Namus Belası"nı okuması abes kaçarsa, benim ezan okumam da öyledir. **CEM KARACA**

Rüyalarımız bir ikinci hayattır.
GERARD DE NERVAL

Gerçek konulardan bahsediyoruz. Güllerle döşenmiş yataktan değil, kullanılmış prezervatiften bahsediyoruz. **BRETT ANDERSON** (Suede)

Yalnızca Tanrılar ölümün tadına bakar
OSCAR WILDE

COLD HOUSE

Egomuzu kaybettiğimiz gün

Cold House geçen sene çıkardıkları "Swim With Me"nin başarısının ardından, şimdi de bir single yayınladı: "Skinless Child". Single'da şarkının akustik, house ve drum'n'bass remiksleri yer alıyor. Mehmet Can Erdoğan ve Yasemin Bozbeyoğlu'yla kısa bir görüşme yaptık...

Endüstriyel anlamda Türkiye'de oturmamış bir ürün olan single'ı seçerken beklentileriniz nelerdi?
Mehmet: Hiçbir beklentimiz yok. Daha çok satsın, bununla para kazanalım deseydik, kendimiz yapmazdık, birilerine yaptırırdık, ki reklamı daha iyi yapılsın. Birinci albümden de bir şey beklemedik ki biz... İnsanlarla bir şeyler paylaşıyoruz. Onlar da paylaşmak isterlerse, kapımız açık, istemezlerse hiç...
Türkiye'de daha önce pek yapılmamış bir müziği yapmak, üstesinden gelmek... Bu da bir amaç sayılmaz mı?
Mehmet: Öyle bir şey de değil. İnsanlar yenilikçi olsalar, Türkiye'de daha önce yapılabilirdi bu müzik. Fakat hangi müzik satıyorsa, plak şirketleri ona yöneliyor. Memuriyet gibi bir zihniyet. Şirketler daha albümü yapmadan ne kadar satacağını biliyorlar. Böyle bir ortamda öyle bir amacımız olsaydı eğer, o müzikleri yapardık.
Single'da bir parçanın üç ayrı versiyonu var. İlk versiyonda akustik sazları yoğun olarak duyuyoruz. Bu Cold House için yeni bir tavrın sinyali olarak algılanabilir mi?
Mehmet: Evet, bundan sonraki albümde elektronik kullanılacak gene, fakat akustik sazlara daha çok ağırlık vereceğiz, çünkü grubumuz çok gelişti ve grup elemanları kendilerini grubun bir üyesi gibi hissediyorlar. Bu çok önemli: Hiçbiri dışarıdan katılan bir müzisyen değil, hepsi Cold House'un bir elemanı. Ve biz de onları o hislerinden dolayı yeni albümde öyle değerlendireceğiz. Çünkü bizim için şu dönem konserlerde elde ettiğimiz sound çok başarılı.
Single'ın sound'u albüme göre daha ılımlı. Kendine güvenden söz edebilir miyiz?
Mehmet: Güven geldi, çünkü enteresan bir şekilde albüm beş bin sattı. Demek ki başladığımız nokta doğru, fakat aynı yerde kalırsak ya da gerilersek, o beş bin kişiye ve kendimize haksızlık etmiş oluruz. Olduğumuz yerde kaldığımız gün, bizim için müzik bitmiştir. Müzisyen mantığı bence böyle olmalı, müzisyen devamlı arayış içinde olmalı. Babamın söylediği bir şey var: "Biz kendi doğrumuzu yapıyoruz, bizim doğrumuz sizinkiyle örtüşmek zorunda değil..." Bence çok doğru.
Albümden single'a kadar geçen zaman grup için bir şeyleri değiştirdi mi?
Yasemin: Her şeyden önce birbirimizi daha iyi tanıdık. Her şey oturdu.
Bu, müziğinizin birbirinize çok fazla anlatmadan doğaçlama bir şekilde çıkmasına sebep oluyor galiba.
Mehmet: Evet, öyle oluyor. Birbirimize anlatmıyoruz. Benim yaptıklarım ve Yasemin'in yaptıkları bir puzzle'ın parçaları gibi oturuyor.
Elektronik müzik öğrenilen bir müzik değil, bulunan bir müzik. Bu anlamda da zaman lehinize işliyor olsa gerek.
Mehmet: Bu sefer deneme yok. Kendimizden çok eminiz. Yaptığımız iyi ya da kötü diyemem ama, ilk albüme göre daha oturmuş bir müzik.
Müziğinizde sanki tüm alet ve seslerin tek bir ses olarak duyulmasına yönelik bir çaba var gibi geliyor...
Mehmet: Evet, tüm yapmaya çalıştığımız bu. Enstrümanlar ve vokal olarak değil, tek bir ses olarak duyulmak.
İki kişi tek bir sese ulaşmaya çalışırken, hiç egoların çatıştığı oluyor mu?
Mehmet: İkimiz de egoistiz, fakat birbirimizi dinliyoruz.
Yasemin: Belki de egoistliğimizi bu müzikle örtmeye çalışıyoruz.
Mehmet: Biz müziğimizi dinlediğimizde egomuzu kaybediyorsak, o müzik son raddesindedir. Egomuzu kaybettiğimiz bir gün gelecek.
Sesin bu kadar önemli olması, sözlerin öneminin yitmesine sebebiyet veriyor mu?
Yasemin: Ben kendimi bir enstrüman olarak hissetmek istiyorum.

Söyleşi: ***Donat Bayer***

Duran Duran dönüyor. Yeni albümlerinin adı "Pop Thrash" olacak.

Rod Stewart ve **Ron Wood** barcılığa soyunuyor. Bu yıl içinde Londra'da seçkin müşterileri ağırlayan bir kulüp açacaklar.

Motörhead 25. yıllarını yeni albümleri "We Are Motörhead"le kutluyor. Albümde bir de Sex Pistols cover'ı var: "God Save The Queen".

Ian Dury'nin cenazesinden sonra sevenleri Dury'i anmak için küçük bir konserde bir araya geldiler. Ian Dury şarkılarını yorumlayanlar arasında Wreckless Eric, Wilko Johnson, Madness'tan Cathal Smyth ve Humphry Ocean vardı. Bu arada bir Dury tribute albüm için Billy Bragg, Robbie Williams, Neneh Cherry, Eagle-Eye Cherry, Blur, Stereophonics gibilerinin hazırolda beklediği konuşuluyor.

Bu aralar **Robert Plant**, Priory of Brion adlı bir grubun örtüsü altında ufak ufak İngiltere'yi turluyor. Bir süre Fas'ta takıldıktan sonra İngiltere'ye dönen Plant ve Priory Of Brion grubu sadece barlarda çalmakla da kalmıyorlar, repertuarlarındaki blues ve folk şarkıları, Love ve Velvet Underground cover'larıyla folk festivallerinde de boy gösteriyorlar. En son Cambridge Folk Festivali'nde Joan Baez, Dr John, Billy Bragg ve Ani DiFranco gibi isimlerle sahneye çıktılar. Grubun diğer üyesi, Plant'in Led Zeppelin'e katılmadan önceki Band Of Joy grubundan arkadaşı Kevyn Gammond. Grup yakında Fairport Convention'ın "yıllık olağan konseri"nde de sahneye çıkacak.

Nick Drake, ölümünden 26 yıl sonra, "Pink Moon" şarkısıyla her an hit olabilir. Amerika'da Volkswagen Cabrio reklamlarında kullanılan şarkı çok ilgi görünce bir single olarak yayınlanması düşünülüyor.

A cappella gospel grubu **The Persuasions**, "Frankly A Cappella" adlı bir Frank Zappa tribute albümü yapıyor. Hadi hayırlısı!

The Who, haziran sonunda başlayacak 20 ayaklı bir Amerika turnesine hazırlanıyor. Turneyi The Blues to The Bush adlı bir live albüm takip edecek.

Seattle'de **Jimi Hendrix** müzesi açılıyor. Bu ay içinde hizmete girecek binanın kapısına The Experience Music Project tabelası asılacak... Bu arada Amerika'nın bir başka köşesinde, Jimi Hendrix'in hayatını konu alan bir filmde Hendrix rolünü Lenny Kravitz'e vermeyi düşünüyorlarmış.

New Yorklu grup **Soul Coughing** dağıldı. Şarkıcı M Doughty bundan böyle müziğe solo olarak takılacak ve mesleği olan gazeteciliğe devam edecek. Basçı Sebastian Steinberg ve davulcu Yuval Gabay ise UV Ray'le birlikte drum'n'bass takılacaklar.

Sparklehorse'un gelecek sene içinde yayınlanması beklenen albümünde **Tom Waits** ve **PJ Harvey** birlikte şarkı söyleyeceklermiş. Bu arada Sharklehorse'un yeni mini albümü "Distorded Ghost" geçen ay içinde yayınlandı.

Tricky bir taraftan yeni şirketi Epitaph'tan çıkaracağı yeni albümü için şarkılar kay-

6→

Özellikle birkaç yıldır cinsel içgüdümün, giderek azaldığına, sonunda tümüyle –düşümde bile– yokolduğuna şahit oldum. Memnunum bundan. Sanki bir zorbadan kurtulmuş gibiyim. Mefisto ortaya çıkıp da yeniden cinsel gücümü vereceğini söyleseydi, ona: "Hayır sağol, istemem. Ama daha çok içki ve sigara içebilmem için karaciğerimi ve akciğerimi güçlendir, yeter" derdim. **LUIS BUNUEL**, Son Nefesim

Rock'la ilgili nefret ettiğim şeyi söyleyeyim mi? Batik tişörtlerden nefret ediyorum. Phil Collins'in idrarı ve Jerry Garcia'nın kanıyla yapılmadığı sürece batik bir tişört geçirmem sırtıma. **KURT COBAIN**

HATİCE: Suç bulamıyorsanız, yukarıdan suç çalın, orada yığınla var! Tanrıların cinayetlerini, ırza geçmelerini, yangınlarını, ensestlerini, yalanlarını, katliamlarını aşağı indirin! İndirip buraya getirin! **JEAN GENET**, Paravanlar

Radiohead'i hiç dinlemedim, çünkü diğer insanların ne yaptığıyla pek ilgilenmiyorum. Ama insanlar Radiohead'in çok iyi bir grup olduğunu söylüyor. **ROGER WATERS**

dediyor, diğer taraftan da yayınlayacağı ilk kitabıyla meşgul oluyor. Kasım ayında piyasaya çıkacak kitapta şiirleri, denemeleri, şarkı sözleri ve desenleri yer alacak.

Pedro Almodovar'ın yeni filminde rol alması beklenen ünlü bir yıldız var: Faye Dunaway. henüz ismi belli olmayan filmin diğer yıldızları Antonio Banderas ve Penelope Cruz olacak.

Önümüzdeki kasım ayında başlayacak ABD başkanlık seçimleri kampanyasında, Demokratların adayı **Al Gore** kendisine marş olarak **Fatboy Slim**'in "Praise You"sunu seçmiş bulunuyor. Bu tercihin şaşırtıcı yanı şu: Gore'un eşi **Tipper Gore** "sansürcülük"le namlı biri. Bazı "sakıncalı" albüm kapaklarına yapıştırılması zorunlu olan "Parental advisory: explicit lyrics" (Ebeveynlerin dikkatine: Müstehcen sözler içerir) yazılı sticker'ların mucitlerinden biri de o. Fatboy Slim'in de son albümü "You've Come A Long Way Baby", bu uygulamaya takılmıştı. Şimdinin başkan yardımcısı, önümüzdeki dönemin de başkan adayı Al Gore ise bunun sansürcülük olmadığını, plak şirketlerinin "kendi kendilerini sınırlayarak" böyle bir sorumluluk üstlenmelerinin bir tür anne-babalık yapmaktan ibaret olduğunu iddia ediyor... Fatboy Slim'den bir haber daha verelim, kendisi şu sıralarda Macy Gray'le birlikte birkaç şarkı kaydetmek üzere stüdyoda.

Echo and the Bunnymen, bu sefer hızlı davranıyor. Son albümleri "What are you Going To Do With Your Life"ın üzerinden daha bir yıl geçer geçmez, McCulloch ve arkadaşları altı parçanın kayıtları için stüdyoya girdi. Grubun üç eski parçası "Silver", "Zimbo" ve "Angels and Devils" tamamen yeni baştan kaydedildi. Bu albümde ayrıca, Doors'un "Moonlight Drive" ve America'nın "Horse With No Name" parçalarının yorumları da yeralacak.

Michael Moore, Wall Street'i kapattırdı. "The Big One"ın yönetmeni, **Rage Against The Machine**'in son klibini New York borsa binalarının önünde çekmeye kalkınca, olay çıktı. Ekip çekime başladıktan birkaç saat sonra, polis müdahale edip çekimi durdurmak istedi. Bunun üzerine küçük çaplı bir isyan başgösterdi. Sonunda, 'golden boy'ların büroları bir günlüğüne kapatıldı.

PJ Harvey, "Is This Desire"ın (1998) devamı için kolları sıvadı, sırtını gayet sağlam bir ekibe dayamanın rahatlığıyla çalışıyor: eski dostu Robert Ellis bateride, Bad Seeds'ci Mick Harvey gitar ve klavyelerde... Küçük ekibe bazı parçalarda Victor Van Vugt, Beth Orton, Nick Cave ve Billy Bragg da katılıacak. İsmi henüz belli olmayan albümün çıkışı yılın sonunu bulacak.

Noel Gallegher, sonunda dediğini yaptı, turneyi yarıda kesip Oasis'i terketti. Sadece konserler için alınmış bir veda kararı mı, geçici bir öfke mi, yoksa grubu hepten mi bıraktı, şu an belirsiz.

Daha önce televizyon için diziler (en ünlülerinden biri "İkiz Tepeler") de çeken **David Lynch**, şimdi de İnternet için kısa metrajlı filmler çekiyor. Yahoo sitesindeki ilk film festivali sırasında, Lynch, haziran ayından itibaren, sadece shockwave.com sitesi üzerinden yayınlanacak "Dumbland" adında kısa animasyonlar gerçekleştirdiğinin haberini verdi.

HECTOR RENE COLON

Kalp atışları

Latin müziğinin, sambanın üstadlarından, şarkıcı, şarkıyazarı Héctor René Colón, geçtiğimiz ay Babylon'a Karayib havası getirdi. Meğer o hiç hava değiştirmemiş, İstanbul'un sokaklarına, yemeklerine, insanlarına, müziklerine kırk yıllık İstanbullu gibi bakmış...

Héctor René Colón: İstanbul'a ilk defa iki sene önce İspanyol bir grupla gelmiştim. Size bir sır vereyim; Almanya'dayken hep Türk televizyon kanallarını izledim çünkü dünyanın en güzel kadınları burada yaşıyor! O kadar çok izledim ki, artık kendimi Türk gibi zannetmeye başladım. Karım beni anlamıyor; bana gülüyor ama olsun. Ritmler harika, kadınlar da!

Ya yemekler?
Harikulade! Fasulye ve pilav ikilisi bizde de aynı. İstanbul'a gelince yemek kültürümüzün ve alışkanlıklarımızın ne kadar benzediğine hayret ettim.

Puerto Rico'lusunuz ama uzun zamandır Almanya'da yaşıyorsunuz. Bu iki coğrafya ile İstanbul arasında ne gibi bağlar kurdunuz?
Eğer Puerto Rico'ya giderseniz ilk göreceğiniz şeyler güleç yüzlü insanlar ve güzel kadınlar olur. Millet sabah kalkar kalkmaz ya müziği açar ya da bir şeyler çalmaya başlar. Mutluluk ve eğlenceye düşkünlük, galiba ortak özelliklerimiz. Dün gece yatağa girdik ama sabaha kadar yandaki diskodan gelen müzikten uyuyamadık. Başkası rahatsız olabilir ama ben buna yaşamın ritmi derim!

Grubunuzda türlü milletten adam var. Bu müziğinize nasıl yansıyor?
Sözler ve müzik bana ait olduğu için kontrol bende. Fakat çeşitli milletlerden oluşmuş bir grubun farklı duyarlılıkları ve enerjileri kolayca bir araya getirebileceğini düşünüyorum. Bu durumdan çok memnunum.

Türk müziği ile tanışıklığınız nasıl?
Muazzam bir melodi zenginliği var fakat ritmler çok karışık! Biz bu ritmleri ancak oturup çalışırsak çalabiliriz. Ve beni çok şaşırtan şey şu oldu: Müziğin içerisinde o aksak ritmlere rağmen herkes farklı paternler, aksanlar çalabiliyor. Şarkıcılık anlayışı olarak müziğini-zi bize yakın buldum. Ritmik açıdan kuvvetli ve komplike her ülke müziğinde olduğu gibi ihtiras dozu yüksek. Bu noktada Latin müzikleri ile çok yakın duruyorsunuz. Bu arada Türk müziğinin world music canavarları tarafından hâlâ keşfedilmemiş olmasına hayret ediyorum. Beş yüz yıllık Puerto Rico malzeme olmuşken, binlerce yıllık bir müzik kültürünü barındıran Türkiye'nin müziği bilinmiyor.

Peki, Mağrip ritmleri ile karşılaştırırsak ne gibi benzerlikler, ayrılıklar var?
Ritmler temel olarak kalp atışlarını ve yürüyüş temposunu esas alıyor. Sizin ritm yapılarınızda bu durum söz konusu değil. Bu etkinin çok Afrikan bir unsur olduğunu düşünüyorum. Biz kalp atışlarını esas alıyoruz. Bu müziklerin dünyanın her yerindeki insanları harekete geçirmesinin temel sebebi bu. Kalp atışları...

Puerto Rico ve İstanbul... Müziğinizde denizin etkisi ne derece?
Çok! İstanbul'da ve Puerto Rico'da insanlar sıcakkanlı, neşeli ve ehlikeyf. Oysa Almanya kocaman bir grilikten ve biteviye bir yavaşlıktan muzdarip. Otobanlar, bilirsiniz! Hayat orada yavaş olduğu kadar sıkıcı. Ortak romantizmimizi denize borçluyuz.

İstanbul'dan ayrıldıktan sonra aklınızda neler kalacak?
Türkiye tarihi, bir. Bu muazzam tarihi zenginlik... Ve sonra lezzetler, tatlar. İnsancıllık ve yardımseverlik... Bu şehrin aroması var. Almanya'ya benzemiyor. Bu arada taksi şoförlerinizin efendiliğine ve marifetlerine hayran kaldım... Burada kendimi evimde gibi hissettim. Rahatım, Türklere de benziyorum! Bir de burada herkes benimle Türkçe konuşmaya çalışıyor. Bilmediğimi ısrarla söylememe rağmen...

Söyleşi: **Sarp Keskiner**

DOUBLEMOON RECORDS

Wax Poetic
Three

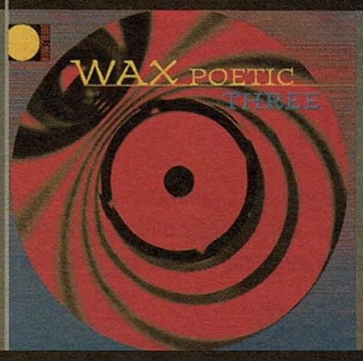

Brooklyn Funk Essentials feat. Laço Tayfa
In The BuzzBag

Craig Harris & The Nation of Imagination feat. Barbaros Erköse Istanbul

İlhan Erşahin Trio
Home

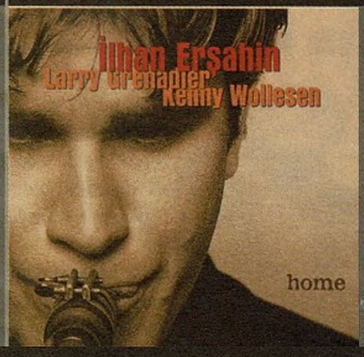

İstanbul Blues Kumpanyası
Sair Zamanlar

Burhan Öçal & Jamaaladeen Tacuma feat. Natacha Atlas
Groove alla Turca

Aydın Esen
Timescape

Baba Zula
3 Oyundan 17 Müzik

Mavi Müzik
01/00

Hüsnü Şenlendirici & Laço Tayfa
Bergama Gaydası

Rh Pozitif Müzik Yapım Sanayi ve Organizasyon Tic. A.Ş.
Yeni Yuva Sokak No. 27/29, 80060 Cihangir, İstanbul/Turkey
Tel: (90212) 292 97 71/72 Fax: (90212) 292 97 73

Genel Dağıtım EMI-KENT Elektronik San. ve Ticaret A.Ş.
İ.M.Ç. 6. Blok No. 6302 34470 Unkapanı/İstanbul
Tel: (0212) 514 16 22 Faks: (0212) 519 10 65

Mavi Sesler

Üşenmedik saydık, aşağıda okuyacağınız söyleşide tam 15 kere Yönetim Kurulu lafı geçiyor. Y ve K büyük harf tabii... Oysa Mavi Sesler bir müzik topluluğu. Bir şirkette, bir devlet dairesinde değil, üniversitede, Boğaziçi Üniversitesinde müzik yapmaya çalışan bir öğrenciler-mezunlar tayfası. 16 kişiler. Ve çok dertliler. YK ile takışmışlar, tüzüklerle boğuşmuşlar, soluklanmak için Roll'a geldiler. Rıza, Alp ve Özgür (isimleri o kadar mühim değil, soyadlarınıysa sormadık bile, her gün bütün bu sorunların katmerlisini yaşayan onbinlerce üniversiteliden üçü) başlarından geçenleri anlattı.

Hocam, bunlar illegal

Fotoğraflar: Şahan Nuhoğlu

Boaziçi Üniversitesinin Müzik Kulübü nasıl bir yer?

Rıza: İsteyen öğrencilerin çalışabildiği, müzik yapabildiği bir kulüp. İkiye ayrılmış durumda: Taşoda diye bir mekan var, rock'vari formatta çalışan grupların prova stüdyosu gibi. Bir diğer bölümde de korolar var. Rock korosu, caz korosu, klasik koro... Son yıllarda sponsorluk çalışmaları, organizasyon çalışmaları da bu ikinci bölümde yapılıyor. Müzik Kulübünün evrimine baktığınız zaman, okul için ve okul içine müzik üreten bir kulüp olma kimliğinden dışarıdaki kültürü okula ithal etme kimliğine dönüştü. Şebnem Ferah, Teoman, Sertab Erener gibilerine konser verdirme mercine dönüştü. Siz bir şey üretmeyip sadece dışarıdan kültür ithal ettiğiniz zaman bir şeyleri öldürmüş oluyorsunuz. Bu işin kolayı nedir? Sponsor bulursunuz, adam gelip çalar. Bu tavır, üniversite ortamını piyasayla aynı seviyeye indirme tavrı. Bunları söylediğinizde "tamam, siz sevmiyor olabilirsiniz Sertab Erener'i, herkes sizin gibi olmak zorunda mı" diyorlar. Biz bunu savunmuyoruz ki. Tamam Sertab Erener'i getir, ama sen okulda üretim yapan insanların önünü açmazsan, hatta tıkamaya başlarsan, kültürel anlamda gerici bir pozisyonda olursun. Bunu söylüyoruz.

Eskiden üretim yapan insanlara bir teşvik vardı da, şimdi yok mu oldu?

Rıza: Eskiden engel yoktu. Zaten teşvik denilebilecek şey, odaların zamanında açılması, iç üretime dönük doğru dürüst bir organizasyon yapılması, konser vermek isteyen gruplara kolaylık gösterilmesi ve öncelik tanınması... Ben 89'da girdiğimde, bugünle karşılaştırılamayacak kadar canlı bir kültürel ortam vardı. Kültürle ilgili insanlar, politik insanların yüzdesi daha büyüktü.

O insanlar bilinçli şekilde mi kulüpten uzaklaştırıldı? Yoksa üniversite kazanıp gelen insanların yapısında mı farklılıklar oldu?

Rıza: Ekonominin kötüleşmesi demek, üniversiteye giren insanların bir an evvel mezun olup iş bulmak isteyen insan kimliğine dönüşmesi demek. Müzikal üretim geriledi, lisede müzikle uğraşıp gelmiş öğrenci sayısı azaldı... Kulüp eskiden tüzüklerle yönetilmezdi, esas amaç faaliyet yapılmasıydı, şimdi tüzüklerle yönetilmeye başlandı. Çok antidemokratik bir tüzüğü var bizim kulübün. 50 tane konser verseniz de, aktif üye sayılmıyorsunuz, eğer Yönetim Kurulu sizi onaylamazsa.

"Yönetim Kurulu aleyhinde propaganda yaptığınız için bu yılki konserinize izin vermiyoruz". Bu açıkça bir devlet refleksi. Sen kimsin kardeşim? Sen de bir öğrencisin.

Bu Yönetim Kurulu dediğiniz, kimlerden oluşuyor? Aktif üye ne demek?

Alp: Yönetim Kurulu yedi kişi, yedisi de öğrenci. Bu insanlar aktif üyeleri belirliyorlar. Aktif üye olamazsanız, Yönetim Kuruluna aday olamazsınız ve oy kullanamazsınız. Mesela, Yönetim Kurulu için adaylar çıkıyor, ama asla adaylar tek tek çıkamıyor. ANAP muhabbeti gibi bir şey: Listeler yarışıyor. Zaten aktif üyeler Yönetim Kurulu tarafından seçildiği için, karşıt görüşte bir yedi kişi oluşturacak kadar aktif üye yok. Bizim talebimiz şu: Konser vermiş olan, faaliyet yapmış olan aktiftir, aktif üyedir. Taşoda'da 60 kişi çalışıyor, 4 aktif üye var. Biz 16 kişiyiz, aramızda bir aktif üye var. Zaten şu anda hepimiz kulüpten ihraç edildik.

Mavi Sesler nasıl bir topluluk? Başınıza neler geldi, neden kulüpten ihraç edildiniz?

Rıza: 1997 kasımında, iki rock grubunun birleşmesiyle, kollektif formda bir şey denemek amacıyla kurulduk. Lise ortamında müzikal faaliyet yapma imkanı bulamamış insanlarla karşılaşıyorduk hep. Gitar çalma hevesi kursağında kalan, parası yoksa alet alamayan, ders alamayan insanlardı. BÜ'de müzik üretimi yavaş yavaş ölüyordu. Hem kalabalık müzik üretimi deneyelim dedik, hem de dışa açık, iç eğitim faaliyeti yapan, önü açık bir sanat grubu kuralım... İlkten adımız Taşoda Müzik Topluluğu'ydu. İkinci yıl, ikinci konserimizi hazırlarken Müzik Kulübü yönetimiyle aramızda şöyle bir sorun yaşandı, "siz bu ismi değiştireceksiniz, çünkü siz Taşoda'yı temsil edemezsiniz" dediler. Bizim derdimiz de Taşoda'yı temsil etmek falan değildi ki, bu insanlar Taşoda'da bir araya geldiği için mekanın adından hareketle bir grup kurmuştuk. "Eğer ismi değiştirmezseniz, konser vermenize izin vermiyoruz" dediler. Afişleri de bastırmıştık. Aramızda bir sürü tartışmadan sonra, grubun adını değiştirdik. Ama konserde bir konuşma yaptık, "ismimizi değiştirmek zorunda kaldık, siz sakın ola isminizin değiştirilmesine izin vermeyin, isminizi bir gün Michael olarak bulabilirsiniz" gibilerinden... Neyse, konseri verdik, geçen yaz yeni prodüksiyona başladık, Aralık'ta konser dilekçesini verdik, nisanın 6'sındaki konser için martın sonunda cevap geldi: "Yönetim Kurulu aleyhinde propaganda yaptığınız için bu yılki konserinize izin vermiyoruz". Bu açıkça bir devlet refleksi. Sen kimsin kardeşim? Sen de bir öğrencisin. Bunun üzerine harekete geçtik, okul kamuoyuna yazılar yazdık. Bu sefer de, oylama hakkına sahip aktif üyeler ve Yönetim Kurulundan oluşan Genel Kurul toplandı ve bizi ihraç etti. "Biz de sizin bu kararlarınızı tanımıyoruz" dedik, Taşoda'nın önüne aletleri kurduk, çalışmaya başladık. Müzik Kulübü Başkanı, güvenlik görevlilerini yanına alarak geldi ve bizi işaret ederek "arkadaşları dağıtın" dedi. Güvenlik görevlileri de dumur oldu. *(gülüyor)* Bir şey yapamadılar tabii.

Okul idaresine, Rektörlüğe filan intikal etmiyor mu bu saçmalıklar?

Rıza: Birkaç kez gittik, hiçbir işe yaramadı, hatta keleğe de getirildik. ODTÜ şenlikleri için bize konser teklifi gelmişti. BÜ adıyla gideceğimiz için yol paralarımızın okul tarafından karşılanması gerekiyor. Müzik Kulübü para vermeyi reddetti,

→9

bizim adımızı kullanamazsınız, ODTÜ'ye gidemezsiniz diye. Biz de arada kulüp olmadan doğrudan BÜ kanalıyla yol parasını alalım, gidelim diye düşündük, Rektöre gittik. Rektör de bir anda liberallendi, "kulüplerde böyle şeyler olur mu, bunlar devletten daha devletçi" deyip gaza geldi, Müzik Kulübünün faaliyetlerini durdurmaya karar verdi. Sonra onlar rektörle gidip konuşarak faaliyetleri tekrar başlattılar. Bu sefer Müzik Kulübü bizim aleyhimize şöyle bir kamuoyu oluşturmaya başladı: Bakın, bu adamlar yüzünden bizim faaliyetlerimiz durduruldu.

Alp: Bizim rektöre gitme sebebimiz onların faaliyetlerini durdurmak değil ki. O zaman, onların bize yaptığının aynısını biz onlara yapmış oluruz. Rektörlüğe sadece yol parası almaya gittik. Zaten rektörlüğün bu kararını kınadık. İdare çözemez ki bu sorunu. Sorunu biz öğrenciler arasında çözmeliyiz. Bütün bunların üzerine, aynı rektör, "eğer oradan dağılmazsanız üzerinize güvenlik görevlilerini göndermek zorundayım" dedi. "İyi o zaman, gönderin" dedik. Slogan atmıyorsun, afiş açmamışsın, sadece müzik yapıyorsun orda. Abuk bir durum. Yine müdahale edilemedi. Müzik yaptığı için dayak yiyen öğrenciler mi olacağız yani? Rektörlük bunu göze alamadı.

Rıza: Her olayımızda direkt rektörlüğe ispiyon ediliyoruz. Caz korosu konseri olacaktı, idareden bize geldiler, "siz caz korosu konserini basacakmışsınız" dediler. Harami miyiz biz? Nerden çıktı bu? Müzik Kulübü sabahtan beri bunu söylüyormuş... Masa açıyoruz, imza kampanyası yapıyoruz, "hocam masa açtılar, o masa illegal, izin almadılar" diyorlar... Lisede bu tür insanlar, ya dayak yerler, ya da izole edilirler. Bunun üniversitede yapılması çok ayıp.

Özgür: Bizim bu yedi kişiyle değil, tüzükteki maddelerle derdimiz. Bu yedi kişi gidecek ama gelecek yedi kişi tüzükteki maddeler sebebiyle bu yedi kişiden farklı davranmayacak. "Yönetim Kurulu aktif üye belirler" maddesi bütün bu faşizan çıkışların kaynağı.

Sizin gibi düşünen yedi kişi Yönetim Kuruluna seçilmiş olsa, tüzükten kaynaklanan engelleyici maddeleri kullanmamayı tercih edebilir...

Rıza: Evet, onlar bu haklarını kullanmayı seçtiler. Her şey üst üste geldi, müzisyen olmayan kimlikler Yönetim Kurulunu oluşturmaya başladı, sonra...

Müzisyenden kastın ne? Ayrıca müzisyen olsa ne olur, olmasa ne olur?

Rıza: Şu açıdan önemli: Mezun olduktan sonra çalışacakları şirketlerin staj mekanı haline getiriyorlar Yönetim Kurulunu. Aynen bir şirket-devlet yöneticisi tipolojisiyle Müzik Kulübünü yönetiyorlar. Bizim okul zaten son yıllarda PNR Days'lerin yapıldığı, şirketlerin sürekli gelip stand açtığı bir yer haline geldi. Sonraki hayatlarına hazırlanıyorlar. Ama yanlış yerde yapıyorlar. Burası kültür alanı. Başka yerde yapsınlar. Gitsinler İşletme Kulübünde yapsınlar bunu... Tüzüklerin hiç takılmadığı bir dönem de oldu. Çünkü full müzisyendi herkes. Ama 93'ten sonra yavaş yavaş değişim başladı... Liselerde müzikle uğraşmadan gelen, üniversiteye girince korolara katılıp bir-iki yıl şarkı söyleyen, sonra orayı da bırakan insanların dönemi...

Koro faaliyetini neden müzikle uğraşmaktan saymıyorsunuz?

Rıza: Sayıyorum. Ama koro faaliyeti grup müziği faaliyetinden daha farklıdır. Dışarıdan çalıştırıcı gelir, insanlar normal derse girer gibi şarkı söylemeyi öğrenir. Sonuçta koroda kendi yorumunuzla söyleyemezsiniz. Söylenecek parçaları seçemezsiniz. Sene başında gelmiş, kendine bir çevre arayan insanlardan oluşan, daha muhabbetvari bir ortam. Liselere özgü bir faaliyet, küçümsemek istemesem de, müsamere tipi bir faaliyet. Bence yaratıcı bir faaliyet değil. Bizimkisinin de çok yaratıcı olduğunu iddia etmiyorum ama, ucu açık bir faaliyet hiç değilse.

Taşoda'yı sizden başka kullanan grup var mı? Sizi destekliyorlar mı?

Özgür: Var tabii. Her sene 30 civarı grup başvuruyor. Son olaylardan sonra bir bölümü bizi açıkça destekliyor, bizle beraber jam yaptılar, çaldılar. Kulübün dışından da insanlar var, örneğin Türk Müziği Kulübü bizi başından beri destekliyor. Sonuçta, kültürel alanda ciddi bir şeyler yapmak isteyen insanların desteğini alıyoruz. En azından dilekçelerimizi imzalatabiliyoruz.

Basit bir anlaşmazlık gibi görünen bu olay niye bu kadar büyüdü sizce?

Rıza: Şimdi Müzik Kulübü başkanı olan kişiyle biz dört-beş sene önce beraber müzik yapıyorduk. Böyle bir şey, o dönemde olsa, "utanmıyor musun lan" filan der geçerdik birbirimize. "Yönetim Kurulu aleyhine propaganda yapmaktan konserlere izin verilmemiştir" demezdi de, "ulan hayvan mısınız" derdi. Sonun o zaman böyle yaşanırdı. Son birkaç yılda zihniyetlerde dramatik bir dönüşüm oldu. Yaşanan olay ciddi bir olay değil, ama kültürel anlamda, ideolojik anlamda çok önemli bir olay. Bizim mücadele ettiğimiz bu insanlar, bize hep "olayı politik bir alana çekiyorsunuz, bu bir anlaşmazlık, niye böyle sert ifadeler kullanıyorsunuz" diyorlar. Ama biz bu olayı karşımızdaki bireylerle yaşadığımız bir sorun olarak görmüyoruz. Karşımızdakiler politik faşist olur, hadi neyse, anlarım. Ama değiller. Farkında olmadan popüler faşizmin değerlerine sahip çıkıyorlar. Bu, devlete bağımlı bir hareket değil. Öğrencilerin arasında oluşmaya başlayan yeni bir şey. Nedir bu? "Ben buraya kazık çaktım, benim mekanımda faaliyet yapacak birileri varsa benim kurallarıma uyacak." Bakış bu. Ama aslında baktığınızda, burası bir üniversite, üniversitede faaliyet yapmak herkesin hakkı ve kulüpler, öğrenciler faaliyet yapabilsin diye var. Onların bakışları, son derece bürokrat ve devletçi bir bakış. Yönetim Kurulunu eleştirdiğiniz zaman sanki hükümeti eleştirmişsiniz gibi refleks alıyorsunuz. Genel Kuruldan çıkan ihraç kararı tıpkı DGM'ye benziyor. Savunma yapıyorsunuz, aynen şöyle diyorlar: "Bizi hiç ikna edemediniz..." *(gülüyor)* İhraç kararı alınıyor, kalem kırılıyor, "ama, hâlâ içinizde pişman olduğunu, masum olduğunu söylemek isteyen varsa biz onu ihraç etmeyeceğiz" diyorlar. Bu da tıpkı pişmanlık dilekçesi mekanizması. *(gülüyor)* Popüler faşizmden kastım şu: Siz devletin bir dairesinde çalışmıyorsunuz, ama çalıştığınız yerleri öyle mekanlar haline getirmeye başlıyorsunuz. Türkiye son dört-beş yılda çok korkunç travmalar yaşadı, abuk sabuk olaylar oldu, İtalyan bayrakları yakanları filan düşünsenize... Türkiye çapında korkunç bir devlet-millet özdeşleşmesi yaşandı. Üniter devletten üniter millete doğru bir evrim yaşandı, insanlar kendilerini devlet sanmaya başladılar.

Olayı politik alana çekme suçlamasına katılıyor musun? Sahiden politik alana mı çektiniz, ayrıca bu bir suç mu?

Rıza: Biz bunu kabul ediyoruz. Evet, politik bir olay. Bizim kabahatimiz başka yerde oldu: Kendi faaliyetimize kapanmamalıydık, kulübün o bölgesine gidip, canlı ilişkiler kurup, üretimimizin bir bölümünü oraya taşıyıp bu tür değerlerin güçlenmesini engellememiz gerekiyordu. Belki de Yönetim Kuruluna aday olmalıydık, hayatımız boyunca öyle şeyler yapmadık. Biz müzisyeniz abi, biz bürokrasiyle uğraşamayız diye takıldık hep. Ama kaçamıyorsunuz. O eninde sonunda gelip sizin çalışmanızı boğuyor. Hatamız bu. Gözümüzün önünde yaşandı bu süreç. Yavaş yavaş geldi, en sonunda şirket patronları, devlet dairesi müdürleriyle karşı karşıya kaldık. Ve biz şimdi farkına varıp olayı politik bir yöne çektik. Çünkü karşımızdaki politik bir hareket. Apolitik olan bizdik bu zamana kadar. Özeleştirimiz budur. Politikleşen asıl onlar oldu. Tabii bunu hayatta kabul ettiremezsiniz karşı tarafa. İnsan içinde yüzdüğü akvaryumu görmüyor.

ODTÜ konserinde önce konuşma yaptık, jandarmanın öğrencilere saldırmasını protesto ettik... İnsanlar da "Ulan daha çalmadan konuşuyorlar, keleğe mi geldik" diye düşündüler herhalde. Ama sonra Tom Waits'e girince olayın şekli değişti. O konuşma bizim için lazımdı, ellerin gitara gidebilmesi için, ahlaki olarak bir şey söylememiz gerekiyordu.

Alp: Üstelik, Boğaziçi gibi bir okulda, daha özgürlükçü, liberal bilinen bir yerde böyle bir şeyin olması... Çünkü bizim okulda polis yok, jandarma yok... Gittik ODTÜ'ye, gördük. Öğrenci kadar jandarma var. Silahlı ordu görüyorsunuz resmen yaa, ODTÜ'de yürürken. Olağanüstü hal bölgesi gibi oraları. Jandarma sana kimlik falan soruyor. Öğrenciler, "normal, hep böyledir" dediler. Garipsemiyorlar bile.

Rıza: Ciks bir kesim var, onlar çok şizofrenik yaşıyorlar. "ODTÜ'lü olmanın farkı" diye dolaşıyorlar ortalıkta ama, aslında sıcak savaş var. "Hayır, aslında bunlar yok, ODTÜ biziz, evimiz Hollywood'da" tribindeler. *(gülüyor)* Görmezden geliyor-

lar. Ciddi ciddi kol filan kırılıyor çünkü.

Neler oldu ODTÜ'de?

Rıza: Kendi cebimizden para vererek gittik konsere. Cuma akşamı 5000 kişiyle dolu stadyumda, Laço Tayfa konseri esnasında, bir anda 200 kişilik bir öğrenci grubu sahneye doğru koştu, öndeki birkaç kişinin elinde demir sopalar vardı, biri dann diye sahneye vurdu, konser durdu, müzisyenler korktu, kaçıştılar... Biz faşistler bastı zannettik. *(gülüyor)* Sonradan sol kesim öğrencileri oldukları ortaya çıktı. Meğer jandarma saldırı düzenlemiş, yaralananlar olmuş, gözaltına alınanlar olmuş... Tabii o demir sopalar filan çok saçmaydı, rezalet bir görüntüydü, ne yapacaksın, müzisyenleri mi döveceksin o sopalarla? Fakat neticede stadı dolduranların bir bölümü yuh çekmeye başladı solculara. Ama o insanlar da önemli bir şey söylemek istiyorlardı: "Çok ciddi şeyler yaşanıyor okulda, arkadaşlarımızın kolları bacakları kırılıyor, gözaltına alınanlar oluyor, siz burda eğleniyorsunuz..." Böyle bir tavırları vardı, insanların içine geçip bağırarak dertlerini anlattılar. Önce konuşmalarına izin verilmemişti, ama sonra biri mikrofona çıktı, "arkadaşlar, demin olanlar için özür dileriz" dedi. Sonra polislerin koşarak geldiğini gördük. O 200 kişilik grup son derece izole bir halde çimlerin üzerinde duruyorlardı. Allahtan tribünlerden bayağı sayıda insan aşağıya inmeye başladı ki, orası daha heterojen bir hale gelsin, olası bir polis müdahalesi engellensin... Sonuçta başka bir olay çıkmadı, konser devam etti.

Özgür: Biz de bir şeyler yaşıyorduk okulda ama, bu çok farklı. *(gülüyor)* Orda yapılan eylem, demir sopalar filan çok yanlıştı ama, jandarmanın bir şenlik standına girip dağıtması ne oluyor? HADEP standını dağıtmışlar, çünkü Kürtçe müzik yapan bir grup getirilmiş o gün.

Sonunda siz çaldınız mı?

Rıza: Böyle bir ortamda çalmanın bir anlamı olabilir mi diye aramızda tartıştık tabii. "Vur patlasın çal oynasın, biz müziğimize bakarız mı" diyeceğiz? Hayatın sunduğu bir tercih işte. Sonuçta çalmaya karar verdik ama, bu olayı da protesto eden bir konuşma yaptık. "Biz daha dün geldik, çıkıntılık etmek istemiyoruz ama, jandarmanın öğrencilere fiziksel saldırıda bulunmasını protesto ediyoruz. Kampüs öğrencilerindir" gibi bir şey söyledik. Konserin başında ve sonunda böyle bir konuşma yaptık.

Alkışlandınız mı?

Rıza: İlkinde alkışlar seyrekti tabii. "Ulan daha çalmadan konuşuyorlar, keleğe mi geldik, biz ne konserine geldik" diye düşündüler herhalde. Ama sonra Tom Waits'e girince olayın şekli değişti. *(gülüyor)* O ilk konuşma da bizim için lazımdı, ellerin gitara gidebilmesi için ahlaki olarak bir şey söylememiz gerekiyordu. Yoksa kralın eğlencesi olarak hissedecektik kendimizi.

Artık müziğinizden de bahsedelim... Neler yapıyorsunuz, ne çalıyorsunuz, neden bu kadar kalabalıksınız?

Özgür: Mavi Sesler şu an 16 kişi. Mesela dört basçı, iki davulcu var... Konserde herkes her parçada çalmıyor, ama bazı parçalarda üç elektro gitar da olabiliyor. Temelde gitar, bas, davul, klavye, perküsyon, vokal. Bazı parçalarda klarinet denemelerimiz de oldu, mesela Tom Waits'in "Rain Dogs" parçasına Balkan düzenlemesi yapmıştık, Led Zeppelin'e doğu perküsyonları eklemiştik, Ben Harper'ın "Like A King"ine de çok alakasız bir intro yazmıştık. Genellikle cover çalıyoruz ama, parçayı bizim grubun formatına taşıyoruz. Çoğunu yeniden düzenliyoruz, rewrite'vari bir şey yapıyoruz.

Neden cover?

Özgür: Müziğe yeni başlayan insanların ister istemez bir cover tezgahından geçmesi gerekiyor. Bu aleti kim nasıl çalmış, ne tür formasyonlar var, ne tür müzikal kültürler var? Çaldığımız parçalarla bir müzik parçası olarak ilişkiye geçmiyoruz, o kültürü tanımaya çalışarak ilişkiye geçiyoruz. Seneye bestelerle konser verilmesi düşünülüyor. "Sırf Türkçe yapalım" gibi de bir eğilim var. Şimdiye kadar çaldıklarımızı sayarsak, rock-'n'roll standartları, Beatles, Bob Marley, Bob Dylan, Jimi Hendrix, David Bowie, Nick Cave, Tom Waits, Ben Harper, Massive Attack, Led Zeppelin...

Rock grubu normalde kemiktir, dört-beş kişi bir araya gelirsiniz, gelişme perspektifiniz yoktur. Kemik rock gruplarından kollektif bir kültürel ortam oluşturulamıyor. Bizimkisi mütevazı bir kültürel hareket.

Sizin müzikal tercihiniz hep böyle kalabalık ekiplerle mi olacak? Yoksa sadece okul dönemiyle sınırlı bir oluşum mu?

Rıza: Gerçek anlamda bir eğitim grubu bu. Rock grubu normalde öyle değildir. Kemiktir, dört-beş kişi bir araya gelirsiniz, gelişme perspektifiniz yoktur. Kemik rock gruplarından kollektif bir kültürel ortam oluşturulamıyor. Bizimkisi mütevazı bir kültürel hareket. Çok büyük bir elastikiyet sağlıyor. Bu grubun içindeki insanların bizim içimizde başka bir grup kurma şansları var. Kendi istediğin grubu özgürce kurabilme şansını veren bir yapı. Mesela aramızdan dört kişi Brecht'in bir oyununda canlı sahne müziği yaptı bu sene. Benim içinde bulunduğum Mare Nostrum grubunun Kardeş Türküler'le de bir projesi var, elektronik semah çalışmaları yapıyoruz.

Kardeş Türküler de Boğaziçi çıkışlı bir grup değil mi? Kafalardaki klasik "Boğaziçili" imajının artık pek geçerliliği yok anlaşılan. Boğaziçi'nde öğrenci olmak nasıl bir duygu?

Özgür: Çok ilginç bir yer. Ben iktisat mezunuyum. Orada üniversite sınavında yüzde birin içine girmiş, çok parlak veya çalışkan insanlarla karşılaşıyorsunuz. Hayatta tek olmadığınızı farkediyorsunuz, tek başarılı siz değilmişsiniz. Annenizin, babanızın size atfettiği altın çocuk imajı kırılıyor. Çünkü orada herkes altın çocuk. Ama derslerden bir çakmaya başlayınca altın çocuk değilmişim, herkes gibi bir insanım, çalışmazsam olmuyor demeye başlıyorsunuz. Orada çok farklı insan tipleriyle karşılaşabiliyorsunuz. Artık Anadolu'dan da gelen çok insan var. Sanıldığının aksine, ciks insanların fink attığı, otoparkında BMW'lerin kol gezdiği, herkesin akşamları High End'e takıldığı bir ortam değil.

Rıza: Ailelerin artık çok sert talepleri var insanlardan. "Gir okula, hemen bitir, askerliğini yap, işe gir, bak daha kardeşin var sırada" gibilerinden. BÜ'de daha marjinal kültürlerin, karşı kültürlerin olduğu dönemler de oldu ama, şu dönem hiç öyle değil.

Demin şirketlerin adam tavlamaya geldiklerinden bahsettin. Bu kesin, öğrenciler için, idare için bir gurur vesilesidir değil mi?

Rıza: Bir yılda yüz şirket rahat geliyordur. Bunun yarattığı etkiyi düşünün. Halbuki üniversite, insanların hayata dair son kararlarını vereceği yerdir. Ben bilgisayarcı olmaktan vazgeçtim, bunu Boğaziçi'nin ortamı sayesinde becerdim. Ama böyle kararlar giderek azalıyor. Şirketlerin ideolojisi çok daha güçlü. Vaat ettikleri şeyler daha çekici. Üniversite direkt piyasaya adam yetiştiren kurumlar haline getirilmeye çalışılıyor. Genel anlamda eğitim kurumları değil, tartışmaların yapıldığı, aydın yetiştiren kurumlar hiç değil.

Bilgisayar mezunusun, ama müzikle uğraşacaksın, öyle mi?

Rıza: 89'da Bilgisayar Mühendisliğine girdim, yedi yılın sonunda iki yıllık diploma aldım. Sonra İTÜ Matematik bölümüne girdim, ama devam etmedim. Şöyle bir gerçek var: Lisede insan puanının yettiği en yüksek yere giriyor. Kendisine uyup uymadığına bakmadan. İlk dönemlerde not ortalamam iyiydi. Üç yaz bilgisayar sektöründe de çalıştım. Ama gördüm ki, "olay bu değil". Bu olmamalı! Kalan 30-40 yılınızı, hatta iki yılınızı bile böyle yaşayamayacağınızı farkediyorsunuz. Bir yanda da müzik vardı tabii. BÜ'nün böyle bir faydası oldu.

Alp: Ben bu sene girdim Boğaziçi'ne. Felsefeye. Lisedeyken de bir grubum vardı, ama nasılsa müzisyen olmayacağız diye bakardık. Biraz daha takılalım, nasılsa fazla zamanımız kalmadı diye bakardık. Çalabildiğimiz kadar çalalım derdik. Acelemiz varmış gibi çalardık. Bu okula girişimin şimdilik tek faydası oldu. Kendi kuşağımı daha iyi analiz edebiliyorum. Benim kuşağım aslında anarşizan olmaya çok yatkın bir kuşak ama, hiçbir şekilde olamıyor, halbuki olması gerekir. Her yerden baskı gören, hiçbir zaman üretmesine izin verilmeyen bir kuşak. Sanki mal paketler gibi yetiştirilmiş. Sürekli sorunluyuz, sürekli söyleniyoruz, yüzler hiç gülmüyor, hep büyük afetler olmuş gibiyiz.

Nasıl bir geleceğin olduğunu düşünüyorsun?

Alp: Bilmiyorum.

Ne olacaksın büyüyünce?

Alp: Astronot olacağım.

Ne?

Alp: Astronot.

Söyleşi: ***Derya Bengi***

[Ian Dury]

"Sex & Drugs & Rock & Roll" şarkısıyla 70'lerin sonuna silinmez bir iz bırakan, punk çağının ihtiyar moruğu Ian Dury senelerce boğuştuğu kansere yenilerek mart ayının sonlarında aramızdan ayrıldı. Aşağıdaki söyleşi, grubu Blockheads'le yaptığı son albümü "Mr Love Pants" vesilesiyle Les Inrockuptibles tarafından 1998'in aralık ayında gerçekleştirilmiş.... Meğer bu söyleşinin birkaç hafta öncesinde, yanlış bir istihbarat sonucu Bob Geldof, BBC mikrofonlarından Dury'nin öldüğünü duyurmuş.

PUNK, PATATES KIZARTMASI KADAR BOZGUNCUYDU!

Yedi yıldan bu yana ilk defa The Blockheads'le kayıt yapıyorsunuz. Grupla yeniden bir araya gelmeniz nasıl oldu?

Ian Dury: Aslında, bundan dört-beş sene önce Blockheads'le yeniden bir albüm yapmaya karar vermiştim. Hiçbir zaman grubu tam olarak dağıtmadık, ama bütün zamanımızı ona vermeyi bıraktık. Bütün bu yıllar boyunca kendimiz hakkındaki görüşlerimizde bir değişiklik olmadı: Hâlâ kendimizi tarihteki gelmiş geçmiş en iyi İngiliz funk gruplarından biri olarak görüyoruz. Bir Average White Band vardı, bir de biz. Bu konudaki güvenimiz sağlam, zaten bizi hâlâ devam etmeye yönelten de bu. Dört yıl boyunca, kendimi tamamen şarkı yazmaya verdim, altmış küsur şarkı yazdım, ve bunların büyük çoğunluğunu çöpe atıp en iyilerini tuttum. Eğer bugün 77'deki ilk albümümüz "New Boots and Panties" bir klasik olarak değerlendiriliyorsa, bunun nedeni o zamanlar yazdığım şarkıların üçte ikisini çöpe atmış olmamdır. "Logore" kelimesini çok seviyorum, konuşma ishali, benim açımdan bu yazma sürecinin ayrılmaz bir parçası. Aylar boyunca yığınla şey yazıyorum ve sonra zamanı geldiğinde, aralarında bir çekiliş yaparken müthiş bir keyif alıyorum.

Rock yapmak, sahneye çıkmak sizi hâlâ heyecanlandırıyor mu?

Sanatçının kariyerini hep bir boksörünkine benzetirim. Muhammed Ali on yıl daha erken boksu bırakmalıydı, ama artık yapamaz hale gelinceye kadar devam etti, çünkü boks kesinlikle dünyanın en heyecan verici şeylerinden biri. Yeniden başkalarıyla sahneye çıkmaktan ve eğlenmekten zevk alabilmek için oldukça uzun bir süre geri çekildim. Yeni albümü kendi cebimizden kaydettik, kimseye en ufak bir borcumuz yok, halbuki 80'li yıllarda ve yakın bir döneme kadar, müzik benim için bir angarya haline gelmişti. Neyse ki, başka bir dolu şey yapabildim: Yirmi küsur sinema ve televizyon filminde oyuncu olarak yer aldım, "Apples" adında bir müzikal komedi yazmak üzere Royal Court Theatre'dan çağrı aldım, Unicef'in çeşitli projelerine katıldım; yani insanların gözünde zavallı bir "loser" olmamı engelleyen bir yığın faaliyetin içindeydim. Herkes bile isteye kariyer değişikliği yaptığımı düşünüyor ve bunu çok cesurca buluyordu, halbuki başka bir şansım yoktu: Yeni bir albüm yapacak durumda değildim. Zaten, kimse de benden bunu istemiyordu. Bu tür durumlara alışkınım. 80'lerin başlarında The Blockheads'i bırakmamızın asıl nedeni finansaldı. Avrupa'daki başarımız öyle aman aman değildi, ABD'nin de bizimle ilgilenir gibi bir hali yoktu. Bir para girdisi olmadan yedi kişilik bir grubu ayakta tutmaya çalışmak, felakete doğru koşmak demek. Bizim itibarımız her zaman satışlarımızdan çok daha fazla oldu.

60'ların sonlarına doğru, pop müziğin patlaması sırasında, ben bir sanat okulunda hocaydım. Poptan nefret ediyordum, Beatles'a ve onların etrafındaki o karnaval havasına katlanamıyordum. Kesinlikle cazı, soul'u, reggae'yi tercih ediyordum. "Rock'n'roll way of life" kesinlikle hiç ilgimi çekmiyordu. Ressamların hayatları çok daha büyüleyici ve keskindi.

Çok geç yaşta, neredeyse tesadüfen müziğe başladınız. Kendinizi bu dünyaya biraz yabancı gibi hissettiniz mi?

Kesinlikle! Benim ilk aşkım resimdi. Bütün gençlik kahramanlarım ressamlardı. "Rock'n'roll way of life" kesinlikle ilgimi çekmiyordu, rock star şahsiyetlerse hiç mi hiç... Hali, tavrı ve sesinden ötürü Gene Vincent'i çok beğeniyordum, ama pek de derinliği olan bir adam değildi doğrusu. Elvis ayaklı bir hamburgere benziyordu ve onun sersem hayatı beni hiç de etkilemiyordu. Billy Furry'ye bir hayranlık besliyordum; kesinlikle bizim en iyi rock'çumuzdu. Ressamların hayatlarıysa benim gözümde çok daha büyüleyici ve keskindi. 60'lı yılların sonlarına doğru, İngiltere'de pop müziğin patlaması sırasında, ben bir sanat okulunda hocaydım. Bu durum da hiç fena değildi, çünkü poptan nefret ediyordum, Beatles'a ve onların etrafındaki o karnaval havasına katlanamıyordum. Kesinlikle cazı, soul'u, reggae'yi tercih ediyordum. Caz, hayatımın hakiki müzikal şoku oldu. Jerry Roll Morton'dan Albert Ayler'e, Charlie Parker'dan Mingus'a, her şeyi büyük bir susuzlukla içime emiyordum; bebop'dan new-thing'e, funky jazz'a kadar en basit bir caz vuruşu bana rock'dan fersah fersah ileri geliyordu. İngiliz pop'u içinde, Small Faces hariç, sevdiğim hiçbir şey yoktu. Bu iğrenç İngiliz blues'undan, Cream ve bütün o boktan şeylerden nefret ediyordum. Rock'un etrafındaki bütün bu histerinin koca bir şaka olduğu, fabrikasyon olduğu hissine kapılıyordum. Deli gibi bağırıp çağıran kızlar falan, bütün bunlara hiç takılamıyordum. Ta yıllar sonra, Blockheads'le beraber ilk ve tek 1 numaramız "Hit Me With A Rhythm Stick"i yaptığımızda benzer şeylerle tanıştım. New Castle garında, öyle gayet sakin duruyordum, içinde liseli kızların bulunduğu bir tren hareket etti ve hepsi bana doğru haykırmaya, çığlık atmaya başladılar. O hafta listelerde birinci sıradaydık ve bu, böylesi bir heyecan yaratmaya yetmişti. Bir sonraki hafta aşağılara düştük ve bir daha hiç benzer bir durum olmadı. Allaha şükür, Blockheadmania sadece bir hafta sürdü. *(gülüyor)*

Resmi niçin bıraktınız?

12 yıl boyunca ressamlık yaptım: yedi yıl çalışma, beş yıl uygulama. Peter Blake'le tanışma şansına eriştim; bu tutkumun sonuna kadar gitmekte beni cesaretlendiren, bana sabretmeyi ve kendime güvenmeyi öğreten, zihnimin önündeki engelleri kaldıran o olmuştur. Ama benim sorunum, hırsımın çok büyük olmasıydı, ustalarla aynı düzeye gelmek istiyordum. Ya bir Rembrandt, bir Toulouse Lautrec, bir Egon Schiele olurum ya da hiç diyordum. Bunun imkansız olduğunu farkettiğimde, müthiş bir bıkkınlık hissettim. Ressam olarak kariyerime ilk başladığım zamanlarda, tek bir tual bile satamıyordum, sonra aklıma matrak bir fikir geldi: Önemli bir ressam etkisi uyandırmak için tablolarımın fiyatını üç katına çıkardım ve bir anda inanılmaz paralar kazanmaya başladım, sırf fiyatı arttırdığım için. Bu durum o kadar saçma geldi ki, resmi bırakıp müziğe başladım. Bir grup kurmaya karar verdim, çünkü gördüğüm bütün gruplar o kadar kötüydü ki, kendi kendime daha kötüsünü

yapamam herhalde dedim. Yarı şaka yarı ciddi başladım, en ufak bir hırsım yoktu. Hiç ciddiye almamıştım, ama sonra zevk almaya başladım. İnsanlarla kurulan o doğrudan ilişki hoşuma gidiyordu. Bir ressam iki yıl boyunca tek başına bir atölyeye kapanır. Sonra resmiyle ilgilenenlerle temas halinde olduğu tek gün, sergisinin açılış günüdür. Ve o gün de genellikle insanlarla doğru düzgün konuşamayacak kadar içkilidir... *(gülüyor)*

İnsanlar üzerinde uyandırdığınız etkiyi hemen hissettiniz mi?

Sahne sanatlarından birini meslek edinmek için doğmuş olduğumu sanıyorum. Dinleyicileri eğlendirme yeteneğine sahip olduğumu çok kısa sürede anladım. İnsanlara karşı yabani, çekingen değildim, biraz abartılı bir tavrım vardı ve dinleyiciler de bundan hoşlanıyor gibiydi. Genellikle dışardan insanlar, o dönemdeki arkadaşlarım devam etmeye yöneltti beni. Şarkı sözü yazmayı yeniyetme işi olarak görüyordum. Sonuçta çok basit, resimle karşılaştırırsan çok daha kolay bir şey. Benim yaptığım derin bir şey değil, hafif eğlencelik, kesinlikle hiçbir durumda buna sanat diyemem. Bütün şarkılarım bir şakadan ibaret, içlerinde hiç ciddi olanı yok.

İlk grubunuz Kilburn and The High Roads pub-rock tarafından asimile edildi. Bu dünyada kendinizi rahat hissediyor muydunuz?

Dr Feelgood grubundakiler ve daha birkaç kişiyle beraber o dönemde olup bitenlerle, şu glam-rock'la falan mücadele etmek gibi bir niyetimiz vardı. Pub-rock, o dönemde Guinness birası içen, joint çeken ve biraz rustik bir rock'n'roll dinleyen insanların yaşam tarzına tekabül ediyordu. Biz başka bir şey istiyorduk, pub müdavimlerinin arasında biz sefil bir "art school band" durumundaydık. Pub'larda kendini kovboy sanan züppeler olurdu. Hayatında otlak yüzü görmemiş İngiliz kovboyları. *(gülüyor)* Chas Jankel'le tanışmamla her şey değişiverdi. Benim müziğimde eksik olan funky yanı o taşıdı. Uzun süreden beri her şeyi değiştirebilecek bir kıvılcım peşindeydim, bunu o getirdi. Bir gün prova yaptığımız stüdyoda, tek başıma bateriye geçtim ve Stevie Wonder'ın bir albümünden duyduğum bir ritmi çalmaya çalıştım. Bir süre sonra, arkamdan feci uyumlu, bol swing'li bir gitar sesi geldi: Chas'dı çalan. Ben farkında olmadan odaya girmişti. Hemen o gün, onun durumu kurtaran adam olduğunu anladım. Aynı hafta içinde Kilburn'ü bıraktım ve biz Blockheads adı altında beraber çalışmaya başladık.

Blockheads'in başlangıç dönemi, ilk bağımsız ingiliz plak şirketi Stiff Records'un ortaya çıkmasıyla sıkı bir yakınlık içinde...

Bir aile gibi olduğumuz söylense de, bu daha ziyade bir parya ailesiydi. Bizim açımızdan bağımsızlığın militanlığını yapmak gibi bir şey söz konusu değildi, bu koca bir yalan: Küçük bir plak şirketiyle çalışıyorduk, çünkü bizimle çalışmayı isteyen kimse yoktu! Daha ilginç öneriler alanların hepsi, Costello gibi mesela, ilk fırsatta tüydüler. Geriye dönüp baktığımda, Stiff'te olmanın iyi bir şey olduğunu düşünüyorum: Sanatsal haysiyetimizi korumamıza imkan sağladı. Ama temelde, Costello ya da Nick Lowe'a pek bir yakınlık duymadım, köklerimiz aynı değildi.

Bana Toulouse Lautrec lakabını takmışlardı, sadece topalladığım ve Fransız ressamları sevdiğim için değil, azgın bir kedi olduğum için. Öbür lakabım, Durex'di, prezervatif markası gibi. Bacağı aksayan adamlar, kadınların ilgisini çekiyor. Bir erkek böyle özürlü bir kızla karşılaşınca, derhal tüyer. Ama kızlar meraklı.

Punk'ın bozguncu yanı sizi cezbetmiş miydi?

Gülmek ister misiniz? Benim gözümde punk patates kızartması kadar bozguncuydu... *(gülüyor)* Punk'ın bozguncu olduğuna inananlar fena halde aldatıldılar. Punk'çıların bütün istedikleri olabilecek en fazla parayı kapıp kendilerine uyuşturucu ziyafeti çekmekti. Siyasi içerik de en az müzik kadar zayıftı. Punk, Londra'nın güneyindeki sanat okullarından bir nevi yabancı madde olarak türemiş bir üründü; ne seksi ne de iyi işlenmiş bir yanı vardı, bayağı bir geri dönüşümdü. Malcolm McLaren'ı yıllardır tanıyordum, Kilburn için kılık kıyafet çizmişti, hatta benim menejerim olmaya da çalıştı, ama ben onu pek sevmiyordum. Bir gün konserlerimden birine yanında genç bir herifle geldi, Johnny Rotten. Ve Rotten'ı bir daha gördüğümde, sahnede daha önce bir tek benim taktığım bir şey takıyordu: çengelli iğne.

Ama yine de "Sex & Drugs & Rock & Roll" bir punk marşı haline geldi...

"New Boots and Panties" zamanında, oldukça öfkeli bir heriftim, dünyaya çok alaycı bir şekilde bakıyordum, dediğim dedik bir tiptim. Sonuçta, ne olduysak, bunu büyük ölçüde punk'a, hepimizin istemeden de olsa kapıldığımız o kasırgaya borçlu olduğumuzu biliyorum. "Sex & Drugs & Rock & Roll" gibi bir parça da tabii ki simgesel bir anlam taşıdı, halbuki söz konusu olan bir slogan değil, tam tersine bir soruydu: "Hayatta sadece bunlar mı var?" İnsanlar anlamını kavrayamadılar, sadece nakarata takıldılar ve itiraf edeyim, ben de bunun tersini söylemek için kılımı kıpırdatmadım. Bugün uyuşturucuların yaptığı tahribatı, bütün bu cinselliğe bağlı hastalıkları gördüğümde, kendimi suçlu hissediyorum bazen, çünkü insanların kafasında, benim şarkım bunları teşvik eden bir şeydi. Bir sürü parayı cebe indirip koca bir yanlış anlama üzerine itibarımı ve ünümü kurarak tam bir ikiyüzlü gibi davrandım. İşin en korkunç yanı, bu İngiltere'de yaygın bir slogan haline geldi. Neyse ki, "Oxford Alıntılar Sözlüğü", benim isim babalığımı tanıdı da, hiç değilse kendime böyle bir onur payı çıkardım. Eğer bu deyiş her kullanıldığında bir kuruş alsam, sonunda İngiltere'nin en büyük servetini edinirim herhalde.

Bu şarkı yüzünden, aynı zamanda cinsi sapık yerine kondunuz...

Gençliğim boyunca, bir sürü allahın cezası üne sahip oldum. Sanat okulunda bana Toulouse Lautrec lakabını takmışlardı, sadece topalladığım için ve Fransız ressamları sevdiğim için değil, ama azgın bir kedi olduğum için. Bir başka lakabım, Durex'di, prezervatif markası gibi. Bacağı aksayan adamların kadınların ilgisini çektiğini farkettim. Bir erkek bu türden özürlü bir kızla karşılaşınca, derhal tüyer. Ama kızlar çok daha meraklı. Sonra ayrıca, muhafazakâr gazetelerin dediklerine bakmamak lazım: İngiltere sekse çok düşkün bir ulustur, öyle söylendiği gibi utangaç değildir. Birkaç yıl boyunca, benim şarkılarım ülkenin kenarında köşesinde yaşananları büyüterek gösteren bir ayna işlevi gördü.

Kansere yakalandığınızı kamuoyuna ilan ettiğinizden beri, albümlerinizden ziyade sağlığınız hakkında konuşuluyor sizinle. Bu canınızı sıkmıyor mu?

Çok küçük yaşlarımdan beri hastalıkla oldukça yakın bir ilişkim var. Çocuk felci geçirdiğimde yedi yaşındaydım ve bu, kendi hakkımda bir bilgi biçimi geliştirmeme yardımcı oldu. Organlarımın, hücrelerimin nasıl çalıştığını, neyin yolunda gitmediğini, neyin nasıl düzeleceğini bilirim. Kansere yakalandığımı öğrendiğimde, yeniden kendi içime girmeye, vücudumun içinde olup bitenler hakkında doktorumu dinlemeye hazırlandım. Bu bilim hakkında gayet bilgili hale geldim ve deneyimimin başkaları için faydalı olabileceğini hissediyorum. Müziğim hakkında konuşmanın pek heyecanlı bir yanı yok, dinlersin ve bir fikir geliştirirsin. Buna karşın, hastalık hakkında konuştuklarımı işiten kanserliler, bu hastalıkla pekâlâ yaşadığımı onlara anlattığımda, cesaret kazanabilirler. Oldukça sakin, durulmuş bir hayatım var bugün. Dört çocuğum, bir evim, bir bahçem var. Köpeğim yok, allahtan, çünkü onlardan hiç hoşlanmıyorum ve başkalarına ayıracak oldukça çok zamanım var. Bu nedenle, Unicef'in, zengin ülkelerdeki ilerlemelerden yoksul ülkelerin faydalanabilmesi doğrultusundaki mücadelesine katıldım. Ayrıyeten, Üçüncü Dünyada çocuk felcinin üstesinden gelinmesi için çalışıyorlar ki, bu da beni çok yakından ilgilendiren bir sorun. Dikkatinizi çekerim, hayır işlerinden nefret ederim! Bob Geldof'un o kahrolasıca Band Aid'iyle yaptıkları midemi bulandırıyor. Aşağılık bir patronluk taslama, iğrenç bir reklam. Şimdi de dallama, kalkmış beni vaktinden evvel gömmeye çalışıyor.

Çeviren: ***Siren İdemen***

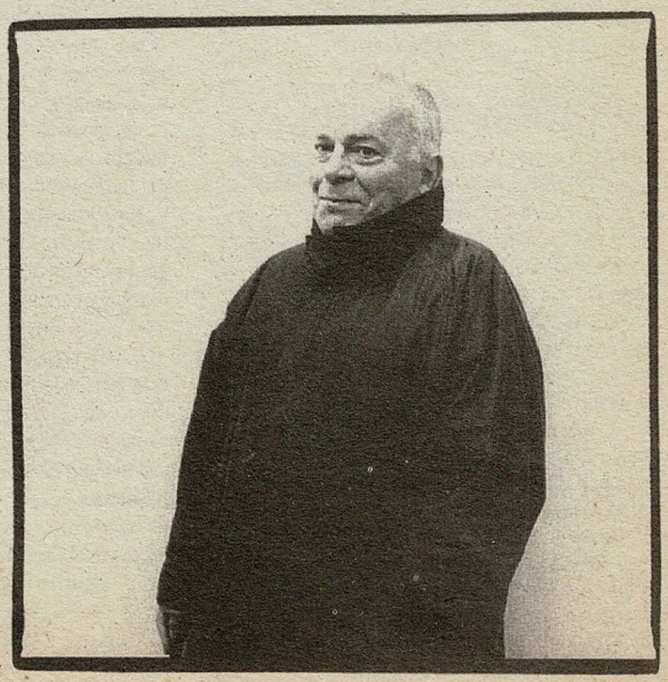

Philip Glass

Ünlü çağdaş besteci, minimalist müziğin öncüsü Philip Glass, Haziranda 28. Uluslararası İstanbul Müzik Festivali münasebetiyle üç gece üstüste AKM'de... 19 Haziran'da piyanosuyla yalnız başına sahne alıp "Solo Piyano için Etüdler ve Diğer Çalışmalar" başlıklı bir resital verecek. 20 ve 21 Haziran'da ise topluluğuyla birlikte 30 yıllık bestekâr geçmişinden bir özet geçecek. Mesela, "Music In Similar Motion"dan, "Einstein On The Beach", "Akhnaten" gibi opera eserlerinden, "Koyaanisqatsi" gibi film müziklerinden kesitler... Konserlere hazırlanmak için, önce bu özgürlükçü müzisyenin dünyasında biraz dolaşalım.

Yale'deki bir profesör mü daha önemli, yoksa Paul Simon mı?

Bugünkü müzikal gelişim ve üslup içinde kendi müziğinizi nereye koyuyorsunuz?

Philip Glass: Ben tonal merkezli çalışan bir tiyatro bestecisi olarak görüyorum kendimi. Sanırım Batılı olmayan müzik geleneklerini araştırarak tekniğimi geliştirdim. Diğer yandan çağdaş teknolojiden de çok yararlandım. Eserlerim, belli bir strateji dahilinde bir müzikal dil icat etme yolunda tiyatro projeleri müziklerinden ibaret. Ben müziğimi böyle görüyorum.

Müziğinizi "mainstream" olarak nitelendirebilir misiniz?

Evet, müziğim hayli popüler. En son Festival Hall'de verdiğimiz iki konserin biletleri tamamen satıldı. Yani 60'lardaki, 70'lerdeki gibi küçük galerilerde, alternatif salonlarda çalınmıyor. Ama mainstream sözcüğünü kullanırken dikkatli olmak gerekir. Popüler müzikle pop müzik aynı şey değildir. Pop müzik sayılarla ölçülür. Klasik müzik ise 10 milyon insan için popüler olabilir ama klasik müzik plakları 100 bin satabilir. Birkaç basamaklı bir rakam farkı, ama büyük değişiklik yaratır. Mainstream, o müziğin heterojen bir kitle tarafından beğenildiğini ifade eder. Değişik yaş gruplarından ve farklı ekonomik sınıflardan insanlar tarafından... ABD'de mainstream country ve western'dir. Klasik müzik söz konusu olduğunda ise beni Mozart ve Mendelsohn'un yanına yerleştirebilir misiniz? Muhtemelen, hayır.

Bütün eserleriniz tiyatro için mi bestelendi?

20 bale, 12 opera, yarım düzine kadar da tiyatro projesi. Önemli olan esin kaynağının ne olduğu. Müzik tiyatrosunun içinde, müzikal olmayan malzemeler de işin organik bir parçasıdır: görüntü, hareket, öykü... Hemen hemen her zaman bir öykü, resim ya da vs. ile beste yaparım.

Farklı zamanlarda ve farklı amaçlarla yapılmış müziklerinizde bir tren taklidi arada sırada görünüp duruyor, doğru mu?

Evet, trenlere bayılırım. "Powaqqatsi"de, "Hydrogen Jukebox"ta tren vardır. İçinden trenlerin geçtiği bir kasabada büyüdüm, trenin düzenli ritmini çok severim. Sanırım tren konusunda iyiyim.

Çağdaş müziğin dinleyiciyle iletişim problemleri, ilk minimalistlerin dönemindeki gibi büyük mü sizce?

60'ların ortasında bir grup besteci çağdaş müziğin kitlelere sunuluş tarzını değiştirmeye soyundu. Benim de dahil olduğum bu grup 12 ton müziğin –ki elli yıldır ortalıktaydı– bir durağanlık içine girdiğini düşünüyordu. Dinleyicisi kalmamıştı ve kendini tekrarlayıp duruyordu. Yeni bir yaklaşım ortaya çıktı, besteci aynı zamanda icracı haline geldi. Riley, La Monte Young, Reich ve benim gibi besteciler müziklerini ilk elden yayma konusunda hevesliydik. Bu 12 ton müziğin tarihinin aksine bir gelişmeydi. Bu on yıl sürdü. 1974 yılında minimalizm adı verilen akımın bütün temel taşları ifade edilmişti. Artık minimalizm de tahmin edilebilirlik riskini taşıyordu. Başlangıçtaki kadar özgün değildi.

Sizin müzikle ilgili düşünceleriniz hangi temel üzerinde yükseliyordu?

Bizimki ideolojik bir hareket değildi. Darmstadt gibi bir okul ya da bizimle ilişkilendirilebilecek bir gelenek yoktu. Polemik yaratmak gibi bir amaç taşımıyorduk, müzik üzerine düşünmekten çok icra üzerine yoğunlaşmıştık. Eski kuşağın müzik üzerine fazla konuşarak kendini boğduğuna inanıyorduk, bu yüzden bundan sakındık. Temel fikir dinleyici bulmaktı, çağdaş müziğin kaybettiği dinleyiciyi... Geçen yüzyılda, Romantizm, müzik icrasını kitlelere yaklaştırmıştı, bu yüzyılda ise bunun tam tersi oldu. Bir dinleyicinin önünde icra yapmak istiyorduk, çünkü ne olup bittiğinden haberdar olmanın tek yolu buydu. Soyut ciddi müzik kitlenin tepkisinden kaçtıkça, biz yılda 60-70 konser verir hale geldik.

Geleneksel olandan çok farklı bir strateji izlemişsiniz...

Evet, ama bunu pop müzikteki gibi hekesin istediğini yapabileceği bir alan olarak anlamamak lazım. İdeal bir kitle düşüncesinden yola çıkıp, en iyi kitlenin ne olabileceği üzerine düşünmek gerekiyordu. Zaten varolan bir kitle için müzik yapmıyorduk. Onlar adına işi kolaylaştırmamızı beklemeden kitlenin müziği takip edebilmesiydi amaç.

Müzikle bağlantılı olarak teknolojinin gelişimi konusunda ne düşünüyorsunuz?

Bence teknoloji müziğe yeni bir kan getirdi. Bugün çok az enstrümanla dört başı mamur bir sound elde edebiliyorsunuz. Ayrıca sampling teknolojisi çok değişik sound yelpazeleriyle çalışmanıza el veriyor. "Powaqqatsi"nin soundtrack'ini 10 kişiyle icra ettik ama kayıt için 30-40 kişi gerekti. Teknoloji zorunlu bir destek ve pop sanatçıları sayesinde müzikte çok hızlı değişimler yaşandı. Benim gibi yeni icatlara yatkın insanlar da hemen uyum sağladılar.

"The Secret Agent" ve "Heroes" albümlerinde sonik bir ses paletiyle çalışıyorsunuz. Şu anda kendi müziğinizde sizi çeken şey ne?

Söylemesi zor. 25 yıl boyunca birbirinden farklı 30 albüm yaptım. Bunların herbiri o an nerede olduğumu gösteriyor. Üç-dört CD'lik dönemler boyunca belli bir ortaklık yakalayabiliyorum müziğimde, ama ondan sonra değişimler başlıyor. Dört-beş yılda bir yeni dönemlere giriyorum sanırım. İnsanların en çok beğendiği dönemlerimden biri de galiba "The Secret Agent" ve "Heroes"u içeren bu dönemler. İlk dönem müziklerim çok daha talepkârdı. Bu arada eski müziklerimi çalmaya da devam ediyoruz tabii. Geriye dönüp bunları icra etmek hoşuma gidiyor ama artık bu şekilde düşünmüyorum. "Heroes" ve "The Secret Agent"da dinledikleriniz şu an müzikle ilgili düşündüğüm şeyleri temsil ediyor. Sanırım en önemli etken vokal için yazıyor olmak. Son 20 yıldır yaptığım işlerin büyük çoğunluğu şarkıcılar ve operalar için. Daha geçenlerde Natalie Merchant'la bir şarkı yaptık ve çok hoşuma gitti. Kimi zaman bütün senfoni, opera işlerini bir kenara atıp şarkıyazarı olmayı istediğim zamanlar oluyor. Çok hoşuma gidiyor. Çoğu şarkı projesi film için şarkı isteyenlerden çıkıyor. Bir Brezilya filmi için Suzanne Vega'yla bir şarkı yaptık. Bir İngiliz filmi için de Mick Jagger'la bir şarkı yaptık. Tüm şarkıyı ben yaptım, Mick de söyledi. Suzanne'la yaptığımız şarkının da tümü bana ait. Natalie ile yaptığımız ise bir işbirliğiydi. O şarkısözlerini yazdı, ben besteledim.

Mick Jagger'la çalışmak nasıldı?

Mick Jagger'ı severim. Stüdyoda çok profesyonel. Hayatının çoğunu stüdyoda geçirmiş bir adamdan da bu beklenir zaten. Onu çalışırken görmek ilginç. Şarkıyı metodik olarak çalışmasını, değişik kayıtlar denemesini, beğenmediği yerler konusunda fikir beyan etmesini ve değiştirmesini...

Siz synthesizer gibi aletleri deneysel amaçla

Senfonik Bowie

Glass 1937 doğumlu. Egitimi sırasında 12 ton sistemini terkederek bağımsız bestecileri örnek almaya başladı. 20'li yaşlarında Paris'te Nadia Boulanger'le yaptığı çalışmalar ve aynı kentte tanıştığı ünlü Hintli müzisyen Ravi Shankar'dan öğrendikleri, Glass'ın "yeni müziğinin" temelini oluşturdu. 60'larda yaptığı "Strung Out", "Music In Fifths", "Music In Similar Motion" onu en önemli minimalist bestecilerden biri haline getirdi. 70'lerde opera yapıtları bestelemeye başladı, 76'da Robert Wilson'ın sahne eseri için "Einstein On The Beach"i yazdı... David Bowie'nin "Low" ve Bowie-Eno'nun "Heroes" albümlerinden yola çıkarak senfoniler kaydetti. Jean Cocteau'nun filmlerinden esinlenerek "Orphée", "La Belle et La Bête" ve "Les Enfents Terrible" üçlemesini gerçekleştirdi. Scorsese'nin "Kundun" ve Peter Weir'ın "Truman Show" filmlerine yaptığı müziklerle son dönemde ödüller aldı. Glass popüler müziğe, rock'a, elektronik müziğe çok yakın duran bir çağdaş besteci.

14→

değil de, müziğinizde diğerleriyle eşit bir enstrüman olarak kullanan ilk bestecilerdensiniz. Sizi buna iten neydi? Akademisyenlerden ne tepki aldınız?

Evet, sanırım biz ilktik. Sürekli turnedeydim ve yanımda taşıyabileceğim, ama bana geniş bir ses dünyası sunabilecek bir enstrümana ihtiyacım vardı. "La Belle et La Bête" mesela, tamamen bir MIDI sistemdir. Sampling'de dijital teknoloji kullanıyorduk. Tek başıma bunu yapmam olanaksızdı. Bu teknolojiden anlayan insanların işbirliğine ihtiyacım vardı. Tahmin edebileceğiniz gibi akademisyenler dehşete kapıldı. Bir zamanlar çok pahalı olan aletler bugün birkaç bin dolara alınacak hale geldi. İnsanların bugün yaptığı müziği çok derinden değiştirdi bu. Ben çocukken, elektronik aletlerle üretilen müzik sadece üniversitelerde vardı, bu aletler devasa yerler kaplıyordu ve buralarda çalışmak için isim yazdırıp sıra beklemek zorundaydınız. Şimdi bütün bunları çok ucuza edinebiliyorsunuz. Oğlum kendine bir ev stüdyosu kuruyor. 2500 dolar gibi geçmişte hayal bile edilemeyecek bir fiyata 8 kanallı kayıt aleti ve sampler aldı. Demek ki bu teknoloji bugünün gençlerinin elinin altında. Bu da akademik dünyanın kendini yeniden donatması demek. Teknolojiden anlayan ve teknolojiyi öğretebilecekleri insanları bulmaları gerekiyor. Gençler sampling'i öğrenmek, MIDI'yi öğrenmek istiyor. Bunlarla ilgili yazılımları öğrenmek istiyorlar. Okulların en kısa zamanda sokaktaki gelişmelere yetişmesi gerekiyor. Elektronik müzik stüdyoları olan üniversitelerin çoğu şu anda demode kalmış durumda. Ama Berkeley gibi yerler bu gelişmeleri hızla takip ediyorlar.

60'larda ve 70'lerde saldırgan, ortalığı karıştıran müzikler yaparken ne hissediyordunuz?

Çok eğleniyordum. Ta ki 1976 yılına kadar. O zaman grubum neredeyse sekiz-dokuz yıldır bir aradaydı. Daha hâlâ da bir aradayız, beraber çalışabildiğim düzenli bir grup müzisyen olması açısından çok şanslıyım. Ensemble, bir aile gibi ve benimle birlikte büyüdü. Değişimin benim için organik görünmesinin bir nedeni de bu galiba. Bundan beş yıl sonra müzikal olarak nerede olacağımı bilmiyorum, kafaya da takmıyorum.

Müziğinizde Doğu müziklerinin tekniklerini kullanmanıza rağmen her zaman çok Amerikalı bir besteci olarak görünüyorsunuz. Belki de müziğinizdeki yoğunluk yüzünden. Sanki modern Amerikan şehir ve endüstri kültürü sizin müziğinizde hissediliyor.

Ben de kendimi öyle görüyorum. Kendimi, ortamından memnun, hayli Amerikan bir besteci olarak görüyorum. Ama bu da bir Amerikan özelliği değil mi, tüm diğer kültürleri içine katmak, sindirmek. Biz çokkültürlüyüz, bunun sanatta da ortaya çıkması çok doğal.

Genç bir besteci olarak sistem karşıtıydınız. Kariyerinizin belli bir noktasında sistemin bir parçası haline geldiğinizi hissettiniz mi?

Benim arkamdan gelen birkaç kuşak besteci daha var, bu yüzden ve bu saatte kendimi bir hareketin başlatıcılarından biri olarak görmem mümkün değil. Ama mesela "Heroes"u ele alın. Birçok orkestra bu eseri icra etmeye yanaşmıyor, çünkü "biz rock'n'roll çalmayız" diyorlar.

Ama rock'n'roll değil ki "Heroes"...

İyi de, dinleme zahmetine katlanmıyorlar ki. David Bowie'nin adını gördüklerinde sırtlarını dönüyorlar. Benim diğer eserlerimi icra ettikleri halde, rock etkisi içerdiğini düşündükleri için bu eseri reddeden orkestralar var. Ama mainstream açısından bakarsak, çalacak yer bulmakta zorlanmıyorum. Proje bulmakta da zorlanmıyorum. Kendi müzik dünyam içinde yeterli desteğim var. Bu benim akademik dünyadan bağımsız kalmamı sağlıyor.

60'larda Ravi Shankar'la tanışmak hayatınızı ve müziğe bakışınızı değiştirmişti, değil mi?

Evet. Onunla çok özel bir zamanda tanıştım. Değişebilecek kadar gençtim.

Hâlâ görüşüyor musunuz?

Tabii. Geçen yıllarda onunla "Passages" isimli bir albüm yaptık. Canlı olarak da icra ettik. Ravi çok güzel çalıyor ama yaşlanıyor. Dinleyeceksiniz, şu sıralarda dinlemelisiniz onu.

Bu arada kendi plak şirketinizi kurdunuz. "Heroes Symphony" de buradan yayınlanmıştı.

Evet, Point Music'te genç insanlarla çalışmaya çabalıyorum. Daha yeni Avrupa'daydım ve İngiltere'de su yüzüne çıkmaya başlayan tekno-pop kuşağıyla tanıştım. Çok ilginçti. Bu arada Hint müziği dinlemeye devam ediyorum. Elbette kendi geleneğim klasik müzik, bu yüzden onu da dinliyorum. Geçen gece Grammy ödülleri vardı, baktım Grammy'de adı geçen bütün müzikleri biliyorum. Bu hepsini beğendiğim anlamına gelmiyor ama dinliyorum. Etrafıma bir çizgi çekmemeye çalışıyorum.

Peki Aphex Twin'le olan işbirliğinizin hikayesi nasıl?

Richard James bir şekilde benimle ilişkiye geçti. Benim işlerimi biliyormuş. Bense onu ve müziğini tanımıyordum. Richard çok genç ve tatlı bir herif. Bana bir kaset yolladılar ve buna miks yapar mısın dediler. Yaptıkları müziği tanımamam o kadar da önemli değil. Bir şeyi tanımak ve anlamak istiyorsan, dereye girip ıslanmak zorundasın. Bir müziği uzaktan, teorik olarak anlayamazsın. Bu benim çalışma biçimimdir.

Peki yolladıkları müzikte sizi çeken bir unsur var mıydı?

Zeka ve müzikalite. Temel şeyler beni çekti. "Evet, bu müzikle bir şeyler yapabilirim" diye düşündüm. Richard James müziği kavramsallaştırabilen bir adam. Müziği gerçekten duyuyor. Müziğini ilginç kılan da bu. Bence kendi müziğinde aradığı, değişik bir ifade modu. Müzik okumuş mu, konservatuara gitmiş mi, önemli değil. Richard küçükken kendi synthesizer'ını yaparak müziğe başlamış. Berkeley'e giden birçok tanıdığım var. İyi okuldur, ama Berkeley'de size popüler şarkı yazımının formülünü öğretirler. Hit şarkı nasıl yazılır, onu öğrenirsiniz. Aynı fikirler dönüp dolaşıp tekrarlanır. Bu evde kendi synthesizer'ını yapıp, ondan garip sesler çıkarmayı öğrenip, sonra da bu garip seslerden bir müzik parçası yaratmaya uzanan süreçten çok farklı.

Aphex Twin gibi adamların yalınlığına ve eğitimsizliğine özendiğiniz oluyor mu?

Hayır. Bilgi hiçbir zaman yük olmadı bana. Ben müziğe bu kapıdan girdim ve bundan da pişman değilim. Şu anda yaptığım şeyleri yapmamı sağladı. Bir arkadaşım, Brezilyalı bir şarkıyazarı geçenlerde bana üç şarkı verdi, onun için bu şarkıların düzenlemelerini yapacağım. Bunu yapabilirim, çünkü düzenleme yapmayı biliyorum. Benim için zor bir iş değil. İşte bu sayede, sadece üç akor bilen bir adamın girebileceği dünyadan daha farklı yerlere girebiliyorum. Muhtemelen Richard bu adam için piyano düzenlemeleri yapamaz.

Akademisyenleri sevmemenizin bir nedeni de bu mu? Uzanabilecekleri başka yerler varken, bulaşmamayı tercih etmeleri...

Bunlar bir avuç aptal. Meslekdaşlarının fikirlerine ve üniversitede bir odaları olup olmadığına aldırırlar sadece. Bu, kültüre çok dar bir perspektiften bakmak demektir. Ama ben bu adamlara hiçbir zaman itibar etmedim. "Einstein On The Beach"i yaptığımda çoğu insan şok olmuştu. Yaptığım işler hâlâ birçok insanda dehşet uyandırıyor ama bunu açıkça söylemekten korkuyorlar artık. Kültür her şeydir. Kültür giydiğin gömlek, yediğin yemek, okuduğun gazetedir. Kültür kolektif ve bireysel zihnin her ürünüdür. Bunların hepsi aynı derecede ilginç ve değerlidir. Kültür insanoğlunun yaptığı şeydir. Richard gibi bir adam, klasik müzik eğitimi görmediği için arka kapıdan içeri giriyor, kültür budur işte. Özgünlüğünü, hayal etme gücünü ortaya koyuyor. Müzik yazmak için armoni dersi alınması gerektiğini iddia etmek bir saçmalıktır. Paul Simon nota okumayı bilmez. Şimdi siz söyleyin bana: Yale Üniversitesi'ndeki bir profesör mü daha önemli, Paul Simon mı?

Çeviren: ***Ogan Güner***

RAM-SES
MÜZİK ATÖLYESİ

Merkez:
İstiklal Cad. Aznavur Pasajı 212/6
Yapı Kredi Kültür Merkezi Karşısı Galatasaray
Tel: 0. 212. 245 02 21

Dersane:
İstiklal Cad. Toma Apt. Şanzelize Girişi Kat. 5
Tel: 0. 212. 245 32 94

Türk Halk Müziği ve Batı Müziği Konservatuarlarına, Müzik Eğitim Fakültelerine hazırlık kursları

• Ses eğitimi (şan) • Keman (Türk-Batı) • Viyolonsel - Viyola • Piyano - Klavye (org) • Klasik Gitar • Flamenko - Latin Gitar • Akustik Gitar • Elektro Gitar • Bas Gitar • Jazz Gitar • Davul - Perküsyon • Bağlama • Tambur • Ud • Kanun • Kemençe - Kemane • Flüt - Ney • Saksofon - Trompet • Kaval - Mey

Ram-Ses Müzik Atölyesi Kulübü
• Konser, söyleşi, imza günü, panel ve çeşitli organizasyonlar
• Her perşembe "plak günü"
• Her cumartesi "video gösteri günü"
• Her türlü müzik materyali (nota, şarkı sözü, cd, kaset, cd-rom...)
• Enstrüman alımlarında indirim
• Özel organizasyonlarınıza yardım edilir
• Organizasyonlarınızı atölyemizde yapabilirsiniz...

KÜRESELLEŞMEYE KARŞI KABİLELEŞME

[Cennet, şimdi!]

Şu sıralarda Hasan Sabbah'ın ruhu dolaşıyor etrafta. Amin Maalouf'un meşhur "Semerkant"ı, Freidoune Sahebjam'ın "Dağın Şeyhi Hasan Sabbah"ı, Wladimir Bartol'un "Fedailerin Kalesi" isimli kitabı, Haldun Çubukçu'nun "Yıldızsayan"ı son yıllarda görüntüye girdi; derken Devlet Tiyatroları'nda bu sayılan ilk üç kitaptan yapılan kolaj, "Dava" adıyla sergilendi. Bu arada "Umut operasyonu çerçevesi"nde yazılan köşe yazılarında Hizbullah'ın Haşaşilerin bir versiyonu olduğundan dem vuruldu. Aynı günlerde, Bill Laswell ve Hakim Bey kaptanlığında William Burroughs'lu, Patti Smith'li, Iggy Pop'lu, bir albüm geçti elimize: "Hashisheen"... Peki, Hasan Sabbah'ı veya Haşaşileri nasıl bilirsiniz? Evet, şu esrarkeş katiller. "Suikast" kelimesinin Batı dillerindeki babaları. Bir Hizbullah - Taliban kokteyli. Haklarındaki "bilgi" böyle. Peki, gerçek "gerçekten" öyle mi? Doğu kaynaklarını ve Haşhaşileri Marco Polo'nun seyahatnamesinden naklen tanıyan Batılılara göre, "evet". Ama, William Burroughs, Brion Gysin gibi "beat"çiler aksi kanıda. Dahası, Hakim Bey gibi anarşist düşünürlere göre, Hasan Sabbah ve Haşaşilerin karargâhı Alamut kalesi, bir ütopya adası, anarşizan bir komün. Ve kimi sosyalistlere göre de, "Alamut sosyalizmi" diye bir şey var... Bir Roll hizmeti olarak Haşaşiler esrarına doludizgin dalıyoruz.

1890'larda merkezi iktidarın yoğun baskısı, hiyerarşilerden arınmış, eşitlikçi, küçük ölçekli, özerk toplum projelerinin hayata geçirilmesini zorunluluk haline getirmişti. Merkezileşmiş iktidarın hegemonyasına tepki olarak yükselen liberter ve yeni romantik dalga, özgür birey, bireyin kardeşlerine bağlılığı, komünal hayat gibi son derece önemli konuları acil sorunlar olarak gündemine almıştı.

Kropotkin komünitenin doğal, devletin ise yapay olduğunu belirtmişti. Komüniter anarşizmin önde gelen savunucularından Gustav Landauer de, yeri geldiğinde en acımasız biçimde şiddete başvurmada hiç duraksamayan devlet karşısında etik bir duruş önerir. Landauer'e göre, devlet aslında belirli bir zihinsel durumdur. Öyle bir zihinsel durumdur ki, diğer insanlar üzerinde hegemonya kurulmasını, onlara hoşgörüsüz davranılmasını olağan karşılar ve onaylar. O halde, devlet aynı zamanda belirli bir davranış türü, insanlar arasında belirli bir ilişki biçimidir. Alternatif, anarşizmdedir. Özgürlüğün, dayanışmanın ve kardeşliğin kaynağı olan anarşizmde. Komünite, anarşizmin beslediği bütün bu idealleri somutlaştırır, onları canlı kılar.

Landauer'in komüniter anarşizmi, romantik bir ortaçağcılık içermekte, kuvvetli antimodernist tonlar taşımaktadır. Fakat bu aynı zamanda, metafizik bir boyut ekleyerek zenginleştirilmiş bir anarşizmdir.

Landauer'in düşüncelerini geliştiren Martin Buber, komünitenin yeni toplumun hücresi olduğunu, "ben-sen" arasındaki diyolojik, eşit ilişkinin ancak komünite içinde gerçekleşebileceğini, "komüniteler birliği"ni oluşturmanın nihai amaç olarak benimsenmesi gerektiğini söylemiştir.

20. yüzyılın ikinci yarısında beliren yeni romantik yaklaşımın sözcülerinden olan ve 1960'larda karşıkültüre önemli katkılarda bulunan Paul Goodman, kardeşi mimar Percival Goodman ile birlikte kaleme aldığı "Communitas" (1947) başlıklı çalışmada, merkezileşmiş modern topluma alternatif olarak komüniteyi savundu. Paul Goodman çok farklı renklerin, çok değişik kokuların kaynaşacağı, iş ve oyunun birleşeceği bir komüniteden yanaydı. 19. yüzyıl ütopyacı sosyalistlerinden, Kropotkin'den, Sanat ve El Zanaatları akımından etkiler taşıyan bir komünite düşüncesiydi bu. Eşcinsel bir entellektüel olarak savaş sonrası Amerika'da cinsel baskıyı doğrudan yaşayan Paul Goodman, savunduğu komütenin "kirliliğe ve düzensizliğe karşı hoşgörülü" olması gerektiğini özellikle dile getiriyordu. "Bütün isteğim çocukların gözlerinin parıldaması, nehirlerin sularının berrak olması, insanların karınları acıktığında yiyecek bulabilmeleri, dilekleri anda cinselliklerini yaşayabilmeleri" diyordu.

Günümüzde küreselleşme, standart hayatlar ve homojen bir kültür yaratmaya çalışıyor. Bütün o çokkültürlülük, çokrenklilik söylemlerinin ardında özgünlükleri nötrleştirme ve farklılıkları asimile etme çabaları var. Global köy aslında pek sıkıcı.

Hakim Bey: Şenlikli muhalefet

Günümüzde, Hakim Bey özerkçi (otonomcu) görüşleri libidonal enerji ve Dionysiuscu coşkuyla kaynaştırarak "hazzın politikası"nı savunuyor, radikal ütopyaların gerçeğe dönüşebilmesi için TAZ (temporary autonomous zone - geçici özerk bölge) adını verdiği direniş alanları oluşturulmasını öneriyor.

TAZ bir direniş, bir muhalefet alanı. Burada söz konusu olan, Dionysiuscu bir coşkuyla, taşkınlık ve sarhoşlukla yürütülecek şenlikli bir muhalefet. Bir tür festival. Hakim Bey, muhalefetini festivalle özdeşleştiriyor. Ona göre, baskılayıcı ve yasaklayıcı bir düzene karşı muhalefet ancak festival tarzında olabilir. Bu soy bir muhalefetin köklerini Romalıların Satürn şenliklerinde (Saturnalia'da) buluyor: Bütün kuralların çiğnendiği, cinsel sınırlamaların ortadan kalktığı, insanların birbirlerine görülmemiş bir cömertlikle armağanlar sundukları ve kölelerin dahi dilediklerince davranabildikleri şenliklerde. (Seattle'da Dünya Ticaret Örgütü'nün toplantısını protesto edenlerin de muhalefetlerini "kapitalizme karşı karnaval" olarak tanımlamış olduklarını anımsayalım.)

Bu şenlikli muhalefet içinde drug'ların önemli bir yeri var. Bu bağlamda drug'lar güç veren kaynak, enerji taşıyan katalizörler. Tıpkı Dionysius ve Satürn şenliklerinde, Elesius gizemlerinde olduğu gibi.

Kaosa biçim vermek

Pagan dünyada drug'lar, insanın aşkınlaşmasına, yükseğe çıkmasına ve tanrılarla kucaklaşmasına katkıda bulunuyorlardı. İnsanın tanrılarla bütünleşerek kutsallıktan pay almasına tahammül edemeyen tek tanrılı dinler sarhoşluğu, o güzelim yükseklik duygusunu ve dolayısıyla drug'ları yasakladılar. Fakat tarihin her döneminde bu soy yasakları çiğneyen gizli kardeşlik örgütleri olmuştur. Onlar yeraltına çekilmişler, mağaralarda, korularda ve kayalıklarda yaşamış, oralarda kendi dünyalarını yaratmış ve direniş örgütlemişlerdir.

Hakim Bey'in önerdiği "hazzın politikası", Timothy Leary'nin 1960'larda savunduğu "esrikliğin politikası"yla benzerlikler taşıyor.

Timothy Leary, New York - Millbrook'da Ruhsal Keşif İçin Birlik adını verdiği bir komün kurmuştu. Orada LSD imal ediyor ve komüncülere dağıtıyordu. LSD'yi hem komüncülerin bilinçlerini aydınlatmaya, hem de aralarında kardeşlik bağları kurmaya yarayacak kutsal bir araç olarak görüyordu. Millbrook komünü, karşıkültürün oluşumuna katkıda bulunan direniş odağıydı. LSD'nin yasaklanmasından sonra polis komüne baskın düzenledi.

Millbrook komünü, TAZ projesi ve bu projeyi hayata geçiren Exodus kollektivitesinde ortak olan, politik ve kültürel muhalefeti kıyıda oluşturulan direniş odaklarında başlatmaları. Kıyıdaki bu odaklar, libidonal enerjinin sinerji yoluyla yayıldığı Fourierci ütopyaları ve Michel Foucault'nun heterotopia tanımını da akla getiriyor.

Bu noktada, Hakim Bey'in düşüncelerini bir başka özerkçinin (otonomistin), Cornelius Castoriadis'in görüşleriyle kısaca

karşılaştıralım.
Castoriadis'e göre özerk toplum, kendi yasalarını yaratan, "neden bir başka yasa değil de, bu yasa yürürlükte?" sorusunu sık sık soran ve böylelikle o yasaların dayandığı meşruluk temellerini sürekli sorgulayan toplum. Özerk birey ise kendi kendini gerçekleştiren özne.
Castoriadis, salt rasyonel olarak örgütlenen bir toplumun kendini ve varolan formları yinelemekle yetineceğini vurgular. Toplumun yenilenebilmesi için şiirsel biçimde örgütlenmesi, kaosa biçim vermesi gerekir.
Castoriadis, özerk toplumun tohumlarını arayanlar için İ.Ö. 6.-4. yüzyıllar Atinasını işaret eder. Oysa Hakim Bey çok farklı bir coğrafyaya bakıyor, özerkçi toplumun ilk izlerini antik çağ Atina'sında değil, Alamut Kalesi'nde buluyor.

Dağların yaşlı adamı Hasan Sabbah

Hakim Bey'in TAZ projesi ile onun Hasan Sabbah ve Haşaşiler hakkındaki düşünceleri arasında bir bağlantı var. Haşaşilerin Alamut Kalesi'nde kurdukları özerk bölgeyi bir TAZ örneği sayabiliriz. 11. yüzyılda, Kahire'deki Fatimi halifeliği yoksul müslüman halka, Kuzey Afrika'nın hıristiyan ve yahudi nüfusuna ağır baskı uyguluyor, onlara zulmediyordu. İsmaililerin (sonradan Nizariler adını alacak olan) bir kolu, halifeliğin bu baskı ve zulmüne karşı isyan ederek direnişe geçtiler. Hasan Sabbah'ın çevresinde toplanan bir grup direnişçi Alamut Kalesi'ni ele geçirdi. Orada özerk (otonom) bir bölge oluşturdular. Bu açıdan bakıldığında, Alamut Kalesi'nin tarihsel olarak ilk TAZ örneklerinden biri olduğunu söyleyebiliriz. (Brion Gysin'ın kalenin kalıntılarına bir tür haç ziyareti yaptığı, orayı gezdiği biliniyor.)

Bu arada, Hakim Bey'in Hasan Sabbah ve Haşaşilere bu bakışında yalnız olmadığını, William Burroughs ve Brion Gysin'ın da onları benzer bir yaklaşımla ele aldıklarını belirtmek gerekiyor.

Burroughs ve Gysin, yaygın düşüncenin aksine, Hasan Sabbah'ın bir terör örgütü kurduğunu, çevresine toplanan insanlara ölüm emri yağdırdığını kabul etmezler. Burroughs ve Gysin'a göre, "dağların yaşlı adamı" Hasan Sabbah, çok sağlam etik değerleri olan, hayatını bu değerler temelinde yaşamış bir bilgeydi. Haşaşiler ise hermetik bilgiyi önemsemiş bir gizli kardeşlik örgütüydü. Ancak özgürlük alanlarına tecavüz edildiğinde şiddete başvuruyorlardı. Dahası, karşı tarafın yalnızca komutanlarına, üst düzey yöneticilerine saldırarak, çatışmaları çok sayıda insanın ölümüne neden olmadan ve mümkün olan en kısa yoldan çözüyorlardı.
Hakim Bey de Haşaşilerin etik bir temelde baskıya karşı direndiklerini, merkezi otoriteden uzaklaşarak oluşturdukları özerk bölgede direniş örgütlediklerini ileri sürüyor ve onları liberter gelenek içinde değerlendiriyor. (Nejat Birdoğan, 1996 yılında Bilim ve Ütopya dergisinde yayımlanan "Batınilik ve Alamut Sosyalizmi" başlıklı yazısında Hasan Sabbah'ın kurduğu komünün sosyalist özellikler taşıdığını yazmıştı.)
Hasan Sabbah, merkezi iktidara karşı özerkliği savunmuş bir komüncüdür. Despot merkezi iktidara alternatif olarak, Alamut Kalesi'ni bir yeryüzü cenneti haline getirmek istemiştir. O da, tıpkı yüzyıllar sonra Living Theather topluluğunun haykıracağı gibi, "cennet şimdi" diyor, ütopyayı belirsiz ya da aşkınlaşmış bir geleceğe ertelemiyordu. Haçlı Seferleri sırasında bazı şövalye tarikatları, despot ve acımasız Fatımi Halifeliğine karşı ödün vermeden mücadele eden Hasan Sabbah'ın gizli kardeşlik örgütünü doğal müttefik olarak gördüler. Doğuda Haşaşiler adıyla anılan bu örgüte, küçük bir etimolojik oyuna da başvurarak, Suikastçiler anlamına gelen Assasin'ler adını verdiler. Bunun da ötesinde "dağların yaşlı adamı" Hasan Sabbah'ın düşüncelerini Batıya taşıdılar. 12. ve 13. yüzyıllarda Avrupa'da canlanan ve sapkınlıkla suçlandıkları için yeraltına inen bazı agnostik akımlar üzerinde Hasan Sabbah'ın fikirleri etkili oldu. Bu akımlar kiliseye karşı örgütlenmelerinde Haşaşileri model olarak benimsediler.

Resmi tarih: Kanlı terör örgütü Haşaşiler

Romantik İngiliz şiirinin en radikal temsilcisi Shelley, ilk karısı Harriet'dan ayrılıp Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde yersiz yurtsuz dolaştığı 1814 yılında "Suikastçiler" (Assassins) başlıklı bir ütopya yazmaya başlamış, fakat tamamlayamamıştı. Shelley'in suikastçileri bir tür kardeşlik örgütü, ideal bir komün oluştururlar. İlk hıristiyanları çağrıştırırlar. Kudüs'ün düşmesinden sonra ıssız topraklara çekilmiş, orada çadırlar kurmuşlardır. Aralarında çok kuvvetli sevgi ve kardeşlik bağları vardır. Dayanışma içinde

Hakim Bey gerçeği

İrlanda kökenli bir New Yorklu. Nüfus kağıdığına göre Peter Lamborn Wilson. Kendine koyduğu isim Hakim Bey. Village Voice dergisinin ifadesiyle, "underground - anarko - sufi". Medyada görünmüyor. Hiçbir yerde fotoğrafı yok. Bir arkadaşımızın arkadaşı, Pittsburg'da anarşist kitap yayıncılığı yapan bir arkadaşının evinde tesadüfen rastlamış Hakim Bey'e. Naklettiği temsili resim şöyle: 55-60 yaşlarında, kısa boylu, tıknaz, uzun kır saçlı, sakallı. Kafasında beysbol şapkası, gözünde kara gözlük. Arkadaşımızın arkadaşının arkadaşının özet tarifi şu: Kendi yayınlarında bol bol kullandığı Bektaşi suretine Noel baba misali saç sakal koy, al sana Hakim Bey.

Fiziksel durum böyle, muhteremin kimyasına gelince... Kuzey Afrika, Hindistan, İran ve Asya içlerinde epey taban tepmiş, heterodoks İslâm'a ve özellikle Sufizme merak sarmış, mistisizmi anarşist felsefeyle harmanlamış; özgün, etkileyici bir "akım" yaratmış. Hakim Bey'in önde gelen esin kaynaklarından biri Haşaşiler cemaatinin kurucusu, Doğu'nun top ten bednam şahsiyetlerinden Hasan Sabbah. Hakim Bey'e göre, Hasan Sabbah'ın kuzey İran'daki Alamut Kalesi'nde kurduğu düzen, ideal bir anarşizan komün, ya da başka bir deyişle komünitern anarşizmin "model" özerk bölgesi. Sosyalist Cornelius Castoriadis için eski Yunan neyse, Sufi anarşist Hakim Bey için de "Alamut Kalesi" o. Hakim Bey'in "Alamut Kalesi" modelinden kalkarak geliştirdiği "Temporary Autonomous Zone" (Geçici Özerk Bölge) tezi, sadece bir teori değil, "Exodus" ve "Autonomedia" adlı kollektivitelerin pratiği. "Temporary Autonomous Zone" teorisini dile getirdiği ünlü eserinin yanısıra, İran şiirinden çevirileri, Amerikan spritüalizmi üzerine denemeleri ve "Sacred Drift" adıyla yayınlanmış bir makaleler derlemesi, Bill Laswell'ın şirketinden yayınlanan "T.A.Z." isminde bir CD'si bulunan Hakim Bey'le, 1995'te yapılmış bir tele-söyleşinin bazı satırlarını internetten naklediyoruz:

•Benim görüşlerimin kaynağı heretik İslâm'dır.

•"Her teknoloji demokratik olabilir, eğer dağıtımı yapılabilirse. Ne demek istediğimi anlıyorsunuz, değil mi? Bu, üretim araçları hakkındaki basit marksist hikayedir. Hiçbir teknoloji, doğası gereği otoriter değildir.

•Kapitalist bir çerçevede elektronik demokrasiden söz etmek abesle iştigal.

•Her şeyin sınıflara göre bir fiyatı vardır.

•Internet de bir mücadele alanı, fakat gördüğüm kadarıyla orada cereyan eden olayın yüzde 90'ı tırışkadan nağmeler.

•Sanal ortamda TAZ mümkün değil, çünkü özerklik hayaller veya imajlar dünyasında gerçekleşebilecek bir şey değildir.

•Meksika'da Zapatista olayı başladığında enformasyon için kuduruyordum, New York Times'dan başka olup bitenlerden haber veren yoktu, o da tepeden tırnağa yalandı. Internette çok daha fazla enformasyona ulaştım. İlk defa o zaman o ekrandan somut bir şey edindiğimi hissettim.

•Taylorizm denilen üretim tekniğinin mucidi Taylor, bu icadı ne zaman ve nerede yapmış biliyor musunuz? Amerikan içsavaşı sonrasında, ordu cephaneliğinde görevliyken. Birçok teknoloji varlığını militarizme borçludur.

•Şu sıralarda, 17. yüzyılda İrlandalı ve Faslı denizcilerin işbirliğiyle kurulan ve kırk-elli yıl ayakta kalan bir korsan ütopyasını inceliyorum.

→17

ve aktörelerine göre yaşamaktadırlar.
Bir tanrıtanımaz olan Shelley'in komünal hıristiyanlığı idealize etmiş olması ilginçtir. Daha da ilginç olan, onlara "suikastçiler" adını vermiş olmasıdır. Shelley suikastçileri, "yüreklerinde yeni ve kutsal bir ateş yanan" insanlar, "cennet sakinleri" sözleriyle tanımlar. Sığındıkları bu topraklarda birilerinin düşmanca duygularla yaklaşmakta olduğunu hissettiklerinde şiddete başvurarak tepki gösterirler.
Shelley'in "Suikastçiler"i yazmaya başladığı dönemde Rousseau'yu okuduğu, onun düşüncelerinden etkilendiği biliniyor. Hasan Sabbah ve Haşhaşileri Batıya tanıtan bazı agnostik metinlerden yararlanmış olması da kuvvetli bir olasılık. Shelley böylelikle, dolaylı yoldan da olsa, Haşhaşiler ve Batıdaki ütopyacı komünler, örneğin 17. yüzyıl İngiltere'sindeki Kazıcılar (Diggers) komünleri arasında bağ kurmuş ve ayrıca, daha sonra Amerika'da oluşacak Fourierci, Owenci komünler için de bu anlamda yol gösterici olmuştur.
Sapkın mezhep ve komünler, drug'ları algı kapılarını açan anahtarlar, gizli bilgiye uzanan yolun haritaları kabul etmişlerdir. Drug'lar bu mezhep ve komünlerde kardeşlik bağları kurulmasında ve kuvvetlendirilmesinde etkili olmuşlardır. Drug'lar, Alamut Kalesi'ndeki komüncüler tarafından da aynı amaçlarla kullanılıyor, onlar için de aynı anlamı ifade ediyordu. Özellikle Hint kenevirinin reçinesinden elde edilen ve haşhaş adı verilen sakızı bol kullandıkları için Haşaşiler olarak anılıyorlardı.
Resmi tarihçiler, Haşaşileri gözü dönmüş katiller olarak göstermiş, onları tarihe kanlı bir terör örgütü olarak kaydetmişlerdir. Onların, Hasan Sabbah'dan aldıkları emirleri, haşhaş ve diğer uyuşturucuların etkisi altında, hiç duraksamadan yerine getirdikleri ve nice korkunç cinayetler işlediklerini yazmışlardır. Marco Polo ve diğer bazı gezginler bu soy söylentilerin Batıda yaygınlık kazanmasında rol oynamışlardır. Haşaşilerin uyuşturucu kullandıkları (hem de pek bol kullandıkları) doğrudur. Özgürlüklerini koruyabilmek uğruna siyasi hasımlarına karşı şiddete başvurdukları da doğrudur. Fakat, bunu uyuşturucuların etkisi altında yapmıyorlardı. Haşaşilerin kullandıkları türde uyuşturucuların kişiyi doğrudan şiddete, kan dökmeye yöneltecek etki yaratmadıkları biliniyor.

Gönül zenginliği

TAZ bir direniş alanı, bir tür heterotopia. TAZ'da yaşamak bir bakıma Bell Hooks'un "radikal açıklık" olarak kavramlaştırdığı kıyıda gönüllü sürgün olma ve orada baskıya karşı örgütlenme tavrına benziyor.
"Radikal açıklık", anti-hegemonik söylemlerin kurulabileceği ve direniş pratiklerinin geliştirilebileceği politik ve kültürel zemindir Bell Hooks'a göre. Bu zemin aslında bir kıyı (marj), hem de uçsuz bucaksız bir kıyı. Derin ve engin bir kıyı. Öznelliğin doğduğu ve geliştiği yer. Baskılanmışlar, baskıya karşı koyanlar orada yeni dünyalar da düşlüyorlar. Alamut Kalesi'nin bütün bu özellikleri taşımadığını söyleyebilir misiniz?
Hakim Bey'in görüşlerini hayata geçiren komünlerin varlığından söz etmek pekala mümkün. Exodus komünü bunlardan biri. İngiltere'de, Luton'da, bir zamanlar yaşlılar ve kimsesizler yurdu olarak kullanılan, ancak sonradan boşaltılan eski bir binayı işgal eden bir grup anarşist, orada Hakim Bey'in TAZ projesini model olarak benimseyen özerk bir bölge, bir direniş alanı oluşturmuşlar. Kapitalist sistemin olabildiğince kıyısında yaşıyorlar.
Exodus komünü, kapitalizmin yarattığı üretici ve tüketici ayrımını ortadan kaldırmayı amaçlıyor. Yetiştirdikleri marihuanayı ihtiyacı olanlara karşılıksız vermeleri bu yönde attıkları önemli bir adım. Onlar, maruihuananın metalaştırılmasına ve pazarda dolaşıma sokulmasına karşı çıkıyorlar. Bu tavrı, Durumcuları (Sitüasyonistler) çıkardıkları bir dergiye ad olarak seçecek denli etkilemiş olan "potlaç" geleneğiyle ilişkilendirebiliriz.
Potlaç, Polinezya ve Kuzey Amerika'daki yerli kabileleri arasında yaygın bir gelenek. Antropolog Marcel Mauss bu geleneğin toplumsal işlevlerini ayrıntılı biçimde incelemiştir.
Potlaç, bir şeyi karşılıksız olarak cömertçe sunma, armağan etme. Karşılıklı cömertlik yarışı, armağan değiş-tokuşu, mübadelenin arkaik biçimi. Bir yönüyle toplumsal statünün simgesi. Diğer yönüyle ise kapitalizmin dışında kalmış toplumlardaki gönül zenginliğinin ifadesi. Zenginlikleri eşit olarak ve kardeşce paylaşmanın bir yolu. Hesapsız, pazarlıksız, çıkarsız ilişkilerin çok belirgin bir örneği. Greil Marcus'un sözleriyle, "altın çağın bir yankısı". "Duygu ve oyundan oluşan bir ekonomi". Bir şenlik, bir oyun. Georges Bataille'a göre, "bir tür törensel poker". (Marcel Mauss'un araştırmalarından farklı bir sonuca ulaşan Bataille, burjuvazinin yoksullara gösterdiği aşağılamanın potlaçın günümüze kalan tek biçimi olduğunu, yoksulların buna verebilecekleri yegane karşılığın ise radikal bir yıkım olduğunu belirtmiştir.)
Exodus komününce benimsenen tavrın bir başka gelenekle de bağı vardır. "Altın kalpli kapitalist" Robert Owen, para olmaksızın işleyen bir ekonomik düzen, paranın bütünüyle ortadan kalkacağı bir dünya düşlemişti. Beri yandan, Emma Goldman'ın yaşam öyküsünü de yazmış olan Amerikalı tarihçi Richard Drinnon, "Beyaz Vahşi" başlıklı incelemesinde kızılderili kabileleri ile Owenci komünler arasında büyük benzerlikler bulunduğunu ileri sürmüştü. Yetiştirdikleri marihuanayı ihtiyacı olanlara armağan eden Exodus komüncüleri bir anlamda, potlaç geleneğini Owen'in "paranın olmadığı bir dünya" düşüyle birleştirerek Drinnon'ın savını desteklemektedirler.

Özerk alan, özerk zaman

Exodus komünü, iş ve eğlence, iş günü ve tatil ayrımları yapılmasına, bu ayrımlar temelinde zamanın ikiye bölünmesine karşı çıkıyor. Bilindiği üzere, geç ortaçağdan itibaren hayatı kendi mantığına ve yasalara göre yeniden düzenleyen kapitalizm, döngüsel ve kutsal zamanın yerine, daima ilerleyen çizgisel ve seküler zamanı koymuştur. Merkezileşmiş iktidarın, devletin modern zamanıdır bu.
Exodus komüncüleri kendilerini modern çağın araçsal zamanıyla bağlı saymıyorlar. Tıpkı Haşaşilerin yaptığı gibi, onlar da reel zamanın dışında kalıyorlar. Hem coğrafi, hem de zamansal anlamda kıyıda varoluşu seçiyorlar. Özerk bir alanda, özerk zamanda yaşıyorlar.
Paul Virilio, küreselleşmenin yerel zamanları yok ederek herkesi tek bir zamanda yaşamaya zorladığını, herkesi rasyonel ve standart bir zamansallığa tabi kılmaya çalıştığını vurguluyor. Bu nedenle, küreselleşmeye karşı direnişin önemli cephesi de modern zamanlarda yaşamayı reddetmek. Zapatistaların "Mayaların zamanı"nda, aburijinlerin "düş zamanı"nda yaşamada ısrar etmeleri bu bakımdan çok anlamlı. (Rivayet o ki, Hasan Sabbah'ın torunu Hasan Sabbah II de zamanın sınırsız olduğunu söylermiş).
Günümüzde küreselleşme, standart hayatlar ve homojen bir kültür yaratmaya çalışıyor. Bütün o çokkültürlülük, çokrenklilik söylemlerinin ardında özgünlükleri nötrleştirme ve farklılıkları asimile etme çabaları var. Global köy aslında pek sıkıcı. İşte tam da bu nedenle ve hem de derhal şimdi, özerk bölgeler oluşturmak, "radikal açıklık" alanları yaratmak ve oralarda direniş örgütlemek gerekiyor. Küreselleşmeye karşı kabileleşmeyi savunmak gerekiyor. Global köye saldıracak, global köyü ateşe verecek yerli kabilelerini, global köyü talan edecek barbar kabilelerini.

Halil Turhanlı

Bir-iki adım

Elimizde sözlü-sazlı bir albüm: "Hashisheen - The End Of Law". Metinleri oluşturan Peter Lamborn Wilson, nam-ı diğer Hakim Bey. Müzik "direktörü" Bill Laswell. "Okuyanlar"dan bazıları şunlar: Iggy Pop, Techno Animal, Patti Smith, William Burroughs, Jah Wobble. Bukleti açtığımızda, karşımıza kısa bir Haşaşiler tarihçesi çıkıyor, ardından şu açıklama geliyor: "Bizim için önemli olan olgular değil, mitoloji." Brion Gysin ve William Burroughs'a adanan albüm, İsmaili tarikatına mensup şair Azizi'nin dizeleriyle açılıyor: *"Dostuna mesafen iki adım. Birincisinde duruyorsun."* Hakim Bey'in alıntıladığı isimlerden bazıları albümde yeralış sıralarına göre şöyle: William Burroughs, "Sırlar Bahçesi"nin yazarı 14. yüzyıl İran şairi Şeyh Mahmut Şebüsterî, Marco Polo'nun anılarını yazıya döken Rusticano da Pisa, İsmaili tarikatına bağlı şair Nasıri Hüsrev, 1930'larda Alamut hakkında yazdığı kitapla Brion Gysin'in esin perisi haline gelen İngiliz seyyah Freya Stark, 12 İmamdan biri olan Cafer-üs-Sadık, Arthur Rimbaud, Brion Gysin, Nasıruddin-i Tûsi, Gerard de Nerval, Hakim Bey... Patti Smith, tahmin edilebileceği gibi Arthur Rimbaud'yu seslendiriyor, Iggy Pop da William Burroughs'u. Brion Gysin'ı Genesis P. Orridge, Hakim Bey'i ise bizzat kendisi okuyor: *"Alamut'un amblemi zihinlerde; sihirli daire tarihe karıştı ama, bilinçlere nakşoldu... Onun (Hasan Sabbah'ın) propoganda gülleri ontolojik anarşizmin kriminal düşlerine sızıyor..."*
Albüm, 15. yüzyıl İran şairi Şeyh Nimetullah Veli'nin dizeleriyle kapanıyor: *"Kendinin dışına bir adım at, bütün yol o bir adım."*

Geldiler

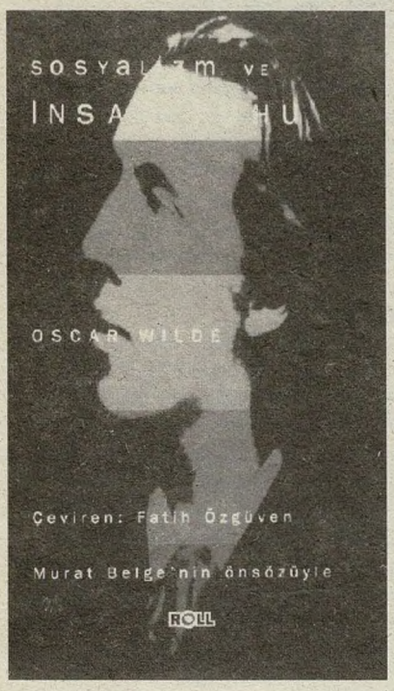

Sosyalizm ve İnsan Ruhu
Oscar Wilde

"Oscar Wilde adıyla 'sosyalist' kavramının yanyana gelmesi, hele Türkiye gibi bir ülkede, insanları şaşırtabilir. Wilde denince Dorian Gray akla gelecektir; oyunları, masalsı öyküleri akla gelecektir, ama sosyalizm üstüne ne düşündüğünü bilen fazla kişi çıkmayacaktır. Kendini sosyalist görenlerin bu yazıda söylenenleri ciddiye alarak düşünmesi gerekir. Çünkü Wilde gelişkin bir bireysellik çerçevesinde bakıyor sosyalizme. Dolayısıyla söyledikleri, bir hayli yakın Marx'ın sosyalizm anlayışına. Oscar Wilde kitleler adına bireyselliğe karşı manevi şantaj uygulayacak 'ahlakçılık' biçimlerinden hoşlanmıyor. Marx da sosyalizmi bir 'ahlakçılık' olarak görmekten hiç hoşlanmamıştı. Hatta bunu sık sık abarttığı ve dolayısıyla bir 'bilimcilik' yanıltısına yaklaştığı görülür.

Dünyanın pek çok yerinde sosyalist hareketlerde gelenekçi 'ahlakçılık' biçimleri sosyalist ahlaka karışmış, hatta onun yerine geçmişlerdir. Bu bakımdan Oscar Wilde'ın tavizsiz söylemi bir panzehir işlevi de görebilir."

Murat Belge

Köpan Avı
Lewis Carroll

Söz gelimi "kızgın" ve "çılgın" sözcüklerini alalım. Şimdi bu iki sözcüğü birden söylemeyi tasarlayın, ama hangisini önce söyleyeceğinize karar vermeyin. Şimdi ağzınızı açıp konuşun. Eğer düşünceleriniz azıcık olsun "kızgın"a yatkınsa, "kızgın - çılgın", yok eğer kılpayı "çılgın"a yatkınsa "çılgın - kızgın" dersiniz. Yok eğer, o çok ender rastlanan yeteneğe, kusursuzca dengeli bir zihne sahipseniz, "kızgılcın" diyeceksiniz.

Bir düşünün Pistol o ünlü sözlerini söylediğinde:

"Hangi Kral Bezonyalı? Konuş, yoksa öleceksin!"

Justice Shallow bunun ya William ya da Richard olduğuna emin, fakat hangisi çıkaramıyor ve böylece bir adı öbüründen önce söylemek elinden gelmiyor olsaydı, öleceğine "Rilchiam" diye haykırmaz mıydı?

Kitabevlerinden sükûnetle isteyiniz

Bill Laswell

Müzik aleminin en ilginç ve yetenekli kişilerinden biri Bill Laswell. Caz'dan pop'a, world music'den techno'ya değin uçsuz bucaksız bir alanda el atmadığı iş yok bugüne kadar. Yeni yetme bir kız iken Whitney Houston'ı elinden tutup Material adlı grubunda vokal yaptıran, Talip Özkan'ın "Dark Fire" adlı albümünün prodüktörlüğünü yapıp kendi firmasından çıkaran, Motörhead'in "All The Aces"inin prodüktörlüğünü yapan, Judeo-Arap müziğinin emektarı Lili Boniche'in stüdyo kayıtlarından "Boniche Dub" mucizesi yaratan hep o. Bu yeteneklerinin yanında keskin dili ve tecrübeleriyle de müzik aleminde ismi saygıyla anılıyor... Eski dostu Jah Wobble, BBC için muhteremle söyleşmiş. (Wobble'ın "Heaven And Earth" albümünün prodüktörü de Laswell.) Önce bu muhabbete kulak verelim, sırada daha blind test var...

Beyninizden uzaklaşın

Jah Wobble: Müziğe nasıl başladın?

Bill Laswell: Bayağı erken başladım... 12-13 yaşındayken. Enstrüman çalmaya merak sardım, çünkü etrafımdaki hemen herkes bir alet çalıyordu. Öyle belli bir tarz yoktu, gerçi o zamanlar rhythm and blues revaçtaydı. Çevremdekiler rock filan takılmazdı, genellikle ritm müziği yapmaya çalışan insanlardı. Hemen herkes davul ya da gitar çalıyordu, bas çalan pek kimse yoktu. Bu aletleri çalan herkes gruplar kurabiliyor, çeşitli faaliyetlerde bulunabiliyordu. Bas çalan kimse olmadığı için, bir gitar aldım, iki telini söktüm ve bas gitar olarak kullanmaya başladım. Sonra yavaş yavaş şunu farketmeye başladım: Bas çalmak çok kapı açıyordu. Çünkü herkes davul ya da gitar çalmak istiyordu, bas çalan mumla aranıyordu. Bas gitarı bu nedenle seçtim, yoksa bu enstrümana karşı öyle tutkum filan yoktu. Fakat bir kere işin içine girince ve bu tür müzikte bas gitarın fonksiyonunu görünce, davulcularla birlikte çalmanın özel bir yolunu bulmakla daha çok ilgilenmeye başladım. Zira etrafımda bunun pek doğru dürüst becerilemediğine tanık oluyordum. Basla davulun uyumsuzluğu hemen belli oluyordu –tersi de geçerli tabii. Müzik dinlemenin bir yolunu yordamını bulmak istiyordum, çünkü böylece, ne kadar basit olursa olsun, bir dizeyi, bir nakaratı sıfırdan inşa etmenin ilmine adım atıyorsun.

O zamanlar kimlerden etkilenmiştin?

Galiba James Brown ve bir parça boyunca mısraların aynı kaldığı türden şeyler –rock türü şeyler değil, ritmlerle başlayan mısralar; mısralar ve vuruşlar. Hiphop ya da dub orijinli müzikler yaratmakla ilgileniyorsanız, bugün yapacağınız da bundan farklı değil. Minimal, tekrara dayalı müzik yaparken kullanılanla aynı prensip. Dolayısıyla her şey tedricen oldu, rock ve caz müzisyenlerini dinleye dinleye ortaya çıkmaya başladı ve giderek biri, diğerinin yolunu açtı. Caz plakları dinleyerek diğer kültürlerin müziklerini dinlemeye başladım. Coltrane ya da Pharoah Sanders ya da Miles Davis'i dinledikçe, tabla ve Afrika, Doğu etkilerini gördükçe o istikametlere yönelmeye başladım.

Müziğindeki tekrarların ve döngülerin esin kaynağı nedir?

Buna merakı olan insanlarla çalışmanız gerek –birçok insan bununla ilgileniyor, örneğin ben bir bas partisyonunu çalarım, diğerleri ritmleri çalar ve davulcuyla başka şeyler çalarsınız. Aynı cümleyi çalan şeyleri bir arada kullanmanın ya da aynı frekensa beş şeyi birlikte koymanın hiçbir anlamı yok. Bununla birlikte her tür müzikte olduğu gibi malzemeleri birbirinin önünü kesmeyecek şekilde süslemeyi öğrenmeye başlıyorsunuz. İnişler, çıkışlar ve orta-değerler vardır. Başlangıçta onu gam aralığında bir ses olarak görürsünüz, bir sonraki aşamada ise onun armonik tarafını:

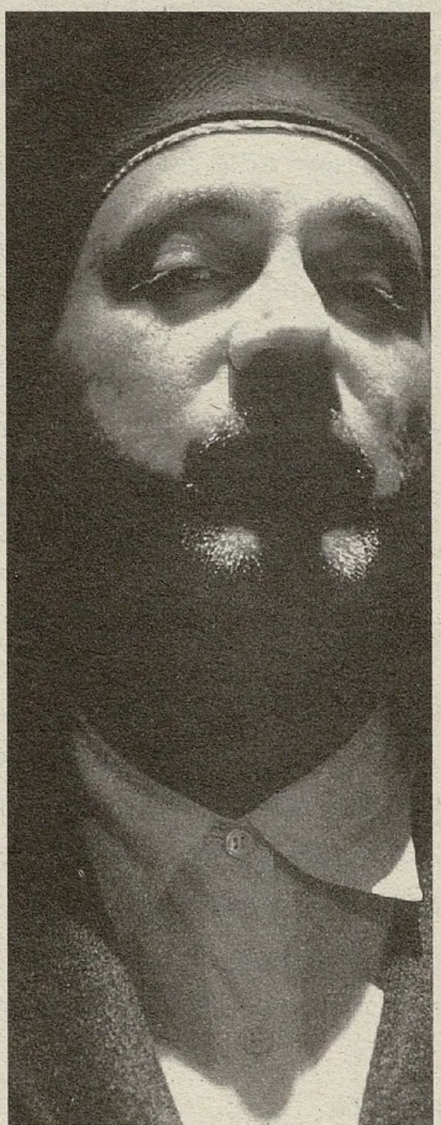

Bazen denk düşer, bazen düşmez. Deneme-yanılma yoluyla ve bir miktar da sezgiyle devam edersiniz. Melodi fikrinde de aynısı geçerlidir. Hep resme yerleştireceğiniz bir takım figürler –birbirini bertaraf etmeyen şeyler– bulursunuz. Bunu herkes kendi tarzında yapar. Şayet sezgisel bir kavrayış söz konusuysa, çok fazla teknik bilgiye sahip olmadan da ileri noktalara gidilebilir –bütünüyle doğaçlama yapabilirsiniz. Ve parçaları çabucak bir araya getirmek gibi bir tecrübe birikimine sahipseniz, ölçülüp-biçilmiş, iyi düşünülmüş bir şey ortaya çıkabilir.

Ben bunları sound olarak, ses olarak görüyorum –tıpkı bazılarının "noise"u kompozisyon olarak kullanmaları gibi. Dolayısıyla, bunların fevkalade bir akor konfigürasyonu olması gerekmiyor, kendisini hep aynı anda yineleyen bir yapı olmuyor, ama bir akış yaratmış oluyorsunuz.

Peki ya müzikteki doku ve tonalite? Özellikle Stockhausen gibi besteciler söz konusuysa...

Stockhausen'in çalışmalarındaki akışkanlıktan ve ses kalitesinden her zaman etkilenmişimdir. Ama elektronik seslerle içli dışlı müziği, vokalli müziği kadar iyi değil. 60'lı yıllarda yaptıkları bayağı etkileyiciydi. Aslına bakarsanız o kadar çok şeyden etkilendim ki... Hemen hemen herkesten...

Peki ya Miles?

Miles'ın ilgimi çeken dönemi, elektrikli dönemi ve 1969'dan emekliye ayrıldığı 1975'e kadarki çalışmalarıdır. O noktaya kadarki dönemde de caz müziğinde çok önemli bir kaşif hiç şüphesiz, ne var ki benim ilgimi çekmedi hiç. Ben cazla büyümedim, 69-75 arasının müziğiyle büyüdüm. Onu ilk defa ciddi olarak dinlemeye başladığımda, tam da bu müzik zuhur ediyordu. Miles'ın yaptığı şey, hiç kimsenin bir yenilik olduğunu farkedemediği bir kapı açmaktı. Sadece şöyle düşündüler: Clive Davis, rock ya da benzeri bir şey yapmasını, farklı görünmesini, farklı müzik yapmasını, Sly Stone ve Jimi Hendrix'i taklit ederek daha çok para kazanmasını söylediği için daha çok albüm satmaya çalışan bir adamdı Miles. Bunda gerçek payı var hiç şüphesiz, ama Miles da bundan ibaret değil. Dönemlere, türlere ve cazın beklenen sunumuna aldırış etmeden bulunduğu noktadan daha öteye gitmekle ilgileniyordu. Ve o albümlerle yaptığı bence bir kapı açmaktı; diğerleri Miles'ın sunduğu olanakları farkedemediler, çünkü kafaları bunu almaya hazır değildi. Zira, akademik eğitimleri, standartları ve tarzları tarafından koşullanmışlardı. Belli bir "jazz" çerçevesi içinde kalabilmeleri için, neye saygı duymaları, neye duymamaları gerektiğini o koşullanmaları belirliyordu. O yüzden özellikle eleştirmenler ve müzisyenler desteklemedi Miles'ı. Ve çok az insan –o zamanlar sayıları daha da azdı– destekledi, bir başarısızlık olarak değerlendirildi galiba, ama hâlâ aşılamayan olağanüstü bir buluştu Miles'ınki.

John Coltrane'in 65-67 yılları arasında yaptığı son çalışmalarından da çok etkilendim. Aynı şekilde onun da müthiş bir mucid, olağanüstü bir saksofoncu ve hatta değerli bir fikir adamı olduğunu öğrendim, ama geleneksel caza takıldığı 64-65 öncesi dönemi pek ilgimi çekmez. Ama bir noktada o da sıyrıldı, hem de Miles'dan daha uç bir tarzda. Tekrarlamaları kullanmıyordu, ama kalıbı kırdı, herkesin notaları, akorları ve ritmi içine koyduğu hapishaneden kaçmayı bildi... Ancak, bunun ötesine gidilebileceğini de sanmıyorum. Zaten birini taklit ederek bir yere varmak mümkün değil.

Eğer kendi sesin ve katkın yoksa, başkalarının yaratımlarını fotokopilemekten ve bir bakıma onun gölgesi olmaktan öteye gidilemez.

Kendi sesi ve söyleyecek şeyi olan birçok müzisyen var, fakat ne yazık ki orijinal oldukları için

20→

onlar hakkında bir şey duyamazsınız. Hakkında bir şeyler duyabileceğiniz, sadece geçmişteki insanları taklit edenler olacaktır ve bunun adına da "gelenek" diyorlar, "caz denen o müthiş Amerikan sanat formu geleneğini korumak" diyorlar. Taklit etmek ve geleneği sürdürmek sözcükleri bana sadece, geçmişte olmuş bir şeyleri yeniden oluşturmayı ifade ediyor. Bununla birlikte bestecilik alanında bir takım isimler var; Henry Threadgill ilginç şeyler yazıyor bence, hatta Steve Coleman bile zaman zaman farklı şeyler deniyor. Eserleri başka şeylerden etkiler taşıyor, ama katı caz geleneği içinde olmayan türlerden ve başka kültürlerden unsurların bir araya geldiği bir kolaj da aynı zamanda. Graham Haynes bir kornet sanatçısıdır. Miles'ı taklit ettiğini iddia edemeyeceğiniz bir tarzı ve sesi var. Özünde Miles'ı çağrıştırdığını söyleyebilirsiniz ama onu, daha çok kendi tarzı olan Olu Dara'yla özdeşleştirebilirsiniz. Ama bir entertainer, bir eğlence sanatçısı veya bir gösteri sanatçısı gibi agresif olmadığı için herkesin bildiği bir isim değil, ama müzikal olarak muteber. Onu sömürmenize imkan yok, çünkü sömürülmek için uğraşmıyor.

Neden kendi plak firmanı kurdun?

Aslında bunu yapmayı hep istiyordum. Çünkü sürekli olarak firmaları tek tek dolaşıp fikir satmanın çok zaman kaybettirici olduğunu ve her zaman o kadar öğretici olmadığını farkettim. Axiom *(firmasının adı)*, 89-90 yıllarında Chris Blackwell'in Island'ı Polygram'a satmasıyla birlikte başladı. Bu satış, yaklaşımlarında değişiklikler olacağı anlamına geliyordu. Bir firma kurmak güzel bir tercih gibi geldi. Zamanlamanın da iyi olduğunu düşündüm, yapacağımız birkaç plak bir sürü müzisyene destek de çıkacaktı. Bu, aynı zamanda, başka şekilde gerçekleşmesi mümkün olmayan bir şeyleri yapmanın da bir yoluydu. Sadece fikirlerle yola çıktık, birkaç yılı aşan bir süre içerisinde otuz kadar albüm çıkarttık, bana kalsa birçoğu hiç yapılmamalıydı; hal böyle olmasa yüzde doksanının yapılmayacağına da eminim.

CD formatının geleceği hakkında ne düşünüyorsun?

Herkes, her şeyin er ya da geç download edebilebileceğini, kendi mallarını doğrudan satabileceğini söylüyor ama, CD'lerin bir süre daha ortadan kalkmayacağına inanıyorum. Çünkü bu, şunun gibi: Neden hâlâ benzin kullanıyoruz ya da neden hâlâ elektriğe para ödüyoruz? Bu devasa şirketler ve kuruluşlar olduğu sürece onlar orada duracak, bir gecede ortadan yok olmayacaklar. Çok para var bu işte, milyar dolarlar dönüyor. Dolayısıyla birazcık kemerleri sıkınca, birazcık da esen rüzgara dönünce yine parayı kırarlar; o yüzden her zaman her ne yapıyorlarsa yapmaya, bir sonraki Spice Girls'ü, VH1'ı, MTV'yi ya da Puff Daddy'yi çıkarmaya devam edecekler. Bütün bu şeyler varolmaya devam edecek, çünkü üretildiler ve kendilerini talep edecek tüketiciyi de yarattılar.

"Arcana" projenden bahseder misin?

Fikir, Tony'yi, Lifetime Records için yaptığı ve nispeten daha sert çaldığı ilk iki albümüyle ilişkilendirilebilecek, caz tabanlı olmayan bir müzikte çaldırmak amacıyla ortaya çıktı. Rock diyemem buna ama, onu, elektrikli seslerin ya da sert bas ve gitar seslerinin daha çok olduğu bir mecraya taşıyan ve caz formunun biraz dışına taşan daha agresif bir davul tarzı söz konusu. Bunu yıllardır hep yapmak istemişimdir. Müzisyen olarak kendini sürekli geliştirmesi sebebiyle Tony'ye (Williams) her zaman ayrı bir değer vermişimdir. Dolayısıyla öncelikli fikir, bunu ortaya çıkarmaktı. Birkaç deneme kaydı yaptık. Kayıtları bitirdiğimizde ilk düşüncemizden daha ileride bir noktaya vardığımızı gördüm. Ve ne yazık ki o, bitmiş halini bile dinleyemedi –tam bitirdiğim sıralarda, beklenmedik şekilde vefat etti. Kısaca Tony Williams benim için her zaman bir önceliktir. Benim için, "davulcu" odur ve her zaman öyle kalacaktır. Birçok iyi davulcu var, ama Tony'nin yaptığında özel bir taraf vardır ve hiç kimse onun gibi çalamaz.... Gerçekten çok mutluyum sonuçtan. Özellikle ziller; tıpkı film projektörlerinden çıkan sesler gibi. Benzerine Miles'ın "In A Silent Way"inden önceki bazı çalışmalarında da rastlayabilirsiniz. Örneğin "Miles In The Sky"da, zil kullanımındaki gelişmeyi tam anlamıyla görebilirsiniz. Sonuç olarak, bana göre gelmiş geçmiş en yenilikçi ve önemli davulcudur.

Jajouka'nın Üstad Müzisyenleri'yle (Master Musicians of Jajouka) nasıl tanıştığını anlatır mısın? Kendi firmandan onların da albümünü yayınladın.

Jajouka'yı ilk kez Brian Jones'un orada yaptığı albümden duydum ve hemen dikkatimi çekti. Brian Jones'a veya Rolling Stones'a özel bir ilgim yoktu. İlgimin sebebi o gizemli müzikti, ezgilerinde bir tür terörün yer aldığı o sesti. Ornette Coleman'ın da oraya birkaç yıl sonra gittiğini öğrendim. New York'a ilk geldiğimde dinlediğim iki albüm vardı; biri Brian Jones'unki, diğeri de Ornette'in "Dancing In Your Head"i. Aslında başlangıçta bunu farketmemiştim ama Ornette, "Dancing In Your Head" adlı parçayı Jajouka'dayken aynı müzisyenlerle kaydetmişti. Böylece Ornette'le karşılaştığımda onunla Jajouka hakkında konuşmaya başladım –caz tarihindeki herhangi bir şeyden daha çok ilgilenmiştim bununla. Yapmayı bırak, böyle inanılmaz bir deneyimi hayal etmek bile imkansız görünüyordu. Marco Polo ya da benzeri bir şeyi okumak gibiydi. Neyse, bana orada kaydettiği video kasetlerini verdi ve neler olduğu konusunda bir fikre sahip oldum. Daha önce oraya gitmiş olan Brion Gysin ve William Burroughs sayesinde onları daha iyi anlamaya başladım. Brian Jones'u oraya götürenin Brion Gysin olduğunu öğrendim; Brion Gysin da Paul Bowles vasıtasıyla o müziği öğrenmiş. Böylece, onların yazdıklarından yola çıkarak, bir bakıma Pan karakterinin imgesi olan Keçi Tanrı'nın yer aldığı Pan Töreni ve Dionysos mitlerini temel alan Bou Jeloud konsepti başta olmak üzere, tüm mitik özellikleri hakkında daha çok şey öğrenmeye başladım. Bou Jeloud'un sevgilisi olan ve deli bir kadını temsil ettiği sanılan Aisha Kandisha... Bou Jeloud'un yılda bir kere ortaya çıkması, çocuklarını avlaması, bir kadını ağaç dalıyla kamçılaması ve kadının birdenbire hamile kalması gibi bir sürü değişik hikaye var. Bu, tam da hep yapmak istediğim şeydi. Daha sonra Abdeslam Attar'ın *(Brian Jones ve Ornette Coleman oraya gittiğinde şef olan kişi)* oğlu Bachir Attar'ın New York'ta yaşadığını duydum. Ancak yaptıkları hakkında pek iyi şeyler gelmedi kulağıma –özel bir şey değil. Ve bir gün Vivian Goldman ve David Silver bir buluşma ayarladılar, Bachir'i evime getirdiler; o ve karısı kendi bildiklerini yapmak konusunda çok ciddi gibi görünüyorlardı. Ben de bu işin hep ilgimi çektiğini söyledim ve üzerinde düşündüm. Ve dedim ki, madem böyle bir ortam var, o zaman yapmamız gerek.

Popüler müzik yapanlar, hep "geçen sefer işe yarayan", "tutan" ne yaratmışlarsa onu yaratmaya konsantre oluyorlar. Yaratıcılık fikrinin düşmanı, başarıdan hoşnut bakıştır.

Bir müzik üreticisi ya da yapımcı için gerekli ideal ruh hali sence nedir? Masumiyet mi?

Açılarak... Sadece açılmaya teslim olarak. Ve kendini birçok şeyden azad ederek, özgürleştirerek. Sana deva olacak bir şeyle temasa geçersen bu sonuçlara ulaşırsın. Bir başka deyişle, bilgisizlik, bir bakıma bunun önemli bir parçası. Ben bir şey öğrenmek istemiyorum, bir şey öğretmek istemiyorum, bir şey olmak istemiyorum, her şeyden sıyrılmaya ve bir şeyleri hissetmeye çalışıyorum. Ve oluruna bırakıyorum. Aptal olun demiyorum, beyninizden uzaklaşın diyorum. Çocukların böyle sorunları yoktur, aralarında böyle bir mesele yoktur. İstedikleri şeyi "istiyorlar", ilgi duydukları şeye "ilgi duyuyorlar". Kafalarına öyle yerleştirildiği için değil, öyle hissettikleri için. Onların kafalarında bir sürü parmak izi yok. Popüler müzik yapanlar, hep "geçen sefer işe yarayan", "tutan" ne yaratmışlarsa onu yaratmaya konsantre oluyorlar. Yaratıcılık fikrinin, keşif yapmanın veya hemhal olmanın düşmanı, başarıdan hoşnut bakıştır. Çünkü bunlar kimseyi şahane bir finansal başarıya ulaştırmaz. Bunlar ticaretin, şirketlerin ve başarılı sanatçıların düşmanlarıdır aslında.

Çeviren: **Kerem Demir**

Deneylere doğru

Bill Laswell 1955'te Illnois'de dünyaya gelir. Detroit civarında çaldığı funk gruplarıyla ismini duyurmaya başlar. Yeraltına inmesi 78'de New York'a taşınmasıyla olur. Material adlı grubuyla caz, hip-hop ve worldbeat temelleri üzerinde deneylere girişir. David Byrne, John Zorn, Fred Frith, Nicky Skopelitis, Sonny Sharrock, The Golden Palominos gibi isimlerden oluşan tayfayla New York'un yeraltında iyi işler çıkarır. 81'de Brian Eno ve David Byrne'ün "My Life in the Bush of Ghosts" adlı albümünde hem bas çalar hem de düzenlemelerin altına imzasını atar. Seksenlerin başlarından itibaren caz prodüksüyonlarına yönelir. Prodüktörlüğünü yaptığı Herbie Hancock'un 84 tarihli "Sound-System" adlı albümüyle Grammy alır. Seksenli yıllar boyunca Bill Laswell ismi Mick Jagger, Iggy Pop, Peter Gabriel, Yoko Ono, Ravi Shankar, Ginger Baker gibi ünlülerin albümleri de dahil olmak üzere her yerdedir. 86'da Sonny Sharrock, Ronald Shannon ve Peter Brotzmann'dan müteşekkil Last Exit'e katılır. 90 yılında Axiom adlı proje-şirketini hayata geçirir. Axiom'la bir yandan etnik müziklere otantik halleriyle yer verirken bir yandan da etnik müzikler, caz ve dub arasında sonik deneylere girişir. Axiom vasıtasıyla Umar Bin Hassan, Simon Shaheen, Foday Musa Suso, Hakim Bey gibi isimlere albüm yapar. "Dark Side Of The Moog", "Psychonavigation", "Oscillations", "Sacred System", "Ambience Dub" gibi seri albümlerle yeniyetme teknoculara elektronik müzik üzerine bir dizi ders veren bu Laswell'in geniş kitlelerce tanınması ise Bob Marley remikslerini içeren "Dreams Of Freedom: Ambient Translations of Bob Marley in Dub" ve Miles Davis remiklerini içeren "Panthalassa: The Music of Miles Davis"le olur. Arcana isimli proje grubunda Tony Williams'la, Pharoah Sanders'la çalar... "Imaginary Cuba" adlı son albümü vurmalıların ağırlıkla kullanıldığı deneysel bir albüm...

Gelecekte, başka gezegenlerde...

Bunca türe, disipline el atan Bill Laswell'in etkilendiği, ilgilendiği isimler, müzikler listesi de doğal olarak bir hayli kalabalık. Wire dergisi bunlardan bazılarını seçmiş, dinletmiş, müzikten resme, edebiyata açılacak bir söyleşi başlatmış. Bakalım, Laswell kimleri tanıyacak...

Herbie Hancock Sextet - Be What *(Live 1971)*

(dinliyor) Hiçbir fikrim yok.

Herbie Hancock.

Ben de "Sextant"a benzediğini söyleyecektim. Ne zamandan bu?

1971 tarihli bir bootleg'den; bir İtalyan dergisi birkaç yıl önce vermişti.

Yani Eddie Henderson'la beraber çaldığı sextet...

Evet, ayrıca Buster Williams ve Billy Hart da var. Herbie Hancock'la "Rockit"de ve "Future Shock"da beraber çalmıştınız...

Prodüktör David Rubinson'la çalışan biri onunla da çalışıyordu, New York'a gelecekti, farklı şeyler yapan birilerini arıyordu. Brian Eno'ya çok tavdı, ben de Eno'yla çalışmış olduğum için bana ilgi duydu ve benimle temas kurdu.

Onun vasıtasıyla bir DJ'le ve Daniel Ponce'la alelacele iki şarkı kotardık; Los Angeles'a götürdük. Şarkılardan biri "Earth Beat", ötekisi "Rockit"ti.. Herbie'nin bölümleri dışında aşağı yukarı bitmişlerdi.

Peki ya "scratch"ler?

Şöyle oldu: Bambaataa'ya gittim ve "Bu işi Herbie için yapıyorum, sence şu sıralar bizimle çalacak en iyi turntable'cı kimdir?" dedim. "Whiz Kid'le takılsana?" dedi. Whiz Kid'e gittim. Taşınıyor muydu, askere mi gidiyordu ne, gelmesi imkansızdı. Yapamayacağını, ama hamisi olduğu Cheese denen çocuğun bu işe uygun olduğunu söyledi. Daha onu tanımıyordum, ayrıca adı da bir tuhaftı: Cheese. Başkası olamaz mıydı? D.ST'nin olabileceğini söyledi, D.ST'yi biliyordum, onu tercih ettim. Fikirlerimi söyledim, o da bunları gayet güzel süsledi.

Word Of Mouth featuring DJ Cheese - Coast To Coast *(Best Of The Old Skool)*

80'lerin başından, öyle değil mi?

Evet.

Bu plağı biliyorum. Daha evvel dinlemiştim.

Bu DJ Cheese, Word Of Mouth diye bir grupla.

Ah, Cheese. O zamanlar onun hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Şimdi karşılaştığım bir sürü DJ ondan gerçekten hoşlanıyor.

Hiphop'a takılmanız nasıl oldu?

Hiphop daha ortada yokken Beat merkezli bir müzik yapıyordum, emprovizasyondan ritme her şey vardı, hepsinin başı doğaçlamaydı. O sıralarda Sugar Hill çıktı, Kurtis Blow çıktı, herkes rap'e böyle başladı. Bir ara işin söndüğü bir dönem oldu, herkes tesadüfi bir şey olduğunu, tutulmayacağını zannediyordu. O sıralarda Celluloid Records'dan biriyle tanıştım, beni beş plağın ekibine soktu: D.ST, Fab Five Freddy, Phase 2, bütün o tayfa işte. Tam o sırada Afrika Bambaataa & The Soulsonic Force'un "Planet Rock"u, Grandmaster Flash And The Furious Five'ın "The Message"ı çıktı, rap'in tutunacağı belli olmuştu, meşruiyet kazanmıştı. Henüz Bronx'ta, New York'ta hiphop kelimesi telaffuz bile edilmemişti daha, biz ta en başından işin içindeydik.

Onlarla çalışmak nasıldı?

Eğlenceliydi. İyiydi çünkü benim DJ'lerle takılmama girizgah niteliğindeydi, ve marifet gerektiren bir olaydı. Plaklara karşı çok hassastık. Koleksiyonum çok genişti, ama Bambaataa'nın otuz bin plağı vardı, duvarlar silme plaktı. Çok etkileyici bir durumdu, çünkü bizim için müzik oradan, plaktan başlıyordu. D.ST'yle beraber plak toplamayı takıntı haline getirdik. Herbie'nin plağı çıkıp da tutulunca, altımıza bir araba çekip güneye gittik ve eski plaklar aldık. Müziğe iyice yoğunlaşmam, daha çok plak toplayıp daha çok bilgi edinmem, DJ'lerle çalışmam sayesinde oldu. Tam bir DJ tesiri vardı üzerimde. Şimdi de aynı şekilde, turntable'cılar daha etkili; tek enstrüman çalan birinden çok daha ilham verici kombinasyonlar var onlarda. Hâlâ çok etkililer.

Hâlâ plak topluyor musunuz?

Artık hayır. Hâlâ bazı şeyler duruyor, ama hemen hemen her şeyden sıkıldım.

Funkadelic - Alice In My Fantasies *(Live Meadowbrook, Rochester, Michigan)*

(hemen) Funkadelic'le alakalı bir şey mi?

Evet.

Bu çalan Eddie Hazel. Rastgele bir kayıt mı, yoksa basıldı mı?

1971 yılından. Birkaç sene evvel yayınlandı.

Evet, bende vardı bu. Çok üstüne düşmemiştim, ama almıştım. Japonya'da yaptıkları bir sürü bootleg vardı bende bir aralar.

Onlar çıktıklarında siz hâlâ Detroit'te miydiniz?

Evet, konserlere çıktıklarında Ann Arbor'da yaşıyordum. Onları dışarda, sokakta MC5'la beraber çalarken görmek çok olağandı. Detroit'te Sexy Sadie adında küçük bir sabahçı underground kulüp vardı, Mason mabedinin tam karşısındaydı. Hâlâ bu kadar rock'ken Funkadelic orada çıkardı, daha acid rock'tu, harbi psychedelic işler çıkarıyorlardı, Eddie, Tiki (Fulwood), Billy Bass (Nelson) uzun uzun çalıyorlardı.

Onlarla nasıl ilişkiye geçtiniz?

Galiba ilk tanıştığım Bernie'ydi (Worrell), sanırım Nona Hendryx plağını yaparken karşılaştık. Bu dediğim Herbie'nin plağından önceydi, 80-81 gibi. Bazı parçalarda o da çalıyordu, yavaş yavaş ısındık birbirimize, onun sayesinde de Mike Hampton'la *(Funkadelic'in gitaristi)* tanıştım. Sonra Bootsy (Collins) Arista'yla anlaşma imzaladı, beni de bir projeye katılmam için Arista'ya çağırdılar. Bootsy'yle, fişek gibi George'la (Clinton), hepsiyle tanıştım.

Sizin çalışmalarınızı nasıl etkilediler?

Çok kendine has işler çıkaran bir sürü değişik değişik insanlardı. Bütün o rock riff'leri Eddie ve Billy Bass'ın işiydi, Tiki Fulwood'un davulu sonra... Bütünlüklü bir şeydi, ama onu ortaya çıkaran bireysel üslûplardı. O hissiyattan, o riff'leri çıkarışlarından bir sürü insan etkilendi, çok özel bir icra biçimiydi. Bernie'nin yaptıklarının modern r&b ve hiphop üzerinde devasa bir etkisi var. George daha çok fikir ve söz insanı, Bootsy daha karakteristik biri. Onların işlerine pek çok değişik açıdan bakılabilir, yaptığınız bir şeyi nelerin etkilediğini kolay kolay anlayamazsınız. Sonra "Maggot Brain"deki gibi hatalar ve uyumsuzluklar var, orada gitar solo olsun istememişlerdi –davulu, bası, her bir şeyi vardı– ama dinleyince herkes düşeyazmıştı. George'un bir plak yapması gerekiyordu, ortaya bu ambient parça çıktı, klasikleşti. Aslında basbayağı bir şarkı olarak tasarlamıştı, ama insanlar oturup müzik yapacaklarına kafayı tütsülüyorlarsa, ne yapacaksınız... Tek çalan Eddie'ydi. Ayık bir anına denk gelmişti.

Love Cry Want - Love Cry *(Love Cry Want)*

Keyboard'ı çalan mı esas adam?

Bir bakıma evet.

Bir trio mu? 70'lerden? Lifetime'dan etkilenmişler, öyle gibi geldi.

Keyboard'cu, Tony Williams'la beraber çalıyordu.

Larry Young'ı taklit ediyor zannetmiştim, ama tanıyamadım.

Bu Love Cry Want. Young'ın da dahil olduğu bir kayıt, İngiltere'de daha keşfedilmemiş bir davulcuyla, Joe Gallivan'la beraber. Siyahların rock'unda, noise'da, füzyon gibi şeylerde sizi çeken neydi?

Bilmem. Büyürken bu müzikle çevrelenmiştim. Lifetime benim için en önemli doğaçlama rock grubuydu, ve gerçekten de bir rock grubuydu. Daha yeni Tony Williams Lifetime'ın "Turn It Over"ının remiksini yaptım, son haline almadıkları yirmi dakikalık kayıt bulduk. Onları hiç siyah ya da noise ya da başka bir şey gibi düşünmedim. Sadece çok güçlü olduklarını düşünüyordum, hele Larry Young hayranlık vericiydi. Ve Tony tabii.

Miles Davis'in remiks projesi "Panthalassa"yı gerçekleştirmeniz nasıl oldu?

1969'larda caz plaklarının daha ince, daha ufak, daha az boyutlu ve daha az detaylı olmaya başlamalarına dikkat çekilmedi, rock plaklarıysa daha dolu, dolgun, yoğun, hacimli olmaya başlamıştı. Miles'ın dinlediği de bunlardı, kesinlikle caz dinlemiyordu. Sly & The Family Stone ve Hendrix dinliyordu, kulağa daha dolu dolu ve daha iyi gelmeye başlayan şeyleri dinliyordu. Miles'ın plaklarını daha hacimli, daha dolu yapacak potansiyeli ol-

mamasının çok kötü olduğunu düşünmüşümdür hep. Edit etme aşamasında, plağı şekillendiren Teo Macero'ydu. Bu müziği Teo ve Miles'ın beraber yarattıkları yolunda bir kanı oldu hep. Ben aynı kanıda değilim, bunu Miles'a söyledim, o da bana hak verdi.

William S. Burroughs - The Last Words of Dutch Schultz *(anında)* Tabii ki Burroughs. "The Last Words of Dutch Schultz". Ama bu kaydı hatırlamıyorum.

Bu bir edebiyat dergisiyle beraber dağıtılmıştı. Burroughs'un sizin üzerinizde bu kadar büyük bir etkisi var?

İnsanlar Burroughs'u hep tahripkâr bir kişilik ya da punk'ın dedesi ya da eşcinsel canki olarak görüyor. Ben onu sonradan gerçekleşen bütün bu şeyleri önceden haber veren biri olarak gördüm hep, insanların denetim mekanizmalarıyla manipüle edilmesinden ciddi bir endişe duyuyordu. Söylediği birçok şey umut yüklüydü ve gerçekten bir şaman niteliği taşıyordu. Uzun zaman önce bizim şimdi uğraştığımız bir sürü meseleye parmak basmıştı. Kitaplarını takip etmiyorum, Burroughs'un büyük bir yazar olduğunu da söylemiyorum, o da bu noktada benimle hemfikir olurdu herhalde. Hayatının ilginç olduğunu düşünüyorum, söylediği her şey de çok hayata dairdi, hâlâ da öyleler.

Cut-up işlerine ne diyorsunuz?

Cut-up tekniği ondan önce de vardı. Bu sadece tesadüfi yollardan bir sonuç yakalamak. İşin o tarafıyla pek fazla ilgilenmiyorum. Brion Gysin olsa da olmasa da bu gerçekleşirdi gibime geliyor. Bir neticeye varmak için ilginç bir yöntem. Belirli sistemleri veya mekanizmaları, manipülasyon ve baskı yöntemlerini teşhir etmek istiyordu. Baskı yöntemleri üzerine düşünceleri çok hayati ve önemliydi.

Mati Klarwein & Per Tjernberg - Afrodite *(No Man's Land)*

Bunu biliyorum, ama tanınmış bir ses değil... Daha çok ressam olarak bilinir. Mati Klarwein. Kim bunu tahmin edebilirdi ki? Bende bu kayıt var aslına bakarsanız. Bu yüzden sesini hatırlayabildim.

Görsel sanatçılarla epey çalışıyorsunuz...

Evet, her şey arasında bir bağlantı var. İster film olsun ister yazı ya da resim, ses ya da müzik, müzik dinlemek; bir duygu var, her şey arasında bir bağlantı var. Sorular ve cevaplar hep tekil tariflere dayanıyor. Soru şu: Bağlantı ne? Bir soru olması da gerekmez, bir ilişki zaten var. Soru ve cevap zaten ilişkili. Sözcüklerin etrafında dolanabiliriz, ama o zaten oradadır, zaten ilişkilidir. Mati de önemli biriydi. Büyük iş çıkarmıştı. İşlerinin hâlâ çok iyi olduğunu düşünüyorum. Onunla dört-beş yıl önce tanışmıştım.

Neden önemli olduğunu düşünüyorsunuz?

Bana ilham vermişti. Bir sürü detay barındırıyordu çalışmaları. Miles ve Santana gibi müzisyenlerin onu neden kapakları için seçtiğini anlayabiliyordum. Bir sürü çarpışan imge, bir sürü detay, beklenmedik bir sürü kontrast... İşleri, ufkunun ne denli geniş olduğunu gösteriyordu. İşin için-

de uyuşturucuların da olduğunu tahmin ediyordum.

John Coltrane - Living Space *(Infinity)*

Bu sound'u biliyorum. Saksofoncuyu tanıyorum, ama hatırlayamıyorum. Şu aradaki keman mı?

Bazı yaylılar var, evet.

Bütünü Ornette'i andırıyor, ama nefesli kesinlikle o değil. Albert Ayler mi?

John Coltrane.

Hayatta tanıyamazdım. Tonda bir şey var ki Coltrane'i çağrıştırmıyor. Belki kayıttandır.

Ölümünden sonra Alice Coltrane yaylıları eklemiş.

O plağı biliyorum, evet. Kesinlikle Coltrane tesirli bir sound, ama o olduğunu anlayamazdım, çok ince bir ton bu. Belki ses böyle çıkmıştır. Yeterince sıcak bir ton değil. Ama severim bu plağı.

Alice Coltrane'in yaptığı caz yobazlarını çok kızdırmıştı.

Ah evet. Caz püritenleri için şahane bir plak bu. Tamamen kesif, kaotik yaylılar...

"Efsane"yi overdub etmek gibi bir cüret...

Evet. Düşünüyorum da eğer efsaneyle evliyseniz, bir köşede oturan, onun plaklarını dinleyen, onunla hiç tanışmamış birinden daha çok hak sahibisinizdir. Neden olmasın ki? Hem ekledikleri o yaylılar da gerçekten takdire şayan.

Buradan "Panthalassa"yla gelebiliriz. Bu proje yüzünden çok zılgıt yediniz mi?

Malum, ne yapsanız, hem iyi hem kötü tepkiler alırsınız. Çok iyi tepkiler aldık, plak da iyi sattı. Bir takım yeni eğilimleri kamçıladı ve Miles'ı değişik bir yere oturttu. Tavsiyem, iyi bir ses sistemi edinmek, bu albümü ve arkasından orijinal kayıtları çalmak. Böylece demin bahsettiğim doluluk, ölçü, berraklık gibi şeyleri anlayabilirsiniz, biliyorum ki Miles da bundan mutluluk duyardı. En önemli şey bu. Olumsuz olan, hemen bir remiks plağının remiks plağını yapmak için ısrar etmeleriydi.

Bence Paul Simonlar, Peter Gabrieller, David Byrneler o tarz müziklerle her zaman ilgilenmediler, sonradan ayırdına vardılar onların. Brezilya'ya, Afrika'ya ya da başka bir yere gidip, oturup beraber çalmazlar. Gidip de müzik yapamazlar. Ben hep seyahat etmekten hoşlandım, en iyi arkadaşlarımın çoğu değişik kültürlerden; hep beraber müzik yaparız, aramızda hile hurda yoktur, ikiyüzlülük yoktur...

Fela Kuti - Gentleman *(Gentleman)*

Çok kötü bir saksofoncu, bir şekilde Afrika'yla münasebeti olabilir mi? Fela olabilir mi mesela?

Fela Kuti'nin "Army Arrangement"ının prodüksiyonunu siz yapmıştınız...

Lagos'tan New York'a gelmek için bir uçağa atlamıştı, ben de onunla çalışacaktım. Burada, Londra'da Dennis Bovell'le kaydettiği plağı miks edecektik. Lagos'tan gelirken yanında bir sürü nakit para varmış, alıkoydular ve hapse tıktılar. Sanatçı gelmeden teypler geldi, ki eğer bir remiks yapıyorsanız, böylesi daha iyidir. *(gülüyor)* Bu ileride kontratınıza yazılmalı: Siz miksleri yaparken sanatçı hapiste olmalı! *(gülüyor)* Bu çok 80'ler tipi bir şey. Teypleri aldım ve her bakımdan kötü olduklarını düşündüm. Aynı demin çalan nefesli gibi... Politika, Afrika ya da otuz eş hakkında ne istiyorsanız söyleyebilirsiniz, ama çalan şu allahın cezası saksofon işte. Normalde de yapacağım şeyi yapıp parçaların biraz daha dik durabilmeleri için hemen bir şeyler ekledim, çok iyi çaldıklarını düşündüğüm Sly Dunbar ve Bernie Worrell pek çok sefer Fela'nın yerini aldı, çok basit el davulları çalan Senegalli bir çocuk vardı, Ayib Dieng, o da öyle. Çok da ciddiye alınması gereken bir şey değildi. Sadece iş meselesiydi: Temizle, toparla, her neyse işte. Sonuçtan memnun kalmıştım, ama Fela çıldırdı, çünkü bu onun müziği değildi, Afrika müziği değildi. Kimin umurunda ki? Bir işti neticede. Eğer biri yarın aynı kayıtları gönderse, herhalde yine aynı şeyi yaparım. Bir takım kaba sözler sarfetti, ben de bu sözleri ona iade ettim. Neyse, bunun mevzuyla alakası yok. Bir işti işte. Epey kötü bir kayıttı, biz de dinlenebilir olması için gayret gösterdik. Hepsi perspektifinize, sezgilerinize, o an nasıl takıldığınıza bakar.

Son zamanlarda ne kadar "hip" sayıldığının farkında mısınız Fela Kuti'nin?

Evet, biliyorum, bütün albümlerini yeniden yayınladılar. Fela önemli biriydi; bir aralar, 70'lerde iyi bir grubu da olmuştu. Kesin surette önemli biriydi. Ama öneminin müzikal kavramlara yansıyamadığını düşünüyorum. Çok acı çekmişti. Bütün hikayesini biliyorum. Nijeryalılara, genel olarak Afrikalılara çok cesaret verdiğini düşünüyorum. Lafını esirgemeyen biriydi. Kimseyi takmadı ve galiba bu bile başlı başına bir ilham kaynağı. Kuti, o duyarlılığını, tavrını ABD'de Kara Panterler'le, Angela Davis'le beraber takılmasına borçlu. Buraya geldiği zaman trompetçi olmaya, caz çalmaya çalışıyordu, ki bu hiçbir zaman gerçekleşmedi. Müzik eşliğinde söyleyecek bir şeyler bulması iyi oldu. Ritmi al ve üzerine bir şeyler oku: Bence mesaj alındı.

Paul Simon'ın "global işbirliği"ne ne diyorsunuz?

Bence Paul Simonlar, Peter Gabrieller, David Byrneler o tarz müziklerle her zaman ilgilenmediler, sonradan ayırdına vardılar onların. Brezilya'ya, Afrika'ya ya da başka bir yere gidip, enstrümanı alıp, oturup beraber çalmazlar. Gidip de müzik yapamazlar. Başkalarının yaptığını kendine mal etmek, işbirliği yapmak değil. Ben hiç bu şekilde bakmadım. Ben hep seyahat etmekten hoşlandım, en iyi arkadaşlarımın çoğu değişik kültürlerden; hep beraber müzik yaparız, aramızda hile hurda yoktur, ikiyüzlülük yoktur, sadece sahnede durup beraber müzik yaparız, işte bu farklı bir şeydir. Ben uzun bir zamana yayılmış uzun ilişkiler geliştirdiğim insanlarla işbirliği yapıyorum. Böylece, onların daha başka durumlara gelmelerine yardım etmiş oldum. Bu iyi bir şey. Gelecekte de başka gezegenlerde devam edecek, umarım.

Çeviren: **Merve Erol**

Oğuz Aral

Türkiye'de karikatürün piri Oğuz Aral... Utanmaz Adam'ın, Avanak Avni'nin serüvenlerini yıllarca takip ettik, 80'lerde, en dar zamanlarda Gırgır'da sesimizi bulduk... Oğuz Aral okulundan bir sürü öğrenci de mezun oldu, hepsi yoluna gitti, Gırgır yeni yeni dergiler doğurdu... Şimdi Hürriyet'te "Huysuz İhtiyar" köşesini ve "Karalama Defteri"ni hazırlayan Oğuz Aral, enerjisinden bir şey yitirmiş değil, memleketin haline yine huysuzlanıyor, usanmadan kalem oynatıyor. Halk müziği üzerine bilgisini, ilgisini öteden beri bildiğimiz üstada sıkıntılar vererek on şarkı çaldık, bu arada "huysuz"luğun bir yakıştırma olmadığını da gördük... Bize ağız açtırmadı ama, allahtan kendisi döktürdü...

Yan Dairemde Punk Grubu Kurmasınlar

Muharrem Ertaş - Kalktı Göç Eyledi Avşar Elleri *(Kalktı Göç Eyledi)*

(başlar başlamaz) Muharrem Ertaş.

Vokal girmeden, sazın sesini duyar duymaz söylediniz. Bir başkasının olma ihtimali yok muydu?

Olamazdı. Muharrem'den başkası olamazdı bu. Çok özel, geleneksel, kendine has bir vuruşu var. Tezene vuruşu bu. Yüzyıllar öncesinden gelen, gerçekten otantik bir şey. Çok kendine özgü, ama yukarıdan aşağıya doğru kesik vurur. Ayrıca şu tını var ya, bağlamadaki şu tını, yeni ağaçlarda bu pek yok.

Sadece ağacın kendisinden kaynaklanan bir şey mi bu?

Hayır, aynı zamanda enstrümanın kendisinden de kaynaklanan bir tını var. Çıkan sesin tınısı, rengi biraz değişik, bir de böyle çalındığı zaman tamamen farklı oluyor. Tarzının dışında böyle bir yanı var. Ama bu işten biraz anlayan bile hemen tanır, hemen tanımış olmam benim önemli bir marifetim değil.

Sizin bağlama ve halk müziği merakınız nereden geliyor?

Aslında bilmiyorum ama, şöyle başladı: Benim babam, rahmetli Avukat İsmail Bey dört enstrüman çalardı, üstelik üslûpla çalardı. Radyoda duyduğu bir şarkıyı hemen notaya alacak kadar da deşifre bilgisi vardı. Aile zaten öyleydi. Bizde kulağı olmayan adama kız bile vermezler. Ama kimse bunu meslek gibi düşünmedi. Dolasıyla, ben fasıl yapılan eski zaman toplantılarında büyüdüm. İnsanlar o zaman kendi eğlencelerini kendileri yaparlar ve icra ederlerdi. Sekiz yaşındayken repertuarımda 300 tane eser vardı benim de. Gülizar makamı ile mahur makamını da kulaktan ayırt edebilecek kadar kulağım iyileşmişti. Aralarında küçücük bir koma farkı vardır bu iki makamın.

Ben on yaşındayken babam öldü, müziğe hep alaturkayla devam ettim. Adnan Menderes'in iktidara gelmesiyle, radyoda halk türküleri ağırlık kazandı, halk müziğine geniş yer verilmeye başlandı. Eskiden çok azdı. Ancak Muzaffer Sarısözen falan arada iki-üç bağlama çalardı. Neden sonra Bayram Aracı biraz daha parladı da, halk müziği biraz popüler oldu radyoda. Adnan Menderes'in amacı başkaydı tabii. Kentlerden oy alamadı Demokrat Parti, köylülerden ve kasabalılardan aldı. Dolayısıyla, kentleri köylüleştirme politikası başladı. Köy müziği de öne geçti... Halk müziği dediğimiz aslında köy müziğidir, yörük müziğidir. Bundaki ritmi ben alaturka dediğimiz klasik Türk müziğinde bulamıyorum. Fazla ağlamaklı geliyor bana onlar, ben şen şakrak bir insanım. Gülmeyi, ritmi sevdiğim, kanımın kaynadığı zamanlar onlar. Alaturka o zamanlar benim ruhuma çok hitap etmiyordu açıkçası. Ama bağlamanın öyle şırrak şırrak vurması, Bayram Aracı'nın mesela bağlamaya öyle tırrrank diye vurması beni etkiledi. Enstrüman çalma yeteneğim de var. Babam daha altı yaşındayken vermişti elimize bir mızıka, ben iki günde öğrenmiştim onu. Tekin benden daha yetenekliydi, ama tembeldi, o ayrı. *(gülüyor)* Bağlamayı aldım ve çalmaya başladım ben de. Zaten aslında o kadar kolay bir alet ki. Üç tane teli var, 18 tane de perdesi. Bir yerlere sağlam basınca temiz bir ses veriyor. Keman gibi değil mesela. Babam keman da çalardı, bir-iki kere denedim, baktım, uzun uğraşmak lazım. 50'li yılların başı bunlar, yeni karikatürcü olduğum zamanlar...

Halk müziğindeki ritmi, klasik Türk müziğinde bulamıyorum. Fazla ağlamaklı geliyor bana. Ben şen şakrak bir insanım. Bağlamanın öyle tırrrannk diye vurması beni etkiler.

Rock'n'roll zamanları başlayınca, Elvisler falan, sizi etkilemedi mi?

Batı müziğine de meylim vardı, zaten meyletmemek düşünülemezdi. Aynı çağda Türkçe tangolarla dans eden gençliktik. Batı müzikleri her zaman hoşumuza giderdi. Amerikan müzikalleri vardı. Çok güzel şarkılar söylenen müzikallerdi onlar. İnsanın kulağının yavaş yavaş, farkında olmadan dolmaması da mümkün değildi. Üstelik Batı müziği cumhuriyetten itibaren hiç eksik olmamıştı. Okullarda bize Batı müziği öğretiliyordu. Örneğin Bizet'nin ünlü Carmen operasından alınma aryayı biz *(müziğiyle söylüyor)* "Yoldan geçen tunç yüzlü askerler..." diye söylüyorduk. Bir cumhuriyet çocuğunun Batı müziğiyle ilişkisi olmaması mümkün değildir, ama doğduğumdan beri evde dinlediğim klasik Türk müziğidir ve biraz ağır tarzda olanlarıdır. Babam solo şarkıları bile fazla sevmezdi. Solo şarkılarda en büyük zevki Hacı Arif Bey'di. Ondan sorasını pek tutmazdı. Münir Nurettin'den de pek hoşlanmazdı. Ne sesinden, ne de tavrından, ama bence o da büyük bir adamdır... Bu karmaşa içinde işte, halk müziğinin ritmi, tavrı ve kolay icra edilirliği benim çok hoşuma ve kolayıma gitti. Aldım bir bağlama, çalmaya başladım. O gün bugündür çalamıyorum işte. *(gülüyor)*

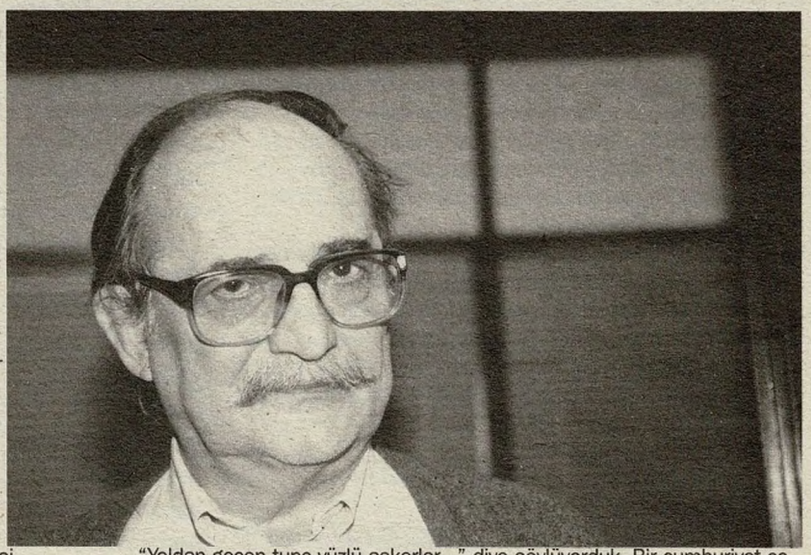

Çalamıyorsunuz?..

Çalamıyorum, evet. Türkiye'nin en iyi bağlama çalamayan adamıyım ben. Senelerce, tam çalışıyorum, keyifleniyorum, bir yere geliyorum, trak diye araya bir altı ay giriyor, parmaklar yeniden şaşırmaya başlıyor. Refleks olması lazım, insan şaşırmaya başlıyor. Biraz da konsantrasyon işi tabii. Gitarın yanında lafı edilemeyecek basit bir alet aslında. Bir gitarın tüm pozisyonları, o altı telin, perdelerin birbirleriyle ilişkisinin, kombinasyonlarının yanında nedir ki? Kaç tane akordu var? Birkaç tane. Bir aşık akordu dediğimiz hüseyni akordu vardır, bir kara düzen vardır, bir de misket akordu vardır ve bütün bunlar çok küçük farklılıklar içindedir. Bir halk türküsü de, olsun olsun, bir oktavı geçmez, o da çok işleksе. Üç notalı türküler var. Ama aradaki aksak ritmler çoşku verir, müzikten zevk almanızı sağlar. Birkaç komplike tarafı vardır, onun başında da bozlak gelir. Ben zaten bozlak çalıp söyleyemeyen adama da kolay kolay şarkıcı demem. Yöresi değildir, tamam, ama radyoya girmiş, talim terbiye geçirmiş, sesini eğitmiş, hâlâ bozlak söyleyemiyor, o olmaz. Zaten radyoda şu an yüz kişi varsa, doksan tanesi bozlak okuyamaz. Bir de Ege türküleri var, o da başka bir "bela".

Özay Gönlüm'ü sever miydiniz?

Özay'ın sesini ve tavrını pek sevmezdim, yırtık gelirdi bana ama, gerçekten halk müziğine büyük katkısı olmuştur, çok güzel türküler getirmiştir, sazı çok iyidir. Fakat sesi ve okuma tavrı bana yırtık gelirdi, sevmezdim. Talip Özkan'ı severim mesela. Onun üzerine Ege'de başka adam gelmedi. Onun sazı gibi saz ise hiçbir yerde gelmedi. Açık söyleyeyim, Arif (Sağ), Yavuz (Top), bunların hepsi dahil, daha öyle bir saz gelmedi. Bütün bu insanlar benim dostumdur. Otururuz, çalarız, genellikle de bana çaldırmazlar. *(gülüyor)* Bir bahane icat ederler, çaldırmazlar. Bir gün, Arif'le Yavuz Ankara'dan bir programdan dönerlerken Bolu Dağı'ndan yuvarlandılar. Arif, vücudunun en uzun kısmı olan bacağını kırdı, onda fazla bir şey yok.

Yavuz'un omzu çıktı ve kolu kırıldı. Alçılar içinde hastaneden eve getirildi. Eve getirildiği gece ben sazımı aldım, başında sabaha kadar saz çaldım. Nasıl yalvarıyor, *(taklit ediyor)* "abi n'olur çalma, yapma bunu bana, hiç olmazsa sapını ben oynayayım, perdelere ben basayım, sen tezeneyi vur sadece"... *(gülüyor)* "Anamı ağlattınız" dedim, "yıllarca çaldırmadınız, dinle namussuz!.." Sabaha kadar başında saz çaldım.

Aşık İhsani - Balta *(Aşık İhsani)*

Otantik, çok eski, akord da biraz bozuk. *(dinliyor bir süre)* Tamam, dinletmeyin bunu bana, hakikaten. Kapatın bunu... Bir politik görüş gücünü sanattan alır. Bunun karikatürcesini de yaptılar, tiyatrocasını da. "Uyan vatandaş" diye davullar çaldılar, Brecht'ler oynadılar. Fakat, bir süre sonra ne oldu, gerçek sanat geri gitmeye başladı. Bir müzik, bir tiyatro oyunu, bir resim ne kadar devrimciyse o kadar makbul sayılmaya başlandı ki, o zaman sanat geri gitmeye başladı. Asıl zor olan sanattır, gerçek devrimcilik sanattaki devrimciliktir. Yoksa sen üç gün bağlama çalıp böyle türküler söylersin, o başka. Bunun en güzelini Ruhi Su yaptı. Ve üstelik müziğe saygısını da hiç kaybetmeden. Müziğe olan saygısı yüzünden izleyici onun müziğini de sevdi, sadece sözlerini değil. Sadece sosyalist şarkılar söylüyor diye dinlemediler Ruhi'yi. Güzel sesini, tavrını dinlediler. Yeni bir tavır getirmiştir... Bu bir modaydı, geldi geçti. İhsani diye bir adam vardı böyle bir ara...

İhsani'ydi çaldığımız...

Biliyorum... Saçları, sakalları uzun, karısıyla dolaşan bir adamdı. Önce Demokrat Partiliydi, sonra saçlar sakallar kesildi, burnunun altına bir Stalin bıyığı icat edildi, ondan sonra başladı. *(sesini taklit ediyor küçümsemeyle)* Aktörlük kaldırmıyor onun türküsü. Tamam, türküde bir tavır, bir oyun vardır ama, bunun üzerine bu kadar basarsan, yırtık dondan çıkar gibi bir ses çıkıyor işte ortaya. İhsani'yle çalmışlığım da vardır. Ama benim en çok sevdiğim Aşık Veysel'dir. İstanbul'a geldiğinde bir tek kişinin evinde kalırdı, benim evimde. Yoksa hep otelde kalırdı. O kadar zengin görüşlü, o kadar hoşgörülüydü ki, "niye çalmasınlar, herkes çalsın, herkes söylesin, öyle de olur, böyle de olur, ama iyisini sonunda biri gelir bulur" derdi. İlk tanıştığımız zaman, "sen uzun boylusun değil mi?" dedi, "nereden anladın" dedim, "sesin yukarıdan geliyor" demişti. *(gülüyor)*

Şimdi müzikte ilginç bir şey oldu, Bayram Aracı geldi geçti, Nidalar (Tüfekçi) geldi geçti, büyük emekler gösterildi. Derken, halk müziği köy müzikliğinden yavaş yavaş kurtulup yeni bir pop müziğine temel olmaya, kaynaklık etmeye başladı. Bu benim hoşuma gidiyor. Çünkü işin diğer kısmı, rock'n'roll'lar falan bizim için çok temelsizdi. O Batı müziği ve kulağı bambaşka bir şey. O düetler, kanonlar bambaşka bir şey. Doğu ile Batı arasında çok ciddi felsefe farkı vardır. Batı resminde perspektif vardır. Yani uzaklaştıkça cisimlerin küçülmesi, yani üçüncü boyut... Doğu resminde yoktur. Üçüncü boyut olduğu için Batı resmi küptür, bu kübizm falan bu felsefeden kaynaklanmıştır. Evet, boyut vardır, ama köşelidir. Doğu resminde ise çok küçük küçücük o minyatürlerin, hatların, minicik, küçük küçük nüanslarla ilgili süsleri, incelikli çizgileri, motifleri vardır. Aynı şey Doğu müziği ile Batı müziği arasında da vardır. Batı müziğinde perspektif vardır, yani çokseslilik. Ama bunu elde etmek için, yani bir müziği çoksesli, tonal yapmak için bir sürü motiften vazgeçmeniz lazım. Komadan vazgeçmeniz lazım. Diyezler ve bemollerle ancak bir derinlik veriliyor, çokseslliğin içinde yer alıyor. Öyle çeyrek komalar vardır ki Doğu müziğinde, onun çokseslilik içinde karşılığı yok, ama çok melodiktir. Dolayısıyla, o melodiklik, o melodi zenginliği, Doğu müziğini, Doğu sesini Batı sesinden ayırıyor... Müzisyen müziği zaten Batı'dan öğrenmiş, sazı Batı'dan almış. Bizdeki saz bağlama, davul, zurna. Borular falan ancak ve ancak yeniçeriler zamanında gelmiştir, o da sebebi savaş olduğu için, zevk için değil, düşmanı korkutmak için. Gitar dışarıdan, keman dışarıdan, ud Araplardan... Elinde ne kalıyor? Melodi de dışarıdan. Sen ancak gavur gibi müzik yaparsın o zaman, ama ondan iyi yapamazsın, çünkü o senden asırlarca önde. Bu, müzik için de geçerli, diğer sanatlar için de geçerli. Kendini bütün bu teknikleri bilerek yeniden varedemezsen, ötekini taklit eden duruma düşersin. Zaten her şey taklit oldu artık. Bakıyorum, türkücüler bile pop müzikçiler gibi kıçını kıvırıyor. Halbuki müzik o değil. Hiç öyle kıvırmasına da gerek yok. En sonunda alkışlanınca da "çok mersi" diyor. Türkü okuyorsun, *(taklit ediyor)* sonra da "çok mersi" diyorsun! *(gülüyor)* O zaman taklitçi oluyorsun. Zaten senin entellektüel geçmişin nereden geçmişse, oranın dilini ve dinini almış. İran'dan geçmiş, İran dili konuşmaya başlamış, Arapları fethetmiş, Arapça konuşmaya başlamış. Osmanlının diline bakıyorsun, hiçbir şey anlamıyorsun. O kadar güzelim şiir bugün güme gitmiş durumda. Çünkü kendi dilin yok. Aynen bugün İngilizce yazan şairlerimiz olsa, onun gibi bir durum. Bu kadar uzun, 600 sene sürmesine rağmen, o kültürden geriye pek bir şey kalmaması da tuhaf ve üzücü bir şey. Şimdi Osmanlıcılar saldırır hep, "bu yeni alfabeyi, harfleri kabul ettiniz, Türk insanı dilini kaybetti"... Zaten öyle konuşmuyordu ki insanlar, bir tek saray çevresi öyle konuşuyordu, bir de kadılar, kimse anlamasın diye. Ulemalar, alim bile değiller. Geçin bunu, başka şarkı çalın.

Müzik ne kadar devrimciyse o kadar makbul sayılır oldu ki, o zaman sanat geri gitmeye başladı. Zor olan sanattır, gerçek devrimcilik sanattaki devrimciliktir. Bunun en güzelini Ruhi Su yaptı. Müziğe saygısını kaybetmeden.

Cem Karaca - Dervişan - Beni Siz Delirttiniz *(45'lik)*

Cem mi bu? Tamam, kapatabilirsin. Biraz önce konuştuklarımın ispatıdır. Cem müziğe rock'n'roll'la başladı, siyah deri ceketler, jilet gibi pantolonlar... Sinemalarda filmden önce konser olurdu. Eskiden ne güzelmiş aslında. Filmden önce şov olurdu ve Erol Büyükburç'undan Cem Karaca'larına

Gitar Dersleri
<<Özel Pena stili>>
Rock, Blues, Country, Jazz, Heavy Metal, Pop severler için geniş kapsamlı eğitim.
((20 YILLIK DENEYİMLİ HOCADAN))
>Nota Eğitimi ve Solfej >Teknik ve Kondisyon Çalışmaları
>Ustalardan Örnek Parçalar ve Sololar >Harmony Eğitimi
>Harmonik ve Melodik Analiz >Akor-Gam İlişkileri
>Improvisation Tekniği >Aranjman Tekniği.
Konularıyla ilgili yüzlerce metod... Ayrıca sıfırdan başlayanlara özel eğitim ve pratik çalışmalar...
İzi Eli Tel: (0212) 241 6261, 231 4521
Not: Özel anlaşmayla evlere gidilebilir.

kadar birileri çıkardı. Gerek o zaman esen rüzgarlar, gerek aile yapısı, ister istemez Cem'i İngilizce şarkılardan Türkçe şarkılara, Türkçe şarkılardan Türkçe melodilere götürmeye başladı. Ve bir sentez yaptı. Sevilmesinin sebebi, bozuk Türkçesine rağmen, yine o gavurca şarkı icra etme tavrına rağmen, kökteki o yerellik, yörellik ve o sağlam yapıdır. Bu, Cem'i bir ara ilah yaptı. Tabii üzerine biraz da bir ara o devrimci moda bindi. Bu arada şunu belirteyim, moda falan derken, devrimciliği küçümsemek için söylemiyorum, ben de en başında geliyordum, hatta daha evvelinden başlamıştık. Sonuna kadar da öyle, devrimci kalacağım. Ama sanatın kurban edilmesine, bir ideoloji uğruna sanatın kurban edilmesine de hiçbir zaman tahammül edemedim. Devrimci karikatürler çizerken onu en iyi çizgiyle çizmeye çalıştım, devrimciliğin arkasına saklanmadım.

Sizin devrimci fikirlerle tanışmanız nasıl oldu?

Benim durumum biraz farklı. Babam öldükten sonra, 11 yaşındayken, bizim sokakta, ufak tefek, kavruk bir adam vardı. Bir-iki kere konuştuk. Bir konak çocuğu, asilzade. Onunla arkadaş olduk biz. Ben hep nedense büyüklerimle arkadaş olmuşumdur. Arkadaşlarım benden hep on-yirmi yaş büyük olurdu. Bugün de en iyi arkadaşım Lütfü Akad'dır. Benden yirmi yaş falan büyüktür... O bizim mahalledeki adam bana bir takım kitaplar verdi. Sonradan öğrendim ki, bu bütün tahsilini Almanya'da yapmış ve bir Alman komünisti olmuş. II. Dünya savaşı başlayınca oradan kaçmış gelmişti, çalışmıyordu. Çok ilginç fikirleri vardı, bana anlatırdı. Daha Çin devrimi olmamıştı, Çin'in ne yapacağını anlatırdı. Benim kulak dolgunluğum başladı bütün bu meselelere. Sonra anneannem onunla konuşmamı yasakladı. Halbuki bana romanlar falan verirdi. Pek hoş karşılanmazdı adamın mahalledeki durumu. Adam hiçbir şey saklamazdı.

Sonra karikatürle ilgilenmeye başlayınca, ister istemez karikatürün ana malzemesi olan muhalefetle tanışıyorsunuz. Daha doğrusu, muhalefet zaten içinizde var, muhalefeti birdenbire bilinçli olarak karşınızda buluyorsunuz. Yaşadığımız yılların muhalefeti de sosyalizmdi. Ama hiçbir şey bilmiyorduk, her şey yasaktı. Öyle bir kurmuş ki düzeni İsmet Paşa, Allah rahmet eylesin, insanları inim inim inletmiş, tabutluklara çektirmiş... Bir laflar dolaşıyor, sosyalizm cakası atıyoruz, ama ne olduğunu da bildiğimiz yok o zamanlar. Nâzım Hikmet'in şiirlerini pelur kağıtlarına basılmış, çoğaltılmış şekliyle mum ışığında, şarap kadehleri eşliğinde okurduk. Öyle bir romantizm vardı. Bizim kuşak sosyalizmi önce şairlerden öğrendi. Onun için iflah olamadı. Halbuki iktisatçıdan, bilim adamından öğrenmeliydi. *(gülüyor)* Benim elime beş-on sayfalık bir broşür geçmişti. Ama aramızda bunlar hep gizli olarak elden ele dolaşıyor. Bir şey yaptığımız, bir şey bildiğimiz yok, ama soruldu mu, sosyalistiz. Ama kaçımız polis, kaçımız muhbir, bilemiyoruz artık. Bildiğim de o on-onbeş sayfalık broşür işte. Sosyalizmi oradan öğrendim! Yıllar sonra, o broşürü yazanın İngiliz sömürge bakanlarından biri olduğunu öğrendim. *(gülüyor)* Cahillik bu boyutta yani. 60 ihtilali ile değişen anayasayla, kitaplar bir gecede çevrilmeye başlandı. O zaman da oburluk başladı. O kadar sistemsiz olarak okuduk ki, ertesi gün birbirimize fiyaka yapacağız diye. Hatta "Kapital"i iki gecede bitirdiğini iddia eden arkadaşlar oldu içimizde... Sonra yaşayarak öğrendik işte. Türklerin öğrenmek için tek yolları vardır, yaşamak. Her şeyi yaşayarak öğrenirler. O yüzden geç öğrenirler, geç öğrenmelerine rağmen hızla unuturlar.

Bizim kuşak sosyalizmi önce şairlerden öğrendi. Onun için iflah olamadı. Halbuki iktisatçıdan, bilim adamından öğrenmeliydi.

Cem Karaca dinler miydiniz o zamanlar?

Tabii... Severim Cem'i. O da beni sever. Anacığını da çok severim. Dilinin hafif çalması annesinden gelir. Çok tatlı bir çocuktu küçükken. Hâlâ çocuksudur. Şarkıyı kendi söylemese şarkılarını daha çok seveceğimden eminim. Ama ne yapalım, o da bir tarz. *(gülüyor)*

Öztürk Serengil - Milliyetçi Zühtü *(45'lik)*

(başlar başlamaz) Zühtü. *(sözler girer girmez)* Tamam, kapatabilirsin, müzik falan değil bu. Komiklik yapıyor galiba, lafları iyiyse, tamam olur. Onun da en iyisini Celal Şahin yapmıştı. Ama dinleyemeyeceğim şimdi.

Öztürk Serengil'in bir plağı bu.

Şimdi buradaki lafları mı hoşuna gidiyor senin, o yüzden mi dinliyorsun, dinletiyorsun?

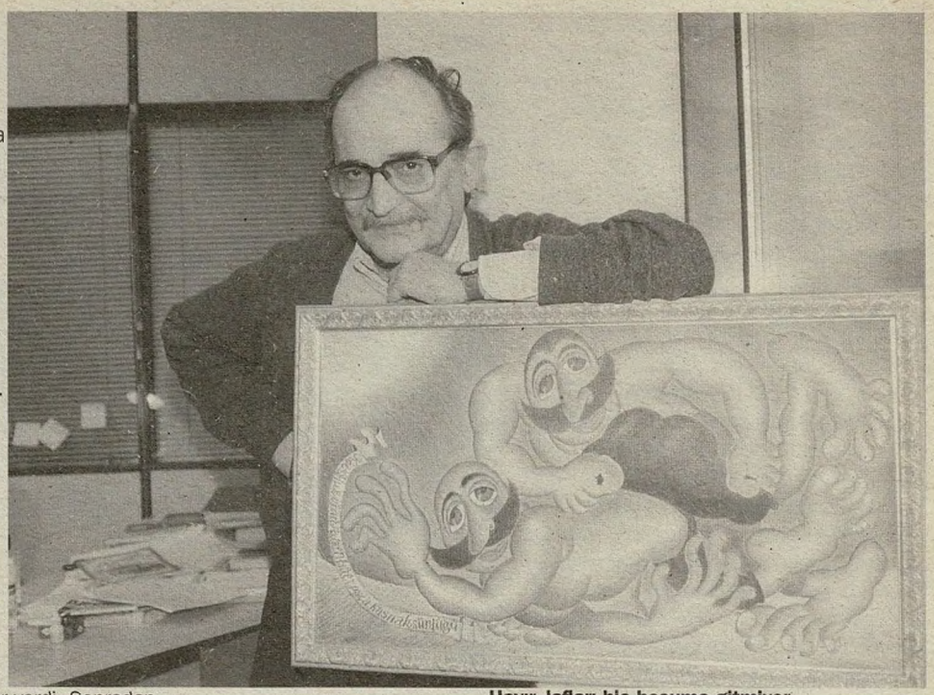

Hayır, lafları hiç hoşuma gitmiyor.

E, müzikalitesi mi iyi yani? Şimdi burada "Zühtü" melodisi var mı? Var. Ne yapılmış, biraz renklendirilmiş, biraz teknolojik numara yapılmış falan filan. Özelliği nerede şimdi bu parçanın?

Adalet Partisi'nin seçimlerde dağıttığı bir plak.

E, olur, yapmayacakları şey yok ki o adamların. Hâlâ yapıyorlar. Turgut Özal'la iyice abarttılar zaten, şarkı bulup Amerikanvari seçim kampanyası yapmayı. Seçim zamanı bile dinlemem böyle şeyleri ben.

Öztürk Serengil'den konuşalım o zaman... Mizah anlayışı size yakın mıdır?

Şimdi, mizah anlayışını bir tarafa bırak, ondan önce, Öztürk Serengil sinemada bir adamdır. Sinemaya ne getirmiştir, ne götürmüştür? Gerçekten, o ana dek, sinemadaki aktörler ya çok yakışıklı olacak, ya da çok çirkin olup komik olacak. Hâlâ da öyle. Seks filmleri zamanında Aydemir Akbaş bütün karıları düzüyordu, herkes de bayılıyordu. "Aydemir bile yaptıktan sonra, ben..." diye düşünüyorlardı. "Bu herif benden çirkin" diye seviliyordu. Türk milleti aşağılık kompleksi içindedir çünkü, kendinden çirkin bir adamın bir sürü marifetini görünce bayılır. Bir de tatlı komikler, şirin komikler vardır, Laurel-Hardy gibi. Bir de hem şirin, hem de insanı nefret ettirecek kadar sinir tipler vardır, ikilem yaratırlar. Öztürk ilk defa bu ikilemi yaratan adam oldu Türk sinemasında. Adam öyle bütün komedyenler gibi toparlak, kısa falan da değil. Uzun boylu, ince. Sadece laflarıyla değil, beklenmedik tuhaf hareketleriyle de insanları güldürebilen bir insan. Bir de Adanalı Tayfur diye bir tip yarattı. Lumpen bir tip falandır ama, ben tamamen teknik olarak bakıyorum, önemli bir yere oturdu sinemada. Ben sever miyim, bazen severim, bazen nefret ederim. Seyirciyim, sevmediğim zaman izlemem, ama ben önemli değilim, sinemadaki yeri hep kalacak. Mücap Ofluoğlu'nun da büyük katkısı oldu tabii ona. "Yeşee, şepke" gibi lafları buldu ona ve onlarla tutuldu... Orhan Gencebay'ı da ne kadar sevdiğim tartışılır, ama müzikteki yerini tartışamazsın.

Gazeteciler artık işadamı haline gelince, ihaleler, para kazanma yolları onlara istikrar olarak geliyor. Ben bu yaşıma dek bu ülkede bir gün bile istikrar görmedim.

Demirel'in süresinin uzatılmaya çalışılması, ardından yeni bir ismin bulunması ve sonunda Demirel'in gitmesi size nasıl geliyor peki? Şarkıdan yola çıkarsak biraz...

Hiç ciddiye almadım ben bu işleri. Komik tamamen. Adama kaç kere "tamam, git" demişler, sonra tekrar geri gelmiş. En son gitti, yasaklıydı, oylama yapıldı ve bütün yasaklılar için toptan yapılan bir oylamada yüzde birle kazandılar tekrar siyaset yapma icazetini. Oylamadan bir süre sonra, baktık ki, adam Çankaya'ya zıplamış. Bunun neresi ciddi şimdi?

Bütün gazeteler kendisini istikrar sembolü olarak göstermişlerdi...

Şimdi, anacım, gazeteciler artık işadamı haline gelince, ihaleler, para kazanma yolları onlara istikrar olarak geliyor. Ben bu yaşıma gelene dek bu ülkede bir gün bile istikrar görmedim. İstikrar demek, aynı otobüsün aynı saatte aynı durağa hiç olmazsa bir sene gelebilmesi demektir bence. Sular akar, elektrik kesilmez, bunlar en basit, somut olanları.

Rashit - Şark Cephesi *(Telaşa Mahal Yok)*

(uzun uzun dinliyor, eliyle tamam kapat işareti yapıyor) Bu protest müzik mi oluyor?

Punk diyebiliriz.

Hah. Şimdi önce Türkiye'nin punk'a ne kadar ihtiyacı var? İhtiyacı olanlar içinde punk'ın pek yeri yok galiba. Punk'ın kökeninde protesto vardır. Yaşadığı toplumla uyum sağlayamadığını ilan etme durumu vardır. Ve "niyetim de yoktur" dersin. "Herkesin saçının belli bir tarzda kesilmesine, sarı, siyah ya da kumral olmasına bile karşıyım, mor olacak benimkisi" diyebilirsin. Bu insanların hayvanlar gibi sabah saatinde kaldırılıp, trenlere doldurulup işlerine gönderilmesine de karşıyım. Niye gidiyorlar? Doymak için. Şu kadar yerim, insan gibi yaşarım. Çalışmam bu işlerde. Bir de bunun müziği var. Batı'da genelde her fikir akımının bir de müziği vardır. Bu bizim çocuklar da daha ziyade İngilizce olan bu müzikleri dinliyorlar. İngilizce dili bunu böyle *(punk vokal taklidi yapıyor)* söylüyor. Söylüyor ama Türkçedeki harfleri, Türkçede aksan olmadığı için, İngilizce söyler gibi söylüyor, ıkınıyor, "zor durumda, altına yapmak üzere zavallı" duygusu uyandırıyor bende... Ayrıca, bu gitarlara teknolojik zımbırtılar takılınca bana tastan taşmış sular gibi geliyor. Gitar çalınınca sesini duymak istiyorum, elektrikli olunca o sesler birbirine yapışmış durumda oluyor. Uzun ses çıkarmak istiyorsan, git zurna çal. Keman çal... Maalesef bu tarz müziklere fazla dostluk gösteremiyorum. Elektro gitar tüm dünyada kabul edilmiş, Türkiye'de de çalınıyor, ama ben sevmiyorum. Cızırtılı gitar sesi sevmiyorum. Tabii, bana ne, çocuklar istediklerini çalsınlar, yapsınlar. Tek istediğim, bunları yaparken bitişik dairede olmasınlar. Yan dairemde punk grubu kurmasınlar da, nerede ne çalarlarsa çalsınlar, yoksa hiç karşı değilim. *(gülüyor)* İsterse gaz tenekesine tokmakla vursun.

Utanmaz Adam'ın böyle bir macerası vardı, tuhaf bir alet yapıp gürültü yaratırlar ve yurtdışında çok meşhur olurlar.

Evet, öyle bir macera çizmiştim. Müzik sektörünü eleştirmek açısındandı o da. Sonu biraz hamasi bitmişti ama, ne yapalım, oldu o kadar. Birdenbire büyük paralar kazanılıyor bu sektörde, siz daha iyi bilirsiniz, müzik dünyasında dönen para, neredeyse silah dünyasında dönen paraya yakın. Şu anda dünyayı iki tane sektör idare ediyor, silah ve müzik. Bir de şimdi bilgisayar işi çıktı tabii. Ben de o macerayı, sanatı paraya çevirmeye çalışanları anlatmak adına çizmiştim. Her zaman karşımıza çıkacak olan bir anlayıştır o. Üçkağıtçılık tamamen. Müziğin bu kadar yüksek paralarla alınıp satılıyor olması insanın kanını donduruyor. Cinayet işleniyor çünkü. Şirketler deli gibi para basıyor. Türkiye'de bile üç-beş tane şarkı ezberleyebilen, biraz kulağı olan bir kadıncağız ya da adamcağız, bir şarkısını tutturarak benim bir yılda kazandığım parayı bir anda kazanabiliyor. Kazansın, helal olsun, ona bu parayı veren hıyarlar varsa versinler, ama bu korkunç bir para.

Gırgır da dünyanın en çok satan mizah dergileri arasına girmişti...

Ben çok satmaktan söz etmedim, çok paradan söz ettim. O sattı dediğiniz zamanlarda, Gırgır 600 bin satmıştı. Keşke 6 milyon satsaydı. İnsan satmamak için, daha doğrusu okunmamak için bir şey çizer mi? Dinlenmemek için şarkı yapar mı? Bunlar ayrı şeyler. Ama çok para kazanacağım ve çok kazanmak için çok satmam lazım deyip bütün inancınızı, namusunuzu kenara koyduğunuz zaman, başka bir şey oluyor. Yaşar Kemal de çok sattı, bir "İnce Memed" tüm dünyada çok sattı, aynı şey. Dış dünyada böyle çok satmak-az satmak diye bir şey yok, bunu bizim kabız sanatçılar çıkardı. Çok satıyor, e bizim halk da cahil, çok sattığına göre bu düşük bir iştir derler. Ben paradan söz ediyorum.

Gırgır'ın...

Bugün... Gırgır... Yok... Bugünkü konumuz musıki ve içinde Gırgır yok, o yüzden devam edin... Öyle her şey bir arada olmaz, bir kere geleceksin ve elli tane şeyi bir arada çıkaracaksın, olmaz. Çal bakalım neymiş sıradaki musıki...

Ciguli kadar çıkıp şarkı söyleyecek adam var mı? Bu herif İbrahim Tatlıses'e beş basar. İbrahim Tatlıses'e zaten Ümit Tokcan da beş basar. Hatta Kubat diye bir oğlan var, o da en az üç buçuk basar.

Dario Moreno - Her Akşam Vokta Rakı Şarap *(Dario Moreno)*

Moreno ha? Hafif Yunan, sirtaki havası. Tamam, kapatabilirsin. Bütün bunların denenmesi lazımdı. Bakın, dünyanın hiçbir ülkesinde bu kadar çok çeşitli müzik yok. Türkiye'de kullanılan müzik tarzlarının isimlerini yazmaya kalksanız sayfa dolar. Alaturka var, ama Klasik Türk Musıkisi de var, ama Türk Sanat Musıkisi de var... Ama dans müziği de var... Ama hafif müzik de var, ne demekse... Arabesk var. Türk halk müziği var. Disko müziği var, pop müzik var, punk var, rock'n'roll var... Tangolar var, onu nereye sokacağız, bilmiyorum. Bunları bir araya getirdiğinde onlarca müzik çıkıyor. Dünyanın hiçbir yerinde yok bu. Adamlarda klasik müzik var, bir de pop müziği var. Bir de caz var. Ha diyor, eskiden vardı, artık unuttuk, ama bir de folklor vardı. Adamların müziği dörtte bitiyor. Şimdi Sezen'in yaptığı müzik ne müziği? Pop mu? Dans mı? Çokçeşitlilik aslında hoş bir şeymiş gibi görünse de, bu aslında köksüzlükten ileri geliyor.

Dario Moreno'nun yaptığı da şu: O zamanlar Adamo vardı, *(aksanını taklit ediyor)* "Her yerde kar var" diye şarkı söylerdi. Biz zaten bir erkek kadın sesiyle şarkı söylerse bayılırız. İbrahim Tatlıses, Mahsun Kırmızıgül falan da öyle. Yani herif kıllı olacak ve karı sesi çıkaracak. O dönemlerde bizim İzmirli Yahudi de Yunan müziklerini alıp üzerine Türkçe sözler yazdırmıştı, Sezen Cumhur Önal, Fecri Ebcioğlu falan yapmışlardı bunları... Daha öncesinde de yapılmıştı, Arjantin tangolarına da Türkçe sözler yazılmıştı. Bizim de hoşumuza giderdi onlar. Tango da aslında bize anglo-sakson müziğinden çok daha yakındır.

Sözlere girersek, "her akşam votka rakı şarap, insan içerse olur harap" diyor. Siz de iyi bir içicisiniz...

Valla, şöyle söyleyeyim, ben içiyorum ve hiçbir bok olduğu yok. Ha, bir formül arıyorsan, verebileceğim bir formül yok, içeceksin ve göreceksin, bir şey oluyor mu, olmuyor mu? Denemekten başka öğüdüm olamaz. Enayi bu arada harap lafına kafiye olsun diye şarap diyor, ama harap lafı da bir bina için falan söylenir. Harap, viran, viraneden gelen bir şey aslında.

Gazetedeki köşenizin (Huysuz İhtiyar) adını siz mi koydunuz?

AYLIK KİTAP ve ELEŞTİRİ DERGİSİ

Tanpınar ve Huzur *Zeki Coşkun*

Don Kişot'tan Bugüne Roman *Bedirhan Toprak*

Istanbul 1942 *Ahmet Eken*

Tokatlıyan Pasajı

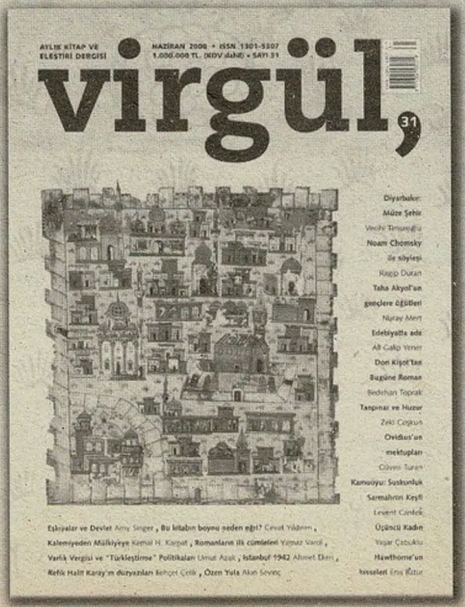

Şapkalar, Camus ve Marquez için! *Yılmaz Varol*

Refik Halit Karay'ın düzyazıları *Behçet Çelik*

Eşkıyalar ve Devlet *Amy Singer*

her ayın ilk günü tüm kitapçı ve bayilerde

pusula yayıncılık tel: 0212. 252 42 80 • faks: 0212. 293 15 44

Evet, evde falan bana öyle derlerdi. Dalga geçerek başladı, önce ihtiyar deyip duruyorlardı. Sonra köşe ismi yaptık işte. Dario'dan sonra ne var?

Vasilis Tsitsanis - İ Bağlamades *(Rebetika 1918 - 1954)*

Buzuki bu.

Şarkının ismi, "Bağlamalar".

Onların bağlama dediği cura ama. Buzuki de bozuk geliyor diye rivayet edilir, bozuk saz yani. Rum müziği tabii bu, Yunan müziği değil, ama İstanbul da değil.

İzmir zaten...

Bütün halk müziklerini dinlerim ben, o yüzden bu bana cazip geliyor. Ama en sevdiğim Balkan müzikleri, ritm olarak. Balkanlıyız zaten biz ailecek. Çok zengindir Balkan müzikleri. Hem Balkan hem de Osmanlı olan şarkılar vardır mesela. *(şarkılar mırıldanıyor arka arkaya)* Eskiden kabasa gibi yerlerde eğlence, düğün olurdu. Çalarlardı plaktan, Hamiyet Yüceses'inden Safiye Ayla'sına dek. Sonra oraların bir orkestrası çıkardı, dans müziği çaldı ve gençler dans yapardı. Çıkar dans ederdik, uzaktan kesiştiğimiz kızları alır, dansa kaldırırdık. Aynı şeyi Atina'da gördük. İşçilerin gittiği, şöyle bir tepede, bir kır gazinosu. Halk müzikleri çalıyorlar. Zeybekikos. Bizim zeybek işte. Ben de kafayı bulmuşum bu arada. Rum delikanlıları atlıyor, zıplıyor. Onların zeybekleri biraz fazla zıplamalı. Ellerini de, bacaklarını kaldırıyorlar böyle, oraya vuruyorlar. Aslında zeybekte, bacak öyle kalkmaz kankan dansı gibi. Kızlar da zeybek oynuyor, bizde kızlar oynamaz. Ben çıkıp bir zeybek döktürmüşüm orada, Allaaaahh!.. Ya fazla savurdum kollarımı, etraftakiler telef oldu, ya da güzel oynadım anasını satayım. Etrafta kimse kalmadı benden başka. *(gülüyor)* Müzik öyle bir şey ki, oyunla müzik insanın en ilkel ihtiyacıdır. Karnı doyduğu anda müzikle oynamak aklına gelir. Karnı doyan insan şenlenmek ister.

Türkiye'nin en iyi bağlama çalamayan adamıyım ben. Arifler, Yavuzlar dostumdur. Otururuz, çalarız, genellikle de bir bahane icat ederler, bana çaldırmazlar.

Fikret Kızılok - Bülent Ortaçgil - Uyusun da Büyüsün *(Pencere Önü Çiçeği)*

Ne öyle, kalipso gibi girdi. Bunun ustası vardı bir de, neydi, hah, Belafonte. Şimdi bunda ne müzik olarak, ne de mesaj olarak kendime yakın bir şey bulamadım. Aşık geleneği vardır Anadolu'da, oturur şiirini yazarsın, taslamanı yaparsın. Bunların mizahi yanı, şiirler çok eski ve gelenekseldir. Benim tahminime göre, hem saz çalan hem de beste yapabilen çok az halk ozanı vardır, Karacaoğlan bunlardan bir tanesi olabilir. Çok melodik, çok akıcı çünkü.

Şimdi böyle bir hiciv şiiri yaparsam, bunu hangi müziğin üzerine döşeyeceğim diye düşünmem gerekir. Benden önceki atalarım gibi, mesela Seyrani gibi diyelim, Seyrani Kayserili olduğu için oranın melodileri üzerine gider. Ben İstanbullu olduğum için İstanbullu bir melodi üzerine yaparım. Ama bu adam gibi Belafonte'nin yaptığı müziğin üzerine Türkçe hiciv şiirini döşemenin anlamını çakamıyorum. Bunun anlamını bilemiyorum. Lafın anlaşılsın diye mi bunu yapıyorsun? Aşık Veysel de şiirini daha önceden gelen anonim müziklerin üzerine okumuştur. Bu bir gelenektir, aşık geleneğidir. Aşıklar hem söze hem saza güç vererek o birikimle o melodiyi bir araya getirip geliştirmiştir. Bunu nereye oturtacağım, nereye sokacağım, bilemiyorum. Laflara baktığım zaman, "a millet gülsün, hazır da Gırgır dergisi tutuyor" anlayışı buldum. Bunlardan binlerce çıktı. Gırgır'ın müzikçesini yaptılar, ama aralarında gerçekten karikatürcü ya da musıkici yoktu. Mizahçı yoktu. Müzikçi de olmayınca böyle abuk sabuk şeyler çıkıyor. Ben bu arada artık bunları dinlemek istemiyorum. Varsa bu tarz müzikler atlayın, çalmayın. Konumuz müzikse, müzik konuşalım.

Utanmaz Adam'la ilgili bir şey daha sorabilir miyiz, bu şarkıya da bağlanacak?

Hayır, soramazsın. Buraya müzik konuşmaya geldiniz. Çalın ne varsa başka. *(sinirli)*

Mazhar Alanson - Bir Zamanlar Fırtınalar Estirirdim *(Her Şey Çok Güzel Olacak)*

Kapat. Burada insanın içini ağrıtan bir melodi var. Müzik bu değil ki. Anlatamıyorum galiba. Bu müziklerden bir tanesi bile kalmayacak ileride. Unutulup gidecekler. Bunlar bugünlerde birkaç kaset, CD satılmasına yarayacak o kadar. Hâlâ mı şarkı var?

Sonuncu.

Umarım bu defa adam gibi bir şey olur.

Ciguli - Binnaz *(Ciguli Forte)*

(başlar başlamaz ritm tutuyor) Bu ne sağlam bir sestir böyle... Adamın gırtlağının şakası makası yok. Bu gırtlağın oturulup da konservatuarda falan ders yapılması lazım. *(heyecanla ayağa kalkıyor, ritme eşlik ediyor)* İleride çocuğunuz olacak, iki-üç yaşındayken bunu çalın, oynamaya başlar. Balkan ritmi ve mükemmel. Bu melodi elli bin tane kasabada, köyde çalınıyor, söyleniyor, bu adam bunu getirdi, kıyamet koptu! Müzikten de bahsetmediler, herifin çirkinliğinden yüklendiler resmen. Yakışıklı bir adam koysan başka olur.

Sabah gazetesi manşet attı, "yozlukta ulaştığımız son nokta" dediler bu şarkı için...

Ah, keşke "Binnaz" gibi yozlaşsaydık da Arap gibi yozlaşmasaydık. Şu müzikte bir tane hata bulamazsın. Ne kadar sade, düzgün bir ritm var ve adam türküsünü söylüyor. Bak bizim klasik klarinet girdi şimdi, ne yapıyor, açılış yapıyor. Burada yeni bir şey yok, yeni bir yozlaşma yok. Eğer bir yozlaşma varsa, bu 400 sene önce falan olmuş. Bütün klasik normlar var. Bu arada Arap müziğine karşı olduğum sanılmasın. Arap müziği taklidi yapıp o uyduruk şeyleri yapmalarına karşıyım. Bir adam çıksın, "ben Arap müziği yapıyorum" desin, "Arap müziğinden Türkçeye çevirdim, söylüyorum" desin, isterse Arapça söylesin, ama adam gibi Arap müziği yapsın. O da bir müziktir ve bir kültürdür. Benim kızdığım sahtekarlık... Bu herif kadar çıkıp şarkı söyleyecek adam var mı? Bu herif İbrahim Tatlıses'e beş basar. İbrahim Tatlıses'e zaten Ümit Tokcan da beş basar. Hatta Kubat diye bir oğlan var, o da en az üç buçuk basar.

Yeni çıkan herhangi birisi var mı, yeni bir müzik, sizi heyecanlandıran?

Yavrum, beni bu saatten sonra nasıl bir müzik heyecanlandırabilir? Yeni hangi müzik olabilir? Yeni bir şey kolay çıkmaz ki. Hoşuma giden bir şeyler olur ama... Türkiye'de olur öyle, yeni çıkan karikatürcü, yeni çıkan şarkıcı... Eşşek gibi çalışmadan kim çıkabilirmiş öyle hemen? Perdeler belli, insan sesinin tonu belli, gamlar belli, yeni ne yapacaksın? Kıçını göstereceksin, onu da gösteriyorlar işte zaten. Yeni bir ses değil, yeni kıç görebilirsin ancak artık... Pişman oldunuz mu geldiğinize? Adamı böyle yaparlar işte... Beni en çok etkileyen Çingenelerin müziğidir. O hassasiyetleri... Zamanında Alman besteciler oturup onların müziklerinden yola çıkarak besteler yaptılar. Adam Alman, Macar müziklerinden, Çigan müziklerinden yola çıkarak besteler yapıyor. Brahms'ın Macar dansları tamamıyla Çingene ritmlerine dayanır. Adam koklamış orada yeni bir şey, bir canlılık var diye. Fehmi Ege bundan belki elli yıl önce "Çingeneler maşa yapar satar" diye çingene ritmleri üzerine kurulu beste yapmış mesela. Bugün çal o eski çingene şarkılarını, daha iyisi yok.

Gırgır 600 bin satmıştı. Keşke 6 milyon satsaydı. İnsan satmamak için, okunmamak için bir şey çizer mi? Dinlenmemek için şarkı yapar mı? Ama çok kazanmak için çok satmam lazım deyip bütün namusunuzu kenara koyduğunuz zaman başka bir şey oluyor.

Şimdilerde Çingeneler pek beğeniliyor, artık onlara bizim cazcılarımız diyen de var.

Pek ilgisi olduğunu sanmıyorum. Caz cazdır, Çingene müziği de Çingene müziğidir. Bunu söyleyenler de onlara bir paye verdiklerini sanıyorlarsa, ben Çingene bir müzisyen olsam, bunu hakaret telakki ederim. Kimse bana Oğuz Aral da bizim bilmem kimimiz diyemez. Oğuz Aral Oğuz Aral'dır çünkü, başkası değil. Çingenelerin tek sorunu, eğitimi reddediyor olmaları. Nota bilmeyi bile küçük görürler. Bu söyleşi çok uzun sürecek galiba...

Normalde daha uzun sürüyor.

Öyle mi? Kim ilgilenir ki bir karikatüristin müzik üzerine zırvalamalarıyla, kim merak eder? "Kim bilir ne komiklik yapmıştır" diye başlar, komiklik göremeyince daha başında bırakır.

Ama çoğu zaman müziğin dışından, yazar-çizer insanların müzikle olan ilişkileri üzerine yapılıyor bu söyleşiler...

Yavrum, bir yazarın, çizerin müzikle ilişkisi yoksa, ona geçmiş olsun.

Orhan Pamuk mesela, hiç dinlemezmiş.

Onun için demek okuyamıyormuşum kitaplarını, şimdi anlaşıldı.

Gazeteye artık gitmiyorsunuz galiba...

Pek değil. Burada büroda çalışıyorum, artık çizdiğimi göndermek de mümkün yeni aletlerle. Niye gideyim ki? *(camdan görünen binayı işaret ediyor)* Şu otel binası gibi gazete binası, asansöre biniyorsun, odana çıkıyorsun. Otel odası gibi. Giderim otelde kalırım daha iyi, hiç değilse telefon edersin, içki getirirler.

Sizi çok sıkmadık umarız.

Alışığım ben.

Söyleşi: ***Serkan Seymen - Merve Erol***

Lou Reed

"Heroin"i yazdığında yıl 1967'ydi, "Take a walk on the wilde side"la ortalığı sarstığında 1973... Otuz yıldan fazla bir zaman geçti aradan; köprüler, sular, camlar, bardaklar... Hendrix, "6, 9 olsa bile, bütün hippiler saçlarını kesse de vazgeçmem"i Lou Reed'e ithaf etmiş sanki. Vazgeçmedi, "ruhsal devrim"e kesintisiz devam etti, "kimler geldi, kimler geçti", o kaldı. Son kanıt yeni albümü "Ecstasy". Canlı kanıt, 7 Temmuz'da Açıkhava'da. Uncut, Les Inroctibles, Q, New Musical Express ve internetten evirip çevirdiğimiz Lou Reed'leri huzurlarınıza getiriyoruz...

İnsanın kendi dışında durması

Avusturya'da aşırı sağcı Özgürlükler Partisi'nin iktidara gelmesini protesto ederek o ülkede konser vermeyi reddettiniz...

Lou Reed: Herkes kime isterse ona oyunu verebilir. Ama bu, benim o insanlarla bir arada olmayı istememem demek değildir.

Bu tavrınız nasıl karşılandı?

Bunun üzerine konuşmak istemiyorum. Bu konuda ne düşündüğümü eylemimle söylemiş oldum. Daha fazla bir şey söylememe gerek yok.

1997'de, Vaclav Havel'i, New York gezisinde, yanında Dışişleri Bakanı Madeleine Albright olduğu halde, Knitting Factory'ye, John Zorn'u dinlemeye götürmüştünüz, Zorn da Albright'a sahneden güzel bir siktir çekmişti... Neydi o hikaye?

Albright'a uygun bir müzik değildi, kadın yanlış yerdeydi ve bu kendisine belirtildi. Ama Havel cazı sever, zaten onun için Zorn'u dinlemeye gitmiştik.

Havel eski dostunuz... Ta Velvet Underground günlerinden beri size hayranlık besliyor. Çek devrimi de zaten "Velvet Revolution" olarak anılıyor...

Evet ama, Velvet Underground'dan ötürü değil, barışçıllığından ötürü "kadife devrim" deniyor.

İster istemez bu tür çıkarsamalar yapılıyor...

Ben de yapıyorum. *(gülüyor)*

Havel'le nasıl tanışmıştınız?

Çok güzel bir olaydı. Prag'da iki-üç katlı bir kahveye götürmüştü beni. Muhaliflerin mekanıydı. Tabii şimdi o muhaliflerin birçoğu hükümet üyesi. O zamanlar o kahveler çok tehlikeli yerlerdi. Bana el yapımı bir kitap vermişti, içinde benim şarkı sözlerim vardı. O sıralarda böyle bir şeyi bulundurmanın cezası hapisti. Müziğime ve sözlerime bu kadar değer verilmesi, ruhunun kavranması benim için müthiş bir şeydi.

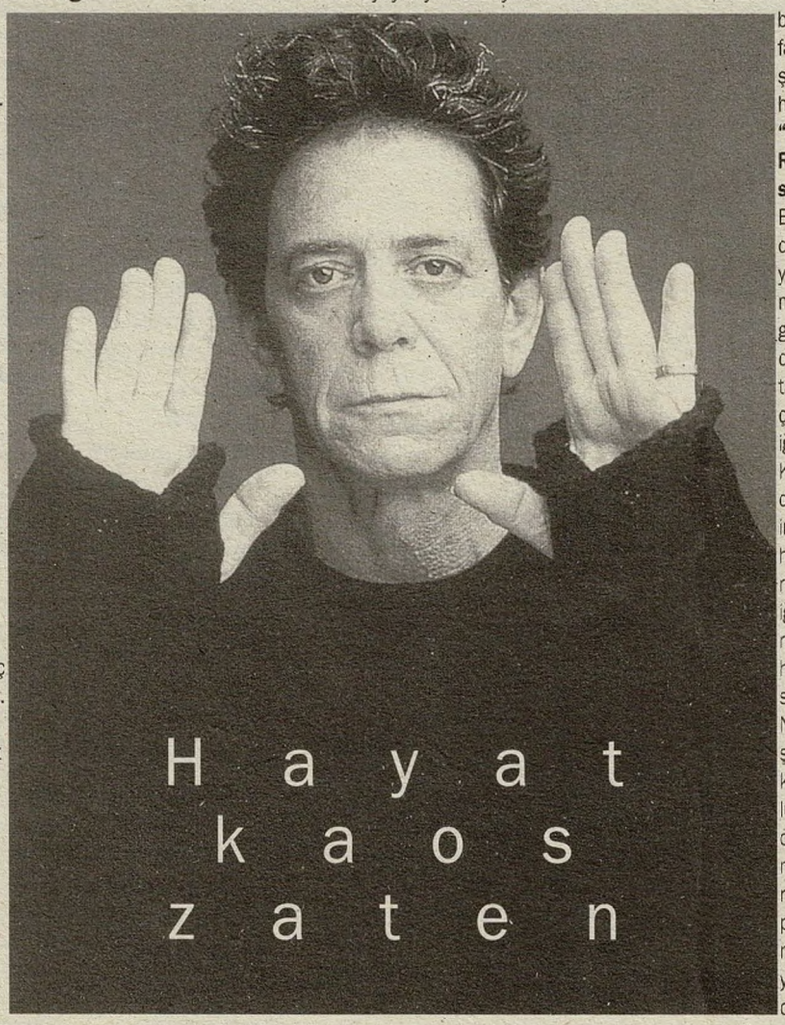

Wim Wenders, sizin "Rock'n'roll" şarkınızın onu özgürleştirdiğini, sanatsal kariyer yapma konusunda cesaretlendirdiğini anlatıyor...

Geçen gün bir arkadaşımla bunu konuşuyorduk: Rock'n'roll insanları sadece entellektüel ya da ruhi bakımdan etkilemiyor, çok fiziki bir etkisi de var, sarsıcı olabiliyor. Şu küçücük CD'leri gördüğümde, insanların sakınmaları gerek diye düşünüyorum: onları evlerine götürdüklerinde başlarına ne geleceğini bilmiyorlar. Bir plak, bir CD, öyle kendi köşesinde duran cansız bir şey değildir. Patlayabilir, sizi büyüleyebilir, bambaşka bir yere götürebilir. Plak dinlemek tablo seyretmeye benzemez. Fiziksel bir şeydir, sizi altüst edebilir. "Set the Twilight Reeling" şarkısında bu güçten bahsediyordum.

Paul Auster ve Wayne Wang'ın filmi "Blue In The Face"de, Lou's Views adında, gözlük çerçeveleri üretecek bir şirket kurabileceğinizden söz ediyorsunuz...

Gözlüklerimin patent hakkını almayı bile denedim. Bir uzay gemisinin fırlatılışını izlemiştim: Bir sürü bilimadamı dürbünle bakabilmek için gözlüklerini alınlarına koyuyor ya da boyunlarından sarkıtıyordu. Ben sadece camları kaldırmıştım, herkesin aklı uçtu. Niçin bu gözlüğün patentini almadığımı sordular. Düşünmedim değil, hayatımı öyle kazanabilirdim, albüm yapacağım diye kafa patlatmadan... Gözlük çerçevesi üreticisi olabilirdim yani... *(gülüyor)*

"Lou's Views" aynı zamanda, "Lou'nun görüşleri" anlamına geliyor. Albümlerinizde, görüşlerinizi, özellikle de siyasi görüşlerinizi dile getiriyorsunuz. Örneğin 1996'daki "Sex With Your Parents" şarkınızda...

Bir önceki albümde, kapağa "motherfucker" lafını koymuştum; sansür, masum ruhları korumak için kelimenin üzerine sticker yapıştırttı. Ama insanlar sadece kaba kelimelerden korkuyorlar; "Kicks"i rahat rahat söyleyebilirim, kimse dikkat bile etmez. Halbuki "Kicks" bir başka açıdan, "Sex With Your Parents"dan daha tehlikeli bir şarkı... Kendi yarattığım kişiliklere hapsolmadan, herhangi birisinin bakış açısını benimseyerek yazabileceğimi her fırsatta söyledim, ama tabii beni hep uyuşturucu ve sadomazo seks uzmanı olarak gösteriyorlar. Bir yandan, insanî faaliyetlerin bu en engin alanlarının bir numaralı uzmanı sayılmanın iltifatkâr bir yanı var... *(gülüyor)* Ama şarkılarımı bu iki temaya indirgemek, hakikaten sağır olmak demek.

"Sex With Your Parents"da Rush Rambo adında birisine öfkeleniyorsunuz... Kim o?

Esas adı Rush Limbo. Ona Rambo denmesinin nedeni, kendisi askerlik yapmadığı halde herkesin savaşa gitmesi gerektiğini söyleyip duran şişgöbek bir domuz olması. Televizyonda çalışan bir herif. Bu tür heriflere tahammül edemiyorum, bu her daim çocukları savaşa göndermeye hazır iğrenç yavşaklara katlanamıyorum. Kadınlara, çocuklara, yaşlılara, kendisini savunamayacak durumda olan insanlara saldırganca davranan muhafazakârlara tahammül edemiyorum. Bu tür heriflerin her şeyi beni iğrendiriyor. Kılıkları, kıyafetleri, halleri, tavırları, üslupları, temsil ettikleri her şey iğrenç geliyor bana. Radikal sağcı bu heriflerin hepsi, bok yığını. Newt Gingrich'e bakın mesela. Onu şahsen tanıyanlar, tehlikeli olduğu kadar sinsi ve kötü de olduğunu söylüyorlar. Mesela, internet mevzuunda olanlara bakın. Ben e-mail'in normal mektup muamelesi görmesini istiyorum, elektronik posta da olsa, bu posta: Hiç kimsenin, hele hele hükümetlerin burunlarını sokmaya hakkı yok. Ama bazı Kongre üyeleri, bunun da tıpkı televizyon gibi düşünülmesi gerektiğini, bazı düzenlemelere tabi olmasını savunuyorlar. Özel ortamda, kendi aramızda, size istediğimi söyleyebilirim, ama bu e-mail üzerinden oldu mu, söylediklerimi kontrol etmeye kalkıyorlar!

Temel yurttaşlık haklarını korumak siyasi pozisyonun ötesinde bir şey...

Doğru, bu noktada, serbest iletişim hakkını korumak için mücadele eden Gingrich ile hemfikirim. Ama, Cumhuriyetçiler, genel olarak, siyasi kadrolarını Nixon döneminde yarattılar. Mesela senatör Robert Dole'a bakın: O herif tam bir

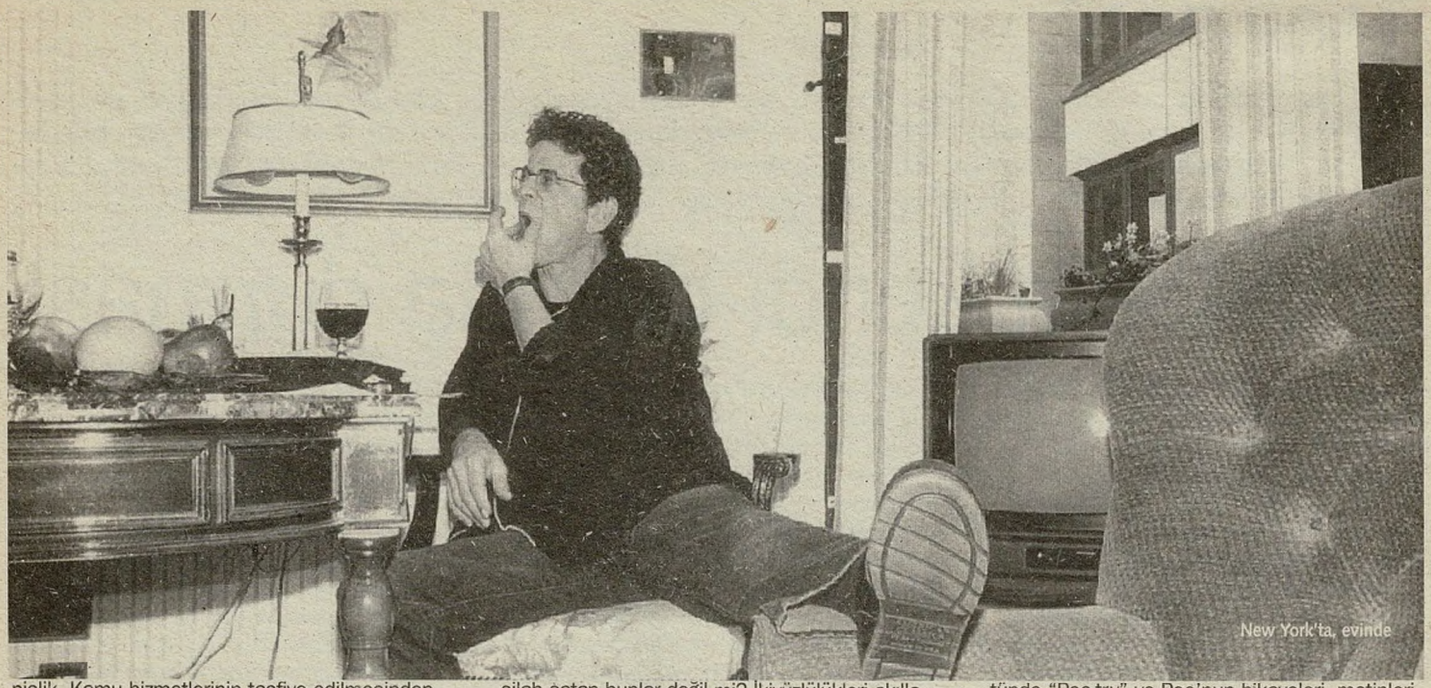

New York'ta, evinde

pislik. Kamu hizmetlerinin tasfiye edilmesinden Cumhuriyetçiler sorumlu ve bir kere daha bunun altında yoksullar telef oluyor. Robert Dole'a gelince, beyefendi, sanatçıları günah keçisi gösterip zaten çok az olan sanata yönelik sübvansiyonları –bütçenin yüzde 0.5'i– kaldırmaya karar vermiş. Dole ve Gingrich bu sübvansiyonları kaldırarak bütçe açığını kapatacaklarını iddia ediyorlar, çok saçma! Ve korkunç bir suç işlendiğinde, Gingrich, bunun sorumlusunun müsamahakâr toplum olduğunu iddia ediyor. Siktirsin! Kiminle dalga geçiyor bu herif? Aklı fikri yoksul çocukların ağzındaki bir lokma ekmeği de kapmak. Sonra da, çıkıp toplumdaki bütün kötülüklerin sorumlusunun basın olduğunu iddia ediyor. Bir yandan ahlakçılık yapıyor, bir yandan da, bir yayıncıyla kendisine 4 milyon dolar kazandıracak bir sözleşmeye imza atıyor. İyi iş valla!

Ülkenizle ilgili konularda çok öfkeli görünüyorsunuz...

Gururlanacak bir şey yok ki. Çocukları soyan, kültürün sırtından tasarruf yapan bir ülke bu. Neyse ki, kültürün bir halkın ruhu olduğunu, halkın, kültür alanında, insanların ürettiği en iyi –ya da en kötü– şeyleri görebilme imkanından yoksun olduğunda çok temel bir şeyden mahrum kaldığını düşünen insanlar hâlâ var. Sanat olmasa, halkın hayranlık duyacağı ne kalır geriye? Siyasetçiler mi? Bir ülkede sanatçı fazlası olabilir mi? Sanattan korkmak gerekir mi? Bazı tablolar sizi şoke ediyor diye resim yapmak isteyen insanların cesareti kırılabilir mi? Muhafazakâr sayın bayları şoke etmeyen tablolar da beni şoke ediyor: O kadar yavan, bön, can sıkıcılar... Al işte, denge!.. Sağcılar yüzünden, müzeler bundan böyle haftada bir gün daha fazla kapalı, okullarda dersler eskiye göre daha erken bitiyor. Ne halt ettiklerini sanıyorlar? İnsanların artık sanatla ilgilenmemesini mi istiyorlar? Gettolarda yaşayan veletlerin müzeye gitmek gibi bir şansları olmasın mı? Kültüre ayrılan bütçe böyle kemirilirse bu çocuklar ne olacak? Ve bu Gingrich utanmadan aile değerleri diye tutturuyor. Önce bir onun ailesine bakın... Cinselliği kısıtlayarak kürtaj ve AIDS sorununa çare bulacağını öne süren Nancy Reagan'a bir bakın hele. Hangi gezegenden gelmiş bu insanlar allah aşkına? Nedir bu pislik? Üstüne üstlük, bir de ceplerini doldururlar. İran'a silah satan bunlar değil mi? İkiyüzlülükleri akıllara seza. "Sex With Your Parents"da bir kez daha, herkesin anlayacağı şekilde, "motherfucker" kelimesinin benim için tam olarak ne anlama geldiğini tanımlamak istedim.

Bu kelimeyi söyleyişiniz harika, aşağılama yüklü... New York aksanının çok güzel bir örneği...

(gülümsüyor) Çok sıkı çalıştım, hakikaten sıkı. Üç kere baştan aldık –onun için zaten parçanın adı "Part II". Aksanımın böyle bir etki uyandırması tuhaf. Kurt Weill'ın "September Song" şarkısını hatırlıyor musunuz? Onun anısına çıkan "Lost in the Stars" albümü için kaydetmiştim. Orada uzun bir resitatif bölüm vardı aslında, prodüktörler makasladı; fazlasıyla New Yorklu bir aksanım varmış. Şarkının "yerelleşmesinden", "bölgeselleşmesinden" çekinmişlermiş. Mesele sanki! Böyle insanlarla nasıl tartışılır, söyler misiniz?

Sanat, popüler kültür, Velvet Underground

"Blue In The Face"de rol almanın yanısıra Robert Wilson'ın "Time Rocker"ının müziğini yazdınız. Toplu şarkı sözlerinizi, "Pass Thru Fire"ı ve "Between Thought and Expression" adlı kitabınızı yayınladınız... Bir fotoğraf sergisi açtınız... Şimdi de metinlerini ve müziklerini yazdığınız "Poe-try" sahneleniyor... Son zamanlarda epey faalsiniz...

Öyle görünüyor. Ben de kendimi hep tembel bilirdim.

Biraz "Poe-try"dan ve Robert Wilson'la olan işbirliğinizden bahseder misiniz?

Bob Wilson'a büyük hayranlık duyuyorum, sahneye koyma biçimine bayılıyorum. Edgar Allan Poe'nun yazılarına dayanan bir tiyatro oyunu tasarlıyordu. Benden bütün metni yazmamı istedi, müziği, sözleri, diyalogları... Ben de yazdım. Oyun Edgar Allan Poe etrafında dönüyor, adı üstünde "Poe-try" ve Poe'nun hikayeleri, metinleri, şiirleri ve denemelerinden alıntılarla, benim Poe tarzında yazdığım metinleri bir araya getiriyor: Benim yeniden yazdığım bir Poe yani. Metin, sözler ve müzik bana ait. Ama, sahnede yer almıyorum. Yani kendim için değil, başkaları için yazdım bu sefer. Oyuncuların benim yazdığım tekstleri okumalarını dinlemeye bayılıyorum. Bir keresinde, Almanca versiyonunu dinledim ve hiçbir şey anlamadım. Hamburg'da Thalia Theater'da oynadılar. Kasım 2001'de ABD'de gösterilecek..

Bu her daim çocukları savaşa göndermeye hazır iğrenç yavşaklara katlanamıyorum. Kadınlara, çocuklara, yaşlılara, kendini savunamayacak durumda olan insanlara saldırganca davranan muhafazakârlara tahammül edemiyorum. Bu tür heriflerin her şeyi beni iğrendiriyor. Kılıkları, kıyafetleri, halleri, tavırları, üslupları, temsil ettikleri her şey iğrenç geliyor bana. Radikal sağcı bu heriflerin hepsi, bok yığını.

Temelde rock sanatçısısınız, farklı sanat dalları arasında sizin için bir hiyerarşi var mı?

Bu benim ciddi ciddi kafa yorduğum bir mesele. Şunu diyenler var: "Rock'n'roll, her şeyden önce, cinselliğe sesleniyor. Eğer sözleriniz belden aşağısını hedeflemiyorsa, rock'n'roll'un varlık nedeni ortadan kalkar, hiçbir değeri kalmaz. Düşünen rock'n'roll, olayın ruhuna aykırıdır, sapkınlıktır..." Şöyle diyenler de var: "Rock'n'roll'da, kafiyeler ve dizelerin art arda sıralanışı çok primitif; hakiki edebiyat ya da şiir olarak değerlendirilmeyi hak etmiyor..." Bir de şöyle diyenler var: "Popüler kültür hakiki kültür değildir." Shakespeare'in de zamanında popüler kültürün parçası olduğunu unutuyorlar. Eğer bu meselelerle fazla kafamızı bulandırırsak, hiçbir yere varamayız. Bu ipe sapa gelmez münakaşaları kaale almamak lazım, yoksa insan kafayı yer; ne yazarsan yaz, sözümona akademik edebiyat kadar değerli olamayacağını iddia eden kasıntı uzmanlara kendini beğendiremezsin. Onlara iplememek lazım. Ben rock'u seviyorum. Rock'ta, 9 ya da 11 yaşındayken keşfettiğim şeyi seviyorum; onda bulduğum şey beni heyecanlandırıyor. Ama aynı zamanda, yazmayı da seviyorum. Bu size biraz iddialı gelebilir ama, ben bunu 1966'dan, hatta 1965'den beri söylüyorum. Yalnız, o dönemde bana böyle sorular sormuyorlardı, ne düşündüğüm kimsenin umurunda değildi. Kimse kim olduğumuzu bilmi-

yordu: John'u, Moe'yu, Sterling'i, beni tanımıyorlardı. Andy Warhol'un Velvet Underground'un gitaristi olduğu fikrini insanların kafalarından atmaları yıllar aldı. Bu konuda konuşmak durumunda kaldığımda, "yazmayı, okumayı, rock-'n'roll çalıp söylemeyi seviyorum, bütün bu farklı unsurları, hiçbirinin uyarma gücünden bir şey kaybetmeden bir araya getirebilmek ne kadar müthiş olurdu" diyordum. Müziğimizin gelip geçici olmasını, bir moda akımı olmasını, eski bir gazete gibi kullanıldıktan sonra bir kenara atılmasını istemiyordum. Öyle olsa nefret ederdim. İnsanların gelip de Velvet'in "Peel Slowly and See" *(1995'te yayınlanan ve Velvet'in nadir bulunan kayıtlarını içeren 5 CD'lik box-set)* kayıtlarının hiç eskimediğini söylemeleri beni mest ediyor. Bu şarkılardan birini radyoda işittiğimde, günümüzün gruplarından biri tarafından da yapılabileceği hissine kapılıyorum... Velvet'le gurur duyuyorum. Müthiş saf plaklar yaptık...

O kayıtlardaki "Countess from Hong Kong" kadar güzel bir şarkının günışığına çıkması nasıl oldu da bu kadar zaman aldı?

Bilmiyordum ki bu şarkıların varlığını, tamamen unutmuştum.

Daha önce armonika çaldığınıza hiç tanık olmamıştık...

O bantları yeniden dinlemedim, dolayısıyla, armonika çalanın kim olduğunu size söyleyemeyeceğim, ama çalanın ben olduğumdan ciddi şüphelerim var –çünkü çalmayı bilmiyorum. Bir gazetede armonika çaldığımı ve adımın Louis Firbank olduğunu okumuştum. Onlara nüfus kağıdımı göstermeye hazır olduğumu söyleyen bir mektup yazmak zorunda kalmıştım. Eskiden, kendime sahte isimler uydururdum. Halbuki şimdi, biri resmiyet kazandı, Louis Firbank. Yalan resmileşti.

Arkanıza bu yalanları serpme ihtiyacı nereden geliyordu?

Bunu Andy'den kaptım. Sonra, yalanlar özerk bir şekilde varolmaya başlıyor; onlardan kurtulamıyorsun. Rock'n'roll Hall of Fame'de "Asıl adı Louis Firbank olan Lou Reed" diye yazmışlar. Bir yalan daha... *(gülüyor)*

Amerikan rock'unun bu çok resmi ve kutsal tapınağına kabul edilmenizi nasıl karşıladınız?

Zevkten sekiz oldum. Frank Zappa'yı kabul ettiklerinde ben oradaydım. Bu sefer de Dion DiMucci *(Dion & The Belmonts adlı grubuyla ve "The Wanderer" şarkısıyla meşhur Bronx'lu şarkıcı)* oradaydı, bana sarıldı. Duygulandırıcı bir sahneydi.

Bir zamanlar, Frank Zappa hakkında nahoş şeyler söylemiştiniz...

Ciddi değildim. Müziğini bütünüyle sevmiyorum ama, kişi olarak yaptıklarından ötürü ona hayranlık duyuyorum. Onun hakkında o korkunç şeyleri söyledim, çünkü ben Doğu Yakası'ndanım, o Batı Yakası'ndan. New York'da bu konuda çok saldırgandık –gerçi hâlâ pek bir şey değişmedi... Rock'n'roll Hall of Fame'de her zaman büyük hayranlık duyduğum insanların arasına kabul edilmek beni çok heyecanlandırdı: Chuck Berry, Little Richard, Dion DiMucci, The Shirelles... Onlarla bir arada anılmaya layık görülmek benim için çok büyük bir şey. Hakkımda o kadar çok olumsuz şey yazıldı ki, bu küçük şeref bana çok büyük bir zevk verdi. İnsana böyle moral verilmesi hoş bir şey.

Çocukları soyan, kültürün sırtından tasarruf yapan bir ülke bu. Neyse ki, kültürün bir halkın ruhu olduğunu, halkın, kültür alanında, insanların ürettiği en iyi –ya da en kötü– şeyleri görebilme imkanından yoksun olduğunda çok temel bir şeyden mahrum kaldığını düşünen insanlar hâlâ var. Ne halt karıştırıyorlar? İnsanların artık sanatla ilgilenmemesini mi istiyorlar? Gettolarda yaşayan veletlerin müzeye gitmek gibi bir şansları olmasın mı?

Tören sırasında John Cale ve Moe Tucker'la birlikte bir şarkı seslendirmiştiniz...

Sterling için yazılmış bir şarkıydı: "Last Night I Said Goodbye To My Friend". Ölümü hakkında bir yazı da yazdım. Velvet'in bütün anılarını o saklıyordu. Stones'un Bill Wyman'ı gibi iğrenç bir kitap yazmak için bu fırsattan faydalanmadı... Bende Velvet'ten hiçbir şey yok, hiç, sıfır. *(baş ve işaret parmağıyla sıfır işareti yapıyor)* O zamanlar, bütün bu kayıtları saklamak kimin aklına gelirdi ki? Sterling dışında kimsenin gelmezdi tabii. Aramızdaki tarihçi oydu –geldiği çevre, üniversite birikimi falan düşünülürse, bu da gayet doğal: Adam dil ve Ortaçağ edebiyatı uzmanı... İdeal arşivci, saf tarihçi. Her şeyi bilirdi... Zor bir kişiliği vardı ama, sıkı herifti.

"Ecstasy"

Yeni albümünüzün adı "Ecstasy"... Ama bu terim bir hayli muğlak. Sizin için "ecstasy" ne ifade ediyor?

Benim için ne anlama geldiğinden bahsetmeyelim; albümün içeriği zaten o. Ama şu kadarını söyleyeyim, "ecstasy"nin Grekçe kökeni, insanın "kendisinin dışında durması"ymış.

Saul Bellow'un şöyle bir sözü var: "Arzuları, özlemleri olmayan bir ruh kullanılmış bir içlastiğe benzer, bir yaz plajda işe yarar, ama o kadar..."

(önce bir şey demeden bakıyor, derken kıkırdamaya başlıyor, kıkırdama kahkahaya dönüşüyor) Harika bir cümle... Şahane herif bu Bellow...

Sizin şarkılarınız arzuların ve özlemlerin çoğulluğu gibi... Ne dersiniz?

"Çarpılmış yıldızların arasında kaldık, hatalı bir haritanın kesikli çizgilerinde"... *("New York" albümündeki "Romeo Had Juliet"ten bir dize)* Bu dizelerim Bellow'unkinden daha iyi. *(Ne demek istediğimi anlıyor musunuz, der gibi bakıyor)* Seni seviyorum, seni sevmiyorum, beni seviyorsun, ama yeterince sevmiyorsun. Veya beni seviyorsun, ama evlenmek istemiyorsun. Veya tersi. *(ağzına bir fıstık atıyor, çiğniyor, yutuyor, sonra gözlerini dikiyor ve düşüncelerini noktalıyor)* Gerçek hayat.

Hep farklı arzular ve seçimler arasında kalıp bocaladığınızı mı düşünüyorsunuz? Yaratıcılığınızı ateşleyen şey çelişkiler mi?

Bilmem. Siz çelişkiler diye tarif ediyorsunuz. Bence öyle değil. Ben çelişki melişki bilmem. Bildiğim şu: İstediklerin her zaman gerçekleşmez. İstediğin her neyse... Gerçek insanlarla ilişkiye girdiğinde olaylar komplikedir. Benim şarkılarım da bu durumu anlatmaya çalışır. Bazen o durumlar insanı ekstrem bir pozisyona, olduğundan daha aşırı bir noktaya sürükler. Duygularla alışveriş zor meseledir.

"Set The Twilight Reeling" albümündeki "Trade In" adlı şarkıda, kendi kişiliğinizi başkasınınkiyle değiş tokuş etmekten bahsediyorsunuz, sanki sürdürmekte olduğunuz hayattan hoşnut değilmişsiniz gibi...

Bu, kişisel düzeyde cevap vermeme hakkımı

1973 yılından Mister Sinister pozu

kullanmak istediğim bir soru. Ayrıca, dinleyicilere karşı da haksızlık olur diye düşünüyorum. Kendi kafalarına göre bunu dinleyip yorumlamışlar, belki de benim düşünmediğim bir şey bulmuşlardır.

Yıllarca, "Some Kinda Love"da, "Margarita told Tom" (Margarita Tom'a dedi ki) değil de "A monkey beats a tom-tom" (Bir maymun tam tam çalıyor) diyorsunuz sanmıştım...

Sizin versiyonunuzu tercih ederdim gibime geliyor... *(gülüyor)* Şarkılarımın Japonca çevirisi yapıldı, gülmekten kırılırsınız, özellikle de "Heroin"in çevirisine. Demin sorduğunuz şarkıya, "Trade In"e dönersek, çok basit. Amfetaminler yüzünden berbat durumdaydım, tedavi görmem gerekmişti. Ve ne zaman başıma böyle bir şey gelse, "keşke kendimi bir başkasıyla değiştirebilsem" diye iç geçiririm. Depresyonda olduğum, karamsarlaştığım zamanlar için de aynı şey geçerli: "Keşke kafamın içindekileri değiştirebilsem, keşke beynimi değiştirebilsem!"

O şarkıda, duygularınızın "sizi mideye indirmek için kafesinden dışarı çıkmaya çalışan bir fareninkiler gibi" olduğunu söylerken kastettiğiniz bu muydu?

Kesinlikle. Olumsuz duygular duyduğunda... "Hookywooky"deki öldürme arzusu gibi mesela... *(gülüyor)*

Bu Hubert Selby'nin kahramanı Harry'yi hatırlatıyor...

Yo, hayır! Hayır, hayır, hayır, kesinlikle hayır! Harry lanet bir psikopat, lütfen biraz ciddi olalım... Hubert Selby'nin benim dostum olduğunu biliyorsunuz, onunla yaptığım bir söyleşiyi kitabıma koymuştum. Uzun uzun bu konular hakkında muhabbet ettik.

Söylemek istediğim şuydu: İnsan Selby'yi okurken, kahramanlarının kendi duygularıyla mücadele ettiklerini hissediyor.

Cinselliği kısıtlayarak kürtaj ve AIDS sorununa çare bulacağını öne süren Nancy Reagan'a bir bakın hele. Hangi gezegenden gelmiş bu insanlar allah aşkına? Nedir bu pislik? Üstüne üslük, bir de ceplerini doldururlar. İran'a silah satan bunlar değil mi? İkiyüzlülükleri akıllara seza.

Hubert Selby'nin bütün kahramanları inanılmaz içsel savaşların kurbanlarıdır hep. Her zaman... Ama çatışmayla, çelişkiyle ilgili bir şeyi okumak ya da gözlemlemek çok ilginç. Benim ilgimi çeken, çatışma, çelişki, bunun ne şekilde çözüldüğü. Herkes gibi ben de kendi çatışmalarımı, çelişkilerimi gördüm. Eğildiğim konuların evrensel olduğunu sanıyorum. Ya da eğer yanılıyorsam, ben hariç herkes çelişkisiz, çatışmasız bir hayat sürdürüyordur.

Ama herkes sizin şarkılarınızdaki kadar açık söz etmiyor bunlardan...

Esin gücümün, bunları açığa çıkarma gücümün daha da fazla olmasını isterdim. Otuz yıldan beri bunun için çalışıyorum, hep kendimi ilerletmeye çalıştım. Bir sürü zorluğun üstesinden gelmem, bir sürü engeli aşmam gerekti; bunların bir kısmının sebebi kendimdim –ama hepsinin değil. Bazı şeyler var ki, onlar için benim başkalarından çok daha fazla çaba göstermem gerekiyor. Yazarken de, konser esnasında da, hatta bir albümün prodüksiyonunu yaparken daha sarih olmak için çok çalışıyorum. Bunun için de kendi plaklarımı dinlemek inanılmaz zor geliyor: hep hatalar buluyorum, hep o kesinlik eksikliğini fark ediyorum, bu da beni deli ediyor. Yakalamak istediğim şey, hedefim hep kafamın içinde, ama bunu ıskaladığımı farkediyorum. Bu hasta ediyor beni... Hep gelişmek, durmadan gelişmek gerektiğini düşünüyorum. Daha hızlı gelişmek, daha uzağa gitmek için daha zeki olmak isterdim. "New York"da ve "Magic and Loss"da hoşuma gitmeyenin ne olduğunu anlamam iki yılımı aldı. Onların prodüksiyonunu beğenmiyorum, o albümlerin sound'u yeterince hakiki gelmiyor. Benim hedefim, gözlerinizi kapayıp albümü dinlediğinizde, orada olduğum, sizinle aynı odada olduğumuz hissini duymanız, sound'un fiziksel gücünü hissetmeniz. "New York" ve "Magic and Loss" iyi albümler, ama bence, üç boyut kavramıyla düşünürsek, 2.4'te ya da en fazla 2.6'da kalıyorlar.

Bugüne kadar yazdığınız en iddialı ve en orkestral şarkı, yeni albümünüzdeki "Like A Possum" galiba...

Büyük, ama dostane. İnsanı ezmiyor, ürkütmüyor, köşeye sıkıştırmıyor. Gitar, zorlanan bir keman gibi; devleşiyor, öyle güzel ki. Eşe dosta şöyle demiştim: İri kıyım, devasa, sürükleyici bir parça. Acele etmeyin, yavaş yavaş tadını çıkarın. Ağır ağır. Büyük hareketlere gerek yok. Tam yol kaptan! Şarkıyı kaydettiğimiz günü hatırlıyorum. Mike'la beraber riff'i çalmaya başladık. Tekrar tekrar çaldık, saatlerce. Saatlerce onu çalmak öyle harikulade bir şeydi ki... İşte dedim, nihayet istediğim oldu. Senfoni düşün. Büyük bir şey düşün. Sürükleyici sözler düşün. Stüdyoda bir kere çaldık ve kaydettik. Geriye sözleri ve şarkıyı söyleme biçimini bulmak kalmıştı. Epey istasyondan geçtik, varmamız gereken yere varana kadar. Sonuçta üç bölümlük bir şey çıktı ortaya. Sözleriyle beraber çaldığımızda 18 dakika olduğunu anlamadık. Çok daha kısa gelmişti bize. Uzun gibi değildi, abide gibiydi.

İlk dinleyişte emprovize gibi geliyor sözler, ama sonradan çok sıkı bir örgüsü olduğu anlaşılıyor...

Sözler yazılmıştı, yalnızca müziğe uyarlanmaları gerekiyordu. Stüdyoya girdim, bir deneme yapmak için söyledim. Ve oluverdi! İlk okumada olay bitti. Emprovize duygusu vermesinin sebebi bu. Şahane oldu. Harikulade. Belki inanmayacaksınız ama, oturup beş kere üstüste dinledik. İnanamıyorduk. "Oldu, oldu, oldu!" diye bağırdığımı hatırlıyorum. Dinleyin o şarkıyı. İnsana huşu veriyor.

Albüm bittiğinde ne hissettiniz?

Bittiğinde üzülmüştüm. Evde ve stüdyoda her gün harika dostlarla bu müziği yapmak muhteşemdi. Hep sürsün istedim. Her yıl ya da iki yılda bir albüm yapmak ne kadar kötü!

Albümü hazırlarken en güzel an hangisiydi?

Lou Reed'i en iyi ben taklit ederim...

Yıl 1976, "Coney Island Baby" albümü sonrası... New Musical Express dergisi için, Patti Smith'in gitaristi Lenny Kaye, Lou Reed'e sorular yöneltiyor...

Lenny Kaye: Yeni albüm "Coney Island Baby" seni çok heyecanlandırmışa benziyor....

Lou Reed: Yaa... Uyku tutmadı bu sefer. Fakat, gurur duyabileceğim bir şey çıktı ortaya. Öteki albümlerde böyle olmadı, onlar da güzeldi, ama Lou Reed albümleri değillerdi. Ya da Lou Reed albümleri olsalar bile, ben daha çok otomatik pilottum. Ama bunda ne istediysek onu yaptık. Yani, eğer beğenilmezse, benim tarzım beğenilmiyor demektir.

"Berlin" albümünün senin tarzın olmadığını mı düşünüyorsun?

O Bob Ezrin'in marifetiydi. Bana kalsa, başka türlü yapardım. Ama, Bob nefis bir iş çıkardı ortaya, "Berlin" şahane bir albüm. Ama her yiğidin kendine göre bir yoğurt yiyişi var. Direksiyon kimdeyse, sorumluluk ondadır. "Coney Island Baby"de Velvet'la geldiğimiz noktanın ötesine geçtim, elimden geldiği kadarıyla... Bu arada şunu da belirteyim: Nico, John (Cale) ve benim geçinemediğim, hep kavga ettiğimiz söyleniyor. Elbette kavga ediyoruz, hem de kedi-köpek gibi. Bizim aramızda kavga etmemiz başka bir şey, birilerinin Nico veya John hakkında kötü laf etmesi başka. Onu yapanı gırtlaklarım. Nico veya John hakkında kötü konuşabilecek tek kişi benim. Aynı şekilde, benim hakkımda da kötü konuşabilecek sadece onlardır.

John'la beraber çalışmayı özlüyor musun?

John harikadır, bunu herkes bilir. John'la yeniden bir araya gelmek istiyorum, o da ister bunu. Şimdi solo albümünü çıkarıyor, popüler olacak. Olması da gerekiyor. Fakat şimdi yaptığı albüm, onun yapabileceğinin milyonda biri değil. Nico'nun durumu başka, o bizim gibi takılmıyor. Albümleri gelmiş geçmiş en harikulade şeyler; "The Marble Index", "Desert Shore", "The End"... Bunlar şimdi hiçbir yerde yok, bulamazsın. Beş ayrı dükkana sipariş ettim; yok, yok. Yeryüzünden silindi gitti... "The End" müthiş bir şey... Ve John'ın "Slow Dazzle"ı... Olağanüstü...

Grubun öteki üyeleri ne yapıyorlar şimdi?

Maureen Şimdi IBM'de çalışıyor. "Sister Ray"de mükemmeldi. O parçayı dinlediğinde davul çalmak için doğmuş biri olduğu hemen anlaşılıyor. Sterling bir yerlerde İngilizce öğretmenliği yapıyor –ve bir rock'n'roll grubunda çalmaya can atıyor. Ama Velvet'teyken de öğretmenlik yapmak istiyordu... Velvet, bir "sır"dı, dünyadan saklanmış bir "sır". Ama, etkisini hissettirmeden göçüp gitmedi de... Şimdilerde çıkan plaklarda "Lou Reed ve Velvet Underground" diye yazıyorlar; bu canımı sıkıyor. Olay ben değilim, eğer John benden önce popüler olsaydı, o zaman da "John Cale ve Velvet Underground" diyeceklerdi. O albümleri ortaya çıkarmak zorundaydık, John veya ben onları orada öyle bırakamazdık. Dolayısıyla, popüler olmaya karar verdim. Bu kadar basit. İstediğini yapabilmek için önce popüler olman gerekiyor. Eğer popüler olmasaydım "Metal Machine Music"i dünyada yapamazdım, yaptırmazlardı. Her şey bir yana o albümü seviyorum, kim ne derse desin, hiç umurumda değil. Çok eğlenceli bir işti, ayrıca gerçekten iyiydi de.

Öyle bir albüm yapmayı ne zaman düşünmeye başlamıştın?

John'ın LaMonte Young'la *(avantgarde klasik müzik bestecisi)* çalıştığı

Yazmak hayal edilebilecek eğlencelerin en büyüğü. Hem de üzerinde en konuşulamayacak olanı. Bir durum yaratıyorum, insanlar geliyor, stüdyolar kiralanıyor, şu oluyor, bu oluyor, ama olay yazmaya gelince hiçbir şey yok. *(gülüyor)* Sadece ben bu şarkıların üzerinde iki yıldır düşünüyor oluyorum. Başkaları düşünmeyi işten sayıyorlar mı bilmiyorum, ama ben sayıyorum.

İlham mı bekliyorsunuz?

Bekliyorum. Bakarsın kayıtlara bir saat kala da çıkagelir. Ama yüzümü hiç kara çıkartmaz. Şansın yardımıyla –ben şansa bağlıyorum– beynimin diğer bölgesini, şimdi sizinle konuşan bölgesini değil, öteki bölgesini kurcalıyorum. Emin olmadan iş yapmıyorum. Oturup düşünüyorum. otuz yıllık müzik yaşantısından sonra insanların ilgisini çekecek ne bulunabilir? *(gülüyor, alkışlıyor)* Çok da tembelim.

Tembellik mi, korku mu?

Asla korku değil. Bunu o kadar çok yapıyorum ki, nasıl bir şey olduğunu biliyorum. Ne yazarsam yazayım, yapmacık ve gizemli olmaktan kaçınıyorum. Yazmaktan gerçekten büyük zevk alıyorum. Uzun bir süredir de bir New York dedektif romanı yazmaya uğraşıyorum. Üçüncü bölümdeyim.

Ne zamandır yazıyorsunuz?

Beş yıldır.

Niye bu kadar zaman aldı?

Çünkü uzun süre dikkatini toplamayı gerektiriyor ve ben de bunu beceremiyorum. Bir sürü başka iş yapıyorum ve romana geri döndüğümde neden bahsettiğimi unutmuş oluyorum. Sonra konuya girebilmek için tekrar okumak zorunda kalıyorum. Gerçekten zor.

"Rock'n'Roll Heart" belgeselinde Raymond Chandler'ın ilham kaynağınız olduğunu söylüyorsunuz...

Raymond Chandler'a bayılıyorum. "Sarışın kadın yarı aralık bir çift dudak kadar çekiciydi..." Böyle küçük imgeler, basit dil, hızlı imge, Güm! İşte bu kadar. Müthiş bir şey. Bunun üzerinde çok kafa yoruyorum.

Albümlerinizde sık sık Shakespeare'e atıfta bulunuyorsunuz, ondan alıntılar yapıyorsunuz. "Legendary Hearts"da bir Romeo var, "New York"da Romeo ve Juliet, "Magic and Loss"da, "Shakespeare olamazsın, Joyce olamazsın / E ne kaldı geriye?.." diyorsunuz. "New York City Man"de Shakespeare'in pek çok kahramanını anıyorsunuz, hatta kendinizi Kral Lear ile kıyaslıyorsunuz...

Ne kadar tutarlı değil mi? Hiç farketmemiştim... *(gülüyor)* Sözlere takılmayan insanların dikkatini çekmez Shakespeare. Bunu dert etmiyorum. İnsanların gitardan, ritmden, vokalden, genel olarak sound'dan memnun kalmalarını umarım. Bazıları da belki sözlere ilgi gösterirler... Ve bu durumda, bunlar o kadar aşikar referanslar ki, hemen yakalama şansları var. Medeni bir insan bu referansları nasıl yakalayamaz ki? Ben kendimi kültürlü bir insan olarak görmüyorum, hele hayranlık duyduğum insanlara kıyasla asla. Ama insanların Iago'nun, Desdemon'un, Machbeth'in kim olduğunu bilmesi de gayet normal herhalde. Bunlar sonuçta, kültürümüzün temeli.

Ben çelişki melişki bilmem. Bildiğim şu: İstediklerin her zaman gerçekleşmez. İstediğin her neyse... Gerçek insanlarla ilişkiye girdiğinde olaylar komplikedir. Benim şarkılarım da bu durumu anlatmaya çalışır. Bazen o durumlar insanı ekstrem bir pozisyona, olduğundan daha aşırı bir noktaya sürükler. Duygularla alışveriş zor meseledir.

Ama, "Rock'n'Roll Heart"da, "Operayı sevmem, baleyi sevmem, Yeni Dalga Fransız filmlerini gördüm mü olay mahallinden uzarım" diyorsunuz... Şaka mı bunlar?

Rock'n'roll tavrı üzerine bir şaka o. Yeni Dalga filmlerini ve Fransız "film noir"ını çok severim. Şaka yapıyordum. Sık sık müzelere giderim. Bir gün, Van Gogh'un bir tablosunun benimle konuştuğunu işitmiştim. Bunu bir arkadaşıma anlatmıştım, hemen benimle kafa buldu, yok Van

1978 model Lou Reed

---

günlerden beri düşündüğüm bir şeydi. Çok, çok uzun bir zaman aldı... Yayınlamamayı düşündüğüm bile oldu, kendim için yapmıştım zaten. John'la beraber hep bir şeyler kaydederdik, underground filmlere soundtrack yapardık. Onların bir kısmı dolaşımda bir şekilde.

RCA nasıl karşıladı "Metal Machine Music"i?

Önce klasik müzik etiketiyle yayınlamayı düşündüler. Ama, bir Lou Reed albümü olduğu için "pop" etiketini uygun gördüler sonra. Hakiki bir Lou Reed albümüydü. Hiç lamı cimi yoktu. Heavy metal mi istiyorsunuz? "Rock'n'Roll Animal" kesmedi mi? Alın bakalım!.. Çok eğlenceli bir tripti. 7000 tane melodi vardı. Sibelius'u yaya bırakacak bir albümdü. Speed'in allahıydı.

Eleştiriler hakkında ne diyorsun?

Rock eleştirmenleri itin götüne soktular tabii. Ama bu bir sürpriz olmadı. John'la yaptığımız bir sürü şeyi yayınlamamamızın sebebi de buydu zaten. Neyle muhatap olduğun ortada...Tepeden tırnağa, grafiğine kadar işi tek tabanca kotardım. Plak şirketine tamamen bitmiş bir albüm teslim ettim. Albümün iki yüzü de 16 dakika 1 saniyeydi. Bunu anlamadılar. Şaka etmiyordum, her şeyi milimine kadar hesapladığımı göstermek istiyordum.

Albümü nasıl yaptın?

Synthesizer manyakları bana sorup duruyordu, "ne tür bir synthesizer kullanıyorsun?" diye. Hiç synthesizer kullanmadım, plağın arkasında da yazıyor zaten: Synthesizer yok! Arp yok! Sağırlar mı? Bir synthesizer'ı veya bir arpı bir kilometre öteden farkeder insan.

Peki, diyelim birisi "Rock'n'Roll Animal"vari bir albüm niyetine "Metal Machine"i aldı ve dinleyince şok oldu. Ama, yine de senin olaya bakış açını merak etti. Bu insana önerebileceğin bir şey var mı –albümü dinlemesini kolaylaştıracak bir şey?

Bir kere kulaklıkla dinlemek gerekiyor. İkincisi, başka insanlarla birlikte dinlememek gerekiyor. O albüm tek başına dinlenecek bir albüm. Full konsantrasyonla dinlemek gerekiyor. Mikrofonun önünde durup söylemiyorum. Bu bir rock'n'roll albümü değil. Makinanın önünde bir makinanın olduğu bir albüm. Öyle frekansları, öyle kombinasyonları, varyasyonları var ki... "Om" derken nasıl bir titreşim oluyorsa insan bedeninde, işte öyle bir şey. "Metal Machine"in en kestirme özeti bu. Bir kadın arkadaşıma dinlettim, resmen boşaldı. Bayağı ayağı yere basan biridir halbuki.

Ya ayağı yere basmayanlar için...

Albümün gürültüden ibaret olduğunu düşünenler iade edebilir. Zaten, bir sürü insan iade etmiş. Sonuçta piyasadan çektiler. Ama, öte yandan bir sürü insan da memnun kaldı. Bambaşka bir kitleye ulaştı o albüm.

O albüm sana yeniden "underground sanatçı" ünvanını kazandırdı mı?

Hayır... Evet... Bilmem... Nereden bileyim? Artık "underground" diye bir şey yok ki zaten.

Çok standart bir soru olacak ama, sormadan edemeyeceğim: Hâlâ müzik yapıyor olmanın sebebi, saiki ne?

Şöyle izah edeyim: Bu işe para pul için girmedik. Fakat bu noktada, epey mücadele etmemiz gerekiyordu. Ama artık istediğimi yapabilecek özgürlüğe kavuştum. Bundan sonra yapacağım bütün albümler, benim istediğim gibi olacak. Nokta. Son derece sade, basit bir rock'n'roll albümü "Coney Island Baby". Bu albümden gurur duyuyorum, tıpkı Velvet'la yaptıklarımızdan gurur duyduğum gibi. Velvet'la bu albüm arasında epey bir boşluk var diyebilirsiniz... Evet... Ama, elimden geleni yaptım. Öyle acaip bir tripti ki... Artık haybecilik yok, saç boyamak, ibne canki tripleri filan. Benden yeni "Rock'n'Roll Animal"lar isteyenler kusura bakmasınlar. Beni, kimse benden daha iyi taklit edemez. Benim taklidimi en iyi ben yaparım. Baktım "benim gibi yapanlar" benim üzerimden köşe oluyor, bari bunu ben yapayım. Neden yapmayayım ki? Lou Reed'i yaratan benim. O herifle uzaktan yakından bir alakam yok, ama onu çok iyi oynayabilirim. Gerçekten çok iyi oynayabilirim. Sonuçta o noktaya ulaştım: Ortada bir sebep yoktu. Hey, bana bir sebep bulun! "Metal Machine"le ve Velvet dönemiyle olayı kapatabilirdim. Nokta. Fakat bir sebep buldum. Kayıt dönemlerinde uyku derdi çekmezdim, şimdi eve gittiğimde bile uyku tutmuyor. Velvet'ta da böyle olurdu. Nostalji filan yapmıyorum, çünkü Velvet on yıl ilerideydi. Eğer şimdi üzerime düşeni yaparsam, 1979'la uyum içinde olurum.

Solda sevgilisi Laurie Anderson'la (1998), sağda David Bowie'yle (73), aşağıda Andy Warhol'la (1976)

Gogh benimle İngilizce mi konuşmuş, yoksa Flamanca mı? *(gülüyor)*

Sahibi olduğunuz sanat eserleri var mı?

Sanat eseri satın almıyorum, bana veriyorlar... Shakespeare konusuna dönersek, onun piyeslerini okumaktan ziyade, mümkün olduğunca seyretmeye çalışıyorum. Okurken tamamen gözünün önüne getirmek ya da her şeyi hissetmek mümkün olmuyor. Ama iyi bir oyuncuyu dinlerken, her şeyi anlıyorsun. Bir örnek vereyim: James Joyce'un "Finnegans Wake"ini okumayı bir türlü beceremedim. Sonra Delmore Schwartz adında bir hocam oldu. Onun evine gidiyordum, bana "Finnegans Wake"den seçtiği bölümleri okuyordu. Ve her şeyi anlıyordum. Ama tek başıma, okuyamıyordum. Shakespeare için de aynı şey geçerli: Seyirci olmak çok daha iyi.

Delmore Schwartz'dan bahsettiniz; kitabınız "Between Thought and Expression"da da onun hakkında, James Joyce'un "Ulysses"ine referansla, "Ben onun Bloom'unun Dedalus'uydum" diyorsunuz. Delmore Schwartz hakikaten akıl hocanız, ustanız mıydı?

O benim idolümdü. Onun kadar parlak birisine daha önce hiç rastlamamıştım. İnanılmaz derecede matrak ve yetenekliydi. Alnında bir yara izi vardı, hikayesini sorduğumda, "Nietzsche'yle kapıştık, böyle oldu" demişti. Her şeyi okumuştu. Hayranlıktan donakalıyordum, onu heyecan verici buluyordum. Onunla tanıştığımda düşüşe geçmeye başlamıştı, yarı yarıya delirmişti. Ama müthişti... İrlandalı şair Yeats hakkındaki derslerini izliyordum. Ne dersi verirse versin, hemen yazılıyordum ve sonra onunla takılıyordum, burnunun dibinden ayrılmıyordum –bu şekilde birbirimize ağaç gibi aşılandık.

O dönemde, bir yazı atölyesine katılmıştınız. "The Gift" adlı öykünüzün ve Brian Jones'un ölümü üzerine kaleme aldığınız "Fallen Knights and Fallen Ladies" dışında çok düzyazı yazdınız mı?

Pek değil –"Song for Drella"daki "The Dream"i saymazsak. Pek çok kişi bunun Andy Warhol'un günlüklerinden alıntılardan bir kolaj olduğunu düşünüyor, ama onu yazan benim. İnsanlar yanılıyor, ama bunu bir iltifat olarak kabul ediyorum: Andy'nin tonunu iyi tutturduğumun kanıtı bu. Onun dışında, Elvis hakkında bir deneme yazdım, onunla ilgili birçok metnin yer aldığı bir kitapta yayınlandı; ama şimdi ne anlattığımı tam olarak hatırlamıyorum. Sonra, Ivan Ruskin'in Max's Kansas City hakkındaki kitabının önsözünü yazdım.

Şarkıları nasıl yazıyorsunuz, önce müzik mi geliyor, yoksa sözler mi?

Belli bir kuralı yok. Üzerine kafa yorduğum bir mevzu da değil. Aklıma bir başlık gediğinde, onu buraya *(başını gösteriyor)* kaydederim. O kendi başının çaresine bakar. Genellikle Mike Rathe ve Fernando'yla çalışırım şarkıların üzerinde. Evde onlara çalarım ve sorarım: Bu nasıl geliyor? Bu iyi mi sizce? Genellikle önce Mike'a dinletirim. O beni "acaba" duygusundan kurtarır. Eğer Mike, "hadi çalalım" derse, ben de "bir çalalım bakalım, iki gitarla nasıl olacak, görelim" derim.

İnsanoğlunun sınıflama merakına bayılıyorum

Lou Reed, "Ecstasy" albümünün hemen sonrasında, Q okurlarından gelen soruları cevaplıyor...

Şarkı sözlerinizi bir kitapta yayınladınız. Sizce müzik olmadan nasıllar?

Birkaç yıl önce şiir okumasına katılmıştım, şiirlerim şarkı sözlerimdi. Hiç fena olmadıklarını düşündüm. Hatta müziksiz değişik bir havaları var. Sonra düşündüm ki kitaplaştırmazsam yok olup gidecekler, çünkü kayıtları yok. Hiçbir yerde kayıtları yok, bilgisayarda filan değiller. Boşlukta yüzüyorlardı. Kitapta sözleri hiç değiştirmedik, aynen muhafaza ettik.

Bugünün teknolojisiyle bir albüm yapmaya kalkışsalardı, Velvet Underground'ın müziği ne derece farklı olurdu?

İlginçtir, ben de dahil birçok kişi teknolojiyle seslerin daha ayrıntılı işitildiğine inanıyor, herhalde daha iyi olurdu. Bugünün teknolojisiyle belki yapım aynı sürede gerçekleşirdi ama kayıtlar daha iyi olurdu. Ama her zaman, yapılmak istenen yapılabilir olmuştur. En kötüsü bile yine seni yansıtır.

"Trainspotting" hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bayıldım. Kitabını okuyamadım, jargonu çözemedim. Ama film çok eğlenceliydi. Gördüğüm en komik filmlerden biri. "Perfect Day" sahnesini de çok sevdim. Yoksa neden şarkımı onlara vereyim?

"Doing The Ostrich" şarkısının ayak hareketlerini hatırlıyor musunuz?

Hareket yoktu ki, uyduruyorduk. Ayaklar kafaya, bu nasıl yapılabilir ki? Bu şarkıyı bazı arkadaşlarla yaptık, yaptık diye de The Primitives adında grup kurdular. Bu sayede John Cale'le tanıştım. İstek üzerine derhal şarkı sözü yazmak gibi korkunç bir işim vardı. Ama bu iş sayesinde kayıt yapmayı ve hızlı yazabilmeyi öğrendim. Bana gelip "bana hemen on tane sörf parçası yaz" diyorlardı. Ama Velvet Underground'la stüdyoya girdiğimde "biz bunu yemeyiz" demeleri de pek şaşırtıcı olmadı.

Sizi ne güldürür?

"Davulcuyla domuz arasında ne fark vardır? Bir domuz başka bir domuzu sikmek için asla sabah beşe kadar uğraşmaz." Bu beni hep güldürür.

Velvet Underground'la "Heroin"i gerçekten de bir psikiyatri konferansında çaldınız mı?

1966 yılıydı. Psikiyatrik toplantı gibi bir şeydi. Bir sebeple Warhol'un gelmesini de istediler, Andy bizi de götürdü. Çok komikti. Adamların sınırlı da olsa espri anlayışları vardı. Biz de onlara psikiyatrik sorular soruyorduk. Büyük bir şaka gibiydi.

Uyuşturucu hayatının uzun olmasının sırrı kötü mal içmemek midir?

Bunu nasıl cevaplayacağımı bilemiyorum. Herkes birbirinden farklı. Dikkatli ol. Bütün söyleyeceğim bu: Ayağını denk al. İyi mal ya da kötü mal, her şey bir hataya bakar. İyi malın fazlasında iş biter. İçinde ne olduğunu bilmediğin kötü bir malda da iş biter, ya da hayatın boyunca çekebilirsin. Pek eğlenceli bir soru değil:

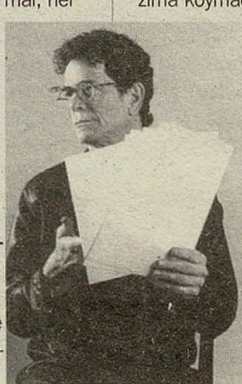

Warhol'un bütün konuşmaların kaydını yaptığı dönem sizi rahatsız etti mi?

Çoğu zaman hiç kayıt yapmıyordu. İnsanlara mesafe koymak için yapıyordu. Birisi röportaja geldiğinde, o da teybini çıkartıyordu. Karşısındaki de duraksıyordu. Dikkatli alıntı yapmalıyım diyordu. Kaset var mı yok mu farkedemiyorlardı. Bu tür cihazları çalıştırmakta bile zorluk çekerdi o. Ama o kadar zekiydi ki; bir de fotoğraf makinesiyle fotoğraf çekerdi ve çoğu zaman makinanın içinde film olmazdı. Yararlı bir psikolojik alet olarak kullanırdı.

"Transformer"ı kaydettiğiniz süre içinde Wimbledon'da yaşamak nasıl bir şeydi?

Hatırlayan kim? Wimbledon'da mı yaşadım? Gelir gelmez bana bir esrarlı kek verdiler ve bilincimi kaybettim. Esrarlı kek kafasıyla Londra'da dolaşmak korkunç bir şey. Bir daha ağzıma koymadım. Yıllar geçti, Amsterdam'a gittik, orada dondurmayı dahi esrarlı yapıyorlar. Bana ister misin diye sordular, ben de "dumanı suratıma üfleyin, böyle daha çok hoşuma gidiyor" dedim.

Bowie için bir keresinde "çok boktan bir adam" dediniz. 1979'da sizin albümünüzde çalmayı reddettiğinde attığınız tokat tatmin edici miydi?

David'e hiç boktan demedim. Bence David müthiştir. Arkadaşlar arasında kırgınlıklar olur ama arkadaş kalırsınız. Toplum içinde değilseniz kimsenin haberi olmaz, aranızda kalır. David'in ellinci doğumgününü kutlarken bunu yapmam beklenemezdi mesela. *(gülüyor)* Olur mu öyle şey?

Oasis'in son albümüne ne diyorsunuz?

Dinlemedim, Oasis hakkında akıllıca

Albüm albüm Lou Reed

1973'teki "Berlin" albümünde, bir Amerikalı çiftin (Caroline ve Jim) uyuşturucu madde merkezli ilişkilerini ve ruhsal karmaşalarını anlatıyordunuz...

Neden, nereden esinlendiğimizi hatırlamıyorum. Bob Ezrin'le beraber çalışmaya karar vermiştik. Aklımda üzerine şarkı yapmayı düşündüğüm birkaç fikir vardı, onları anlattım Bob'a. O da, "bunlar harika zihinsel filmler olur" demişti. Bir öykü kurduk. Oğlan kızla tanışır. Kızı tavlar, kız oğlanı terkeder ve böylece biter. Son adımı dışarda bıraktık, çünkü benim hayatımda hep böyle olur. Ama hep bir "mutlu son" istenir. "Öyle olmasın" dedik. Çünkü hayatımızda öyle olmuyor. Bob, aranjörleri ve müzisyenleri getirdi, albümü yaptık. Çok güzel oldu. Ama, biraz geveze bir tarafı var. O albüm Bob'a da, bana da keder getirdi. Bazen bir şey yaparsın ve o canlanır. Öyle durduğu yerde durmaz. Adamın özel hayatına musallat olur.

"Berlin"den sonra, 1974'te, bir live albümünüz çıktı, "Rock'n'roll Animal"...

Velvet'in işlerinin tanınmasını istiyordum, bütün yaptığım buydu. Mesela, "Rock'n'Roll Animal"daki "Heroin" popüler oldu. O parçayı albümden önce o kadar çok çalmıştık ki... Öylesine zındık, öylesine sapkındı ki, dehşet vericiydi. O eski Velvet parçaları hâlâ iş bitiriyor. Evet, esas maksat Velvet şarkılarını ortaya çıkarmaktı. Ancak ondan sonra baştan sona kendime ait bir albüm yapabilirdim.

Sık sık müzelere giderim. Bir gün, Van Gogh'un bir tablosunun benimle konuştuğunu işitmiştim. Bunu bir arkadaşıma anlatmıştım, hemen benimle kafa buldu, yok Van Gogh benimle İngilizce mi konuşmuş, yoksa Flamanca mı?

Ve ertesi yıl da herkesi şaşırtan "Machine Metal Music" adlı double albüm geldi. O albümün hikayesi ne?

Birkaç hafta içinde ortaya çıkan bir albümdü o. İlk ve son double albümüm. Aslında, üzerinde kocaman "söz yok, şarkı yok, vokal yok" yazılacaktı. Ama nedense yazmadılar, onun yerine minicik harflerle "Bir Elektronik Beste" dediler. Dolayısıyla, plağı ısmarlayan insanlar yanıltılmış oldu. Büyük miktarlarda iade yapıldı. Müzik dükkanları, "bir daha asla sizin plaklarınızı satmayacağız" dediler. İnsanlar yanlış yönlendirildiklerini düşündüler. Albümün enstrümantal olduğunun belirtilmesinin gerektiğini söylediler. "Berlin" ve "Rock'n'Roll Animal"dan sonra, herkes o tür bir şey bekliyordu. Karşılarında "Metal Machine"i görünce irkildiler, "ne bu böyle?" oldular. Plağı alan herkes "siz sapıttınız mı?" diyordu. RCA, bir daha kesinlikle bana plak yapmayacağını beyan etti. Sonra, kibarca, eğer hiçbir şekilde "Metal Machine Music"e benzemeyeceğine söz verirsem, bir plak daha yapabileceğimi söylediler.

Ve 1976'da "Coney Island Baby"yi yaptınız, hemen ardından da "Rock'n'Roll Heart"ı. Fakat o sıralarda New York punk'ı patlamıştı; Patti Smith, Television, Ramones... Siz "punk'ın babası" addedilmenize rağmen hiç oralı olmadınız, ta 1978'deki "Street Hassle"a dek... Albüme adını veren açılış şarkısı bir mini-rock operasıydı, uyuşturucu müptelası bir fahişenin öyküsüydü... Sex Pistols'a, Johnny Rotten'a taş çıkartan bir albümdü "Street Hassle".

O sıralarda "Binaural Sound" diye bir toplulukla çalıyordum. Ve elimde uzun bir şarkı sözü vardı, üç bölümden oluşan bir şey. Bu üç bölümü birbirine nasıl bağlayacağımı, birincisinden ikinciye, ikincisinden üçüncüye nasıl bir geçiş yapacağımı düşünüyordum. Bir de yaylılar bölümü vardı. Aranjör çok kıyak bir herifti, "sen bu işi herkesten daha iyi yaparsın, çünkü sokak senin olayın" dedi. "İyi de" dedim, "yazamıyorum, kağıda dökemiyorum." O da dedi ki, "o zaman mırıldan veya konuşur gibi söyle." Ben de dediği gibi yaptım. Sonrası kolaydı. Yaylılar kısmını böldüm, parçalara ayırdım, her bir parçasını köprü olarak kullandım; problem çözülmüş oldu, tam bir harmandı. Ve böylece birinci bölümden ikincisine veya üçüncüsüne geçilebiliyordu. O albümle kendimi buldum.

Ertesi yıl Sylvia Morales'le evlendiniz –sevgililer gününde– ve "Growing Up In Public"i yaptınız...

O albümün sözlerini de çok severim, mesela "My Old Man"i... "Growing Up In Public" de güzeldir, ismi dahil. "My Old Man"deki şu cümleyle çok gurur duyuyorum: "Babasına dönüşüyordu ve bu onun için en büyük hayal kırıklığıydı..." *(gülüyor)*

"Growing up In Public" 1982'de çıkardığınız "Blue Mask"ın temelini attı galiba...

"Growing Up In Public"le "The Blue Mask" arasında ciddi bir zaman farkı var. Arada bir sürü değişiklikler oldu, yeni bir grup, yeni insanlar, bundan sonra hangi yönde yol almak gerektiği üzerine düşünecek bol vakit... "The Blue

---

bir şey söyleyecek kadar bilgim yok. Pulp'ın bir şeylerini sevmiştim, ilk Radiohead albümünü de sevdim. Hatta bayıldım, doğal olarak.Yapımcılarını araştırdım, ben de tam Rhythm&Blues Vakfı yararına bir Doc Pomus şarkısı olan "This Magic Moment"ı hazırlıyordum. Sonra Radiohead'in yapımcıları Sean (Slade) ve Paul'le (Kolderie) çalıştım, çünkü kendime şöyle sormuştum: "Vay canına, nasıl becermişler? O gitar sesleri nasıl öne fırlıyor?"

"Magic & Loss" turnesinin bir konserinde beni fazla yüksek sesle konuşmaktan dışarı attırmıştınız. Yirmi pound'umu geri alabilir miyim?

Böyle durumlarda insanlara paralarını geri veriyoruz zannediyordum. Çok mu yüksek sesle bağırmıştın? Bunun bir rock-'n'roll gösterisi olduğunun farkındayım. Bağıramazsın da ne demek? Fakat konserlerim türlü türlü, seyirciyle boğuşmak istemiyorum, onlara bir şey vermeye çalışıyorum. Fakat ara sıra "geliyorlar" işte...

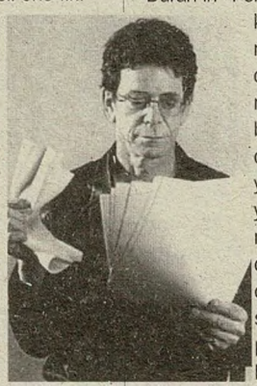

Neden Tekir balığı modelinde çok uzun süre takıldınız?

Ne? *(Kendisine Tekir'in eski saç modeline verilen ad olduğu açıklanıyor)* Hep düz saçım olsun, at kuyruğum olsun istemişimdir. At kuyruğunu hep fotoğraflarda görüyordum. *(kahkahadan neredeyse sandalyesinden düşüyor)* Haklısın, "tekir" olayına fazla takılmamalıydım.

Duran Duran'ın "Perfect Day" versiyonunun sizinkinden iyi olduğunu ve Simon Le Bon kadar iyi şarkı söylemek istediğinizi söylemiştiniz. Dalga mı geçiyordunuz?

Bunu ben mi söylemişim? Trent Reznor'la bir konser yapmıştık, o Duran Duran'ın "Perfect Day"i çaldığına o kadar kızmıştı ki, buna neden izin verdiğimi sordu. Ama iyi çalıştılar. Bana şarkıyı gönderdiler, ben de harika olduğunu düşündüm. Pop'u sevmiyor değilim, pop'u seviyorum, ama ben pop çalmıyorum. Yani benimkinden iyi demişsem, pop olarak iyi demek istemişimdir. Benim parçam pop sınıfına girmez. Fakat onların parçamla gerçekten güzel bir şey yapmaya çalıştıklarını düşünüyordum.

Hiç oturup "Metal Machine Music"i dinliyor musunuz?

Aslında, evet. Birkaç yıl önce birileri Stuttgart'da bir müzedeki sergi için kullanmak istediler, fakat bandı yoktu. Almak istesen bulamazsın –üç hafta sonra toplatıldı ve bu durum hâlâ aynı. Boktan bir CD versiyonu var ama parana yazık, aslının bir hayaleti. Ben de bantları plak şirketinden satın alıp DVD'ye kaydettim. Sonra da dinledim, ilk haliyle mükemmelmiş. Plak şirketlerine piyasaya çıkartmaları için yalvardım. Bir yerden araklama şansın bile yok. Bende plağı bile yok, köpeğim yedi.

Geçmişe bakınca, sizce Velvet Underground'un tekrar bir araya gelmesi ne derece başarılıydı?

İyi ki tekrar bir araya geldik. Bunu yapmasaydık Sterling'le birlikte çalamayacaktık. Keşke stüdyoya girseydik. Yaptığımıza çok memnunum çünkü artık Velvet Underground bir araya gelemez, aramızdan biri artık burada yok.

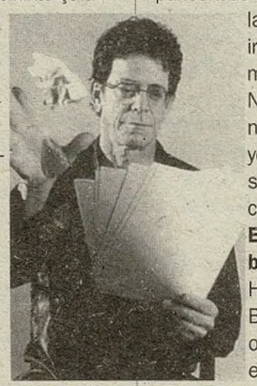

John Cale'in teorisine göre aldığınız speed miktarı, yüzünüzün kas yapısını değiştirmiş, gülümseyemiyormuşsunuz artık. Boş mu konuşuyor?

Ne acayip teori. Vay be. Buraya geldiğimden beri 24 kere gülümsedim. *(kanıtlamak için kocaman sırıtıyor)* Bak, teybe gülümsüyorum.

Sevgiliniz, tanrıça Laurie Anderson saçını kendisi kesiyormuş, sizinkini de mi o kesiyor?

Evet, saçını kendisi kesiyor. Hayır, benimkini o kesmiyor ve evet, o bir tanrıça. Onunla tanıştığımda millet gelip bana "Walk On The Wild Side"ın "du, d'du,d'du"sunu, ona da "Superman"in "a-a-a-a"sını mırıldanıp dalga geçiyorlardı. Aramızda gidip geliyorlardı. İkimizin müziğini karıştırıp albüm çıkartmalıyız. Walk On The Superman. Superman Walk. Oldu bile.

Kendinizi hâlâ biseksüel olarak mı tanımlıyorsunuz?

(hafifçe sıkılarak) Kendimi hiç öyle tanımlamadım. Alakası yok. Belki panseksüel olabilirim. Köpekler, yılanlar, maymunlar, vesaire. İnsanoğlunun sınıflama merakına bayılıyorum. Neyse... *(duraksıyor)* Bunu bazı insanlar önemsiyor, anlıyorum. Fakat seks hayatım benim bileceğim iş. Anlayana.

En çok hangi yönünüzü beğeniyorsunuz?

Her yönümü beğeniyorum. Beğenmeseydim korkunç olurdu. Bana dağıtılan eli en iyi şekilde oynamaya çalışıyorum. Başka şansımız mı var? Herkes gibi akıntıya karşı kürek çekiyorum. Elime beş as gelmedi.

Yeni albümünün adı "Ecstasy". Hiç ecstasy almayı düşündünüz mü?

Hayır, artık bunlarla alakam kalmadı. Her şeyi denedim, hiç ilgimi çekmiyor. Zihnimi genişletmek istemiyorum, çok teşekkürler. Hâlâ bir kısmını geri almaya uğraşıyorum. Hâlâ dizginleri elimde tutuyorum.

Çeviren: ***Ali Yıldızay***

Mask"ın tınısı harika. Futbol sahası büyüklüğünde bir stüdyoda kaydettik onu. Çok yüksek volümde çaldık, bangır bangır.

Albüme adını veren parçada –ki o parçanın otobiyografik olduğunu söylemiştiniz bir söyleşide– "Ceza beni heyecanlandırır, hep böyle olmuşumdur" diyorsunuz...

(gülüyor) İnsanların bunları farkedip etmediğini hep merak ederim. Kendi adıma söylersem, her zaman birbirine paralel giden birçok şey vardır zihnimde. Sadece tek bir şey değil, bir sürü şey. İnsan makine değil ki. İnsan zamanla şunu görüyor: Birçok sen var senin içinde...

Her zaman birbirine paralel giden birçok şey vardır zihnimde. Sadece tek bir şey değil, bir sürü şey. İnsan makine değil ki. İnsan zamanla şunu görüyor: Birçok sen var senin içinde...

Şarkılarınızda kendinizi, hayatınızı teşhir etmek sizin için bir mesele oldu mu hiç?

Hayır. Ama niye olmadı bilmiyorum. Bana hiçbir zaman mesele gibi gelmedi. Niçin yazdığımı pek anlamıyorum. Anladığımı söyleyebilirdim, ama anlamıyorum. Bildiğim şeyler hakkında yazıyorum. Ben yazmak için yazıyorum. Ve bir bedel ödemeniz gerekiyor. O da bu: "Lou, sen bu musun, yoksa o mu?"

1984'teki "New Sensations" pop-rock ağırlıklıydı. Hatta "I Love You Suzanne" MTV'nin gediklisi olmuştu bir ara. "New Sensations" ondan önceki iki albümden, "The Blue Mask" ve "Legendary Hearts"dan niye o kadar farklıydı?

Bilmem, herhalde tek gitarcı ben olduğum için. Albüme adını veren şarkı bir fenomendir, "synth"inden nefret etmeme rağmen. "I Love You Suzanne"ı ve "Doin' The Things We Want To"yu –geri vokallerine tahammül edemesem de– çok severim.

"New Sensations"dan sonraki albümünüz 1986 tarihli "Mistrial" yoğunluğu en az çalışmalarınızdan biri. Niye öyle olmuştu?

O albümdeki "Tell It To Your Heart" ve "Video Violence" çok iyi parçalardır, ama sorunlu bir albümdü, çünkü olması gerektiği gibi kaydedilmedi. Prodüksiyonundan hiç memnun değilim. Zaten bu yüzden prodüktörüyle epey hırgürümüz olmuştu. Aksi istikametlere, zıt yönlere gidiyorduk. Zamanla şunu öğrendim: Eğer birine bir şey anlatamıyorsan, çabalamanın alemi yok. Çünkü ilk seferinde anlamıyorsa, hiçbir zaman anlamayacaktır. Birdenbire, "a, tamam, şimdi anladım" demeyecektir. O herif de benim ne yapmak istediğimi anlamadı ve bir sürü çirkin hadise vuku buldu.

Bu dört albümde de pek aradığınızı bulamadınız ve 1989'a kadar sesiniz soluğunuz çıkmadı, ama "New York"la muhteşem bir dönüş yaptınız... "Ecstasy"yi "New York"a benzetenler var...

"Ecstasy"nin "New York"la alakası yok, zerre kadar... Fakat nedense bana da bir sürü insan "Ecstasy"nin "New York"u hatırlattığını söylüyor. Bana hiç öyle gelmiyor halbuki. Gitar tınıları, belki... Ama, "Ecstasy"de çıta daha yüksekte: çift gitar, bas, davul, çello, nefesliler... Kayıt çok daha iyi, sesler daha kontrollü, benim çalışım daha iyi. "New York"ta olduğumdan daha iyiyim "Ecstasy"de. Daha çok söz var... Daha iyiye doğru evrildiğimi düşünmek hoşuma gidiyor. Çok ağır bir şekilde daha iyileşiyorum. Gıdım gıdım... Ama bu albümün kilosu çok iyi.

1990'daki "Songs For Drella" ve 1992'deki "Magic and Loss" yitirilen dostlara dair, ilki Andy Warhol'a, ikincisi "Rita"ya ve şarkı yazarı Doc Pomus'a... "Harry's Circumcision" adlı parça da okul arkadaşınız Lincoln Swados'un vefatını anlatıyor...

Sire Records'ın patronu Seymour Stein'ın, "ne, kanser hakkında mı bu albüm?" deyişini hatırlıyorum. "Magic and Loss" insanın dostlarını bir hastalığa kurban vermesine dair... Sihir... Hayatın sihri ve yitiriş... "Magic and Loss" o... Önce sihir üzerine bir albüm yapmayı tasarlıyordum, çünkü bazı arkadaşlarım Meksika'da gerçek büyücülerin olduğundan bahsetmişlerdi. Ben de, "oturup büyü üzerine bir albüm yazayım, belki benle de irtibat kuran birleri çıkar ve belki bu büyü işine beni uyandırırlar" diye düşünmüştüm. Derken, o trajediler başladı. Daha önce hiç başıma gelmemiş bir şeydi bu. Dinlediğim hiçbir şey beni neşelendiremiyordu. Farkettim ki, bu duyguyu, yaşadığım bu hali dile getiren bir şey yoktu. Ve oturup yazmaya başladım. Bir ara, "belki de bunu kendine saklamalısın" diye düşündüm. "Tamam, yazdın, kurtuldun. Koy bir kenara dursun, yayınlamana gerek yok. Kimse bu şahsi şeyleri dinlemek istemez. Başka bir şey yaz..." dedim kendi kendime. Fakat, ne mümkün, büyülenmiştim. Ecinni vaziyetleri. Bazen böyle oluyor bana, kurtulamıyorum. Sonra turneye çıktığımızda albümü baştan sona çalmakta ısrarlıydım. Ama, seyircilerin birçoğunun istediği bu değildi. Plak şirketi yetkililerinin, "niye böyle yapıyorsun, dinleyicilerin hepsi bir sonraki şarkının ne olduğunu biliyor, olayda hiçbir sürpriz yok" deyişlerini hatırlıyorum. Ben de onlara, "Beethoven'ın beşinci senfonisinde de bir sürpriz yok" diyordum. Ne yani! Benim için son derece özel bir durumdu. İnsanlar bu mesajı aldılar mı, bilmiyorum. Bazı plaklar, hayat tecrübeniz arttıkça anlam kazanır... O albümü sevenler, gerçek dünya tarafından ziyaret edilmiş insanlar. Klasik müzik var, ayin, cenaze töreni var, ama bu başka bir şey. Fiziksel ses var ve Latince değil. Seymour'a şunu sordum: "Yoksa bu plağı yayınlamak istemiyor musun?" "Hayır, hayır" dedi, "çok önemli bir albüm bu." Pek iş yapmadı. "Niye iş yapsın ki?" diyebilirsiniz. Albümü dinlemeniz gerekir. Doc Pomus'un telesekreterine uzunca bir zaman dokunmadılar. Çünkü insanlar onu arayıp sesini duymayı çok seviyorlardı. Harika herifti Doc. "Magic and Loss"un hikayesi bu...

"Magic and Loss"tan sonra çıkardığınız "Set The Twilight Reeling", Brooklyn'deki çocukluğunuzu anlatan ve ölümle ikinci çocukluktan bahseden "Egg Cream" adlı şarkıyla başlıyor. Bu albümü "Magic and Loss"u tamamlayan bir çevrim gibi mi tasarladınız?

"Egg Cream" çocukluk, "New York City Man" yetişkinlik dönemi. "Finish Line" ise miadını doldurmak üzere olan ve sonuçta ikinci bir doğuma doğru giden bir yaşam. "Magic and Loss"dan sonra, bir daha fazla açık bir şekilde kavramsal bir albüm yapmak istemiyordum. Çok aşikar bir merkezi tema olmasını istemiyordum. Ama kısa bir süre sonra farkettim ki, yazarken hep eninde sonunda kendini dayatan bir ana damar oluyor; ve parçaların arka arkaya sıralanışı bunu dinleyici açısından algılanabilir kılıyor. Maalesef, "Magic and Loss"un yanlış anlaşıldığını sanıyorum. Albüm kendinizi daha iyi hissetmenize yardım edeceğini, acınızı paylaşmakta bir dostun size yardımcı olduğunu gösterece-

1973'te, konserde

ğini varsayıyordu –olumlu bir yanı vardı, albümün adı sadece "Loss" değil, "Magic and Loss"du. Böyle bir albümden sonra, mümkün olan tek tema yeniden doğuş, dönüşüm, büyüme olabilirdi. Yoksa, bir araya getirilmiş bir takım rock şarkılarıyla yetinmek zorundaydım. Kendi kendime şöyle dedim: "Temelde, harika rock şarkılarım var, onları iyi organize edersem, sunuma özen gösterirsem, hakikaten ilginç bir şey ortaya çıkabilir." Artık iş dinleyiciye kalmış, ne olup bittiğini duymak ve sözlere dikkat kesilmek isterse, ne âlâ. Ama öteki türlü de albümden hoşlanabilir. Sadece, daha az tatmin duygusu duyar, bazı şeyleri ıskalar.

"Set The Twilight Reeling"de, kendinizi bir soul şarkıcısıyla kıyaslıyorsunuz. Her ne kadar Smokey Robinson'ın "The Tracks Of My Tears"ini yeniden yorumlamış olsanız da, insanlar sizi daha çok new-wave'in ya da no-wave'in babası olarak görüyorlar...

Yaptığımı biraz kazıyın, yüzeyin biraz altına bakın... *(gülüyor)* Ben müziğimi, üç aşağı beş yukarı, kentli blues olarak görüyorum. Rhythm'n'blues'a bayılıyorum –bu müziği dinleyerek büyüdüm. Keşke Al Green, Otis Redding, ya da hâlâ kendisi olduğu zamanlardaki –bugünlerde dolaşımda olan versiyonu değil– James Brown gibi şarkı söyleyebilsem! Ah Otis Redding! Hâlâ hayatta olsa, neler yapardı kim bilir! "Try A Little Tenderness" bir insan tarafından kaydedilmiş gelmiş geçmiş en büyük plaklardan biri değil mi? Onu dinlemek, yüce, insanı aşkınlaştıran bir deneyim. Onu dinledikten sonra, artık aynı insan değilsiniz. Aynı şey Loraine Allison'un albümü "Stay With Me Baby" için de geçerli: Bir insan tarafından yapılmış en şaşırtıcı, en aşkın kayıtlardan biri.

"Set The Twilight Reeling" özel hayatınız açısından da bir dönüm noktası galiba. O sıralarda Sylvia Morales'ten boşandınız, Laurie Anderson'a aşık oldunuz. O albümde, "Trade In" adlı şarkıda Laurie Anderson hakkındaki duygularınızı ifşa ediyorsunuz: Bir kadınla tanıştım ki binbirsurat / onu karım yapmak istiyorum"

Şahane bir şarkı o. Arada bir öyle bir şarkı patlatıyorum, ama kimsenin ruhu duymuyor. Sözlerini, her şeyini çok seviyorum.

"Ecstasy"deki "Modern Dance" sanki "Trade In"in devamı gibi: "Karım olmak istemiyorsun belki de /Hayat değil ki zaten zevcelik de".

İnanması zor değil mi? Size bunu düşündürmek için özellikle tasarlanmıştır. Bu iki albüm arasın-

da devamlılık var. Şarkılarım böyle olmalı: İleriye fırlamalı, neşeli bir şekilde geri dönmeli. Hepsinde evrensel bir damar var. Hamlet'in ilelebet gerçek olmasının sebebi bu. İnsanlar Hamlet'in niye öyle davrandığına sonsuza kadar kafa yoracaklardır; esrarengiz bir boyutu var çünkü. Babasıyla ilişkisi, annesi Ophelia... İnsana çarpıyor. İnsanı çarpan o şey her neyse, gerçek bir şey olduğu kesin. Ve onu illa sözlere dökmek gerekmiyor.

Baba-oğul ilişkisi çok sık değindiğiniz bir konu: "Endless Cycle", "My Old Man", "Harry's Circumcision"... "Trade In"de "bir sersem tarafından yetiştirilen ve sonunda o serseme dönüşen bir çocuk"tan söz ediyorsunuz.

Babalarını idolleştiren insanlar tanıyorum –ben onlardan değilim. "Trade In"i bu ideal aile mitine tepki olarak yazdım. Çocukluk yılları çok zahmetli, eziyetli bir dönem bence. Okul yılları ise daha bir zahmetli.

"Blue In The Face" filminde, 31 yaşından öncesine, çocukluğuna dair hiçbir anınızın olmadığını söylüyorsunuz...

Bu cümle hoşuma gidiyor... *(gülüyor)* Bayağı da doğru, pek kolay bir çocukluğum olmadı. Okulu hiçbir zaman sevmedim. Ve çocukluğu 31 yaşına kadar uzatmak, tabii biraz abartılı ama, içinde hakikat payı olan bir espri. Albümlerimde de hep dönüp dolaşıp gelen bir temadır bu. "My Old Man" hoşuma gidiyor: "Cadaloz bir anne tarafından yetiştirildi bir çocuk." Orada, bir rock şarkısından ziyade, bir tiyatro piyesine uygun bir ton benimsemişim. Örneğin, Eugene O'Neill, her zaman aile içinde yaşananları inceleyip açığa çıkarmaya çalışmıştır.

Böyle bir çocukluktan, Brooklyn ve Long Island'a sıkışmış daracık bir yaşamdan nasıl oldu da kendinizi söküp çıkarabildiniz?

"Songs for Drella"daki "Small Town"da bu konuyu biraz açtım. O şarkıda kendi hislerimi Andy Warhol'a yansıtmıştım: "Böyle bir fare deliğinden çıkıp da nasıl önemli bir adam olunabilir?"

Şarkılarım böyle olmalı: İleriye fırlamalı, neşeli bir şekilde geri dönmeli. Hepsinde evrensel bir damar var. Hamlet'in ilelebet gerçek olmasının sebebi bu. İnsanlar Hamlet'in niye öyle davrandığına sonsuza kadar kafa yoracaklardır; esrarengiz bir boyutu var çünkü.

Andy'ye söylettiğim şey, aynen ve tamamen benim kendi tecrübeme de denk düşüyordu. Ama olay sadece otobiyografik değil: Eğer hakikaten öyle olsaydı, o zaman sizinle röportaj yapmayı reddederdim –yazar olarak, susmak benim ayrıcalıklarımdandır. Aslında, oradan nasıl çıktığımı size tam olarak söyleyemem, ama şarkılarım buna cevap verebilir. "Songs for Drella"daki "Forever Changed"i dikkatle dinleyin, nerelerden geçtiğimi anlarsınız. Amerika'da yaygın bir deyim vardır: "Bir kere Paris'i gördükten sonra, artık onları çiftlikte nasıl tutabilirsin?" Aynı şekilde, New York'un yanıbaşında olup oraya yerleşmek istemeden, Long Island'ı arkanda bırakmak istemeden nasıl yaşayabilirsin? Benim açımdan kurtuluş, trenle kırk dakika mesafedeydi.

Diğer albümlerinizde olduğu gibi "Ecstasy"de de New York var... New York'un geçirdiği evrim hakkında ne düşünüyorsunuz?

New York'a aşığım. Ve belediye başkanından nefret ediyorum, Rudolph Giuliani'den... Times Meydanı korkunç bir hale geldi. Giuliani'nin Avrupa şehirlerini gezip bilgisini, görgüsünü arttırması gerekiyor.

Hem "Blue In The Face"de hem de "Modern Dance" şarkısında New York'u terketmekten söz ediyorsunuz... New York'u terketmek aklınızdan geçiyor mu gerçekten?

Hep. Ama *(pencereyi gösteriyor)* insan şurayı nasıl bırakabilir?

Son albümünüzdeki "Mad" ve "Baton Rouge" Sylvia Morales'ten boşanmanıza mı dair?

Bunu size söylemeyeceğim, hayır...

"Mad"de, kaçamak yaparken iş gezisinden vaktinden önce dönen eşine yakalanan bir adamın hikayesini anlatıyorsunuz: "Yatağımıza başka birini almamalıydım".

Adam, kadına "bu senin kabahatin" diyor. Hem suçlu hem güçlü durumları. O mantığa hiçbir şey yapamazsın.

Romantizm sonrasına ilişkin tatlı sert bir parça "Baton Rouge"...

Bence çok matrak. Özellikle de şu bölümü: Bir zamanlar bir arabam vardı / Boşanırken kaybettim / Yargıç kadındı tabii.

Laurie Anderson iki şarkıda, "Rouge" ve "Rock Minuet"da keman çalıyor. Onunla stüdyoda çalışmak nasıl bir şeydi?

Harika bir şeydi. İyi bir virtüöze ihtiyacımız vardı, zira "Rouge"daki o bölüm şarkıyı gerçekten mahvedebilirdi. O bunun altından kalkabilecek kişiydi. Bir dahiyle çalıştık.

"Ecstasy"nin açılış parçası "Paranoia Key of E", kirli paslı bir rock'n'roll...

Öyle şeyleri severim. O şarkıda Hal'in işini beğeniyorum. Nefeslileri çalan Steve Bernstein. Farkettiniz mi bilmiyorum, şarkı başladığında bas çok irikıyım. Şarkı onun etrafında şekilleniyor, bas sound'unun... Ne acaip bir ses. Müthiş. Fernando o. O sert, ifrat halindeki bas... Şöyle oldu: Pedallarımdan birini aldım, "Fernando" diye seslendim, "bir dakika müsaade eder misin?" Fernando taktı prize, kökledi: Roaarrrr. Benim pedalın çıkardığı sesi duyunca aynen "rrrr"ladı. "Aman allahım" oldu, "ne müthiş bir ses bu!" Şarkının esprisi, her ruhsal sapmaya bir harf vermek. Psikoza C, anne katiline D... Eğleniyordum öyle...

"Ecstasy" aslında karanlık, karamsar bir albüm...

Hiç de değil. Bence, son derece hacimli.

Günün hangi saatlerinde yazıyorsunuz şarkılarınızı?

Sabaha karşı. Geceleri uyku tutmuyor. Sabah beşe doğru, ortalık sessiz sedasız olunca oturup yazıyorum. Eğer çözemediğim bir şey olursa, uykuya geçmeden önce onun üzerinde düşünüyorum, öyle uyuyakalıyorum. Uyandığımda problem çözülmüş oluyor.

Matematikçiler de öyle yaparmış, uykuya dalmadan önce çözemedikleri cebir problemleri üzerine düşünürlermiş, uyandıklarında problem çözülmüş olurmuş...

Yaa... Ben cebire bayılırdım. Çok severdim, çünkü çok mantıklı bir şeydi. Kendi teoremlerini yaratıp üzerinde uğraşabilirsin. Matematiği seviyorum, çünkü kaosa son veriyor.

"Ecstasy" gibi harikulade albümler yapmayı kaosa mu borçlusunuz?

Hayat kaos zaten...

Çeviren: **Yücel Göktürk**

BRONX CAFE
MÜSİC LIVE
CUMA
SUITCASE
CUMARTESİ
GRIPIN
GİRİŞ 4 MİLYON / >>SINIRSIZ BİRA<<
İSTİKLAL CAD. YEŞİLÇAM SOKAK NO:34 (EMEK SİNEMASI ARKASI)

ROLL KİTAPLIĞI

Boris Vian Pornografi Üzerine (Altıkırkbeş)
E.L. Doctorow Caz Dönemi-Ragtime (Can)
Elias Canetti Kitle ve İktidar (Ayrıntı)
Halil Turhanlı Bir Erdem Olarak Sapkınlık (Çiviyazıları)
Immanuel Kant Fragmanlar (Altıkırkbeş)
John Steinbeck Gazap Üzümleri (Bilgi)
Kathy Acker Don Quixote (Ekin)
Lewis Carroll Köpan Avı (Roll)
Max Horkheimer Akıl Tutulması (Metis)
Niyazi Berkes Unutulan Yıllar (İletişim)
Noam Chomsky Dünya Düzeni: Eskisi Yenisi (Metis)
Oktay Rifat Yaşayıp Ölmek Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler (Adam)
Orhan Pamuk Kara Kitap (İletişim)
Oscar Wilde Sosyalizm ve İnsan Ruhu (Roll)
Phil Slater Frankfurt Okulu (Kabalcı)
Roland Barthes Ara Olaylar (Kaf)
Saul Bellow Boşlukta Sallanan Adam (Cem)
Suat Derviş Kara Kitap (Oğlak)
Ünsal Oskay Tek Kişilik Haçlı Seferleri (İnkılap)
Walter Benjamin Brecht'i Anlamak (Metis)

Colhouse Walker Jr. piyanoya döndü ve Akçaağaç Yaprağı, dedi.
Büyük Scott Joplin'in bestesi. Rag parçalarının en ünlüsü, havayı çınlattı. Piyanist dimdik, piyanonun başında oturuyor, pembe tırnaklı uzun, kara elleri göründüğü kadarıyla hiç zorlanmaksızın akan kordları ve gümbürtülü oktavları harmanlıyordu. Sağlam bir yapıydı bu, duyuları ayaklandıran ve bir an durmak bilmeyen güçlü bir müzik. Oğlan onu boşlukta çeşitli yerlere dokunan, odayı öz varlığıyla ışıldatana kadar çetrefil örgülerle biriken ışığa benzetti. Müzik merdiven aralığını, üçüncü katı, suskun, bağışlamaz Sarah'nın ellerini kavuşturup kapıya kulak verdiği odaya kadar doldurdu. Parça sona erdi. Herkes alkışladı. O zaman anne, Mr. Walker'ı Büyükbaba'ya ve Küçük Kardeş'e tanıştırdı; kardeşi, zencinin elini sıkarken sizi tanıdığıma çok sevindim, dedi. Colhouse Walker ciddiydi. Herkes ayaktaydı. Bir sessizlik olmuştu. Baba, boğazını temizledi. O tür müzik konusunda bilgili değildi. Bilgisi Carrie Jacobs Bond'da kalmıştı. Zenci müziğinin güleç ve çalımlı olması gerektiğini sanıyordu. Zenci şarkıları biliyor musunuz? dedi. Kabalık etmek istememişti; o piyasa işi şarkılara zenci şarkısı denirdi. Yine de piyanist sert bir şekilde salladı başını. Onları, yüzlerini karaya boyayan beyazlar söyler. Bir sessizlik daha oldu. Zenci tavana baktı. Anlaşılan, dedi, Miss Sarah beni görmeyecek. Çabucak sırtını döndü, sofadan geçip mutfağa yürüdü. Aile peşinden gitti. Paltosunu bir iskemleye bırakmıştı. Onu giydi ve hiçbirini umursamadan eğilip arabasında uyuyan bebeğe baktı. Bir süre sonra doğruldu, hoşça kalın deyip kapıdan çıktı.

E.L. DOCTOROW, Caz Dönemi-Ragtime (çev: Tomris Uyar)

Bulmaca

Aşağıya 15 romanın giriş cümlelerini sıraladık... Sağ tarafta da roman isimleri yer alıyor... Doğru eşleştirmeleri yapın, hangi roman hangi cümleyle başlıyor bulun... Süper haziran eğlencesi, cevaplar temmuzda...

1 Deniz bugün yine kabardı; coşturucu bir rüzgar.

2 Sarkaç'ı o zaman gördüm.

3 Kendi hayatımın kahramanı olabilecek miyim?

4 Bir zamanlar ünlü bir kaleci olan yapı ustası Joseph Bloch, o sabah çalıştığı yere geldiğinde işten kovulduğunu öğrendi.

5 Bir akşam Shahid Hasan genel tuvaletten çıkmış, kapının kilidini kıvrılmış bir parça telle tutturmuş, loş ışıkta düğmelerini iliklerken bitişik odanın kapısı açıldı, elinde evrak çantasıyla bir adam belirdi.

6 24 Mayıs 1863 Pazar günü amcam Profesör Lindenbrock, Hamburg'un en eski semtindeki evimize pek telaşla döndü.

7 Bugün annem ölmüş. Belki de dün, orasını pek bilemeyeceğim.

8 Noon City'ye gitmek isteyen bir yolcu bulabildiği en iyi aracı kaçırmamalıdır çünkü o yöne ne otobüs ne de tren vardır, ama Chuberry Turpentine Şirketi'nin bir kamyonu haftada altı gün postayı ve gerekli şeyleri almak üzere komşu kasaba, Paradise Chapel'a gider.

9 Yargıç Wargrave birinci mevki kompartımanda purosunu tüttürerek The Times gazetesinin politika haberlerini dikkatle okuduktan sonra gazeteyi bırakıp camdan dışarı baktı.

10 Temmuz başlarında son derece sıcak bir akşam üstü, genç bir adam S. Meydanı'ndaki kira ile oturduğu tavanarasından çıkarak, sanki bir şeyden çekiniyormuş gibi ağır ağır K. Köprüsü'ne doğru yürüdü.

11 Yirmileri devirip otuzlardan gün almaya başladığım yıllarda, elimi değdiğim her şeyin kuruduğu bir dönem geçirdim.

12 Doğup büyüdüğüm kasabada az sayıda saat vardı.

13 Yumuşak huylu bir insan olan Vincent Artus, karısından başka kimseyi öldürmüş değildi.

14 Bu kitabın kahramanının babası, Umberto adında biriydi.

15 Vercingetorix sokağının ortasında, iri kıyım bir adam Mathieu'yü kolundan yakaladı; karşı kaldırımda bir polis geziniyordu.

a Foucault Sarkacı, UMBERTO ECO
b Kara Plak, HANIF KUREISHI
c Justine, LAWRENCE DURRELL
d Şimdi Değilse Ne Zaman?, PRIMO LEVI
e Cebi Delik, PAUL AUSTER,
f David Copperfield, CHARLES DICKENS
g Kalecinin Penaltı Anındaki Endişesi, PETER HANDKE
h Arzın Merkezine Seyahat, JULES VERNE
i Yabancı, ALBERT CAMUS
j Başka Sesler Başka Odalar, TRUMAN CAPOTE
k On Küçük Zenci, AGATHA CHRISTIE
l Akıl Çağı, JEAN PAUL SARTRE
m Suç Ve Ceza, FİYODOR MİHLAYOVİÇ DOSTOYEVSKİ
n Usulca, JEAN-MARIE LACLAVETINE
o G., JOHN BERGER,

2.bölüm

Ahmet İnsel

Ahmet İnsel'le yeni kitabını vesile edip "solu yeniden tanımlamak" üzerine başladığımız maratonun ikinci etabındayız. Bu sefer tam teçhizatlıydık, elimizde "kaynak kitaplar"la oturduk masaya... Ve geçen sayıda bıraktığımız yerden, "Feuerbach Üzerine Tezler"den devam ettik. Gelecek sayının gündemi Kemalizm, siyasal İslam, Kürt sorunu, Türkiye solu...

Kod adı proletarya

"Feuerbach Üzerine Tezler"in onuncusuna gelmeden önce, genel bir Feuerbach değerlendirmesi gerekiyor galiba. Kitabınızda birkaç yerde atıfta bulunduğunuz bu 19. yüzyıl filozofunun düşünce tarihindeki önemi ne?

Ahmet İnsel: Feuerbach'taki esas tema, dinin insanların yabancılaşmasındaki en önemli amil olduğudur. "Bu çok yeni bir tema değil" diyebilirsiniz, Voltaire'de de vardı örneğin, ama, felsefi sistematik içinde ilk kez Feuerbach tarafından ele alınmıştır. Feuerbach'a göre, bütün yabancılaşmaların kaynağında din vardır. Çünkü din, insanların ürettikleri bir mitolojinin, insanlara geri dönüp onlara emretmesidir. Din insanlardan çıkıp, insanların dışında, insanlardan bağımsız, buyurgan bir söylem olarak onlara geldiği için yabancılaşmanın belki de en mükemmelleşmiş, en cismanileşmiş şeklidir. Dinden de öteye, tanrı sorunudur bu: İnsanın, kendisinin yarattığı tanrıya biat etmesi, esir olmasıdır.

Feuerbach, Türkiye'de Marx'ın "Feuerbach Üzerine Tezler"iyle tanınıyor. Marx niye özellikle Feuerbach'ı ideolojik hedef seçmişti kendisine?

Marx'ın varoluşun anlamının yeryüzüne indirilmesi ve yeryüzüne indirilirken de bunun insanların ürettiği bir anlam olarak algılanması fikriyatını devraldığı iki-üç referanstan biridir Feuerbach. Marx'ın materyalist düşünceye geçişindeki eşik Feuerbach'tır. "Feuerbach Üzerine Tezler"de, Marx'ın Feuerbach'a karşı biraz katı olduğu kanısındayım. Çünkü, bence kendisini o kadar yakın hissediyor ki Feuerbach'a, aradaki farkı koyabilmek için, Feuerbach'ın düz materyalizmini biraz fazla vurgulayarak eleştiriyor. Marx'ın en çok referans verilen çalışmalarından biri olmakla beraber, "Feuerbach Üzerine Tezler"i, Marx'ın kendi fikirlerini düzene sokmak ve Feuerbach'la hesaplaşmak için yazdığı "notlar" olarak değerlendirmek gerekir. Aslında, Feuerbach üzerine tezlerin onbirincisi, dünyayı dönüştürmek üzerine olduğu için en çok bilinenidir, ama ilk on tezde, Marx, esas olarak yabancılaşma kavramına, insanın kendi ürettiğine yabancılaşmasına, kendi ürettiğinin, kendisi dışında bir anlam kazanmasına vurgu yapar. Marx için, insanların yabancılaşma sürecinden kurtuluşundaki en önemli amil, iktisadiyattan önce, esas olarak insanların ideoloji seviyesinde kendi ürettiklerine yabancılaşmamalarıdır. Bence, Marx'ın "Kapital"de bile belki esas çabası, varoluşun anlamının toplum ve insan dışında bir kaynağı olmadığını ve bunun da bilimle izah edilebileceğini göstermek istemesidir. Marx, Feuerbach'ın eleştirisinden sonra, "Kapital"e geldiğinde, Proudhon'vari bir iradeciliğe ve sulugözlü tabir ettiği söyleme düşmemek için daha fazla doğa kanunları, toplum kanunları gibi vurgular yapıyor ve ilk çıkışındaki saiklere pek uymayan bir bilimciliğe doğru kayıyor. "Toplumun temeli iktisadiyattır" demesi Marx'ın formasyonunda geç bir olgu. "1844 Elyazmaları"nda bu tür şeyler yok. Fakat, Marx için, kapitalizmin eleştirisinin öznel bir bakıştan kaynaklanan bir eleştiri olmasının ötesinde, bir nesnel temelinin olması lazım. Ve Marx'a göre, o nesnel temel Feuerbach'ta yok. Bir nesnellik arıyor Marx ve bilimciliğe de, pozitivizme de orada kayabiliyor. Marx'ın söylediğinin kendi şahsı dışında bir kanıtının olması lazım. Aksi takdirde, kapitalizmin, burjuva toplumunun ötesine geçmenin mümkün olduğunu söylerken, bir ütopya dile getirmiş, peygambervari bir kurtuluş söylemi oluşturmuş olacak. Böyle bir konumda olmak istemiyor haklı olarak. Bunu kendi dışında bir yere dayandırması lazım. 19. yüzyılın bilimci, pozitivist eğilimi içinde, ekonomi-politiğe, İngiliz ekonomi-politik ekolüne yöneliyor ve orada kendisine sağlam bir temel buluyor. Marx "1844 Elyazmaları"nda daha iradi bir devrimci bakışa sahiptir. 1848 devriminin saman alevi gibi parlayıp çökmesinin yarattığı hüsranı yaşamamıştır daha. Hâlâ bir devrimci ortam vardır 1844'de. 1840'lar, Avrupa'yı saran devrimci dalganın, "Komünist Manifesto"daki meşhur ilk cümlenin, "Avrupa'da kol gezen heyula"nın dönemidir. 1848 devriminin saman alevi gibi parlayıp sönmesinden sonra Marx, insanların iradelerinin ötesinde, sürecin de belirleyici olması gerektiği materyalizmine doğru yönelir. "Komünist Manifesto"daki o edebi pathos'u, edebi vurguları bir kenara bırakırsanız, Marx hiç öyle gaz verme amacıyla devrimci söylem tutturan bir insan değil. Tersine, hele, "Kapital"i yazdıktan sonraki döneminde, sürecin sadece bir ayaklanmayla, sadece bir darbeyle, sadece bir grup insanın iradesiyle gerçekleşmesinin mümkün olmadığına ve olgunlaşma süreci denen bir sürecin yaşanmasının kaçınılmaz olduğuna inanmış durumdadır.

"Feuerbach Üzerine Tezler"in en ünlüsü onbirincisi ama, asıl düşündürücü olanı onuncu tez galiba: "Eski materyalizmin bakış açısı sivil toplumdur, yeni materyalizmin bakış açısı ise insan toplumu ya da toplumsallaşmış insanlıktır..." Marx'ın "toplumsallaşmış insanlık"la kastettiği ne sizce?

İnsanın biyolojik yapısı, fiziki varlığı yanında bir de "insani" dediğimiz vasfı var. Bu onun toplumsallığıdır. Öbür türlü, insanlar gelişmiş hayvanlar olarak varolurlardı. Toplumsallık içinde vardır insan, toplumsal bir varlıktır... Marx, sivil toplumdan toplumsal insana geçiş kavramını kullanırken, bence, toplumsal insana tekabül eden toplumsal demokrasiyi işaret eder aslında. Toplumsal demokrasi, Marx'a göre, insanın bütün farklı varoluş biçimleri içinde yaratıcılığını gerçekleştirebilmesi, varoluşuna egemen olmasıdır. Toplumsal demokrasi sosyal, siyasal, ekonomik bir demokrasidir. Marx komünizm kavramını kullanmadan önce, bütün Avrupa sosyalist geleneğinde komünizm tabiri yerleşmeden önce, onun eşanlamlısı olarak kullanılan kavram toplumsal demokrasiydi zaten. Niye toplumsal demokrasi? Demokrasi, bu haliyle burjuva demokrasisi, hukuki bir eşitlikten ibarettir. Sözde bir eşitlik, biçimsel bir eşitlik, sadece dış cephesiyle bir eşitliktir bu. Halbuki sosyalistlerin düşündüğü eşitlik, bütün insanların konumsal eşitliğidir; Atina'daki yurttaşın agoraya geldiğindeki mutlak eşitliği, bütün statülerden arınmış bir eşitliktir, herkes her şey üzerine söz sahibidir. Proletarya diktatörlüğü gibi kavramlar "Komünist Manifesto"da daha çok hitabet gücü olduğu için kullanılan kavramlar. Ama, Marx'ın bütün metinlerine baktığınızda, "devrim", toplumsal demokrasidir. Toplumsal demokrasi, sivil toplumdaki demokrasi kavramının aşılmasıdır. Yani sadece ve sadece münferit bireyin eşitliğine, soyut eşitliğe indirgenmiş eşitliğin aşılması; insanın özgürlüğünü, yaratma gücünü yeniden sahiplenerek varoluşunu zenginleştirmesidir. Toplumsal demokrasi, özgürlüğünün taşıyıcısı olan in-

sanların toplumudur.

"1844 Elyazmaları"nda Marx'ın "kaba komünizm"i eleştirdiği bir bölüm var; pekala SSCB'nin ve reel sosyalizmin eleştirisi olarak okunabilir. Şöyle diyor Marx: "Kaba komünizm, önceden tasarlanmış bir asgariden başlayarak, toplumu bu ortak asgari düzeye indirgeme isteğinin son noktasına varmasından başka bir şey değildir. Yoksul ve bir şey istemeyen bir insanın doğal olmayan basitliğine geri dönülmektedir. Oysa bu insan, özel mülkiyetin ötesine geçmek bir yana, özel mülkiyete varmayı bile başaramamıştır. Topluluk sadece bir emek topluluğudur ve topluluk sermayesinden herkese eşit ücret verilmektedir –topluluk evrensel kapitalisttir. İlişkinin iki yanı da hayali bir evrenselliğe yükseltilmiştir. Kaba komünizm özel mülkiyetin yüzeye çıkışının bir şeklidir sadece. Kavramı anlamış ama özünü kavrayamamıştır..."

Oradaki "asgari" vurgusu bence çok önemli. Asgaride eşitlenme üzerinden düşünülen eşitlik ideali, Marx'ın en çok rahatsız olduğu eşitlik fikridir. "Elyazmaları"ndan 30 sene sonra da, "Gotha Programının Eleştirisi"nde, bu tür eşitlik anlayışına şiddetle karşı çıkmıştır. "Doğa bile eşit değildir" der. "Nasıl yapacaksınız bu eşitliği, eşit ücret kavramını nasıl yapacaksınız?" diye isyan eder. Bugün biz popülizm derdik belki. O, bu kavramı kullanmıyor.

"Gotha Programı'nın Eleştirisi"nde, "Elyazmaları"ndaki "kaba komünizm" eleştirisini yineliyor gibi. Şöyle diyor: "Eşit hak, burjuva hukukundan başka bir şey değildir. Oysa eşdeğerler arasındaki değişim ancak ortalama olarak mevcuttur ve bireysel durumlarda söz konusu değildir. Ama, bu ilerlemeye karşın, eşit hak hâlâ burjuva sınırlar içinde kalmaktadır. Buradaki eşitlik emeğin ortak ölçü birimi olarak kullanılmasından ibarettir. Ama, bir birey fizik ya da moral bakımdan bir başkasından üstün olabilir, aynı zaman içinde daha fazla emek sarfetmiş olabilir ya da daha uzun bir süre çalışabilir. Bu eşit hak, eşit olmayan bir emek için eşit olmayan bir haktır. Niteliği gereği, hak, ancak aynı ölçü birimi kullanıldığında söz konusu olabilir; ama eşit olmayan bireyler (bunlar eşit olsalardı, ayrı ayrı bireyler olamazlardı) ancak aynı açıdan değerlendirildiklerinde, ortak bir birimle ölçülebilirler. Öte yandan bir işçi evlidir, öteki değildir, birinin ötekinden daha çok çocuğu vardır vb., vb. Bütün bu sakıncalardan uzak durabilmek için hak eşit olmamalıydı.."

Marx'ı en çok rahatsız eden, "vulgaire" komünizm dediği, bayağı komünizmdir. Nedir bayağı komünizm? Bir özgürleşme, özgürleştirme ideali taşımayan ve maddi yaşamda eşitliği asgaride sağlamaya çalışan bir eşitleştirme çabası. "Alman İdeolojisi"nde Marx'ın yaptığı en önemli vurgu –Feuerbach da o bakımdan önemli– Feueurbach'ı aşmaya çalıştığı yerde ifade ettiği özgürlük kavramıdır. Özgürlük, eşitlikten daha önemli bir kavram Marx'da. Özgürlük kavramı da, kabaca, insanın insani yeteneklerini varolabilecek tüm yönlerde geliştirme kabiliyetine sahip olması olarak tarif edilebilir. Dolayısıyla, "bayağı" komünizmdeki eşitleştirmeden çok ayrı bir farklılaştırma sürecine vurgu yapar Marx.

Marx'ın size en yakın gelen çalışmaları hangileri?

Birincisi, "Kapital"deki sermayenin devinimiyle ilgili, sermayenin sermayedarları da içine alan, onları da esir eden birikim sürecini anlattığı bölüm. Orada, Marx'ın çok hoşuma giden ve beni heyecanlandıran tavrı, ahlakçı olmamasıdır. Şunu söylüyor: Kapitalist düzende bir insanın bir başka insanı sömürmesi, daha doğrusu sermayenin emeği sömürmesi iyi ve kötünün ötesinde bir şeydir. Kapitalist düzen içinde bu böyle olur, başka türlü olmaz. Ve sadece kapitalizmde değil, ücretli emek ilişkisi içinde bu böyle olur. Başka türlü olabileceğini hayal etmek abesle iştigal etmektir. Burada iyi ve kötünün ötesinde bir olgu var. Kapitalizmin bu cephesi, kapitalizm varolduğu sürece kaldırılamaz. Bir de, "1844 Elyazmaları"ndaki, henüz bilimci bir teşebbüse girmemiş; "Kapital"deki gibi, ekonomi-politiği İngiliz ekonomi-politiğinden daha iyi yapma iddiası taşımayan, hümanist diyebileceğimiz Marx, yani Althusser'in hiç sevmediği Marx yakın geliyor bana. Tabii "1844 Elyazmaları"nda idealizme düştüğü de söylenebilir bazı açılardan. Ama materyalizmle idealizm arasında çok büyük bir uçurum olmadığı kanısındayım. Materyalizm aslında bir tür idealizm olabilir.

Pierre Macherey'di galiba söyleyen: "Tarihi materyalizmde vurgu tarih üzerindedir, aksi takdirde, materyalizm madalyonun öteki yüzüdür, yani idealizmdir". Marx, kitabınızda belirttiğiniz gibi, "tarihi materyalizm" diye bir şey telaffuz etmiyor, ama Feuerbach'ı eleştirirken kendi yöntemini de belirtmiş oluyor: "Feuerbach, materyalist olduğu zaman tarihten uzak duruyor, tarihi hesaba kattığı zaman da materyalist olmaktan çıkıyor." Sizce Marx'ın materyalizmi nasıl bir materyalizm?

Materyalizmin geçmişi çok eskiye, antik Yunan'a uzanıyor, Epikür ve Demokritos'a... Bilindiği gibi Marx'ın doktora tezi Epikür ve Demokritos'un doğa anlayışları üzerinedir. Tezini okuduğunuz zaman, materyalizmin Marx'ta esas olarak felsefi bir kavram olduğunu görüyorsunuz. Engels'deki gibi tabiat bilimleri üzerinden bir materyalizm analizi yapma çabası yok. Marx için, materyalizm gerçek anlamda felsefi bir kavram. Marx'ta, materyalizmin yanına tarih boyutunun gelmesi Hegel'le oluyor. Fransa'ya gelmesinden sonra yaptığı çalışmalarda tarih boyutu iyice belirginleşiyor. Zaten Marx'ın en keyifle okuduğum çalışmaları, tarih ve sosyolojinin içiçe olduğu "18. Brumaire", "Fransa'da Sınıf Mücadeleleri" gibi çalışmalardır. O eserlerde, tarih düz bir süreç, bir kader değildir. Marx'ın düşüncesinde, bir tarafta tarih, bir tarafta materyalizm, bir tarafta diyalektikten oluşan bir yapı söz konusu.

Marx'ın o ünlü sözündeki gibi, bir başkasının ezilmesine dayalı bir üstünlük özgürlük değildir, ezilme ilişkisine tabi bir özgürlüktür, dolayısıyla kendisi de o ilişkinin esiridir.

"Feuerbach Üzerine Tezler"in onuncusuna dönersek... Marx'ın "yeni materyalizmin bakış açısı" diye ifade ettiği "vizyon" nasıl bir şey? "Toplumsallaşmış insan"dan söz ederken antik Yunan'dan örnek verdiniz...

Marx'ın hayalindeki ideal, bana öyle geliyor ki, Antik Yunan demokrasisidir, köleciliğin olmadığı bir antik Yunan demokrasisi. Marx'ın, toplumsal insanı, bütün toplumun kurucu gücünü kendi içinde özümsemiş insan tipini, sanki Atina demokrasisindeki yurttaş gibi algıladığı kanısındayım. O yurttaşın köleci bir ilişki içinde olduğunu, kadınların "yurttaş"a dahil olmadığını, bütün bunları bir an için bir tarafa bırakalım... Agoraya çıktığında siteyle ilgili her şeyi eşitlik ve farklılık içinde ifade edebilecek konumda olan toplumsal insan söz konusu. Belki aslında hiçbir zaman öyle olmamış, belki o Yunan toplumu idealizasyonunu bize 19. yüzyıldan kalmış. Unutmayalım, Marx bir 19. yüzyıl düşünürüdür ve 19. yüzyıl, aydınlanma felsefesi içerisinde Yunan toplumunun, Yunan demokrasisinin idealize edildiği bir dönemdir; Roma'ya karşı antik Yunan demokrasisinin, Roma'daki cumhuriyete karşı Atina'daki demokrasinin... Galiba bugün de aynı tartışmayı yaşıyoruz.

Bu noktada, Hegel'in eski Yunan ve Roma üzerine yaptığı yorum akla ge-

liyor... Galiba o yorum, bugünün dünyası için de geçerli: "Yunanlılar, Romalılar gibi yalnızca bazı kişilerin özgür olduğunu kabul ediyorlardı. İnsanın insan olarak özgür olduğunu bilemediler; bu nedenle de özgürlükleri sınırlanmış olmakla kalmadı, insanın insana köleliğine dönüştü..."

Hegel'in bu saptaması çok önemli. İnsani sorumluluk veya sosyalizmi bir etik sorumluluk olarak görme kavramına geliyoruz yeniden.... Marx için ciddi bir gerginlik noktası var: İnsan özgürlüğünün bilincinde olduğu zaman nasıl bir insan olabilir ve bu insan somut toplumun içinde nasıl varolabilir? Somut toplumun içinde, ezilenler tarafında olduğunuz zaman özgürlüğünüzün kaybolduğunun bilincinde olabilirsiniz. Ama bunu nasıl dönüştürebilirsiniz? Veya ezenler tarafında olduğunuz zaman da, aslında, özgürlüğünüzün eksik olduğunun bilincinde olabilirsiniz. Çünkü Marx'ın o ünlü sözünde olduğu gibi, bir başkasının ezilmesine dayalı bir üstünlük özgürlük değildir, ezilme ilişkisine tabi bir özgürlüktür, dolayısıyla kendisi de o ilişkinin esiridir. O çok önemli bir vurgu... Marx'a göre, insan diğer insanlara bağımlıysa eğer, o ilişkinin empoze ettiği konuma da bağımlıysa, insanın kendini özgürleştirebilmesi için, ilişkide olduğu insanları özgürleştirebilmesi lazımdır. Ancak ilişkide olduğu diğerlerini de özgürleştirme çabası içinde insan kendini özgürleştirebilir. Burada, özgürlük anlamında sosyalizmin, bir insanın kendisini özgürleştirmesi için gerekli etik sorumluluk olduğu noktasına geliyoruz...

Geçen konuşmamızda hatırlarsanız bir soru sormuştunuz, "onu bir sonraki söyleşiye bırakalım" demiştiniz. "Hali vakti yerinde olanlar için, sosyalizm bir etik sorumluluk olarak tanımlanabilir, ama 'alttakiler' için bu yaşamsal bir zorunluluk değil mi?" diye sormuştunuz. Bence, gereklilikle sorumluluk arasında şöyle bir fark var: Ezilenlerin, altta kalanların kendilerini kurtarmak açısından sosyalizmi algılamalarını beklersek, büyük bir yanılgı içinde oluruz. Çünkü kimse kalkıp da kendi öngördüğü yaşam sınırları içinde bizim anladığımız anlamda sosyalizmin gerçekleşeceği güvencesini veremez. Dolayısıyla, kendisini kurtarmak açısından o insanın rasyonel davranışı, tam Turgut Özal felsefesinde olduğu gibi, köşe dönme, bir şekilde üste atlama çabasıdır. Kendisini ve sadece kendisini kurtarmak diye baktığı zaman o konumdan kurtulabilecek yüzde 1'in içinde olmak mücadelesini verecektir. Dolayısıyla, gereklilik dediğimiz zaman da, altta kalanların, ezilenlerin sosyalizme bakmasında bir cazibe noktası yaratmayız aslında... Sadece ezilenin veya ezenin, ezen veya ezilen konumundan kurtulması için yapacağı bir bireysel çaba değil, diğerleriyle beraber ancak kendisini özgürleştirebileceği için, insanın kendisine karşı bir etik sorumluluğu söz konusudur. Eğer "insan en yüce varlıktır" diyorsak, ki Marx için insandan daha yüce bir varlık yoktur, eğer insanın kendine karşı bir sorumluluğu varsa, insanın kendine karşı kendini özgür kılmak gibi varoluşsal bir sorumluluğu varsa, –Sartre'ın da en çok vurguladığı, Marx'tan aldığı belki en büyük esin kaynağı bu varoluşsal sorumluluktur– bu sorumluluğu gerçekleştirebilmesi, onu insani kılan tüm ilişkilerinin özgürleştirilmesiyle mümkündür. Bu etik sorumluluktur.

Eğer insanın kendine karşı bir sorumluluğu, kendini özgür kılmak gibi varoluşsal bir sorumluluğu varsa, bu sorumluluğu gerçekleştirebilmesi, onu insani kılan tüm ilişkilerinin özgürleştirilmesiyle mümkündür. Bu etik sorumluluktur.

Sartre örneğini biraz açalım isterseniz. Kurduğu örgütün adı "Sosyalizm ve Özgürlük"tü, çünkü Sartre'a göre, sosyalizm özgürlük kavramı olmadan, özgürlük de sorumluluk kavramı olmadan düşünülemez. Özgürlük, Sartre'da sorumlulukla içiçe. Bir de isterseniz, şu ünlü sözü üzerinde duralım biraz: "Marksizm çağımızın aşılamaz ufkudur..." Sartre'ın sözü geçerliliğini koruyor mu sizce?

Burada biraz evvel bahsettiğimiz, hem iradeci, hem de benmerkezli olmayan bir iradecilik söz konusu. İnsanlar somut koşullar içinde varolurlar, bu somut koşullar içinde yaşamlarını idame ettirirler. Dolayısıyla, bu somut koşulların onlara empoze ettiği sorunları çözmek sorumluluğundadırlar. Kendilerine karşı sorumluluklarıdır bu; özgürleşme sorumluluğu içinde bu sorunları çözmek zorundadırlar. Eğer bu sorunlar da Marx'ın ortaya koyduğu yabancılaşma, özgürlüğün yitirilmesi, eksik özgürlük gibi sorunlarsa eğer, ücretli emeğin varolduğu yerde insan ilişkilerinin özgürleşemeyeceğinden hareket ediyorsak, Marx'ın ufku bizim ufkumuzdur, aynı dünyadayızdır. Aslında, burada ufuk şu anlamda önemli: Biz hâlâ Marx'ın baktığı, durduğu yerden bakıyoruz, birçok şey değişse de... Sartre'ın bu vurgusundan hareket etmek, Marx'ı bir ekonomi-politik bilimcisi olarak algılamamayı gerektiriyor. Oraya indirgersek işi, Marx'ın baktığı yerden bir yığın şey değişti, sermayenin birikim yapısı, devinim süreci, ücretli emeğin durumu... Bütün bunlar 19. yüzyıl ortasına göre değişti. Ama sonuç olarak hâlâ o ücretli emek dediğimiz ilişki –iktisadi anlamda almayalım onu sadece, daha toplumsal ilişki içinde, birinin diğerine bağımlı olarak varolması, bir kişinin varoluşunun diğerinin tahakkümünde olması olarak algılayalım ücretli emeği– bizim sorunumuz. Bu aslında insanlık sorunu. Sadece burjuva toplumunun sorunu da değil. Önümüzdeki soru şu: Bir kesimin özgürlüğünü gaspederek mi özgür olacağız, yoksa diğerlerinin özgürleşmesini sağlayarak mı?

Kitabınızda, "özgürlükçü sosyalizm, marksizmin tözel cephesiyle siyasi liberalizmin bir sentezini oluşturur" diyorsunuz. "Marksizmin tözel cephesi"yle neyi kastediyorsunuz?

Çok sıkıştırılmış bir biçimde ifade etmek gerekirse, Marx'ın ve marksizmin tözel cephesi, insanın yaratıcı güç olduğu vurgusudur. İnsan yaratıcı güçtür; yaratan insandır. Tözel cephe bu. Dolayısıyla, yaratıcı güç olan insanın bu yaratma olanaklarını genişletecek her türlü girişim ve önlem özgürlükçülüktür. Marksizmdeki özgürlük kavramı, insani yaratıcılığın önündeki engelleri kaldırma çabasıdır. "Toplumun tözü nedir?" diye sorarsanız, ne cevap verir Marx? İnsan. Ama somut insan ve o somut insanın "insanilik" dediğimiz vasfı söz konusudur. Bu vasıf, tanrının insanın kalbine koyduğu bir cevher değildir, somut insanın içinde taşıdığı bir cevherdir. Bir yandan "insanın cevheri insandır" fikri, diğer yandan da insanın yaratma kabiliyetlerinin farklılaşmasının insani zenginleşme olduğu, dolayısıyla, çoğulluk fikrinin indirgenemez bir üstünlüğü olduğu fikri –ki bence siyasi liberalizmdir bu çoğulluk– özgürlükçü sosyalizmin iki ayağıdır. Siyasi liberalizmden benim anladığım şey bu: İnsani varoluşun çoğul biçimleri olacağı, olduğu ve olmasının da insani zenginleşmenin zeminini oluşturduğu. Varoluşun çeşitli tezahürleri vardır ve bunlar da siyasi olarak tek bir doğruya indirgenemezler. Dolayısıyla, kimse doğrunun tekeline, doğruyu üretme tekeline, doğruyu denetleme tekeline sahip değildir. Siyasi liberalizmi sadece çokpartililik olarak ele almıyorum, daha felsefi anlamıyla ele alıyorum. Dolayısıyla, bu indirgenemezlik tarafı ve diğer yandan da insani yaratıcılığın önündeki engelleri kaldırma çabasının bir insani sorumluluk olduğu fikrini –ki marksizmin tözel cevheri dediğim bu– birleştirdiğimiz zaman, özgürlükçü sosyalizmin iki ayağını oluşturuyoruz. Bir taraftan insanın özgürleşmesi, insanın insanı özgürleştirmesi misyonu söz konusu. Ama bu misyonun bir tahakküm felsefesine dönüşmemesi için doğruyu elimizde tutan tek unsur olmadığımızı bilerek, "doğru çoğuldur", diyerek, bunu bilimsel bir kanun, bir doğa kanunu, bir tanrı gereği olarak benimsemeyerek... Marx peygamber değil, fizikçi değil, sonuç olarak bizim yaptığımız etik seçimi sistemleştirmiş bir düşünür. Bundan ötesi değil. Bize, bizim de paylaştığımız sorular soruyor ve o sorulardan hareket ederek bazı yorumlar getiriyor. O kadar.

Metin Çulhaoğlu, Marx'ın düşünce sisteminin 1844-1848 arasında açılan ve kapanmayan, kapanamayacak bir parantez olduğunu söylüyor. Sizce de öyle mi?

Marx'ı iki türlü okumak mümkün: Birincisi, diyebiliriz ki, Marx bir 19. yüzyıl düşünürü, 19. yüzyılın ilk yarısında düşünce formasyonunu edinmiş ve bunun ürünlerini de 19. yüzyılın ortasındaki toplumsal olaylarla test etmiş ve oradan hareket ederek bir yorum, sistematik bir bakış geliştirmiş bir düşünürdür. Ve Marx 19. yüzyılın koşulları kapandığında, kapanacak bir düşünce sistemi önermiştir bize. Bu şekilde yorumladığımızda, Marx, sanayi devrimini yaşayan toplumun korkularını, beklentilerini, özlemlerini dile getiren ve o toplumun ideolojisini belki en sarih, en güçlü biçimde ortaya döken bir düşünürdür. Ama sanayi toplumunda da değiliz artık, dolayısıyla da sanayi toplumunun ötesine geçtiğimiz için de, Marx'ın açtığı düşünce parantezi, o koşullar ortadan kalktığı için kapanmıştır. Ama, böyle baktığımız zaman şunu kaçırırız gibi geliyor bana: Marx, saf felsefe yapma çabasında olan birisi değil, onun sorusu, sorunu siyaset. Marx, siyaset felsefesinin sorduğu soruları 19. yüzyıl koşullarında ete kemiğe büründürdü. Ama bu sorular çok daha önceden sorulan sorulardı. Marx bunu 19. yüzyıl koşulları içinde somutlaştırdı. Eğer biz Marx'ın somutlaştırdığı biçimi mutlaklaştırırsak, o zaman kendi kendimize o parantezin kapandığını empoze etmiş oluruz. Bunu şunun için söylüyorum: Örneğin, proletarya konusunda, eğer Marx'ın bakı-

ğı noktadan, sanayi devriminin içindeki sorunlardan bakıldığında, Marx'ın bir şekilde bir Prometheus hülyasının taşıyıcısı olarak bulduğu, "sanayi proletaryası geleceğin taşıyıcı sınıfıdır" doğrusuna saplanırsak, o zaman o sanayi toplumu bittiğinde o doğru da bitmiş olacaktır. Ve o zaman parantezi paradoksal biçimde biz kapatmış oluruz. Ete kemiğe büründüğü biçimlerden, Marx'ın sorularını ve o soruları ararkenki yöntemini ayıralım, ete kemiğe büründüğü yerleri onun koşullarında bırakalım. Proletarya meselesi –özelikle proletarya kavramını alıyorum– belki parantez kapandı mı kapanmadı mı sorusunu en iyi açıklayan örneklerden biri. Eğer biz Marx'ın sorduğu o özgürleşme sorusunu, siyaset felsefesinin o uzun süreci içinde yeniden sorulmuş ve yeniden yeniden sorulmaya devam eden bir soru olarak düşünürsek ve buna verilen cevabın içeriğini değil de, yöntemini, bakış biçimini ele alırsak... O zaman esas sorunun, proletaryanın gelecek toplumun kurucusu, toplumsal oluşumu olması değil, insani varoluşun bitmez tükenmez bir özgürlük arayışıyla belirlendiği olgusuna geliriz. O zaman parantez kapanmıyor. Yani bir insani varoluş sorunudur Marx'ın sorduğu soru. Bir dönemin sorduğu soru da değildir, Marx'a da özgü değildir, ondan önce de sorulmuştur. Marx, bu soruları yeniden sormuş, soruların birbirine eklemlenme tarzını değiştirmiştir. Dolayısıyla bizim o sorulardan bulabileceğimiz cevapları üretme biçimimizi değiştirebilmiştir, o sorulara başka türlü bakmamızı sağlayabilmiştir. Ama, bunu yaparken ele aldığı örnekler, ete kemiğe bürünme dediğim nokta, o dönemin örnekleridir, ki zaten başka türlü de olamaz. Ama bugün o soruları sorduğumuzda, ne kadar kendimizi zorladığımızın farkındayız. Aynı cevapları vermeye çalıştığımız zaman, Marx'ın sanayi proletaryasına yaptığı vurguyu bugün yapamıyoruz. Çünkü o sanayi proletaryası artık geleceğin taşıyıcısı değil, sadece varolanın koruyucusu durumunda, kendini korumak ve küçülmek noktasında. Artık dar anlamında alırsak sanayi proletaryası değil...

Ama bu, proletarya kavramının tarihe karıştığı anlamına gelmiyor herhalde...

Onun için sanayi proletaryası diye vurguluyorum. Marx'taki çerçevede, proletarya, sanayi proletaryasıdır... Çünkü bir sanayi devrimi yaşanıyor, o süreç içinde insanların çok azı sermayedar durumunda oluyorlar, toplumun büyük bir bölümü de o gidişattan bakıldığında, sanayi proletaryası olarak ilişkinin öbür kutbunda varolacak. Marx kalkıp da hizmetler sektörünün bu şekilde genişlemesini, sanayide istihdam edilen emeğin daralmasını öngörmüyordu. Onun gözünde sanayi proletaryası üzerinden, toplumun çoğunluğunun sanayi proletaryasının üyesi haline gelmesinden oluşan bir toplumsal demokrasi devrimi olacaktı. Çoğunluk onlar olacaklardı, doğal olarak... Üretici güçler, üretim ilişkileri çelişkisinin doğal tezahürüydü bu. Ama böyle olmadı...

Varoluşun çeşitli tezahürleri vardır ve bunlar da siyasi olarak tek bir doğruya indirgenemezler. Dolayısıyla, kimse doğrunun tekeline, doğruyu üretme tekeline, doğruyu denetleme tekeline sahip değildir.

Öyle olmamasına rağmen, proleterya kavramı geçerliliğini koruyor. Zaten siz de kitabınızda, "Marx'ın proletarya tanımı ücretli emekçilerin bütününü kapsar" diyorsunuz.

Sanayi tarafını kaldırırsak ve eğer "proleter, ücretli emekçidir" dersek, proletarya kavramı geçerlidir. Tabii bu ücretli emek çok geniş bir kategori. Bir fabrika yöneticisi de ücretli emek içinde yer alabilir. Bu ücretli emek kategorisi içinde de, bence, daha felsefi veya daha duruşsal, daha sosyal ve siyasi anlamda bir ayrım yapmak lazım. Toplumun bugünkü düzenini değiştirecek, toplumu dönüştürecek güç, hâlâ ücretli emek kategorisi içinde yatıyor. Geniş ücretli emek kategorisi içinde, toplumun bugünkü düzeninin insani varoluş için kabul edilemez olduğunu kabul edenler –ki bu bir etik duruş, etik konumlanma– ve bundan rahatsız olmayanlar; bu etik sorumluluğu kendilerinde taşımayanlar. Böyle bir ayrım yapabiliyorsak, proletarya kavramını sadece iktisadi olmayan bir konumdan, iktisat sosyolojisiyle sınırlı olmayan bir konumdan tanımlayabiliyorsak, yani hem ücretli emeğin içinde olup hem o bağımlılık ilişkisinden rahatsız olanlar, ama aynı zamanda tahakküm eden pozisyonunda bile olsa, o pozisyonunu dönüştürmeye çalışan kesim diye tanımlayabiliyorsak, o zaman proleter kavramı daha rahat kullanabileceğimiz bir kavram.

Bu son söylediklerinize, Marx'ın çok sevdiği bir Feurbach deyişiyle itiraz edilebilir: "İnsan sarayda başka türlü düşünür, kulübede başka..."

Kulübede yaşayan insanın kendisiyle ilgili edineceği bilinç, sarayda edineceği bilinç elbette farklı olur. Ama, bu benzetmelerde tehlike şu bence: Marx'ın Feuerbach'tan aldığı şey, hem önemli, ama Hegel'den devraldığı mirasta olduğu gibi mekanik olma tehlikesi var. Bir düz materyalizm riski var. Orada dikkatli davranmak lazım, çünkü çevre koşuları insanın bilincini belirliyor ama, beyin dediğimiz o muammada, bambaşka bir simya var. Dolayısıyla aynı çevre koşullarından hareket ederek aynı bilince ve aynı algılama tarzlarına varmıyoruz. El değirmeni ile feodalite, buhar makinesi ile kapitalizm arasındaki ilişki ne kadar doğruysa, ki kısmi olarak doğru, Feuerbach'ın o sözü de o kadar doğru. Buradan hareket ederek varoluşsal anlamda bütünsel bir belirleme mekanizması olduğunu söylemek çok fazla determinizm...

Murat Belge, Radikal'deki "Pierre Bourdieu" başlıklı yazısında "günümüzde, proletarya kavramını komik duruma düşmeden kullanmak pek kolay değil, ama Bourdieu bunu başarıyor" diyor... Bourdieu'nün proletarya kavramını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bourdieu'deki proleter kavramında rahatsız olduğum şey, proleter kavramını giderek daha fazla sistemden dışlanmışlar olarak tanımlaması. "Sistemin dışında kalanlar - sistemin içine girenler" çatışmasının, çelişkisinin gerçek bir sosyolojik çelişki olduğu kanısındayım, öyle bir sosyolojik çelişki var, ama bu sosyolojik çelişki, sistemi değiştirme iradesinin düzenin dışında kalanlardan kaynaklanacağı inancına dönüştüğünde bana çok inandırıcı gelmiyor.

Bu, Marcuse'ün 60'larda bir ara revaçta olan, sonra gözden düşen, bugünlerde yeniden itibar kazanan tezi değil mi?

Evet, Marcuse'ün tezi buydu. Ben hâlâ daha marksistim o konuda. Yani düzenin iç çelişkisidir düzeni değiştiren. Dışardan sadece devirirsiniz, değiştirmezsiniz; devirmek kurmak demek değildir. Düzenin dışında kalmış olanlardan kaynaklanan bir enerji, kurucu enerji değildir, varolanı yıkıcı bir enerjidir. Sosyalizm sadece yıkmak değil, yenisini kurmak üzerine oluşmuş bir tahayyüldür; sadece ayaklanma değildir. Feodaliteden beri ayaklanmalar –köylü ayaklanmaları– var, ama bununla sosyalizm arasındaki fark, bu düzenin sadece yıkılması değil, başka türlü kurulması tahayyülünü taşımasıdır. Sistemin veya düzenin dışında kalanların bir kurucu tahayyülü varsa eğer, onlar zaten bir şekilde sistemin iç çelişkisi içinde yer alacak kişilerdir. Tamamen dışında kalarak düzeni değiştirmek, felsefi anlamda değil ama, vülger anlamda anarşist bir hayal.

Biraz önce, "toplumu dönüştürecek güç, hâlâ ücretli emek kategorisi içinde yatıyor" dediniz, demin de "sistemin iç çelişkileri içinde yer alan kişiler"den söz ettiniz. Proletarya, artık sanayi proletaryası değilse, ama öte yandan, "proletarya tanımı ücretli emekçilerin bütününü kapsıyor"sa...

Kapitalizmi dönüştürecek, kapitalizmi dönüştürmeye muktedir toplumsal güç ne? Öyle değil mi? Dikkat ederseniz, Marx önce proletaryayı tespit edip sonra da "proletarya ne yapabilir?" diye bakmıyor. Marx'ın düşünce sistemini tarihi olarak ele aldığımız zaman, Marx'ın ilk başta sorduğu soru bir etik zorunluluk, bir etik sorumluluk olarak bu toplumun dönüştürülmesini düşünmek ve gerçekleştirmek. Arkasından Marx, sanayi proletaryasının bunu dönüştürmeye muktedir bir sınıf olduğuna kani oluyor –keşfediyor değil, kani oluyor, çünkü ondan evvel zaten bunu önerenler var– ve bunu kendi düşünce sistemi içinde sistematize ediyor. Ve Prometheus fonksiyonunu sanayi proletaryasına veriyor. Şimdi bizim Prometheus fonksiyonu verebileceğimiz, Prometheus işlevini beklediğimiz kesim hangisi? Bu ücretli emek içinden çıkar gibi geliyor, çünkü düzenin asli dişlisi gene de ücretli emek. Ücretli emek ama, insanların bütün yaşam dilimleri içinde ücretli emeğin işgal ettiği bölüm giderek yavaş yavaş azalıyor. Evvelden ücretli emekçi olanlar, yani proleterler, 8-10 yaşlarında çalışmaya başlarlardı ve neredeyse ölene kadar çalışırlardı. Çocuk emeği yasak değildi. Emeklilik de yoktu, dolayısıyla varoluşlarının esas anlamı sanayide veya ücretli emek içinde çalışmaktı. Şimdi öyle değil. Ücretli emeği bir iktisadi kategori olarak düşünmeyip sosyolojik bir kategori olarak düşünürsek, genel anlamıyla proletarya veya şimdilik "kod" adı olarak "yeni proletarya" diyebileceğimiz kesim için geleceğin taşıyıcısıdır denebilir belki de. Ama, öte yandan proletaryayı bir simge kavram olarak da düşünebiriz, Prometheus fonksiyonunu icra eden bir simge kavram olarak...

Prometheus fonksiyonundan kastınız ne?

İnsanın, insanlık durumunun düştüğü sefil halin bilincinde olan ve tanrılara tabi olmayı reddeden ve orada bir şekilde zincirlerine bağlı kalarak insanla-

ra bu sefil insanlık durumunu sürekli hatırlatan bir fonksiyonu var Prometheus'un. Onun önderliğinde veya çevresinde bir kurtuluş beklenmiyor. Prometheus zincirlerini koparacak, elinde bayrak sokağa dökülecek ve insanlar da peşinden... Böyle bir şey beklenmiyor Prometheus'dan... Proletarya kavramı bütün o muğlaklığı çerçevesinde, Marx'ta insanlık konumunu kaybetmiş insanlığın düştüğü sefil durumu gösteren bir simge kavram aslında. Her türlü insani vasıftan yoksun bırakılarak kabul edilemez bir dünyanın simgesi olan, insanlara yaşamlarının kabul edilemez olduğunu gösteren bir kavram. Dolayısıyla, proletaryaya toplumu dönüştürecek bir motor işlev atfetmekten ziyade, onu bir simge; bugünkü toplumda insanlık durumunun, proletaryanın 19. yüzyıldaki durumu gibi, kabul edilemezlik noktasında olduğunu, ama artık gelişmiş toplumlarda sanayi proletaryasının değil de, başka insanların içinde bulunduğu ve bizim kabul edilemez dediğimiz durumları ifade eden bir kavram olarak düşünebiliriz. Bu insanlar ayaklanıp da dünyayı değiştirmeyecekler, fakat o insanların durumu –mesela üçüncü dünya ülkelerindeki "yeni esaret" dediğimiz durum; bu yapı bir tarafta zenginlik üretirken bir tarafta bunu üretiyor– bizim bu yapımızın sürdürülemezliğinin işaretidir. Bunun sorumluluğunu alarak biz değiştirebilirsek değiştirebiliriz.

Bu "biz" kim?

Tabii burada mekanik bir marksist anlayışın tanımladığı özne yok. Belki özne kavramı bile yanlış. Özne kavramı tekil bir kavram. Belki bu parçalı bölüklü yeni dünyada özneden ziyade özneler var ve bu farklı özneler bir şekilde o dönüştürmenin taşıyıcıları olacaklar. Şunu demek istiyorum: Tarihe, feodaliteden kapitalizme geçiş modeliyle bakıyoruz ve kapitalizmden sonrasına geçişi de aynı model içinde arıyoruz. Feodalizmden kapitalizme geçiş modelinde, gerçekten de kendinin bilincinde olan bir özne vardı, burjuvazi vardı ve böyle bir geçiş oldu, ama ondan önceki çok önemli dönüşümlerde, örneğin neolitik dünyadan tarım toplumuna geçerkenki büyük devrimde böyle bir özne, böyle sınıfsal bir özne yok. İlkel kabile toplumundan köle toplumuna geçişte de taşıyıcı bir özne görmüyoruz. Özneler var, olaylar var, oluşumlar var, uzun süreçler... Bizim belki biraz feodalizmden kapitalizme geçiş sürecinin modeline hapsolmadan başka bir sürecin de olabileceğini düşünmemiz gerekiyor. Yoksa öbür türlü biraz fazla devridaim içine giriyoruz ki, sosyalistlerin 20. yüzyıldaki yanılgılarının ve sosyalistlerin çoğunlukla o modelden hareket ederek devrimi o şekilde tasarlamalarının, başarılı oldukları zaman da devrimin sonuç olarak bozulmuş bir kapitalizm ortaya çıkarmasının nedenlerinden biri de bu belki. Onun için bence bu aşamada, "kapitalizmin içinden onun reddini içinde taşıyan bir özne çıkacak ve kapitalizmi dönüştürecektir" demek çok zor. Özneler, gruplar –bunu çoğul olarak söylemek lazım– olacak; sistemin, düzenin içinde fakat düzene aykırı yönelimler, düzenin kendini yeniden üretme mekanizmalarına aykırı gelişmeler giderek daha fazla olacak... Ben şu aşamada kapitalist sistemin dışında kalarak kapitalist sistemle yüz yüze, cepheden çatışarak onu yıkma şansının az olduğu kanısındayım. 20. yüzyılda denendi bu; SSCB, sosyalist rejimler... Asıl kapitalist sistemin içinde onun kendini yeniden üretme mekanizmalarını bozan gelişmeler olabilir. Bu da şu şekilde olabilir: Ücretli emek içinde, ücretliler kesimi içinde, fakat giderek daha az ücretli konumuna tabi, ve daha fazla özgür davranabilme imkanı olan kesimlerde; onların yaptıkları, geliştirdikleri girişimlerde, düzenin kendini yeniden üretme mekanizmalarının bozulması söz konusu olabilir. Ama, buradan hareket ederek önümüzdeki dönemin taşıyıcı sınıfı şudur, ücretlilerdir, zanaatkarlardır, köylülerdir veyahut başka bir şeydir demek bana pek mümkün gelmiyor.

"Düzenin kendisini yeniden üretme mekanizmalarına aykırı gelişmeler" dediniz... Biraz önce de sistemin "iç çelişkileri"den söz etmiştiniz... Marx'ın dile getirdiği iç çelişkiler mi bunlar? Yoksa söz konusu olan 21. yüzyılın kapitalizmine özgü iç çelişkiler mi?

Bu düzenin en önemli ögesi, yaşamın asli unsurunun sermaye birikimi süreci merkezli olması. Yani, toplumsal örgütlenmenin asli motorunun sermaye birikimine yönelik olması. Çok çok özetlersek, işin kalbi sermaye birikimi merkezli bir toplumsal örgütlenme. Bu anlamda bir yenilik yok, yani 19. yüzyılla 20. yüzyıl arasında veya içinde bulunduğumuz dünyayla 19. yüzyılın sonundaki dünya arasında büyük bir yenilik yok, o zaman da böyleydi, şimdi de böyle. Hatta şimdi daha da hızlanarak böyle. Seattle'daki reaksiyon da bunaydı. Seattle'daki asli slogan neydi: Dünya bir meta değildir. Bu çok şeyi işaret ediyor aslında. Hem bir yenilik var, hem bir yenilik yok. İşin kalbi değişmemiş, motorun özü, asli mekanizması aynı. 19. yüzyıldakinden çok daha fazla bir metalaşmayla karşı karşıyayız ve sermaye birikimi çerçevesinde toplumsal yaşantımızın bugüne kadar metalaşmamış bölümlerinin metalaşması söz konusu. Dünya Ticaret Örgütü'ne gösterilen tepkinin sebebi buydu. Sağlık, eğitim, kültür gibi alanların da mutlak biçimde metalaşmasına tepkiydi. Belki buradan yeniliğin ne olabileceğini çıkarabiliriz. Bu sistemin kalbi sermaye birikimi ise yeniliğin de –yenilik düzenin ötesini düşünmek anlamında– toplumun bütün örgütlenmesinin sermaye birikimi merkezli olmasını engelleyecek, onu bozacak ve toplumu başka bir mecraya çekecek bir hareket olması gerekiyor. Çok kaba hatlarıyla kapitalizmden çıkışı böyle görüyorum. Marx'ın söylediği bir şey bu aslında. 19. yüzyılla bugünü karşılaştırırsak ve yenilik ne diye bakarsak, yenilik bence şu: 19. yüzyılda, sanayi toplumunun içindeki bir unsurun, sanayi proletaryasının, sanayi toplumu içinde kalarak toplumu dönüştürebileceği düşünülüyordu. Ama, bugün geldiğimiz noktada, biliyoruz ki, sermaye birikimi merkezli bir sanayi toplumu içinde kalarak bunu yaparsak dünya a'dan z'ye metalaşacak. Dolayısıyla yeni olan şu: Sermaye birikimi merkezli bir toplumsal yaşamdan, sanayi toplumunun ötesinde bir çıkış arayışı...

21. yüzyılın eşiğinde gerçekleşen teknolojik sıçrama bu yönde önemli bir avantaj gibi düşünülebilir mi?

Sistemin sermaye birikimi dinamiği, makineleşmeyle, bilgisayar teknolojisiyle beraber, giderek daha az doğrudan insan emeğine ihtiyaç duyarak üretim yapmaya yönelik. Öte yandan, üretim sürecinde ortaya çıkan ürünün tüketilmesi lazım. Tüketilmesi için insanların o ürüne tüketici olarak ulaşabilmeleri lazım. Sistemin iç çelişkilerinden biri de bu. Ve bu, belki de gelecekte dönüşümü sağlayacak mekanizma olacak. Üretim giderek daha az insan emeği merkezli hale geldiğinde, o üretimin tüketilmesi sürecinde nasıl bir mekanizmamız olacak? Himmet mekanizması mı? Bir avuç insan, yani üretim araçlarına sahip bir avuç insan, ürettikleri malı tüketmeleri için insanlara himmet mi edecekler, bir şekilde sübvansiyon mu verecekler? Sistem, kendisini yeniden üretebilmesi için yeni bir bölüşüm mekanizmasına –ekonomik olmayan, ekonomi-politik anlamında ekonomik olmayan– giderek daha fazla ihtiyaç duyacak. Ki, en ileri kapitalizmin olduğu ülkelerde, ortalama hane halklarının gelirlerinin takriben üçte birine yakını artık iktisadi olmayan gelirler. İşsizlik sigortası, emeklilik geliri, çocukluk yardımı gibi, iktisadi mekanizmalardan belirlenmeyen bir gelir. Ve bana öyle geliyor ki, önümüzdeki dönemde, insanların varoluşlarını belirleyen mekanizma, ekonomi-politik içinden değil, siyasetten belirlenecek. İktisadi bölüşüm mekanizmasının yerine bir siyasal bölüşüm mekanizması devreye girecek. O zaman kapitalizmden çıkmaya başlayabileceğiz; toplumsal yapı iktisadi bir temel yerine siyasi bir temele oturmaya başlayabilecek... Bu tabii iyimser bir bakış, bir de kötümser bir bakış var: Tamamen eski proletarya gibi bir yeni proletarya; bütün insani vasıflarından ve haklarından mahrum bırakılmış bir çoğunluk ve her şeye hükmeden küçük bir azınlık... Böyle bir tablonun ortaya çıkması da mümkün. Zaten halihazırda kalkınmış ülkelerde, inanılmaz bir dışlanmışlar kitlesi, üçüncü dünya ülkelerinde "yeni esaret" adı verilen bir olgu mevcut. Bunun kabullenilmesi ve daha büyük ölçeklerde yeniden üretilmesinin koşullarının oluşturulması, gerçekten Ortaçağa veya kölecilik dönemine dönüş demektir.

Sistemin sermaye birikimi dinamiği, makineleşmeyle, bilgisayar teknolojisiyle beraber, daha az insan emeğine ihtiyaç duyarak üretim yapmaya yönelik. Sistemin iç çelişkilerinden biri de bu. Ve bu, belki de gelecekte dönüşümü sağlayacak mekanizma olacak.

Şöyle bir yol ayrımındayız galiba: Ya kölelerin yerini makinaların aldığı ve bütün "site" üyelerinin eşit ve özgür olduğu bir toplum ya da tıpkı eski yunan veya Roma'da olduğu gibi, bir yanda küçük bir "özgür yurttaşlar" azınlığı, diğer yanda bütün insani vasıflarından ve haklarından mahrum edilmiş bir çoğunluk...

Evet, o dönemdeki çelişkiler karşımızda yeniden. Tabii buna olumsuz anlamıyla baktığımızda inanılmaz bir vahşet dünyası. Çünkü o kitlenin dışlanmışlar konumunda kalabilmesi için inanılmaz bir baskı mekanizması olması lazım, sadece duvarlar yetmez o zaman.

Yani Castoriadis'in deyişiyle "ya sosyalizm ya barbarlık" noktası...

Tamamen öyle, ya sosyalizm ya barbarlık... Seçim o.

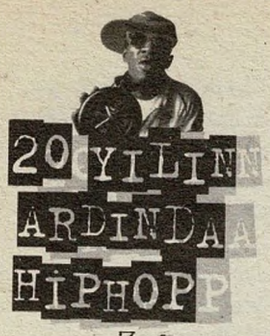

7. kısım

Olanlar oluyor, siyah Amerika tarihinin hiphop zamanının hikayesi kaldığı yerden devam ediyor. Bu sefer işin içinde müzik de var, silah da, atışma da var, kakışma da... Doğu Yakası - Batı Yakası gerginliğinin had safhaya tırmandığı, gangsta rap'çilerin birbirlerine gangsterlik trükleri attığı, hiphop - müzik sanayii - sokak çetesi - mafya sarmalının dünya gündemini sarstığı 90'lardayız şimdi. Batı Yakası'nın yükselen ve hakimiyeti ele geçiren rap'ine New York nasıl cevap verdi? Tupac Shakur cinayetinin ardındaki esrar ne? Notorius BIG kan davasının son kurbanı mı? Perde arkasındaki patron Suge Knight'ın hapishanede kafasından neler geçiyor? Otuziki kısım tekmili birden, hiphop'ta ne olmuşsa Roll'da... Ayrıca bu ay ücretsiz ilavemiz: Tanıyanların ağzından Tupac Shakur ve Notorious BIG.

Olacaklar olacak

"25 yaşındaki William Lyons, geçtiğimiz gece saat 10'da Bill Curtis'in barında Lee Sheldon tarafından karnından vurularak öldürüldü." 1895'te The St. Louis Globe Democrat gazetesinde yeralan bu habere göre, arkadaş olan Lyons ve Sheldon barda içki içip sohbet ediyordu. Aralarındaki tartışma Lyons'ın Sheldon'ın kafasındaki şapkayı kapmasıyla başladı. Lyons ısrara rağmen şapkayı geri vermedi. Bunun üstüne Sheldon tabancasını çekip Lyons'u karnından vurdu. Çevrede "Stag" Lee, yani "Geyik Lee" olarak da tanınan Sheldon hapsi boyladı. Bu olay Mississippi boylarında yaşayan blues şarkıcıları tarafından çeşitli farklılıklar göstererek müziğe döküldü ve anonim blues edebiyatına girdi. 20. yüzyılın başlarında delta bölgesindeki blues folklorunun önde gelen motiflerinden biri olan "Stagger Lee", kötü adamın, caninin, katilin Afro-Amerikan kültür yaşamındaki simgesi haline geldi. "Stagger Lee" bugüne kadar Cab Calloway'den Nick Cave'e kadar defaten yorumlanarak bütün bir 20. yüzyılı katetti. Yüzyılın bitimine doğru ise dünya Stagger Lee'nin reenkarnasyonuyla karşılaştı. Gangsta rap, East-West savaşına dönüşerek çevreye kan ve barut kokusu yaymaya başladı. Suge Knight, Tupac Shakur ve Notorious BIG arasında geçenler, yeni dünya düzeninin ortasında bütün kabalığıyla beliren eski yasaya endeksliydi. Hollywood'da sık sık işlendiği gibi, acımadan öldüren hem düşmanını alt etmiş olur, hem de müstakbel düşmanlarının içine ölüm korkusu salar. Ya iki taraf da ölümden korkmuyor, ölüme meydan okuyorsa?.. O zaman cenazeler birbirini izleyecek, olacaklar olacaktır...

West Coast ve Hype'ın yeni biçimi

NWA'in "Straight Outta Campton" albümünün çıkışıyla başlayıp Los Angeles olaylarının ve 1992 seçimlerinin yaşandığı süreçte hiphop dünyasının merkezi tartışmasız bir biçimde Batı Yakası oldu. Gangsta rap tırmanışa geçti. Özellikle Los Angeles ve "Bay Area" diye anılan San Fransisco-Oakland aksında, New York'un diskjokey atölyesinde geliştirilen bütün numaraları öğrenmiş DJ'ler ve kendi tarzında rhyme dökmeye hazır MC'ler yetişmiş, her gün yeni bir şeyin döndüğü bir müzik dolaşımı başlamıştı. Başta NWA'yi takiben gelen Campton's Most Wanted ve Above The Law olmak üzere, Ice Cube'un yetiştirdiği rap takımı Da Lench Mob, The D.O.C., King Tee, Boo-Yaa TRIBE, Pooh Man, Spice 1, WC & The Maad Circle gibi ekipler ortaya çıkmıştı. Bunların arasında üç beyaz gencin kurduğu hardcore rap grubu House of Pain, San Fransisco'lu militan rapçi Paris ve tabii ki Cypress Hill uluslararası indie müzik dolaşımı tarafından hemen sahiplenildiler.

İlk plakları hiphop'un öncü indie şirketlerinden Tommy Boy tarafından yayınlanan San Fransisco'lu MC Paris'in "Bush Killa" adlı parçası LA ayaklanmaları sırasında bir oto-sansüre takıldı. Ice-T'nin "Cop Killer" ve NWA'in "Fuck Tha Police" parçaları o sıralarda medyanın gündemindeydi. Paris'in parçasının girişinde ise gerçekten soğuk duş etkisi yaratan bir suikast pasajı vardı ve Paris bir noktada "Adalet yoksa barış da yok" diyordu. Tommy Boy politik olarak çok gergin olan bu ortamda parçayı yayınlamayı reddetti. Paris ise kendi indie şirketi Scarface'i kurup, Bush tarihe karıştıktan bir yıl sonra ancak yayınlayabildi. Bir suikastçıyı dillendiren "Bush Killa", hiphop dünyasının karavana hitlerinden biri olarak politik rap arşivine girdi.

Post-endüstriyel dönemde beliren şehir göçleri olgusunun canlı tanığı olarak New York'ta büyüyüp ailesiyle birlikte Los Angeles'a göçen DJ Mugg ve iki Latino MC, Küba göçmeni Sen Dog ve Meksikalı B-Real tarafından kurulan Cypress Hill ise kendine özgü bir janrı ortaya koydu. "Spanglish" adını verdikleri, sokak İspanyolcasıyla siyah Amerikan İngilizcesinin karışımı füzyon bir dilde rhyme söyleyen ekip, grubun adını taşıyan ilk albümde bugünlerde iyice politikleşip güçlenen "Marihuana'ya Özgürlük" kampanyasının manifestosunu okudu. Cannabis kullanan sulh yanlısı bir altkültürün mensubu olarak gangsta rap'e yönelik önyargıları cevaplandıran "How I Could Just Kill A Man" single'ında şöyle dediler: "Anlayamayacağın bir nokta var / Nasıl olur da kalkıp birini öldürebilirim." Karşı tarafın "anlayamayacağı nokta", paradoksal bir kara mizahla onların varoluşuna tekabül ediyordu.

U2'nun yeni dünya düzenine karşı uluslararası politik gösteri haline gelen "Zoo TV" dünya turnesinin Avustralya'daki son üç konserinde, Public Enemy yerini Los Angeles'tan çıkma The Disposable Heroes of Hiphoprisy adlı yeni bir

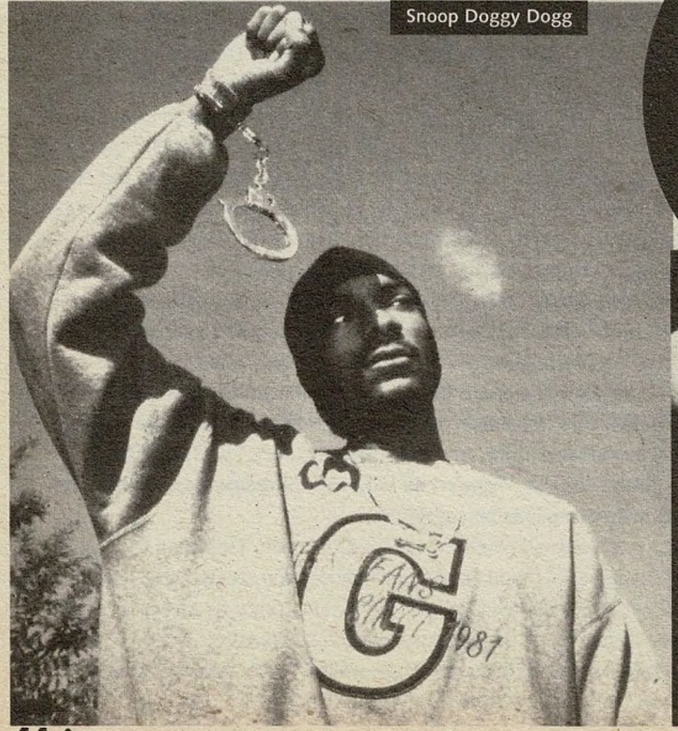
Snoop Doggy Dogg

Paris

Cypress Hill

gruba bıraktı. Herkesin silahlardan konuştuğu bir sırada çıkıp politik rap'e daha önce yapılmamış taptaze bir yön veren bu grubu bizzat destekliyordu. Gerilla ruhlu hispanik MC Michael Franti ve Asyalı DJ Rono Tse'den kurulu Hiphoprisy, ilk albümleri "Hypocrisy Is The Greatest Luxury"de IMF'den girip Berlin duvarından çıkarak neo-liberal yeni dünya düzeninin şeceresini döktü. Anarşist punk-rock şairi Jello Biafra ve Dead Kennedys, rap aleminde bu kez Hiphoprisy'nin "California Uber Alles" yorumuyla anılıyordu.

San Fransisco'da 80'lerin ikinci yarısında farklı yeraltı gruplarının bir araya gelmesiyle kurulan Digital Underground'da parlak bir MC ve rhyme yazarı olarak dikkat çeken 2Pac'in ilk albümü "2Pacalypse Now" 1991'de yayınlandı. Hemen ardından Tupac, tiyatro eğitiminden geçmiş bir oyuncu olarak Ernest Dickerson'un "Juice" filminde kişiliğini kuramayıp kör bir şiddetin karanlığında kaybolan trajik getto genci Bishop'u canlandırdı. 1993'te ikinci albümü "Strickly 4 My Niggaz"ı yayınladıktan sonra da Janet Jackson'la "Poetic Justice" filminin başrolünü paylaştı ve "Above The Rim" filminin ana karakteri oldu. Bu iki albüm ve yeni bir yetenek olarak boy gösterdiği gençlik filmleri, 1993'te Atlanta'da iki polisin vurulmasıyla ilgili davadan hapse girmesiyle birleşip Tupac'in üstündeki manyetik alanı iyice kuvvetlendirdi. Hem şarkısını söylüyor, hem filminde oynuyor, hem de gerçek hayatta öyle yaşıyordu. Tupac daha kariyerinin başında gangsta rap'in en etkili pop ilahı oldu.

Bu dönemde, New York merkezli müzik endüstrisi rap'i nasıl satacağını keşfetmiş, bunu rapçilere bir biçimde benimsetmişti. Public Enemy ve Boogie Down Productions gibi radikal politik rap grupları bile bu dolaşım içinde kolaylıkla pazarlanabiliyorlardı. Çok satan rap formülleri prestijli gruplar tarafından nicedir kullanılır olmuştu. Bütünüyle bağımsız, kendi kurallarını kendi koyan, başlangıç noktasını toplantı masalarından değil sokaktan alan bir dalga olarak gangsta rap'in indie şirketleri bu geniş pazara meydan okudu. 1990-92 arasında eski pop şarkılarını cilalayarak astronomik satış rakamlarına ulaşan pop-rap'in saltanatı, Dr. Dre'nin rap klasiği "The Chronic" albümüyle sona erdi. Müzik dünyasında bir Death Row Records dönemi başlamıştı.

Michael Franti
(Disposable Heroes of Hiphoprisy)

Suge Knight'ın Death Row İmparatorluğu

Dev cüssesiyle yaşamında Amerikan futbolu oyuncusu, kemik kıran bodyguard ve gözükara crack patronu gibi evrelerden geçen mafya babası Marion "Sugar Bear" Knight (kısaca Suge), yeni ilgi alanı "rap business"e girmeden önce, ilk iş olarak avukat David Kenner'ı ikna etti. Kenner, Kolombiya bağlantılı kokain mafyasının bir numaralı avukatıydı, en umutsuz davaları bile kazanmakla ün kazanmıştı. Sacayağı, NWA'den kopmaya hazırlanan Dr. Dre'nin katılımıyla tamamlandı. Gene de Death Row plak şirketinin doğumu sancılı oldu. Dre hâlâ Eazy E'nin şirketi Ruthless Records ile kontratlıydı. Bu "pürüz" gayrimeşru alemin taktikleriyle çözüldü. Suge, Easy E'yi yazıhanesine çağırarak fedailerinin önünde kibarca tehdit etti. Ice Cube'un NWA'den ayrılmasından sonra tadı kaçan Easy E fazla direnmedi, zaten rest çekecek hali de yoktu, "kahretsin" deyip Dre'nin kontratını feshetti. Yolu açılan Dre ve Suge, Snoop Doggy Dogg, The DOC, Dat Nigga Daz, Lady of Rage, Jewell, Kurupt, Rex gibi genç sanatçılardan oluşan geniş bir prodüksiyon listesi hazırladı.

Dr Dre

Wu Tang Clan

Suge Knight kendini ve şirketi Death Row'u bir gangsta mitolojisiyle sarıp sarmalamıştı. Amaç bu müziği sadece üretip satmak değil, aynı zamanda günbegün onu yaşamak, solumaktı. "Death Row, ölüm hücresi, adını verdik" diyordu Suge, "çünkü herkesin kanunla başı dertte. İnsanlarımızın çoğunluğu ya şartlı tahliyeyle dışarıda ya da hapiste." Şirketin elle çizilmiş ambleminde elektrikli sandalyeye bağlanmış idam edilmeyi bekleyen bir adam vardı. Kafasına bir torba geçirilmişti. Logo rengi ise kan kırmızıydı. Çünkü Suge, kendini bildi bileli Bloods çetesinin mensubuydu. Bloods raconu, Death Row'un bütün yönelimlerini, motivasyonunu ve taktiklerini belirledi. 1992'de yayınlanan "Deep Cover" soundtrack albümünün aynı adlı Snoop Doggy Dogg hiti, Death Row'un müzik dünyasına gönderdiği ilk sinyal oldu. Snoop burada silme arsenik bir ritmin üstüne rhyme söyleyerek bir katili dillendirdi; neredeyse neşeli, ağır ağır... Dre-Snoop ikilisi öyle bir kimya tuturmuştu ki, Mississippi ile Los Angeles, blues ile hiphop, yenilik ile gelenek tuhaf bir ortamda bir araya geliyordu.

Death Row'dan gelen sinyal pop listelerinde yanıp sönmeye başlamıştı ki, Dr. Dre rap diskoteğinin gelmiş geçmiş en iyi albümlerinden biri olan "The Chronic"i piyasaya sürdü. P-Funk'ın kaleidoskopik dantelasını derin synthesizer dokularıyla boyutlandıran bu gelişkin G-Funk sound, 1992'nin kaotik atmosferinde bomba gibi patladı. Zıvanadan çıkmış bir modern gospeldi bu ve LA getto yaşamına karakterini verdi. Los Angeles ayaklanmaları üstüne yazılan "The Day Niggaz Took Over", "Lil' Ghetto Boy" ve "Bitches Ain't Shit" gibi tamamen sokaktan gelme hit'ler, Dre'nin hipnotik G-Funk reçetesi sayesinde MTV'yi vurdu. Aykırılık, albümün hitlerinin ve popüler başarısının arkasında duran en güçlü faktördü. Dre tıpkı NWA'deki gibi, insanları şoke etmeye devam ediyordu. Ama artık tecrübeliydi ve elinde iyice olgunlaşmış, bütünüyle West Coast'a özgü, yepyeni bir sound vardı. İşte bu sound, G-Funk, eski hitlere gaz vererek idare eden pop-rap'in sonu oldu. Belli bir doygunluk noktasına ulaşan dinleyici, bundan böyle orijinal gangstalara yöneldi. Snoop Doggy Dogg, 1993'te ilk albümü "Doggystyle"ı çıkardığında "rap'in yeni kralı" ünvanını çoktan kazanmıştı. Ne var ki, Suge'nin gölgesinde ancak etkisiz bir kral olabilirdi. Snoop da zaten perdenin arkasına saklanan, gönülsüz, nazlı bir star olmayı seçti. Böbürlenerek konuştuğu, hatta söz dalaşı yaptığı zamanlarda bile yere bakan, gözünü kameradan kaçıran bir rapçiydi. Ağırbaşlı, utangaç tavırları onu daha da çekici kıldı.

"Doggystyle"ın prodüktörlüğünü üstlenen Dre harikalar yaratmaya devam ediyordu. Bu iki albüm, Dre'ninki üç, Snoop'unki dört milyon gibi bir satış rakamına ulaşarak Death Row'un markete şaşaalı bir giriş yapmasını sağladı. Albümler aynı zamanda, East-West gerilimini yavaş yavaş kaynatmaya başladı. 1980'lerin ikinci yarısında Los Angeles, San Fransisco ve Oakland'da başlayan hiphop dalgası, hem doğal merkez New York'un hem de yerel dinleyicisinin onayını almıştı. Ama, West Coast'un bu ilk rap denemeleri fazlasıyla New York rap'ine benziyordu. Bunun dışına çıkmayı başarabilen sadece NWA, Campton's Most Wanted ve Too $hort oldu. Onlar da bir dereceye kadar. Oysa şimdi Dre, East-West ayrımını bütün çıplaklığıyla ortaya koymuştu. Batı Yakası'ndan gelen bu yeni harekete karşı New York hiphop alemi mızmızlanmaya başladı. Ateşi gören medya ise yangına körükle gitti. Gerçek şu ki, Doğu Yakası rap müzik cemaati Batı'nın milyonlar satan, platin üstüne platin toplayan başarıları karşısında demoralize olmuştu, kelimenin tam anlamıyla nal topluyordu.

90'ların başında East Coast: Arayış, depresyon, kakafoni

West Coast'un bu parlak dönemi rapçilerin saygınlık kazanmak için ille de New York'tan çıkması gerekmediğini, hiphop'un faaliyet alanının genişlediğini ve medya desteği olsun olmasın, taşra hiphop'un kendi yolunu yaratmakta kararlı olduğunu gösterdi. 90'larla birlikte bunalıma giren New York hiphop'u ise bir içerik ve yaratıcılık krizinde kaybolmuştu. Hammer'ın ortaya çıkışı hiphop dünyasında o zamana kadar yapılan en büyük tartışmayı kopardı. New York cephesi MC Hammer'ı hiphop camiasının

içinde görmüyordu. Bunun üstüne Hammer adının başındaki MC ünvanını atarak hiphop'la bağlarını tamamen kopardı. Ice Cube'un ayrılmasından sonra, NWA de listeden düştü. 1991'de Ultramagnetic MC's'den Tim Dog "Fuck Compton" adında bir single yayınlayarak bunu açıkça ilan etti. Batı'nın ağır delikanlılarından Too $hort Doğu'da adam bile sayılmadı. Öte yandan, Ice-T'nin tartışmalı parçası "Cop Killer"ı Warner Bros'un istediğini kabul ederek albümden çekmesi, hiphop'un öncü dergisi The Source tarafından "Rap'in ölümü" olarak yorumlanarak ağır bir biçimde eleştirildi. Özetle, Batı Yakası'ndan çıkan her şeye burun kıvırmaya başlamışlardı. Öyle ki, The Disposable Heroes of Hiphoprisy gibi tamamen özgün, Doğu'nun yücelttiği "politik bilince" sahip bir grup bile hiphop-dışı muamelesi gördü. Gene bu dönemde, medya Doğu'da yapılan rap'i hiphop, Batı'dakini gangsta rap olarak tanımlamaya başladı. Terminolojik karışıklık sonraları düzeltildi ama, iş işten geçmişti, bu kavramlar popüler kültüre böyle yerleşti. Aslında, gerçekten de farklıydılar. En azından aralarında anlamlı farklılıklar vardı. Gökdelenleri ve onlara bağlanan metrolarıyla New York yoğunlaşma paradigmasının kentiyken, otomobilsiz bir yaşamın söz konusu bile olmadığı Los Angeles yayılma paradigmasına dayanıyordu. Elektriklendirilmiş bir örümcek ağının üstünde hızla akan New York'un soluduğu zamanla, afyon yutmuş Los Angeles'ın zamanı bir değildi. New York indie sinemanın merkeziyse, Los Angeles, Hollywood demekti. California'lı rapçiler kolay dinlenen funky "jack-hammer" beat'lerini döşeyip mümkün olan en büyük dinleyici kitlesine kavuşmanın peşinde koşarken, caz virtüözlüğüne odaklanan New York MC'leri yeteneklerini sergilemekle meşguldü. West Coast gençliği arabalarında bangır bangır gangsta rap dinlerken, metroya binen New York'lu genç Afrosantrik kültür arkeolojisinde kaybolmuş kaotik

TUPAC SHAKUR

Dünyaya karşı ben

16 Haziran 1971'de, Kara Panterler Partisi örgüt üyesi Afeni Shakur, bombalama suçlamalarından beraat ederek hapishaneden çıktığı gün New York'ta Tupac Shakur'u doğurur.

Karen Lee: Tupac'in biyolojik babasıyla arkadaştık. Tupac dört-beş yaşına gelene kadar onu sık sık gördüm. Sıska bir bebekti va battaniyenin altında yatarken tek gördüğünüz şey koca gözleri olurdu.

Watani Tyehimba: Tupac'in üvey babası, annesi ve ben politik tutuklularla ilgilenen bir dernekte beraber çalışıyorduk. Değişik yerlerde siyah bağımsızlık hareketiyle ilgili çalışmalar yapıyorduk. Tupac'ın karakteri o ortamda şekillendi.

1986 yılında Tupac ve ailesi Baltimore'a taşınır. Tupac iki yıl tiyatro okuluna devam eder. Aile daha sonra Kaliforniya'ya taşınır ve Tupac burada crack bağımlısı olarak uzun bir süre sokaklarda sürter.

Charles Fuller (arkadaşı, bir dönem turne menejeri): Tupac o sıralarda evsizdi, abim onu evine almıştı. Bir plak anlaşması imzalayana kadar onu ayakta tutmaya çalışıyorduk.

Mopreme (abisi, Thug Life üyesi): Evle arası iyi değildi. Sık sık annesiyle kavga eder ve bana gelirdi. Onun saçını keser, yatırır uyuturdum.

Watani Tyehimba: O bölgede New Afrikan Panthers adlı bir gençlik örgütü kurmuştuk. Tupac bu örgütün başına geçti. Çeşitli oyunlar sahnelediler. Cemaat içindeki politik ve sosyal sorunları konu alan oyunlardı bunlar.

Leila Steinberg: Aslında dansçıydım ama sonradan kendimi rap konserleri düzenlerken buldum. Marin City'de sürekli olarak Tupac diye birinin varlığını duyuyordum. İyi rap yaptığı söyleniyordu. Tupac'a da aynı şekilde benden bahsedildiğini, ona yardımcı olabileceğimin söylendiğini duyuyordum. Bir gece kulüpte dans ederken kenarda onu gördüm. Çok yakışıklıydı. Gözleri inanılmazdı. O olduğunu hemen anlamıştım. Birlikte dans ettik ama ne o benim adımı sordu, ne de ben onunkini. Ertesi gün parkta uzanmış Winnie Mandela'nın kitabını okuyordum. Arkamdan bir ses 'bayılırım o kitaba' dedi. Döndüm, bu Tupac'ti. 'Dün gece dans ettiğim adamsın sen' dedim. O da bana 'Adım Tupac. Sen benim menejerim olacaksın. Eğer bunu nasıl yapacağını bilmiyorsan, ben sana gösteririm, çünkü ben bir starım' dedi. İşte ilk konuşmamız buydu.

Money-B (Digital Underground üyesi): Public Enemy'le turnedeydik. Ses düzenini yapan adam roadie olarak çalışan Pac'e çarpmış. Pac adamın üstüne yürüdü. Neredeyse büyük kavga kopuyordu. Bir keresinde de, sürekli taşıdığı gümüş zincirlerden birini çaldırmış. Bana geldi ve 'pislik herifler zincirimi çaldı, gidip benzetelim şunları' dedi. 'Kaç kişiler?' diye sordum. 'On filan,'dedi. 'Manyak mısın sen, hiç şansımız yok' dedim. Yine de gittik.

Sleuth-Pro: Money-B "Juice" filminde oynuyordu. Bishop karakterini okuyup Pac'in bu role cuk oturacağını görünce ona haber verdim, son anda seçmelere giderken arabada senaryoya baktı ve girip rolü aldı.

Shock-G (Digital Underground üyesi): Pac'in hayali şuydu: 'Bir filmde oynadım, bir albüm çıkardım, artık mutlu ölebilirim.'

Sleuth-Pro (turne menejeri): Pac polisten nefret ederdi ve bunu açıkça farkettirirdi.

Karan Lee: Tupac Atlanta'da iki polis memuruna ateş açmaktan mahkemeye çıktı ve beraat etti. Çünkü ilk ateş açanların polisler olduğu ortaya çıktı, polisler görevde olmadıkları için sivildiler. Dava düştü ama Tupac bütün gazetelere manşet olmuştu.

Kendall Hunter: Tupac bir gece benim hayatımı kurtardı. Bir partiye giderken yanlış bir dönüş yapmışım. Geri gitmeye çalışırken yanıma iki herif yaklaştı ve küfür etmeye başladı. Bende onlara siktir çektim ve camı kapadım. Heriflerden biri camı tekmelemeye başlayınca durdum. Tam arabadan inmek üzereyken öbür herif bir tabanca çıkardı. Tam o sırada bir araba durdu ve 'ne oluyor' demeye kalmadan arabadaki adamlarla bu herifler arasında silahlar patladı. Hemen arabaya atlayıp sıvıştım. Ertesi gün o duran arabadakilerden birinin Tupac olduğunu öğrendim.

Karen Lee: Tupac'le ilgili hiç bahsedilmeyen bir şey var. Bir gün arabayla havaalanına giderken, televizyonda iki pitbull köpeğinin saldırısına uğrayan küçük bir kızın haberini dinledik. Tupac uçuşu iptal etti ve hastaneye kızı görmeye gitmek istedi. Gittik, ailesiyle tanıştı, onları teskin etti. Bu aile sonradan onun çok yakın dostları oldu.

1994 yılında cinsel taciz suçuyla yargılanırken Tupac saldırıya uğradı ve beş kurşun yedi. Aynı gün hastaneden kaçtı. Ertesi gün mahkemeye çıktı ve 4,5 yıl hapis yedi.

Karen Lee: Tupac hapishanede çok değişmişti. Ot içmediği için kafası berraktı ve sürekli yeni şarkılar yazıyordu.

Sekiz ay sonra Death Row'un ödediği 1.4 milyon dolarlık kefaletle Tupac serbest bırakılır ve Los Angeles'a dönerek Death Row'la anlaşma imzalar.

Watani Tyehimba: Tupac'in Death Row'a geçmesi herkesi sinirlendirmişti. Onlara göre biz bir aileydik ve asla ayrılmamamız gerekiyordu. Ama Tupac'in öyle dertleri yoktu.

Mickey Rourke (aktör): Gazetelerde yazılıp çizilenlerin canını sıktığı belliydi. Onun gibi biriyseniz her an bir orospu çocuğunun sizi zımbalama ihtimali vardır. Bunun nasıl bir hayat olduğunu bilirim. Ama bir şey diyeyim mi, bu herif gerçekten oyunculuk yeteneğine sahipti. Dünyanın en iyi aktörleriyle oynadım ama diyebilirim ki, Tupac bu gezegene ayak basmış en iyi metot aktörleriyle başa çıkacak kadar iyi bir aktördü. Korkunç bir enerjisi vardı oynarken.

7 Eylül 1996'da Tupac, Mike Tyson-Bruce Seldon maçını seyretmeye gider. Maç çıkışı Tupac ve arkadaşları Orlando Anderson'la (Tupac'i öldürdüğü iddia edilen kişi) takışırlar. Üç saat sonra Tupac ve arkadaşları yolda giderken yanlarına yaklaşan bir arabadan üstlerine 15 kurşun boşaltılır. Tupac dört kurşun yer ve altı gün hastanede mücadele verdikten sonra ölür. 25 yaşındadır.

bir walkman müziğine dalmıştı. Gerçek şu ki, Amerika'da New York'lular gibi metroyla yolculuk eden insanlardan katbekat fazla pop dinleyen otomobil kullanıcısı yaşıyordu. Gangsta rap, bu devrede, geçerli veya geçersiz her türlü yolu kullanarak asıl kilidi kırıp tercih edilebilir bir yol müziği haline geldi.
New York'un içine düştüğü bunalım dönemi aslında, o sıralarda farkedilmeyen bir büyüme dönemiydi. Popüler bağlamda müziği alıp götürecek Public Enemy'nin çıkışına benzer taşıyıcı bir hareket yoktu, ama hiphop underground akıl almaz derecede genişledi. Birçok yeni MC ve DJ kervana katıldı. Hiphop çıktığı sıralarda diskjokey kabininin etrafına toplanıp DJ'in plaklar üstündeki sörfünü seyreden, MC'lerin tekerlemelerini ezberlemeye çalışan küçük çocuklar büyümüştü. Ortaya hiphop kültürün içinde yetişmiş, onu sindirmiş yeni bir genç kuşak çıktı. Hiphop'un X-Generation'ı olan bu gençler çocukluğunda duydukları sesleri özlüyordu. Bütün bunalım dönemlerinde olduğu gibi bunda da aynı şey yapıldı ve başa dönüldü. Hiphop underground "old skool"un bıraktığı diskoteğe dalıp Grandmaster Flash ve Afrika Bambaataa'nın koyduğu esasları yeniden gözden geçirmeye başladı. Break-beat, uçsuz bucaksız bir hazine olarak oracıkta duruyordu. Tekrar kurcalamaya başladılar.

Beraberlik: Wu-Tang Clan
Galibiyet: Notorious B.I.G.

New York rap her zaman büyülü bir biçimde Adaya özgü kaldı. Tek tek gruplar ya da sanatçılar değil, yaratılan "vibe" önemliydi. 1986-88 arasındaki parlak dönemde çıkan sanatçılar, birbirlerinin etkisini arttırarak günlük hayatı sarmalayan bir "groove" yarattılar. Şimdi aynı şeyin tersi yaşanıyordu. Bu yüzden Snoop Doggy Dogg yerine, Eric B & Rakim'i bir kez daha dinlemeyi tercih eden gençler "beat-break" yaratacak sıkı bir dalganın bekleyişi içindeydiler. Ama yeni bir şey çıkacaksa bu gene Adadan çıkmalıydı. Başkalarının bulduğu kalıpları devam ettirmeyi kendilerine yediremediler. Ne de olsa dedeleri hâlâ köşebaşında caz çalıyor, nineleri çamaşır asarken blues söylüyordu.
New York, Batı Yakası'nın egemenliğine Staten Island'lı MC filosu Wu-Tang Clan'ın çıkışıyla son verdi. 1993'te çıkan "Enter The Wu-Tang (36 Chambers)" albümü nicedir beklenen hava değişiminin ta kendisiydi. Grup, modelini ünlü çizgi filmden almış, gerektiğinde bir araya gelip vurucu güç Voltran'ı oluşturan bağımsız elemanlardan meydana gelmişti. Merkezde stüdyo dehası RZA vardı ve tam dokuz MC yaratıcı kombinasyonlarla eşleşerek rhyme söylüyordu. Bunlar aynı zamanda kendine has üslubu olan birer solo rapçiydi: Method Man, Raekwon, GZA, Ol' Dirty Bastard, Ghostface Killah... Ortak özellikleri eski karate filmlerine olan takıntılarıydı. Grubun adı da böyle bir filmden geliyordu. Getto gençlerinin uzay fantezilerini çocuksu bir mitolojiye taşıdılar, ama bir yandan da kopkoyu bir gerçekçiliği temsil ediyorlardı. Paranın sarhoşluğuna kapılıp rhyme söylemeyi bitirim geyiğine dönüştüren West Coast'un hanidir unuttuğu bir şeyi, hiphop'ta her şeyin temeli olan şeyi, gerçek hayat hikayelerini hatırlattılar. Usta Slick Rick'in izinden gidip Afro-Amerikan oral edebiyatın canlı bir unsuru olarak hiphop'un kimyasına giren "hikaye anlatıcılığı" (story telling) kavramına yeniden hayat verdiler. Saf, yalın bir insan enerjisiyle gelen Wu-Tang Clan, gerçekten de 90'ların hiphop'unu taşıyacak ana gövde oldu.
1994'te hiphop dünyası yeni bir hikaye ustası ile tanıştı. Ama 1.80 boyundaki yüz küsur kiloluk, koyu siyah tenli bu MC'nin hiç öyle ritmi yakalamak, kafiyeyi oturtmak falan gibi bir derdi yoktu. Böyle bakıldığında belki de gelmiş geçmiş en kötü MC bile denebilirdi ona. Sanki Bob Dylan'ın hiphop versiyonuydu. Çok şişman olduğu için zor nefes alıyordu, dedikleri öyle kolay anlaşılmıyordu. İyisi mi ağır ağır söyleyeyim dedi, bunu dinleyicisine kabul ettirdi. Brooklyn'li eski crack satıcısı Christopher "Biggie Small" Wallace, nam-ı diğer Notorious B.I.G. bir gün limuzininden indi, hiç kimseye sormadan rock & roll müzesinin kapısını açtı ve tahta oturdu. "King of New York" gelmişti. Mikrofon bu kez bir gang neferinin değil, bir mafya babasının elindeydi. "Ready To Die" (Ölmeye Hazır) adını taşıyan ilk albümünün uzun introsunda getto-hapishane hattında geçen hayatı radyo tiyatrosu diliyle kısaca özetledi. İntroda önce Curtis Mayfield'in "Superfly" sonra da Sugarhill Gang'in "Rapper's Delight"ına anlamlı vurgular yaptıktan sonra az ve öz konuştu: "Çok büyük planlarım var."
Fakir bir ailenin çocuğu olarak 1972'de Brooklyn'de dünyaya gelen Biggie, çocukluğunu "full-time serseri" olarak yaşadı: "Drug satıyordum. Sabahın köründe uyanıp başlardım satışa, ertesi gün şafak sökene kadar. Annem işe giderken karşılaşırdık. Ters ters bakardı bana." Uyuşturucu oyununun hiper-materyalizmi içinde pişmişti, getto depresyonunu, fakir yaşamın çaresizliğini, umutsuzluğunu çok iyi tanıyordu. Sokak serseriliğiyle babalık arasındaki aşamaları en uca gidip "kamikaze kapitalist" olarak tek kalemde atladı. İlk albümünde intihari bir gözükaralık vardı.
Biggie'nin rap'e bulaşması bir dizi tesadüfle gerçekleşti. Öylesine doldurup mahalle arkadaşlarına verdiği teyp kasetleri elden ele geçip sonunda Uptown Records'a kadar ulaştı. Dinleyen herkes "kim bu" diyordu. Genç prodüktör Sean "Puff Daddy" Combs, bu sorunun cevabını bizzat gidip onu bularak öğrendi. Puff'la Biggie tanıştıktan sonra çok iyi arkadaş oldular. Biggie Small'un ilk albümünü Uptown Records için hazırlamaya giriştikleri sırada Puff, şirketle kavga edip ayrıldı. Bunun üstüne Biggie'nin de tadı kaçtı, yasal sözleşme gereği Biggie Small adından vazgeçmek zorunda kalmasına rağmen mahalle arkadaşı MC'lerden oluşan takımı Junior MAFIA'yı da alarak Puff'ın indie şirketi Bad Boy'la sözleşme yaptı. Notorious B.I.G. adıyla çıkardığı ilk albüm birkaç ayda 1.5 milyonun üstünde bir satış rakamına ulaştı. Art arda gelen "Juicy", "Big Poppa", "Me and My Bitch", "Warning", "The What" hitlerinden sonra "One More Chance" ile bir numara oldu. Evet, sonunda East Coast direksiyonu geri almıştı.

Ve kurşunlar vızıldamaya başlar

1994'e gelindiğinde, Death Row'dan çıkan iki albüm, Tha Dogg Pound'un "Dogg Food"u ve "Above The Rim" filminin soundtrack albümü gene multi-platin başarıları yakaladı. Ama bunlar camiadan gelen çatlak seslerin önüne geçemedi. Suge başlangıçta herkesin saygısını kazanmıştı. Elindeki "indie" şirketiyle müzik endüstrisinin uluslararası kartellerine meydan okuyor, kendi sanatçılarının yanısıra başka şirketlere bağlı sanatçılara da çok daha iyi plak sözleşmeleri ayarlıyor, müziğin yaratıcılarına daha büyük paylar veriyordu. Zengindi, bağımsızdı, hayatta bir misyonu vardı. Bir "fakir babası", herkesi koruyan bir ağabey olarak tanınıyordu. Ama Suge, giderek sertleşti, saldırganlaştı, onu bunu dövmeye, insanları durduk yerde tehdit etmeye, etrafındakilere kan kusturmaya başladı. Korkunç bir ego-tripe girmişti. Çevresinde edindiği saygınlık giderek yerini korkudan kaynaklanan yapmacık bir dalkavukluğa bıraktı. Dre, Death Row'un yönetimindeki etkisini tamamen yitirdi. Sihirli anahtar G-Funk ise eline synthesizer geçiren herkesin yapabileceği bir şey haline geldi, ilk çıktığı zamanlardaki orijinalitesi kalmadı. Gene o sıralarda Dre'nin bir numaralı starı Snoop, bir cinayet davası yüzünden hapse girdi. Sonraları "kendi mekanımda kendimi bir yabancı gibi hissetmeye başlamıştım" diye anlatacağı bu dönemde Dre, uğursuz sonun kokusunu almıştı.
Kasım 1994'te Puff büyük bir doğumgünü partisi verdi. Partiye Tupac da geldi. Biggie, yakında evleneceği şarkıcı sevgilisi Faith Evans'ı eski arkadaşı Tupac'a orada tanıştırdı. O sıralarda Tupac'ın başı karman çorman bir tecavüz davası yüzünden dertteydi. New York'ta bir otel odasında beraber olduğu kız 18 yaşından ufak çıkmıştı. Tupac'ın zorla seks yaptığını iddia eden aile yüklü bir tazminat talep ediyordu. Biggie ve Puff bir duruşmaya bizzat katılarak Tupac'a destek verdiler. Ödediği kefaletten dolayı tutuksuz yargılanan Tupac, yasal olarak New York eyalet sınırlarının dışına çıkamıyordu. Bu zamanı değerlendirmek için kayıt yapmaya başlamıştı ki, beklenmedik bir haber geldi. Tupac, Times Square'deki Quad stüdyosunun lobisinde silahlı saldırıya uğramış, yedi yerinden yaralanmıştı. Mahkemenin son celsesine annesinin ittiği tekerlekli sandalyeyle çıkan Tupac, bir darbe de orada yedi ve suçlu bulunarak ağır hapse mahkum oldu.
Bütün bunlar Tupac'ın yeni albümü "Me Against The World"ün hazırlandığı süreçte olmuştu. Albüm o hapisteyken çıktı ve hemen listelere girdi. Hapiste ziyaretine Vibe dergisiyle yaptığı söyleşide yaralanmasına yol açan saldırıdan dolayı Biggie, Puff ve Bad Boy takımının, hatta en yakın arkadaşı, homeboy'u Stretch'in de içinde yer aldığı bir grup insanı suçladı. "Benim vurulacağımı biliyorlardı, ama bunu bana söylemediler, sinsice vurulmamı beklediler" dedi. Şaşakaldılar. Listedeki herkes suçlamayı reddetti. Manzara 1995'te, Source dergisinin "ikinci geleneksel hiphop ödülleri" töreninde, Suge'nin sahneye çıkıp East-West gerilimini son noktasına kadar yükselten konuşmasıyla daha da kötü bir hal aldı. Suge, "Eğer plak şirketinin patronunun bütün videolarına çıkıp dans etmesini istemiyorsan, Death Row'a gel" dedi. Taş direkt olarak Puff Daddy'ye, dolaylı olarak da Bad Boy camiası ve "esas baba" Biggie'ye atılmıştı. Ama asıl savaş, Suge'nin yakın arkadaşı Jake Robles'ın Atlanta'daki bir partide öldürülmesinden sonra başladı. Suge, cinayetin faili olarak Bad Boy tayfasını suçladı. Puff Daddy gene kendinin ve grubunun olayla hiçbir bağlantısı olmadığını açıkladı.

Tupac hücrede yapayalnız kaldı. Kendini çalışmaya verip deli gibi şarkı yazmaya başlamıştı. "Yoksa kafayı yiyecektim" diyordu. Hücrede geçirdiği sekizinci aya girmişti ki, gardiyan "ziyaretçin var" diye çıkageldi. Suge Knight, yanına ortağı-avukatı David Kenner'ı de alarak onu New York eyaletine bağlı meşhur Clinton hapishanesinde ziyarete gelmişti. O gün, Suge, tıpkı "Baba" Don Carleone gibi, Tupac'a "reddemeyeceği" bir teklifte bulundu. Siyah kamuoyunda "Tupac kodesten kurtulmak için ruhunu sattı" diye yankılanan teklifè göre elyazısıyla yazılmış dört sayfalık mukaveleye imza atarsa, hemen 1.4 milyon dolarlık kefaleti ödeyip onu dışarı alacaklardı. İmzaladı.

Kör dövüşü

Tupac'ın ekibe katılmasını bir zafer sarhoşluğuyla karşılayan Suge, Los Angeles'taki büroda yapılan kutlamada eline bir sprey boya alarak şirketin adına küçük bir eklemede bulundu: "The New Untouchable Death Row." Dokunulmazdılar. En azından, o anda doğruydu bu. Tupac'ın Dr. Dre'yle buluştuğu ilk single "California Love" oldu: Zıvanadan çıkmış hedonizmin, sınırsız seksin şehrine, para basan dev makinaya, narkotik keyiflerin, son moda silahların vatanına, dans pistinin hiçbir zaman boş kalmadığı vahşi, vahşi batıya hoşgeldiniz... Death Row'un histerik savaş çığlıkları, Suge'nin Bad Boy tayfasına açtığı savaşa Tupac'ın da katıldığını ilan eden "Hit 'Em Up" parçasıyla doruğa çıktı. Faith Evans'ı kastederek "Karını düzdüm," diye giren Tupac ağzına gelen her şeyi söyledi, parçanın son bölümünde tüyler ürpertici bir gangsta tiradı atıp "Hepinizi geberteceğiz" diye bitirdi...

Biggie ve Puff, Bad Boy tayfasını toplayıp çenelerini sıkı tutmaları konusunda tembihte bulundu. Nicedir kontrolden çıkmış olan bu savaşın uzağında kalmaya karar verdiklerini açıkladılar. Bu sessizlik karşı taraf tarafından İtalyan taktiği olarak yorumlanıyordu. Batı Yakası'nın tezine göre, Brooklyn'li Bad Boy tayfası, komşuları İtalyanlar gibi saman altından su yürütüyor, yaptıkları her şeyi kurnazca örtbas ediyordu. Suge, Tha Dogg Pound'u "New York New York" parçasının klibini çekmek üzere Brooklyn'e gönderdiği sırada olanlar ilk defa East Coast'ta da garip şeylerin döndüğünün sinyalini verdi. Çünkü klip için gelen prodüksiyon ekibinin kamyonları tıpkı gangster filmlerindeki gibi makinalı tüfeklerle yaylım ateşine tutuldu. Bereket kimse zarar görmedi. Ama Brooklyn halkı saatlerce evinde hapis kaldı. Şöyle ya da böyle, Death Row ile Bad Boy arasındaki savaş medya tarafından yakın takibe alınmıştı. Altına

N O T O R I O U S B I G

Ölmeye hazır

Christopher Wallace 21 Mayıs 1972'de, Brooklyn'de doğdu. Annesi, tek başına yaşıyor ve ilkokul öğretmenliği yapıyordu. Daha küçük yaştan itibaren Christopher'a eğitimin önemini aşılamaya çalıştı ve kendi sahip olmadığı imkanları ona sunmaya kararlıydı.

Melvin Blackman: Brooklyn'deki bir okulda yardımcı öğretmenlik yapıyordum. Christopher da o zamanlar beş-altı yaşında olmalı. Onu çok iyi hatırlıyorum, çünkü sınıftaki en iri çocuk oydu. Yerdi, yerdi, yerdi... Ayrıca çok akıllıydı. Diğer çocuklar fizikleriyle varolurdu, o ise zekasıyla. Bir tür karizması vardı yani.

Lil' Kim (Junior M.A.F.I.A. üyesi, Big'in kız arkadaşı): Onu caddede, arkadaşlarıyla zar atarken görürdüm. Ne zaman para kazansa yanına gidip 'Big, karnım aç' derdim, o da kazandığı paranın yarısını bana verirdi.

50 Grand (DJ): Evlerinin yakınında bir kilise vardı. Her cuma o yıkıntı kilisede partiler düzenlenir ve Big ile Preme karşılıklı atışırlardı. O zamanlar kendine Quest diyordu, daha sonra Big adını aldı. Big daha o zamanlar mahallenin en sıkı rapçisi olarak bilinirdi.

DJ Mister Cee: 50 Grand'le yakın arkadaştık. Bana bir gün Big'in demosunu verdi. Başkalarının beat'leri üzerine söylenmiş kafiyelerden ibaretti. Ama iyiydi, çok iyiydi.

Justice Rivera: Big, Chico denen bir veletle takılırdı. Bana Big'in kasetlerini ilk dinleten de Chico'ydu. Bana Big Daddy Kane'in stilini hatırlatıyordu ama daha hardcore ve kendine hastı. Big'e, plak şirketi sahibi Kedar'la bağlantım olduğunu söyledim. Onu Kedar'la tanıştırdım ama tam o sıralarda Big, DJ Mister Cee'yle takılmaya başladı. Kedar daha sonra bana en büyük hatasının Big'i elinden kaçırmak olduğunu itiraf etmişti.

DJ Mister Cee: Hiç unutmam, Big bir gün üzerinde beyaz bir tişört ve kot pantolonla evime geldi. Ona bir rap dergisinin açtığı yarışmadan bahsettim. Aynı kasedi yarışma için hazırladık ve yolladık. Derginin editörü beni arayıp 'bu çocuk çok komik be' dedi. Tam o sıralarda Puffy bu adamı aramış ve hardcore bir rapçi arandığını söylemiş, o da Big'i önermiş. Puffy de beni aradı.

Sean "Puffy" Combs (prodüktör, rap'çi): Onunla ilk tanıştığımda afalladım. Ha siktir, bu koca adam da nereden çıktı dedim kendi kendime. Bu adamı nasıl pazarlayabilirdim ki? Tıpkı bir tekel bayiine benziyordu. Ama rap yaparken de konuşturuyordu hani.

Sybil Pennix (stilist, aktris): O zamanlar Puffy'nin sekreteriydim. Kocaman bir odası olmasına rağmen insanları sürekli benim küçücük odama tıkar, orada bekletirdi. Big de sürekli benim odamda olurdu. Bana her şeyi anlatırdı. O zamanlar plak anlaşması yaparken başının kanunla derde gireceğinden korkuyordu, çünkü ufak tefek işlere bulaşmıştı. Yanında silah taşırdı ama silahı benim odamda bırakması için onu ikna etmiştim. Onu çekmecede saklardım. Sonunda bir-iki günlüğüne içeri girdi ve çıktı... Tupac ve Big ilk olarak Bad Boy'un Los Angeles turnesinde tanıştılar. Anında dost oldular. Tupac söz yazarı Big'e saygı duyardı.

Lil' Cease (Junior M.A.F.I.A. üyesi): 93 yılında Tupac New York'a konsere geldi. Tupac, Big'i sahneye davet etti. Big sahnede öylesine kendinden geçti ki, kıçüstü düştü. Kalabalık durmadı hâlâ çılgın gibi bağırıyordu. Big de şarkısını sürdürüyordu. Big'in büyük bir herif olacağını ilk orada anladım.

Damion "D-Rock" Butler (en iyi arkadaşı): Tupac New York'ta "Above the Rim" filmini çekiyordu. Trene atlayıp onu görmeye giderdik. Tupac'in konserlerinin açılışını Big yapıyordu. Sürekli beraberlerdi. O günleri düşündüğümde, sonradan birbirlerine düşman olacakları aklıma gelmezdi.

Big hayatında kağıda şarkı sözü yazmadı. Kimi zaman eline bir kağıt kalem tutuştururlardı. O da bir şeyler çiziktirir, sonra da kalemi kağıdın üzerinde kırardı. Öldüğünde kafasında bitmiş altı tane şarkı sözü vardı. Bu yüzden otun beyin hücrelerini öldürdüğüne filan inanmıyorum. O herifin inanılmaz bir fotografik hafızası vardı.

Puffy: Sürekli olarak birtakım kavramlardan bahsederdi. Her şey kafasının içindeydi.

Lance Un Rivera (arkadaşı): Big, don ve çorap giymeyen o koca zencilerden biriydi. Kıçını göstermeye bayılırdı. Kaşla göz arasında kıçını açar ve inanılmaz büyüklükteki kıçını herkese sergilerdi. Mink kürkünün üzerinde sürekli ter damlaları olurdu. Zengin olduğunda da hiçbir şey değişmedi. O koca, terli zenciydi yine.

Damion Butler: Bir keresinde Billboard ödül törenine gidiyorduk. Orada Michael Jackson'la tanışacaktık. Big 'kötü olmayan ama beni hatırlamasını sağlayabilecek ne yapabilirim?' diye sordu. Michael Jackson'la karşılaştık. Mike elini uzattı. Bizim Big de Mike'ın elini tutup onu kendine doğru çekti ve getto usulü kucaklaştı. Michael Jackson'ın suratını görmeliydiniz, sanki tecavüze uğramıştı.

Big'in ilk albümü "Ready to Die" büyük bir başarı kazandı. Big, ikinci albümü "Life After Death" için çalışırken Tupac'le araları bozuldu. Tupac stüdyoda uğradığı ve beş kurşun yediği saldırıdan Big'in haberi olduğunu ve kendisini uyarmadığını iddia ediyordu. Big, Tupac'in vurulmasıyla ilgili hiçbir şey bilmediğini söylemesine rağmen bir ödül töreninde Tupac, Big'e silah çekti. Olay örtbas edildi.

Soul Train Music Ödüllerinin verildiği gece Big bir partiye katılır. Partiden çıktıktan sonra minibüsüne biner ve o sırada minibüse yaklaşan bir adam içeriye altı kurşun sıkar. Hastaneye götürülürken ölür. 24 yaşındadır.

Damion Butler: Big vurulduğunda, ben ve Cease arka koltuktaydık. Tek bir kelime dahi etmedi. Şaşkın bir ifadeyle suratıma bakıyordu. Tek yaptığı hızlı hızlı solumaktı. Big'in annesine haber vermek gerekiyordu. Telefon açtık, Puff telefonu Big'in menejerine, o da bana verdi. Big'in annesi ağladığını duyunca telefonu kapattı. Ne olduğunu hemen anlamıştı.

hücum misali, Doğu ve Batı Yakası'ndan bazı uyanık rapçiler garanti satış getiren bu trendi kullanarak birbirlerine karşı taşlama rap'leri kaleme aldılar.

1996'da, Los Angeles'taki Soul Train müzik ödülleri sırasında Tupac, son görüştüğünde dostu olan can düşmanı Biggie'ye silah çekti, ama Biggie'nin fedaileri tarafından derdest edildi. Death Row macerası artık tamamen bir deliliğe dönüşmüştü. Her gün bir kavga, bir gözdağı, bir savaş ilanı yaşanıyordu. Ego-trip'in yüksek dozunda gezinen Suge-Tupac ikilisi, 7 Eylül 1996 gecesi Las Vegas'ta Mike Tyson'ın ağır siklet boks maçını izlemeye gitti. Maçtan sonra, Suge'nin siyah BMW'siyle parti yapmaya giderlerken beyaz bir Cadillac yanaştı ve pencereden içeri 15 kurşun boşaltıldı. Kurşunlardan bazıları Suge'nin kafasını sıyırıp geçti, isabet eden olmadı. Ama Tupac beş yara aldı. Hastaneye ulaştığında koma halindeydi. Bir hafta direnebildi. 13 Eylül'de son nefesini verdi.

Bütün ülke bir anda şoke oldu. Amerika ne zamandır bütün bu olanları iştahlı bir merakla izlemekteydi. Hiphop starlarının skandalları magazin medyasının en çok kovaladığı şey haline gelmişti. East-West kavgasına, trend'in yönetmeni Tarantino'nun televizyona uyarlanmış hiphop versiyonu gibi bakılıyor, tarafların aslında ciddi olmadığı düşünülüyordu. Amerikan güreşçileri gibi danışıklı dövüş yapıyorlar sanılıyordu. Tupac'ın ölümü her şeyi bir anda ciddileştirdi. Gözler gayrı ihtiyari Bad Boy'a çevrilmişti. Medya bu kez aracı Puff'ı atlayıp direkt olarak Biggie'ye sordu. Biggie "Şoke oldum" dedi ve dudağını bükerek derin bir düşünceye daldı. Öyle bir hali vardı ki, gerçekten şoke olmuştu. İlk soruşturmada Suge ve adamlarının maçtan önce birilerini dövdükleri tespit edildi. Ama olayın eski bir Crips-Bloods münakaşasına dayandığı anlaşıldı. Tupac cinayetinin tek görgü tanığı Yafeu Fula, 10 Kasım'da, New Jersey eyaletinin Orange şehrindeki evinde öldürüldükten sonra, dava bütünüyle karanlığa gömüldü. Katil hiçbir zaman bulunamadı.

Tupac öldüğü sırada Biggie büyük bir trafik kazası geçirmişti. Yürüyemiyordu. Aynı kazada Mercedes'i süren Lil Cease ve sevgilisi Tiffany de sakatlanmıştı. Olay karısı Faith Evans'ın oğulları Chris'i doğurmak üzere hastanede olduğu sırada meydana geldi. Biggie ertesi yılın Soul Train müzik ödüllerine tekerli sandalyeyle de olsa katılmak istiyordu. Bad Boy tam kadro LA'e gitti. 9 Mart'ta ödül töreninden sonra, gene parti yapmaya giderlerken trafiğin sıkıştığı sırada bir başka tetikçi çıktı ortaya. Biggie de aşağı yukarı Tupac'ınkine benzer bir saldırıya uğramıştı. Hastaneye yetiştiremediler. Notorious BIG vurulduktan kısa bir süre sonra, arkadaşlarının kollarında son nefesini verdi. Ama Biggie'nin öldürülmesi Tupac cinayeti kadar karanlık değildi. Tetikçi olarak mahkum olan eski polis David A. Mack'in, cinayet talimatını Suge'den aldığına dair yeni kanıtlar bulunduğu için soruşturma yeniden başladı.

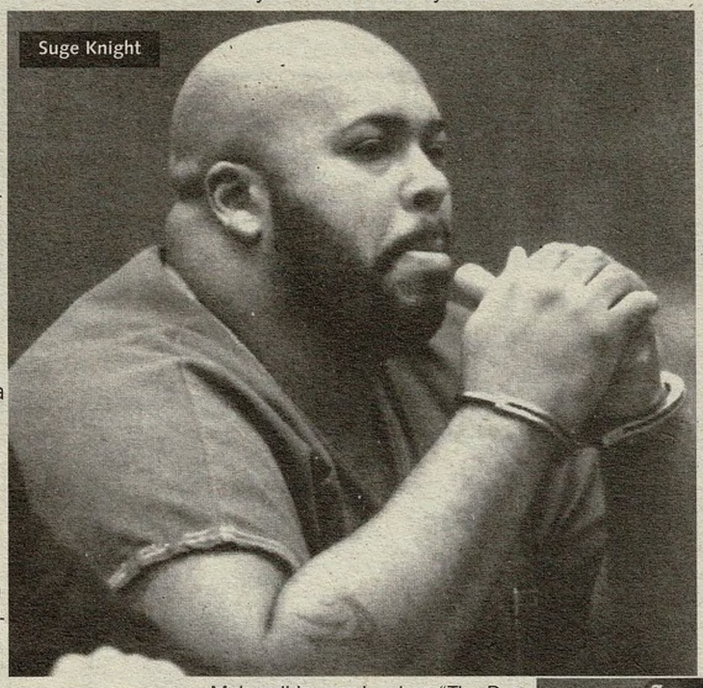
Suge Knight

Tupac'a göre İncil ya da Gangsta Kabala

Cinayetin esrarıyla ilgili en ilginç gelişmeler, 2Pac'ın şarkı sözlerini mikroskop altına alan yeraltı network'ten geldi. Hiphop fanlarının internet üstünde başlattığı lirik-video analizlerinde Tupac'ın gelecekte olacak birçok şeyi satır aralarında önceden söylediği ortaya çıktı. Tupac'ın ölümünden önce, Death Row'dan çıkan "All Eyez On Me" albümüyle ölümünden sonra Makaveli imzasıyla çıkan "The Don Killuminati: The 7 Day Theory" arasındaki ezoterik bağlar şeytani bir ölüm oyununa işaret ediyordu. Ölümünden birkaç gün sonra televizyonlarda yayınlanmaya başlayan son klibi "I Ain't Mad at Cha"da Tupac melek olarak belirir. Parça albümde 13. sırada yer almaktadır. Tupac'ın ölüm günü de 13'tür. Gene klipte Tupac arkadaşıyla gittiği tiyatronun çıkışında öldürülür. Bu da gerçek hayatta olana çok benzemektedir. Enteresan bir biçimde bu klipte Tupac olarak ölür, bir sonraki klibi "Toss It Up"ta adı artık Makaveli olmuştur.

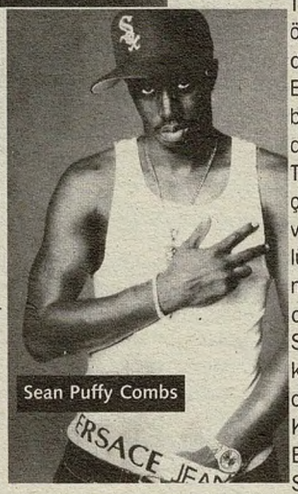
Sean Puffy Combs

16. yüzyıl İtalyan filozofu Machiavelli'nin rapçe yazılışı olan Makaveli'nin ikinci videosu "To Live and Dead in LA" ölmüş birinin klibi çekilemeyeceğine göre, bütün bu malzemenin ölümden önce hazırlanıp zamanı gelince ortaya sürülmek üzere bekletildiğini gösterdi. Albümün adı "7 Days Theory" muammayı daha da derinleştirdi. 7 Eylül'de vurulmuştu, tam yedi gün sonra, 13 Eylül'de öldü. Tupac'ın kendi adıyla yaptığı son albüm "All Eyez On Me" 13 Şubat'ta, yani ölümünden tamı tamına 7 ay önce yayınlanmıştı. Resmi kayıtlarda ölüm saati 4.03 PM olarak geçiyordu. 4+3=7. Ayrıca 25 yaşında olmuştu. 2+5=7. "I Wonder if Heaven For A Ghetto" videosunda Tupac, Rukahs adlı (soyadı Shakur'un tersten okunuşu) bir yere gider. Klipte kızla birlikte girdiği odanın numarası gene 7'dir, klibin sonunda arkada görünen saat ise tamı tamına 4.03'ü gösterir. "7 Days Theory"nin künyesinde yapımcı olarak o güne kadar ve daha sonra hiphop dünyasında hiç rastlanmamış Simon adı geçiyordu. Simon İncil'de İsa'nın havarilerinden biriydi ve yeniden doğuşa tanık olmuştu. Albümün kapağında Tupac'ın çarmıha gerildiğini gösteren bir resim varken, buradaki Simon'un Suge olma olasılığı hayli yüksekti. Gene bu resimde Tupac gerçek hayattaki gibi beş kurşun yarasıyla gösterildi.

"7 Days Theory"nin ilk üç saniyesinde zar zor duyulabilecek bir şeyler söylenmekteydi. Bu üç saniyeyi sample edip bilgisayarda temizleyen fanlar çılgın ezoterizmle uyum gösteren dehşet verici bir şeyle karşılaşırlar: "Beni Suge vurdu." Hiphop fanları tarafından girişilen araştırmalar Tupac cinayetinin baştan sona planlanmış bir komplo olduğu tezine kadar vardı. Dileyelim, bu doğrudur, Tupac ölmemiştir. Öyle veya böyle, bu işaretleri bulup özenle yerlerine koyan, elbette sözlerin, klip senaryolarının yazarı Tupac'tı. Machiavelli'nin "Arkasında büyük şeyler bırakmak isteyen bir prens aldatmayı bilmeli" sözüne uydu ve bu şiirsel mikrokosmosu yarattı. "Hit 'Em Up" parçasındaki Hamlet esintili tirad bütün bunların ışığında daha bir farklı görünüyor artık. Black Panther Party'nin militanlarından annesi Afeni, oğlunu hapisten çıktıktan birkaç gün sonra doğurmuştu. Partinin önderlerinden Geronimo Pratt çocuğa Tupac Amaru adını vermişti. 1571'de İspanyol fatihler tarafından kafası kesilerek idam edilen Tupac Amaru, yokedilen İnka Uygarlığı'nın son kahramanıydı. Modern zamanlarda Black Panther'ler gibi Maocu bir çizgi izleyen Perulu gerilla ordusu da bu adı sahiplendi. Kısacası hayatı mitolojilerle sarıp sarmalanmıştı. Mitlerin çocuğu Tupac, bütün dünyanın gözlerinin önünde hayatının uzun şiirini yazdı.

Biggie'nin hazırladığı yeni duble albümü "Life After Death" ölümünden üç hafta sonra çıktı. Albümde Tupac'a cevaben yazılmış iki parça vardı. Gotik-rap "My Downfall" ve Wu-Tang'den RZA'in prodüktörlüğünü yaptığı "Long Kiss Goodnight". Burada Biggie, Tupac'a sadece "toysun" diyor, asıl patron Suge ile hesaplaşıyordu. Albümün kapanışında yer alan tüyler ürpetici "You're Nobody (Til Somebody Kills You)" parçasında karısı Faith Evans, Biggie'ye geri vokal yaptı.

Suge Knight ise Tupac'in öldüğü gece maçta birini patakladığı, yani şartlı tahliye olduğu sırada suç işlediği için iki çezanın toplamı olan 9 yılı yatmak üzere hapse girdi. Bu defa kefalet mekanizması işlemiyordu. Tupac'ın ölümünden sonra Dr. Dre her şeyi bıraktı ve şirketi terketti. Beyaz rapçi Eminem'in prodüksiyonuna kadar da dişe dokunur hiçbir şey yapmadı. Herkesin örnek aldığı bir idol olmaktan çok, kendi halinde bir MC olan Snoop Doggy Dogg da Death Row'u terkederek New Orleans'li rap starı Master P'nin No Limit şirketiyle anlaştı. Suge dışında herkes Death Row deneyiminden, East-West savaşından dersini almıştı. O ise hâlâ hapisten etrafa tehdit savurmaya devam ediyor. Son olarak içinde iki Tupac parçası da bulunan bir Death Row derleme albümü yayınladı. "Suge Knight Presents Chronic 2000" albümünün kapağında yanan bir Küba purosu ve Suge'nin karanlık mesajı var: "Still smoking..."

Erdir Zat

(devamı gelecek ay)

BABYLON'DA BU AY

Laço Tayfa *2 Haziran, 22:30 / 22 Haziran, 21:30*
Babylon Sound System *3 Haziran, 22:30*
Barbaros Erköse Dörtlüsü *7 Haziran, 21:30*
Ayşe Tütüncü Piyano Perkusyon Grubu *8 Haziran, 21:30*

Barbaros Erköse

Les Gammas Les Gammas iki kişiden müteşekkil: Mark Frank ve Jochen Helfert. İlk albümleri "Exercises de Styles" bugünlerde çıktı çıkıyor. Her ay düzenledikleri Vibe Club gecelerinde DJ'liklerini konuşturuyorlar, cazdan film müziklerine uzanan bir yola Brezilya havaları serpiyorlar. Vibe Club, iki gece Babylon Club olacak... *9 - 10 Haziran, 22:30*
Şirin Pancaroğlu *14 Haziran, 21:30*

DJ Food
Aslında tek bir kişi değil bu DJ Food. Ninja Tune ekibinden birkaç kişinin oluşturduğu bir grup. Matt Black, Coldcut'tun Jonathan More, Patrick Carpenter grup üyeleri. Ana mönü "Kaleidoscope", ara sıcağından tatlısına DJ Food spesiyaliteleri Babylon'da. Gayet besleyici. *16 Haziran, 22:30*
Up, Bustle and Out *17 Haziran, 22:30*
İzmir'den Pire'ye Rebetiko Muammer Ketencoğlu ve grubu Kompania Ketencoğlu, Ege'nin sokak notaları tarihini belgeleyecek... *21 Haziran, 21:30*
İstanbul Komedram Oyuncuları *26 Haziran, 21:00*
Fiesta Latina *1 Temmuz, 22:30*

DJ Food

İstanbul bu yaz çok güzel insanları misafir edecek, ama yine de dilimizden "ahh be, kıyıdan döndü" nidaları düşmeyecek, yine Balkanlarda ve Yakın Avrupa'da sahneye çıkanlara bakıp hayıflanacağız. Hadi diyelim bir sürü isme üşendik, Radiohead'de hiç affımız yok. Bizi buradan, İstanbul'dan 23 Haziran akşamı alıyorlar, ertesi gece "Selanik'in muhteşem gece hayatına ilk adım"ı attırıyorlar (broşürde öyle yazıyor), Atamız Atatürk'ün evini gezdirdikten sonra da Thom Yorke'un sahnesinin önüne bırakıyorlar, konserden sonra da İstanbul'a geri getiriyorlar. Son başvuru tarihi 15 Haziran. Bilgi için şu numaraları arayabilirsiniz: 0.212.243 55 45 - 243 55 10.

İstanbul kesmez, komşumuz Selanik'e ve yeni albümden evvel Radiohead'cilere bir merhaba diyelim...

Radiohead>>>>> <<<<<Lemon Babies

Haziranın üç günü Diane Weigmann, Barbara Hanff, Julia Gehrmann ve Katharina Matthies ismindeki dört dilbere ayrılmış vaziyette. 8-9-10 Haziran akşamları Kemancı, sahnesine Berlinli kız grubu Lemonbabies'i davet edecek. Son albümleri "Now + Forever" da gösteriyor ki, Spice Girls hattının epey berisindeler. Renkli, ahenkli, melodik ve güçlü pop rock şarkıları yazıp çalıyorlar. Bazılarımıza burun kıvırtabilir, ama ne yanlış ne de olumsuz bir referans olur: Madonna'ya hayranlar, en az onun standardını tutturmak istiyorlar. Neticede bize gayet güzel bir gece geçirtirler...

[kulüp] ↓

Suat Bilgi'nin adı bunca yıl sonra öyle kaldı: Çalıntı Suat. Çalıntı dergisini, Çalıntı dükkanını yıllardır sırtında taşıyan Suat, bu aydan itibaren dinlenme ve eğlenme turlarına başlıyor, dergiye bir süre ara veriyor, dükkana pek uğramak istemiyor. Çalıntıcıların yeni uğrak yeri, Asmalımescit'te bu ay açılacak bar, Babylon gibi, sadece konserlerde açık olacak, ama konser bitince de faaliyet devam edecek, partiler, özel geceler gırla gidecek. Önümüzdeki sonbahar tekrar neşredilmeye başlanacak olan Çalıntı'yı özleyince soluğu orada alacağız, muhtemelen bir süre sonra orayı da özlemeye başlayacağız. Böyle güzelliklere ihtiyacımız var... Adresi şöyle tarif edelim: Tünel'e giderken sağda Asmalımescit'e giriyorsunuz, Babylon ve Refik dönemecine boşverip dümdüz Yakup'a doğru yürüyorsunuz. Yolun sonuna gelmeden, sağda. Haziran ortasından itibaren davetlisiniz...

[festival] ↓

H2000 Müzik Festivali

16-17-18 Haziran günleri, Şile yoluna, Ömerli'ye, Ömerli'deki H_2O Aquapark'a postu seriyoruz. Kâh çadırlara doluşup, kâh uyku tulumlarından başımızı kaldırıp, kâh çimenlerde yuvarlanıp bakın kimleri seyrediyoruz: Bizim asımız –fotoğrafını görmeseniz de– Chumbawamba. Ayrıca daha bir sürü düzgün insan var: Jay Jay Johanson, Lamb, Republica, Apollo 440, Gus Gus, Bush, The Egg, Faze Action, Gearwhore, Bandaloop, Adam F, Andy Smith... Ayrıca

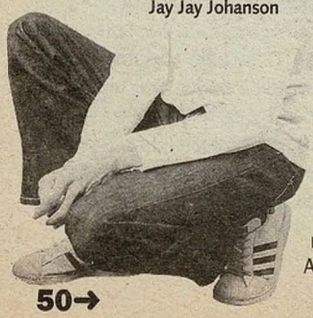
Jay Jay Johanson

Bush Republica

Mazhar Fuat Ozkan, Teoman, Mor ve Otesi, DJ Mahmut, Duman, Kurban, Kargo, Aylin Aslım... Tabii bu kadar değil: Parkın çeşitli yerlerinde kurulacak bir sürü sahnede daha bir sürü DJ işbaşı yapacak. Müzik susmayacağı gibi, sportif faaliyetler için alanlar açılacak, standlarda oyalanma imkanı bulunacak... Biletler D&R'lardan temin edilecekmiş ve ederi 22.500.000 liraymış, festival günü alırsanız, 27.500.000. Üniversite sınavına giriyorsanız ve elinizde sınav kartıyla giderseniz, bir indirime de tabi tutulacakmışsınız... Pazar günü ağırlıkla yerli grup ve sanatçılara ayrılmış... İstanbul'a eli yüzü düzgün bir yaz festivali lazımdı, bu büyük bir adım: Gidelim, müziğe serilelim...

Avrupa Müzik Şenliği

Geçen yıl ilki düzenlenen Avrupa Müzik Şenliği, 21-23 Haziran tarihlerinde ikinci kez İstanbul'da... Geçen sene olduğu gibi bu yıl da, şehrin bir sürü yerinde konser platformlarıyla karşılaşacağız, işimize gücümüze giderken kulağımıza nağmeler çalınıp gönlümüz çelinecek, müzik dinlemek için semt semt dolaşacağız. Vapurda giderken bir bakacağız ki, üst katta iki gitar tıngırdıyor, sahilden, iskelenin yanından davul atakları martı kovalıyor... Haydarpaşa ve Sirkeci garlarından üniversitelere, Okmeydanı'ndan Taksim'e, Gaziosmanpaşa'dan Ortaköy'e İstanbul kaldırımları iki gün boyunca notayla yıkanacak. Şimdilik bilebildiğimiz ağır top misafir Almanya'dan Recorder grubu. Louise Gold ve Daniel Dorsch ikilisi gayet şık bir trip-hop'lu rock icra ediyorlar, kaçırmayalım... Şehir böyle böyle güzelleşecek...

Recorder

[televizyon]

KANAL E
Haziran müzik programı

1 Haziran **Oasis**
5 Haziran **Marc Anthony**
7 Haziran **John Pizzarelli**
8 Haziran **Metallica**
12 Haziran **Paul Simon**
14 Haziran **John McLaughlin & Paco De Lucia**
15 Haziran **Suede**
19 Haziran **Eros Ramazotti**
22 Haziran **Rage Against The Machine**
26 Haziran **Celine Dion**
28 Haziran **Big Bad Voodoo Daddy**
29 Haziran **AC/DC**
6-13-20-27 Haziran **Brahms** (Leipzig Gewandhaus Orkestrası)

[egitim]

AYVALIK MÜZİK KURSU
Ayvalık'ta, Cunda adasında klasik müzik öğrencileri için düzenlenen Ayvalık Yaylı Çalgılar ve Oda Müziği Uzmanlık Kursu'nun üçüncüsü 11-21 Eylül tarihleri arasında düzenleniyor. Filiz Ali yönetimindeki kursun hocaları, Suna Kan, Mikhail Khomitzer, Lukas David ve Tatiana Masurenko... Kayıt için şu adrese başvurabilirsiniz: Hüsrev Gerede Caddesi, 22/1, Teşvikiye - İstanbul... 0.212.233 22 38 no'lu telefondan bilgi alabilir, iletişim için masterclass@ab-pr.com adresini kullanabilirsiniz. Kurs ücreti 300$. Son başvuru tarihi 18 Ağustos... Hem tatil, hem üstadlardan feyz...

[kitap]

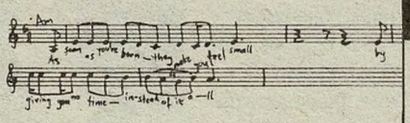

ŞARKI OKUMA KİTABI
Bülent Somay, 112 sayfa, Metis Yayınları

Mozaik'ten, sonra solo çalışmalarından tanıdığımız Bülent Somay, malum, aynı zamanda yazar. "Şarkı Okuma Kitabı", başlıca meşgalelerini, kafa yorduğu temel problemleri öne çıkaran, bir arada tartışan bir kitap: Somay'ın yıllardır dinlediği, yıllardır okuduğu şarkıların "okuma"ları bunlar. Hatıralarıyla, başka okumalarıyla keskinleştirdiği bu şarkılar, Peter Gabriel, Leonard Cohen, Sting, John Lennon, Victor Jara şarkıları... "Wallflower"dan "Famous Blue Raincoat"a, "Working Class Hero"dan "Manifiesto"ya Somay'ın okumaları, en güzel şuna yarıyor: Peki bizim şarkılarımız ne; biz okusaydık, bu şarkıları ya da başkalarını nasıl okurduk?.. Mesela "Working Class Hero" şarkısından bir küçük parça okuyalım:

...Şu "zekiysen nefret ederler, aptalsan aşağılarlar" sözü bence John Lennon'ın 20. yüzyıl padagoji teorisine tartışmasız bir katkısı sayılmalıdır. Eğitim, özellikle ilköğretim kurumlarının 'ortalama yetiştirme' mekanizmasını bu kadar kısa ve öz ifade eden bir cümle çok az bulunur çünkü. Yalnızca anne ve babalar, öğretmenler, yönetmelikler ve disiplin kurulları değil bu mekanizmayı işleten. Gardiyanı ve işkenceciyi halkın, işçi sınıfınının içinden devşiren kurulu düzen, burada da çocuğu çocuğun işkencecisi yapmayı başarıyor. Okula ailesinden "ortalama" olmayı iyi öğrenmiş çocuklar olarak gelirseniz, sizi kimse rahatsız etmeyecektir. Tersine, size "ortalamanın gardiyanı" payesi verilecektir; siz de alaylarınız ve kurnazlığınızla, taktığınız isimler ve küfürlerle, gerekirse biraz bilek gücüyle "ortalama"nın dışına çıkanları aynı Procrustes yatağına yatırmalısınız.

Okulda ilke "ortalamanın egemenliğidir". Çok uzun ya da çok kısaysanız, çok zayıf ya da çok şişmansanız, çok güzel ya da çok çirkinseniz, çok zeki ya da çok aptalsanız, ortalamayı temsil eden egemen çocuklar çetesi (ki bunlar çoğunlukla oğlan çocuklarından ve onlara yardakçılık eden birkaç kızdan oluşur) sizi derhal dıştalayacak, alay konusu yapacak, gerekirse itip kakacaktır. Siz ortalamaya uymayı kabul edene kadar. Eğer ortalamadan farkınız fizikselse, ne çok uzun ne çok kısa, ne çok şişman ne çok zayıf, ne çok güzel ne çok çirkin olan diğerlerinin size üstünlüğünü kabul edip onların suyuna gitmelisiniz. Eğer çok zekiyseniz, bunu gizlemelisiniz. Eğer aptalsanız, elinizdeki birazcık zeka kırıntısıyla, ortalama çocukların kelimeleri ve tavırlarıyla konuşmayı ve davranmayı, onları taklit etmeyi öğrenmelisiniz. O zaman hayatta kalabilirsiniz fazla acı çekmeden; ama hayatta kalan kim olur, acı çekmeyen kim?"

[sergi]

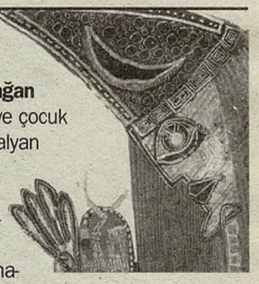

Bugüne kadar daha ziyade yazılarından tanıdığımız **Kağan Güner**, aslında bir ressam, yıllardır da resim, heykel ve çocuk kitabı resimlemeleri yapıyor. 2-18 Haziran arasında İtalyan Opera Salonu'nda izlenebilecek sergisi, onun işlerini görmek için en zevkli fırsatlardan biri. "Dünya Masallarından" isimli sergi, Güner'in çocuk kitapları için çizdiği resimlerden oluşuyor. Hint masalı "Bharunda Kuşu", Çin masalı "Altın Parmak", Kürt masalları, Siu masalı "Poia", Güner'in kendisinin yazdığı "Kalpler" ve "Atlantis" çocuklarınızın, kardeşlerinizin hoşuna gider elbette ama, asıl siz deneyin...

[kitap]

KİREMİT UÇURAN
Erhan Güleryüz, 141 sayfa, Ada Müzik

"O güldüğüm basit aşk şarkıları / Özür dilerim sizden çok özür dilerim / Bu acıyı anlatacak kelime yokmuş meğer / O yüzden hep aynıymış cümleler / Ayrılık ölümden beter". Ayna şarkılarının yazarı Erhan Güleryüz yıllarca kağıt parçacıklarına karaladığı mısraları bir kitapta toplamış. Bir şiirler seçkisi olmaktan ziyade, zengin bir şarkı damarı görüntüsü veren kitapta, zaten sazını elden bırakmayan bir Büyükçekmece delikanlısı başrolde: *"Gitarımın içinde bi cin var / Onundur hep o duyduğunuz şarkılar / Gitarımın içinde bi cin var / Gözleri çekirdek kadar."* Vaktiyle *"Dünya dünya / kendimden önce / seni kurtardım / dün bütün gece..."* sözleriyle Türkçenin en güzel rock parçalarından birini yapmıştı Güleryüz. Nedense bunu kitaba almamış, ama diğer iki güzel şarkının, "Karakış"ın ve "Akdeniz"in sözleri mevcut... Şimdi Güleryüz'den iki beste ricamız olacak: *"Özü bilmeden bilimi kurcalama / Sözü bilmeden sohbette bocalama / 'bunca yükle öleceksin' dedim hamala / 'ölüm kolay! sen umuttan haber ver' dedi / 'umut var oldukça dünyayı ver sırtıma'."* Buna bir Ege-rock gider. Bir de re majör akustik balad: *"Bana her şeyi anlat / Ne varsa aklında / Aklından zorun varsa / Onu da anlat."*

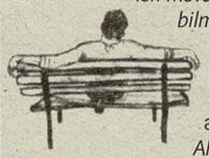

[gezi]

Fotoğrafevi
4-11 Haziran **Beyoğlu Gezisi** (Feza Kürkçüoğlu'yla)
4-11-25 Haziran **Düzce Samandere Milli Parkı - Şimşirlik Yaylası**
10-11 Haziran **Kazdağları - Assos** 11-25 Haziran **Gebze - Büyükdere**
18 Haziran **Sapanca - Maşukiye**

[internet]

STING SAYFALARI
http://www.halcyon.com/chertudi/sting.html
Sting'in müziğini MIDI olarak dinlemek, hangi bakımlardan enteresan olabilir? Bir: Bilgisayarınızda az yer tutması bakımından. İki: Vokalsiz olduğu için evde playback yaparak eğlenebilirsiniz! Tüm albümlerinden, üstelik Police döneminden de parçalar içeren bir site.

http://www.stingchronicity.co.uk/
MIDI dosyalardan muhtemelen tatmin olmayacaksınız. Buyurun size net'teki en komple ve en şık Sting sitesi ! The Outlandos Fan Kulübü'nün hazırladığı sayfalarda Sting hakkında en son haberler, konserler, kitaplar, mp3'ler, videolar ve söyleşilerin yanısıra, şarkıların arkasında yatan hikayeleri ve bas tablatürlerini de bulabiliyorsunuz.

http://www.uglypage.com/
Bu sayfa da Sting'in albüm-dışı çalışmalarıyla ilgilenmiş. "The Ugly Sting Page", çirkin olması hiç önemli değil, bol miktarda B-Side kayıt, film müziği, video ve konser kaydı bulundurduğundan Sting severler için oldukça enteresan bir yer.

http://www.jazzchool.com/
Cazı New York'un ünlü Knitting Factory cazcılarından öğrenmek istemez misiniz? 11 hafta süren bir programa göre, her perşembe New York saatiyle 14.00-15.00 arası internet'ten canlı olarak katılabileceğiniz derslerde, Elliott Sharp, Ravi Coltrane, David Gilmore, Regina Carter gibi dev isimlerle çeşitli konular tartışılıp workshop'lar yapılıyor. Elektronik emprovizasyondan keman stillerine uzanan konuların katılımcıları kabul edilirken, öncelik öğrencilere verilmekte. Video konferans sistemi ile verilen dersler ve hazırlayanları hakkında gerekli bilgiyi, yine sitede bulabiliyorsunuz. İlgilenenler ve daha fazla bilgi isteyenler, jazzchool@knitmedia.com'a yazabilir.

http://www.soundamerica.com/
28000 adetlik bir ses arşivi burası. CNN jingle'larından kapı gıcırtılarına, Disney kahramanlarının ve eski Amerikan filmlerinin repliklerine dek birçok malzeme kategorilenip stok edilmiş. Son zamanlarda bir de radyo eklenmiş siteye. SoundAmerica Radio'dan, ilgilendiğiniz ses dosyalarını download etmeden önce dinleyebiliyorsunuz.

Ben geldim işte deniz kenarı **SABAHATTİN KUDRET AKSAL** | Bir çocuk ruhu kadar şimdi münevver, lekesiz / Uyuyor mai deniz **TEVFİK FİKRET**

Gazete okumaktan daha iç karartıcı bir şey dünyada yoktur. Bir diktatör olsaydım, basını sınırlayıp bir tek günlük gazete ve tek dergiye indirir, ikisini de sıkı sıkıya denetlerdim. Ama bu denetimi sadece haberlere uygular, düşünceyi özellikle özgür bırakırdım. Sansasyona yönelik haberler bir utanç konusudur bence. Müthiş puntolar, heyecan yaratan başlıklar midemi bulandırır. **LUIS BUNUEL**, Son Nefesim

Doğrusu her ulusun, her çağın kendi laf ebesi, kendi mirikelamı vardır. Bunlar hangi sölpük yerde olurlarsa olsunlar, lafı nereden alırlarsa alsınlar, çevrelerindeki insanları ağızlarının içine baktırmakta pek ustadırlar. Lafı çektikçe çekerler, uzattıkça uzatırlar. **SALAH BİRSEL**, Amerikalı Tolstoy

JEFF BUCKLEY
Mystery White Boy
(Sony Türkiye)

Küçücük bir gazete haberi, seneler evvelinden: Adam ölünce, vasiyeti gereği, cesetini yakmışlar. Ama sonra küllerini ne göğe, ne denize savurmak, ne toprağa gömmek, ne bir kutuya doluşturmak, ne de başka bir şey... Vasiyetindeki son arzusunu yerine getirmişler: Küllerimi bir kum saatine koyun, zaman aktıkça ben de akayım...

Orhan Veli'nin mısraları: "Biliyorum, kolay değil yaşamak / Ama işte / Bir ölünün hâlâ yatağı sıcak / Birinin saati işliyor kolunda / Yaşamak kolay değil ya kardeşler / Ölmek de değil / Kolay değil bu dünyadan ayrılmak."

Ve Çetin Altan'ın sorusu: "İnsanın öldükten sonra sesinin, görüntüsünün, hareketlerinin, hatta bir balon içine hapsolmuş nefesinin bile dünyada kalmaya devam etmesi şaşırtıcı gelmiyor musize?.."

Jeff Buckley tam üç yıldır aramızda değil. Ama var. Sesini, nefesini, nabzını, kanını, terini, gözyaşını bir başka derinlikte, bir başka ahval içinde yaşıyoruz. Yeni bir zaman tasavvurunda, yeni bir varoluş öyküsü yazıyoruz. Acı dinsin diye.

Esrarengiz Beyaz Çocuk, Jeff Buckley'nin son albümünün ismi. Sanki bu isim Jeff'e, gittiği yerde, gittiği yerin sakinleri tarafından verilmiş gibi: Mississippi yöresinde 18. yüzyılda Fransızlar tarafından soykırıma uğratılan Natchez kızılderililerinin ruhları tarafından.

İçinde, ilk (ve son) tam albümü "Grace" sonrasında yaptığı uzun dünya turnesinden seçilmiş konser kayıtları var "Mystery White Boy"un. Ağırlık "Grace"deki şarkılarda: "Dream Brother", "Mojo Pin", "Last Goodbye", "Eternal Life", "Grace", daha önce Eartha Kitt, Nina Simone, Elkie Brooks gibilerinin yorumladığı J. Shelton baladı "Lilac Wine" ve Cohen şarkısı "Hallelujah". "Hallelujah"nın tam ortalık yerine, konserde Smiths'in "I Know It's Over"ını lehimlemiş Buckley. "Mystery White Boy"da iki cover daha var. George Gershwin şarkısı "The Man That Got Away" ve Alex Chilton'ın Big Star'ından "Kanga Roo". Kalan üçü ise bu albümde ilk kez günyüzü gören yeni parçalar: "I Woke Up In A Strange Place", "What Will You Say" ve "Mood Swing Whiskey".

Hadsiz hudutsuz, uçsuz bucaksız şarkılar bunlar. Fısıltılarında bir kuşun usulca çırpınan kanatları, çığlıklarında, yeni doğmuş bir bebeğin ilk ve son özgürlüğü var... Bize düşen, bir rock triosunun ilahi gümbürtüsünde akıp giden bu soylu sese kendimizi bırakmak. Tıpkı Jeff Buckley'nin bir gece Memphis rıhtımından Mississippi'nin sularına kendini bırakması gibi. Tıpkı suya tutunur gibi.

"Mystery White Boy" olağanüstü güzellikte bir albüm. *Derya Bengi*

THE THE
Naked Self
(Nothing/Universal)

Matt Johnson'ın yirmi yıllık grubu The The uzunca bir aradan sonra geçtiğimiz yılın sonlarında çıkardığı "Naked Self" ile geri döndü. Türkiye'de pek bilinen ve dinlenen bir isim değil The The. Sinead O'Connor ve Smiths'in gitaristi Johnny Marr'ın da çaldığı 1989 tarihli "Mind Bomb" kaset olarak basılmış, ama pek dikkat çekmemişti. 1993'teki "Dusk" albümü başarılı bulundu, ama ardından Hank Williams cover'larından oluşan "Hanky Panky", grubun özellikle '80'li yıllarda oluşturduğu dinleyicisini biraz gruptan uzaklaştırmıştı. "Naked Self", gitarların ağır bastığı, endüstriyel havalı bir albüm. Yayımlayan şirket Nothing de Trent Reznor'un şirketi zaten. Single olarak da yayımlanan "Shrunken Man" ve "The Whisperers", albümün ilk dinleyişte en akılda kalan parçaları. Ama "Naked Self"in güzel yanına varabilmek için bir dinleyiş yeterli değil. Yumuşak bölümler bazen Bono'nun vokalini ve U2'nun son dönemlerini hatırlatıyor ama "Phantom Walls" öyle değil mesela. Açılışı metalik "Boiling Point" yapıyor, "Global Eyes" ise anti-kapitalist sözleriyle dikkat çekiyor. Genelde içe dönük ve kendine ayna tutan şarkı sözlerinin yanında, Matt Johnson, dünyanın içinde bulunduğu perişan durumu da hedef alıyor. Matt Johnson'ın bu konudaki becerisi de yeni bir şey değil zaten. Led Zeppelin'vari gitarlar, folk dokunuşları, endüstriyel atmosfer ve Johnson'un samimi vokalleri "Naked Self" hakkında fikir verebilecek ipuçları.

The The'nın müzik dünyasındaki yeri belli ve Matt Johnson da kendinden memnundur. Onun gözünden de dünyaya bakabiliriz istersek. *Hilmi Tezgör*

UTE LEMPER
Punishing Kiss
(Universal)

Brecht/Weill yorumcularının en genç hanımlarından biri Ute Lemper. Biz de onu bu şarkılardan, Piaf-Dietrich yorumlarından, oynadığı filmlerden (mesela Altıoklar'ın "Asansör"ünün orijinalinden) tanıyoruz, yıllardır cazibesine kapılıp şarkılarını dinliyoruz. Bir de varlık sebeplerini anlamadığımız Fransızca pop albümleri var, sound'ları filan iyi ama, çok anlamlı değiller... Şecereye bir kol daha çizelim: Kurt Weill için yapılan "September Song" albümünde, Nick Cave, PJ Harvey, Elvis Costello, Lou Reed'in yanına bir Ute Lemper de iyi giderdi... Doğal olarak, Ute Lemper'in, Nick Cave, Elvis Costello, Tom Waits, Divine Comedy, Scott Walker, Philip Glass şarkılarını okuyacağını duyduğumuzda yüzümüz güldü. Ama, onca çabaya, emeğe rağmen, yine de "Punishing Kiss" içimize sinmiş değil. Hiç gereği yokken, bu güzel ortaklıklar, "büyük prodüksiyon"a kurban gitmiş vaziyette. Bu hissi uyandıran da, ne beste, ne icra, ne düzenleme: Fotoğraflar... Güzel, entellektüel, sade Ute Lemper'in yerinde şimdi daracık deri kıyafetlerle vücuduna güveninin altını çizen, objektife anlamsız bakışlar atan, gereksiz pozlar veren, civciv sarısı saçlı bir Ute Lemper var. Beş sene önceki Ute Lemper kendi köşesinde daha emin, mağrur dururdu diyecegiz ama, belki de yaş kaygısından, demek ki içinde bir Cosmo Kızı yatıyormuş, ya da "pop kulvarında kural budur" diye yanlış bir intibaa kapılmış. İlk klibi Divine Comedy'nin "The Case Continues"una çekmişler, orada tam kendisine yakıştığı gibi işte... "Punishing Kiss" ister istemez bu düşüncelerden bağımsız dinlenemiyor ama, olsun, deneyin: Biraz teatral, yer yer uyutucu, disko beat'ine karışan yaylılarla yüklü sound sizi bezdirebilir de; ama takdir edersiniz ki, az bulunur bir ortaklıklar silsilesiyle karşı karşıyayız... Hem Ute bu yaz İstanbul'a, Caz Festivali'ne davetli (15 Temmuz, Lütfi Kırdar), hazırlanmış oluruz... *Merve Erol*

Cep telefonunuz varsa, efendim nasıl derler, ileri bir modelse, rock'n'roll makamından çalmasını ister misiniz? O halde, bir şarkı tutun, ona göre kodlayın.

Doors - Light My Fire: B g a b + D + C B A G A f g A + F + d + c # a a G F G # d f G # A # g g f # d D # D A
Rage Against The Machine - Killing In The Name: + C # a + c p + c + # d + e + C C d # d D
Nirvana - Come As You Are: C C # C D p p F D F D D # C C G C C p p G C # C D p p F D F D D # C C G C C p p G
REM - Shiny Happy People: g f g p f p C p p c c D F F C G p p F p p p p g p f p C p p c c D p p F
Bruce Springsteen - Born In The USA: C G p p f g a F G p p p g C G p p f g a F G

Yiğidin başına gelmedik hâl olmaz / Başına gelene gülmeli değil **KUL HÜSEYİN**

Kırışıklar –cildin sığınakları. **KURT TUCHOLSKY**

Hakikati güneşe benzetirler, doğrudur. Gözlerimizi yaralar korkusuyla çoğuna bakamayız. **CENAP ŞAHABETTİN**

ZEBDA
Essence Ordinaire
(Universal)

Macit, Mustafa, Hakim, Pascal, Remi, Joel, Vincent... Gitar, davul, dümbelek, ud, akordeon, keman, flüt... Rap, rai, ragga, rock, funk, chanson... Es cüm bür cüm cüm bür bür cümbür cümbür cemaat cümbür... Zebda, Fransa'nın Toulouse kentinin güneyindeki kenar mahallelerde mevzilenen Berberi ve Fransız gençlerinin oluşturduğu bir kollektif. On yıla yakın bir süredir bir aradalar ve Magyd Cherfi'nin reisliğinde çok kültürlü, çok dalgalı, tavırlı ve gayet eğlenceli bir müzik yapıyorlar. 1992'deki ilk albümlerinin ("L'Arêne des rumeurs") kapağında Filistin direnişinin, intifadanın simgesi olan, fırlatılmaya hazır bir taş vardı. 68 mayısında polise kaldırım taşı fırlatan gençleriyle, biraz yutkunarak, biraz surat ekşiterek de olsa zaman içinde gurur duymayı öğrenen Fransız toplumu, taş Arabın eline geçince fena halde tırsmış, Zebda'nın afişlerine bile müdahale etmeye kalkışmıştı... Ama durum artık "kanıksandı", bugün göçmen müzikleri Fransız müziğinin ayrılmaz bir parçası haline geldi. En yüksek sesli işler Fransa sınırları içindeki "üçüncü dünyalar"dan çıkıyor. Şimdi Zebda, iki yıl önce öldürülen Berberi şarkıcı Matoub Lounes'e adadıkları dördüncü albümleri "Essence Ordinaire"le karşımızda. Rap için "siyah adamın CNN'i" denmesi boşuna değil, Zebda da "gönüllü muhtarlar" olarak kendi yörelerinden, yurtlarından, fakir sokaklarından Fransızca haberler ve hava durumu veriyor. Hip-hop'un ve Kabyle müziklerinin renkli ritmik dünyası üstüne rap'tan ragga'ya sokağın söz sanatlarıyla...
Okan Bayülgen, Les Négresses Vertes'in "Zobi la mouche"unu nasıl da gaspedip Zaga'nın jenerik klibinde kullandı, aman dikkat edelim, aynı şey Zebda'nın "Tombés des nues" veya "Oulalaradime" şarkılarının başına gelmesin.
Derya Bengi

PROZZAK
Hot Shot
(Sony Türkiye)

"Sucks To Be You", sizi de bir yerde kıstırıp kulaklarınızın zoraki misafiri oldu mu? Çizgifilm ürünü klibi de cabası... Ancak biz kurtulamadığımız bazı saldırılardan zevk almasını bilenlerdeniz. Hem bir süre sonra insan bunu ister hale bile geliyor galiba... Prozzak, "Sucks To Be You" sonrası ataklarına "Europe" ile benzer mecralardan devam ededursun, albümleri "Hot Show" da adeta upuzun bir single havasında arz-ı endam ediyor. "Hot Show"u yılın en ciddi "light" albümü olarak değerlendirmek de olası. Özellikle albümle aynı adı taşıyan "Hot Show", inanılmaz tatlılıkta bir melodik yapıda. Aynı şekilde "Shag Tag (You're It)", "New York" gibi şarkılarla mid-tempoda da koşabileceğini kanıtlıyor Prozzak... On yıl kadar önce şöyle birkaç albümle ortada gözüküp toz olan The Pale'e benzediğinden midir, yoksa bizim Pale'e olan zaafımızdan mıdır nedir, biz Prozzak'ı tutanlar safında yer alıyoruz. İlk dinlediğinizde bir etki hissetmeseniz de, onlara bir onbeş gün müsaade edin. Sonra, inanın bize, sizin de sinirleriniz gevşeyecek... *Atilla Aydoğdu*

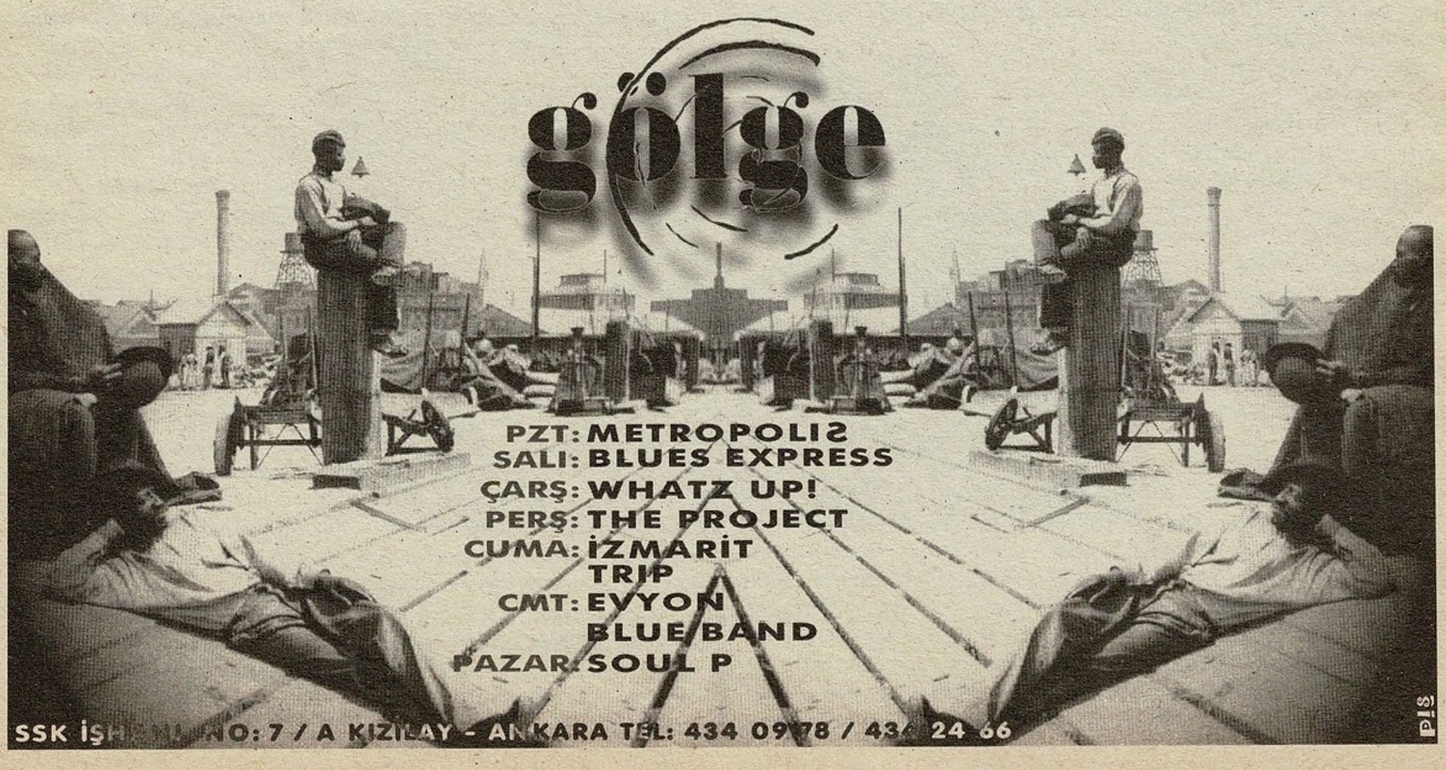

– Kulübe hoş geldin.
– Kulüp mü? Ne kulübü bu?
– Yitik Köpekler Uluslararası Kardeşlik Kulübü. Seni aramıza alıyoruz. Kartının seri numarası sıfır sıfır sıfır sıfır.
– O senin numaran sanıyordum.
– Öyle. Ama senin numaran da bu. Kardeşlik Kulübünün en güzel yanlarından biri budur. Kulübe üye olan herkes aynı numarayı taşır.
PAUL AUSTER, Şans Müziği

Ara Dinkçiyan ve Arto Tunçboyacıyan'ın grubu Night Ark'ın "Petals On Your Path" isimli son albümleri memleketimize CD olarak bolca ithal edilmiş bulunmaktadır... Israrla isteyiniz...

Musiki, ruhlara belki, hayattan daha güzel, hayat içinde hakikatleşmesi imkansız bir rüya söyler.
ABDÜLHAK ŞİNASİ HİSAR, Boğaziçi Mehtapları

TRACY CHAPMAN

Telling Stories

(WEA / Balet)

Roll'un 19. sayısında Serdar Ateşer, "Bugün bütün dinlediğim müzikler bana zorlama geliyor" diyordu, "Aslında mütevazı bir beklentim var: Günümü geçirtsin, o aylarda onu dinleyeyim, daha sonra o zamana geri döndüğümde o zamanı o müzikle hatırlayayım. En son Tracy Chapman bana o hissi verdi. O ilk albümü, çok güzel şarkılardan oluşan, acayip düzgün laflar eden bir albümdü..." O ilk albümün çıktığı yılda, 1988'de, Cumhuriyet gazetesinde Yavuz Baydar, Tracy Chapman için şu satırı yazmıştı: "Karşısında kayıtsız kalmak için insan olmamak gerekiyor." İnsanı tam kalbinden vuran nağmelerin, iş ve işçi bulma kurumunun önündeki kuyruktan yükselen devrim fısıltılarının, "Mandela'ya Özgürlük" konserinin, "İnsan Hakları, Şimdi!" turnesinin bu kara kızı şimdi beşinci albümünü yaptı. "Telling Stories"de "88 ruhu"na hâlâ sadık. Peki aynı heyecanı yaratabiliyor mu? Hayır.

O halde neydi 1988'in hikmeti? O dönemde dünyayı biraz daha katlanılır kılan eğilimlerin, insanın ait olmak isteyeceği alanların kesişim noktasında duruyordu Tracy Chapman galiba: Kişisel dramları anlatan kadınlar, gitarları ellerine alıp yeni feminist kuşağın kadınlarına şarkılar yollamaya başlamış, üstelik 60'lardaki ablaları gibi kalabalıkta kaynamıyorlar bu sefer... Üç yıl önceki Live Aid sayesinde müzik eşliğinde uluslararası dayanışmanın gerçekleşebileceği ispatlanmış... Amerika'da Reagan bataklığının son demleri... Rap gerçi yükselişte; yine de Public Enemy ismi bile henüz tam olarak kafalara kazınmamış durumda, birçok insan bu yeni siyah insana hâlâ uzaydan gelmiş muamelesi yapmakta ısrarlı. Ama siyahlara rap düzdüren sebepler taş gibi ayakta... Öyle biri çıksa da, kadın songwriter hareketi içinde yer alıp rap'in siyasi içeriğini şarkılarına aktarsa ve bu şarkıları insan hakları gibi bir sınırlarötesi bir sahada dillendirse. Üstelik çağlar boyu dinmeyecek gibi gözüken 60'lar özlemiyle harmanlayarak...

Mesela siyah, fakir, eğitimli bir işçi kızı. Korkunç güzel şarkılar yazan bir kız. Tracy Chapman.

Chapman aradan 12 yıl geçtikten sonra, şimdi, o büyük şöhretin biraz uzağında, sükun dolu şarkılarına daha yakışan bir loş bölgede, ilk albümündeki durulukta şarkılar söylüyor. Irkçılıktan, adaletsizlikten bahsettikçe "düzelir, düzeliyor, çok yol aldık" diye zırvalayanlara karşı kibarca "yetmez" diyor, akustik gitarı ve insanın içini yakan sesiyle yalın hikayeler anlatıyor. Çekinmeden bir klişe kullanalım, çünkü hakikat bu: Tracy Chapman bir devre damgasını vurdu. Yeni şeyler söylerken Dylan'ların, Joni Mitchell'ların, Neil Young'ların, Emmylou Harris'lerin geleneğini devam ettirmeyi bildi. (Hem de ikinci albümünde Neil Young'ı, bu son albümünde de Emmylou Harris'i bizzat yanına alarak.) Richie Havens, Terry Callier, Joan Armatrading gibi ender siyah folkçulardan biri oldu. Ve kendisini bir referans kılmayı da başardı. Basit bir örnek: Ben Harper'ın o güzelim ilk albümünü dinlediğimizde "adeta Tracy Chapman gibi" diye düşünmüş, öyle sevmiştik.

İhtiyacını hissettiğimiz şeyler var "Telling Stories"de. Dostça, ahbapça, dürüst şarkılar. Ben Harper'ın dediği gibi, "dünya iyi şarkıya doymaz".

Derya Bengi

GODSPEED YOU BLACK EMPEROR

f#a#∞

Slow Riot for New Zero Canada

(Constellation-Kranky/Kod Müzik)

"Araba yanıyor ve direksiyonda şoför yok. Lağım boruları binlerce yalnız intiharla çamura bulanmış ve boğucu bir rüzgar esiyor," diye başlıyor yolculuk ve 64 dakika sürüyor. Tren sessizce kalkıyor, pek hızlanmıyor ve Montrealli dokuz gençten oluşan Godspeed You Black Emperor solgun bir bayrağın altında kendi ağıtını söylüyor. Ağıt ama gözyaşı olmayan ve yakınmayan bir ağıt bu. Evet, gelecek belirsiz, soluk ve güzel. Godspeed You'nun söylediği, bu karamsar romantizmin ağıtı...

"Güzel günler geride kaldı," diyorlar. "Eskiden salondaki herkesi tanır, onlarla konuşurduk. Şimdi kalabalığın çoğu neden orada olduğunu bile bilmiyor. İletişim kurmak gitgide zorlaşıyor. Şu anda bu durum belki ilginç geliyor bize, ama pek bir değeri yok ve suç tamamen bizde. İçkili biri size yaklaşır ve sırlarını anlatır, siz de bunun anlamlı olduğunu sanırsınız; ama ertesi gün her şey normale döner. Bu hep böyledir. Budweiser reklamlarının sanatsal değeri olduğunu düşünene ulaşamazsınız. Zaman hızla akıyor. Kötülük her yerde, global kapitalizm neredeyse her yerde. Ama varolmak, donup kalmamak ve işe yaramayacak olsa da gayret etmek güzel."

Constellation Records, Montreal ve çevresinden grupları bünyesinde toplamış küçük, kendi halinde bir şirket. Godspeed You elemanlarının diğer grupları A Silver Mt Zion, Fly Pan Am ve Do Make Say Think'in yanı sıra üç-dört isimleri daha var. Godspeed You Black Emperor sevenin kayıtsız kalamayacağı gruplar bunlar. Özellikle gitarist Efrim'in grubu A Silver Mt Zion büyüleyici.

GYBE'nin albümünde ("f#a#∞") içiçe geçmiş bölümlerden oluşan üç uzun, EP'sinde ("Slow Riot for New Zero Canada") ise iki uzun parça var. Kesinlikle tek başına dinlenmeli Godspeed; mümkünse karanlıkta, dingin bir ruh haliyle. İnsan bu mükemmel yapıt karşısında, içinde kanatlananları saymazsak zaten susup oturuyor ve onlar gibi hissetmiyor olsa da –ki ben öyle hissediyorum– önümüzde koca bir gelecek olmasına rağmen bir şeylerin sonuna gelindiğinin ayırdına varabiliyor. O bir şeylerin ne olduğu ise herkes için farklı belki ama mutlak.

Konuşmalar, film sample'ları, kemanlar, çellolar, gitarlar, uzun ve şiirsel pasajlar, trompetler, derin melankoli ve gürültülü iniş-çıkışlar GYBE'ın müziğiyle ilgili verilebilecek ipuçları olabilir belki ama çok yetersiz kalırlar. "Gözlerimizi kapadığımızda tüm gördüğümüz açık bir yol, telefon direkleri, her zaman batan bir güneş ve duyduğumuz yavaşça kısılan, karmaşık ama güzel bir melodi."

Onlar kendi soundtrack'lerini yazmışlar, bizim kendi yolculuğumuz nasıl bir ses veriyor acaba? *Hilmi Tezgör*

Rüyalarımı canımın istediği yerden açıp / Uyumak **BEDRİ RAHMİ EYUBOĞLU**

Bir kişinin sevdiğini el alsa / Ele bir gün ona her gün ölümdür **HASAN DEDE**

Fiziksel acı duymak, yaşadığımızı anlamamıza yardım eder. Öte yandan yaşama sarılmak, yaşamı sürdürmek için bizi kışkırtacak olaylar yoksa, bu tür olayları arar, ortam hazırlar ve tekdüze, kaygısız, önemsiz yaşamaktansa, utanç ya da acı duymayı yeğ tutarız. **SAUL BELLOW**, Boşlukta Sallanan Adam

Güzel olan, birisiyle birlikte susabilmektir. **KURT TUCHOLSKY**

Bir yemekte hayatını kendini yetiştirmeye adamış birisine rastlarsanız –günümüzde artık çok zor, ama zaman zaman rastlanıyor böylelerine– masadan zenginleşmiş olarak kalkarsınız. Hayatını yüksek bir ideale adamanın yüceliğini görür, yaşadığınız anın değerini artırırsınız. Ama bir de hayatını başkalarını eğitmeye çalışarak geçirmiş birisinin yanında oturmak var ki! Ne çekilmez deneyimdir bu! **OSCAR WILDE**

AC/DC
Stiff Upper Lip
(WEA / Balet)

İşte okul önlüğünün ve yakasının bunalttığı ufaklığın sesinden yükselen küfrün kökü: Angus Young hâlâ önlüğünü çıkarmış değil, hâlâ toplumun disiplin kuruluna arsızca dil çıkarıyor. Ve işte rock: Gitar, bas, davul, vokal... Yani büyük birader Malcolm Young'ın iri kıyım riff'leri, Angus'un bıçak gibi keskin soloları, Brian Johnson'ın tozlu ve kuduruk sesi... Bunca yıl aradan sonra, "harbi rock"un haysiyetini korumak için, isyankâr okul çocuğu/uzun yol şoförü kırması AC/DC, yine kesif rock'la kulaklarımızda... Malcolm Young'ın ilk grubu Velvet Underground'u dağıtmasından, 15 yaşındaki kardeşi Angus'u okul kıyafetleriyle sahneye çıkarmasından bu yana 28 yıl geçti: Onları dinlediğimiz ilk günkü gibiler hâlâ. 12 şarkının en iyileri hangileri derseniz, "Can't Stop Rock'n'Roll"dan girip "Safe In New York City"den çıkarız çıkmasına ama, mesele o değil: "Stiff Upper Lip" uzunçaları, her türlü atomlaşmayı, bölünmeyi reddediyor, "beni yekpare kabul edin" diyor, zaten gönül tellerini titretmeyi vazife bilmiş gitar başka türlüsüne izin vermiyor. 28 yıldır rock gitarı standardını belirleyen, süssüz püssüz, doğrudan ve damardan çalan AC/DC sound'unun yirmi sene evvelindeki gibi çığır açacak hali yok elbette ama, hiza verebilir, "oh be" dedirtebilir, bunlar da zaten hiç de az şeyler değildir. En güzelini Brian Johnson, Mojo muhabirine söylemiş: "Sizin bu albümü nasıl sınıflandıracağını merak ediyorum. Sadece 'bu iyi müzik işte' denilen günler geçti artık. Şimdi buna ne diyeceğinizi bilmiyorum. Henüz bir boogie kategorisi yok, değil mi? Hadi bir tane uyduralım: New Boogie. Bunu sevdim. Şimdi uza bakalım..." Boogie'nin hası burada, ama zorlamanın faydası yok: Bu, iyi müzik... Bir sürü yaşıtı grubun, evvelkilerin, sonrakilerin yok yere yeniden toplanıp kendilerini rezil etmelerine bakmayın: Müziği bırakacakları nasıl aklımızın ucundan geçmiyorsa, şu gitara bir yanlış teması da aklımız almıyor. Her AC/DC bahsinin mutlak finalini biz de yazalım: "For those about to rock, we salute you..." *Merve Erol*

No Doubt
Return of Saturn
(Universal)

Pop gruplarının altın çağı Abba'yla başladı, hâlâ Abba'yla sürüyor. Geçen yıl İngiltere'de en çok satan ilk üç albümden biri onların "best of" derlemesiydi. Cardigans, Catatonia ve Dubstar gibi topluluklar bu alevin yeniden parlaması, Aqua ve The Corrs gibi gruplar da sönmesi için ellerinden geleni yaptılar. No Doubt, kurulmasının üstünden çok süre geçmesine karşın bu harala gürele içinde üç-dört yıl önceki "Tragic Kingdom" ve bu albümlerindeki "Just A Girl" ile hayli yüksek bir satışı yakalamıştı. Üstelik "iki haneli milyon adet" kadar yüksek bir satışı... Ama bu ortada ahım şahım bir eser var demek de değildi. Bu albüm sonrası günümüze dek No Doubt'ı müziğinden çok solistleri Gwen'in, Bush vokalisti Gavin'in sevgilisi olması nedeniyle hatırlar olduk. Kendilerini bir nebze de olsa ileri gitmiş hissetmek amacıyla "Advance Album" sıfatıyla tanıttıkları yeni albümleri "Return Of Saturn"de, havada asılı kalmayı bırakıp bir gezegene inmeyi başarmışlar gerçekten. Hem de pop'un aydınlıkta kalan yüzüne... Albümün tek handikapı, içinde gerektiğinden fazla, tam 15 parçayı barındırması... Bunlar içinde Bush'vari "No Distance Left To Run", "Ex-Girlfriend", "Bathwater", sonlarda yer alan "Dark Blue" ve bir eleştirmenin Madonna'nın yorumladığı bir Fugazi parçasına benzettiği "New", albümün voltajını yükselten bölümler. Gene de öyle her zaman bu albümü döndürüp dolaştırıp dinlemek gelmeyebilir içinizden. Hem, Saturn bile güneşin etrafındaki aynı noktaya yirmidokuz yılda bir temas etmekten hiç gocunuyor mu ki, siz vicdan azabı çekesiniz? *Atilla Aydoğdu*

ÇARŞAMBA 22.00 ÖNDER FOCAN
CUMA 22.30 KERİM ÇAPLI BAND
CUMARTESİ 23.00 YAVUZ ÇETİN GROUP

SHAFT
BLUES&JAZZ CLUB

Saat 11.00/04.00 arası açıktır

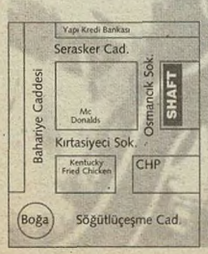

Serasker Cad. Osmancık Sok. No: 13 Kadıköy / İstanbul Tel: 0216 349 99 56 - 0216 349 48 65

[1 2 3 4 5 6 7 8 9 10] birikiüçdörtbeşaltıyedisekizdokuzon

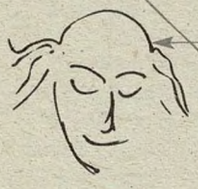

ROLL DİSKO OTUZ

YİRMİALBÜM

A Silver Mt.Zion He Has Left Us Alone...
Barış Manço - Kurtalan Ekspres Yeni Bir Gün
Beta Band Beta Band
Bob Dylan & Grateful Dead Dylan & Dead
Bruce Springsteen Born To Run
Chumbawamba WYSIWYG
The Cure Bloodflowers
Elvis Costello & The Broadsky Quartet Juliet Letters
Foreigner 4
Godspeed You Black Emperor Slow Riot For New Zero Canada
Jay Jay Johanson Poison
Marc Ribot y Los Cubanos Postizos ¡Muy Divertido!
Mirkelam Ah Bir Joker
Page & Plant No Quarter
Paris Combo Living-room
Paul Weller Heliocentric
Serge Gainsbourg You're Under Arrest
Soft Machine In The Land Of Cockayne
Turgut Berkes Kara Kutu
Vic Chesnutt About To Choke

ONŞARKI

Gun Club Sex Beat
Ian Dury Hit Me With Your Rhythm Stick
Iggy Pop She Called Me Daddy
Kardeş Türküler Kara Üzüm Habbesi
The Lapse S.O.S.
Léo Ferré Les Anarchistes
Lili Boniche Alger Alger
Marianne Faithfull She
Renaud Adios Zapata
Zeki Müren Agora Meyhanesi

İNGİLTERE ALBÜMLER

1. **Whitney Houston** Greatest Hits
2. **Britney Spears** Oops! I Did It Again
3. **Tom Jones** Reload
4. **Moby** Play
5. **Pearl Jam** Binaural
6. **Paul Simon** Greatest Hits
7. **Bluetones** Science & Nature
8. **Santana** Supernatural
9. **Dr. Dre** 2001
10. **Engelbert Humperdinck** At His Very Best

İNGİLTERE INDIE ALBÜMLER

1. **Super Furry Animals** Mwng
2. **Britney Spears** Oops! I Did It Again
3. **Moby** Play
4. **Grandaddy** The Sophtware Slump
5. **Sleater Kinney** All Hands On The Bad One
6. **Mojave 3** Excuses For Travellers
7. **Slum Village** Fantastic - Vol.2
8. **Less Than Jake** Hello Rockview...
9. **Bill Wyman's Rhythm Kings** Groovin
10. **The Dalgados** The Great Eastern

İNGİLTERE INDIE SINGLE

1. **Tom Jones & Mousse T** Sex Bomb
2. **Paul Van Dyke & Saint Etienne** Tell Me Why...
3. **Utah Saints** Funky Music
4. **DJ Misjah & DJ Tim** Access
5. **Madasun** Walking On water
6. **Britney Spears** Oops! I Did It Again
7. **Snuff** Sweet Days EP
8. **Basstoy** Runnin
9. **Conductor & The Cowboy** Feeling This Way
10. **Lambchop** Up With People

KOD MÜZİK / Atlas

1. **Mouse On Mars** Niun Niggung
2. **Pavement** Terror Twilight
3. **Idjut Boys** Saturday Nite Life
4. **Deep Dish** Yoshiesque
5. **Cabbageboy** Genetically Modified

ZİHNİ / Akmar

1. **Buckethead** Monsters & Robots
2. **Various Artists** Jazzland - Remixes
3. **Ben Neill** Goldbug
4. **Air** Virgin Suicide
5. **Asian Dub Foundation** Naxalite

KARGA / Atlas

1. **Jay Jay Johanson** Poison
2. **Lou Reed** Ecstasy
3. **Travis** The Man Who
4. **Ben Harper** Burn To Shine
5. **Albert King & SRV** In Session

ÇALINTI / Aznavur

1. **Buena Vista Social Club**
2. **Erik Truffaz** Bending A New Corner
3. **Sukia** Contacto Espaciel con el Fercer Sexo
4. **Kip Hanrahan** Antology
5. **James Taylor Quartet** The Money Spyder

Bitsin artık bu dram bu fotoroman

birikiüçdörtbeşaltıyedisekizdokuzononbironikionüçondörtonbeşonaltıonyedionsekizondokuzyirmiyirmibiryirmiikiyirmiüçyirmidörtyirmibeşyirmialtıyirmiyediyirmisekizyirmidokuzotuzbirotuzikiotuzüçotuzdörtotuzbeşotuzaltıotuzyediotuzsekizotuzdokuzkırkkırkbirkırkikikır
birikiüçdörtbeşaltıyedisekizdokuzononbironikionüçondörtonbeşonaltıonyedionsekizondokuzyirmiyirmibiryirmiikiyirmiüçyirmidörtyirmibeşyirmialtıyirmiyediyirmisekizyirmidokuzotuzotuzbirotuzikiotuzüçotuzdörtotuzbeşotuzaltıotuzyediotuzsekizotuzdokuzkırkkırkbirkırkikır

Turgut Berkes

Taner Öngür'ün 18. sayımızda dediklerini hatırlayalım: *"Turgut'u FT stüdyosunda Fuat Güner'in ortağı olarak tanıdım ben. Ama daha önceleri, Ankara'da 70'lerdeki acid-hippi kuşağının önemli kişilerinden birisi. Niyazi Berkes'in yeğeni. Mükemmel bir İngilizcesi var, kitap çevirileri, oyun çevirileri... Ressamlığı var. Sonra kendi şarkılarını yazmaya başladı ve sözler bence mükemmel. Türkçeyi en öz, en az bir şekilde, hem ses olarak, hem de anlam olarak iyi kullanabilen birisiydi... Senelerdir duruyor o şarkılar ama bir türlü onu ikna edip çıkarttıramıyoruz bir albüm. Hep başka başka insanlarla kaydediyor, beğenmiyor, tatmin olmuyor..."*
Duyduk ki sonunda Turgut Berkes beğenmiş, tatmin olmuş, "Kara Kutu" albümünü çıkarmış. Hemen alıp dinledik ve daha seneler boyu dinleyeceğimiz bir "klasik"le karşı karşıya olduğumuzu anladık. Bakalım Turgut Berkes ne düşünüyor...

Buraya Stones lâzım

"Kara Kutu" ismi nereden çıktı? Uçaklardaki kara kutu gibi bir şey mi? Yani, senin başına bir şeyler gelecek olsa, hayatınla ilgili her şey bunun içinde, öyle mi?
(gülüyor) Daha doğrusu şu: Başıma ne gelecekse gelmiş zaten. İşte bu da onun belgeleri.
Neler geldi başına?
50 yaşına gelmiş benim gibi bir adamın başına neler gelmez ki? Gelmeyenleri sayayım istersen.. *(gülüyor)* Ne zaman, nasıl "Kara Kutu" diye karar verdim de koydum, hatırlamıyorum. Ama albümün prodüksiyonu bittikten sonra oldu. Çok sonra farkına vardım ki, başka bir "kara kutu" mevzumuz daha vardı. Müge Güyman'ın sahneye koyduğu "Küçük Bir İş İçin Yaşlı Bir Palyaço Aranıyor" oyununda vardı bir kara kutu. Matei Visniéc diye Romen asıllı bir Fransızın yazdığı, Özkan Uğur'un, Mehmet Güleryüz'ün oynadığı oyun... Hatta, ben de finalde "aniden görünüp kaybolan adam"ı oynuyordum, sahne korkumu yenmek için. Üç tane tohuma kaçmış, çulsuz, yolsuz, desperado soytarı, gazetedeki bir ilan üstüne iş müracaatına gidiyorlar, orada karşılaşıyorlar. Kapının önünde birazdan mülakata çağrılacaklar diye bekliyorlar, hiçbir zaman kapı açılmıyor aslında. Oturup geçmişten, her şeyden konuşuyorlar. Bir ara da birbirlerine numaralarını gösteriyorlar. Özkan'ın numarası da kara kutu. Bir kara kutu çıkarıyor, içinden renkli balonlar çıkmaya başlıyor...

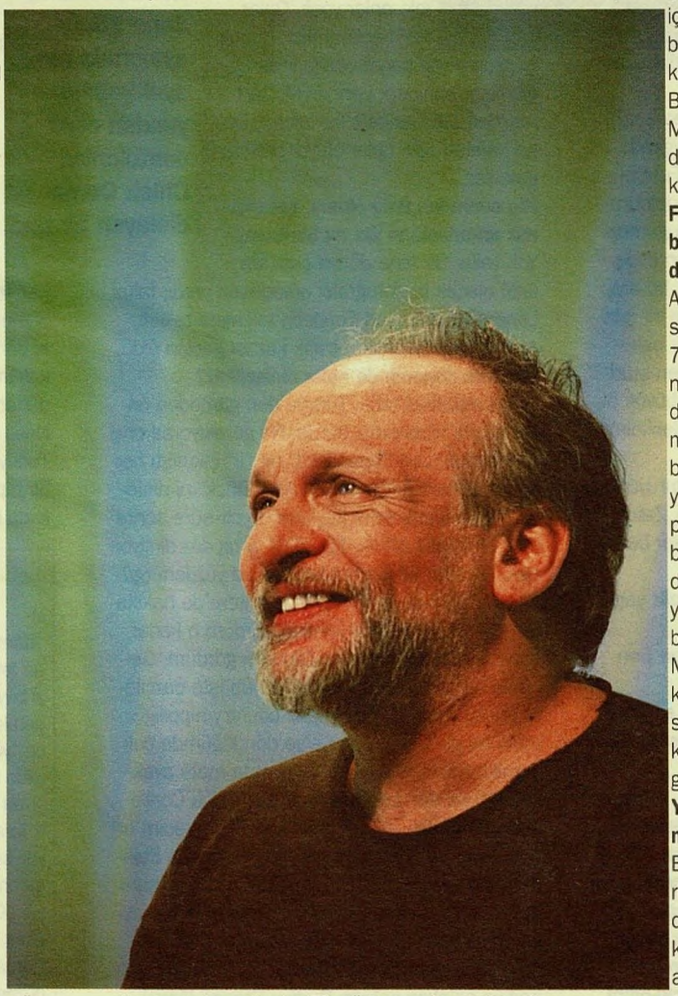

İlk romanlar hep otobiyografik olur derler ya... Senelerdir müziğin içinde olan birisin, ilk defa bir albüm çıkarıyorsun, "artık benim sıram geldi, neler yaşamışsam her şeyi anlatmalıyım" türünden bir hataya düşebilirdin, tıka basa dolu bir albüm yapabilirdin. Halbuki her şey çok sakin, anlatılanlar hep küçük küçük hikayeler...
Ciddi misin? Böyle gördüğüne çok sevindim yaa! Bana da, tam tersi mi oldu acaba diye bir his geliyor dinlerken. Bir ton laf, bir ton gitar, dan dan dan!.. Yeter lan, oluyorsun. Dört tane parçayı da koymadım, çünkü artık iyice kâbus gibi geldi. *(gülüyor)* Bazen düşünüyorum, fazla ukalaca, fazla kalabalık bir şey mi oldu diye?.. Aslında evet, ukalaca bir şey oldu tabii ister istemez.
Neresi ukalaca?
Yapı itibariyle. *(gülüyor)* Yani, bizde genellikle genelgeçer olmayan şeylere, uymayan şeylere ukalalık denir, biliyorsun.
Bu şarkılar hep eski şarkıların mı? Yıllarca biriktirdiğin şeyler mi?
"Benimsin" benim ilk yaptığım Türkçe şarkı oldu hayatımda. O güne kadar stüdyoda kendi kendime İngilizce bir şeyler yapıyordum. Benim stüdyo kurmaktaki amacım, kendi kendime müzik yapmaktı aslında. FT stüdyosundan bahsediyorum. Hayatımın öyle bir dönemine gelmiştim ki, ne yapmak istiyorum diye düşündüm: Sadece müzikle ilgilenmek istiyordum. O güne kadar da, müzik dinlemekten başka müzikle ilgili bir şey yapmış değildim... Bir gün Ankara'da ablamla konuşuyordum –kendisi ressamdır, Leyla Onat. Gelmişim 35 yaşıma, şunu mu yapsam, bunu mu yapsam diye konuşuyordum. Ablam "canın ne yapmak istiyor" dedi. "Aslında müzik yapmak istiyorum" dedim. "Ee, niye yapmıyorsun" dedi. Hakitaten, niye yapmıyorum? Ama müzik yapmak için, ya konservatuarın kompozisyon bölümüne gitmek lâzım –ortaokuldayken çok istemiştim, ailem izin vermedi– ya da gençliğimden beri sürekli çalıp çalıp, gruplar filan kurmuş olmam lâzım. Bende bunlar olmadı. Üçüncü yol da stüdyo: Tamamen kapalı devre içinde, kendi dünyamda yapabileceğim bir şey. Ve sonunda yaptım bunu. FT'yi kurduk. Ama umduğumuz gibi olmadı. Bizim stüdyo çamaşırhaneye döndü. Müşteri gelecek, iş yapacak, kendi kendini döndürecek derken hiçbir şeye vakit kalmadı...
Fuat Güner'i ortak olarak o zaman mı buldun? Yoksa geçmişte arkadaş mıydınız?
Aslında stüdyo işi bu dediklerimden 10 sene önce başlamıştı, yine Fuat'la... 78-79'da ciddi ciddi stüdyo kuralım diye konuşuyorduk. Sonra koptu iş, ben kaytardım. 10 sene sonra, ablamla bu konuşmayı yaptıktan sonra Fuat'a gittim, beraber yapmaya karar verdik. Ama o stüdyoda vatana hizmet ettik, onun dışında pek bir şey olmadı. Para kazanmaktan başka hiçbir şey düşünemez hale geldik. Bu arada da para kazandık mı? Hayır. Sadece orayı yürütebildik. Benim başka bir işim yoktu zaten. Fuat ise MFÖ'den, cıngıllardan, şurdan burdan kazandığı parayı da oraya gömdü. 10 sene zararına çalışan bir yerdi. Böylece kendi yapmak istediklerimizden de feragat etmiş olduk.
Yola ilk çıkarken nasıl bir stüdyo düşlemiştiniz?
Bir proje stüdyosu olacaktı. Kendi işlerimizi yapacaktık, başkalarına da prodüksiyon yapacaktık. Dönem olarak da kötü bir dönemdi, varımızı yoğumuzu aletlere yatırdıktan bir sene sonra, aynı paraya 20 stüdyo kurulur hale geldi işler. Tuttuk, 100 bin dolarlık masa aldık. Şu anda o parayla o işi görecek bir sürü masa alırsın, tamam analog değildir, ama iş görür. FT, yatırımın karşılığını hiçbir zaman çıkaramadı bu şartlarda. Türkiye müzik endüstrisinde işin stüdyo kısmı; prodüktöre en zul gelen kısmı, hiç stüdyoya girilmeden bu iş olsa, çok işlerine gelecek. Prodüksiyon bütçesinden ayrılan en küçük dilim stüdyo dilimidir, o da mümkün mertebe ödenmemeye çalışılan bir paradır.

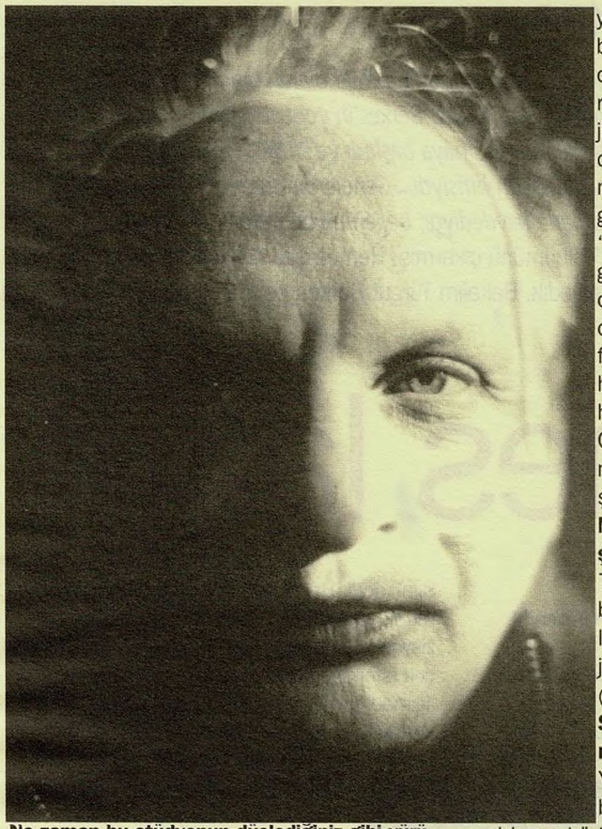

Ne zaman bu stüdyonun düşlediğiniz gibi yürümeyeceği kafanıza dank etti?
Dank etmedi aslında. Hep tink tink ederek sürekli ilerledi. *(gülüyor)* Ben bu işe giriştiğimde stüdyo teknolojisiyle ilgili bilgim sıfırdı. Fuat birazcık biliyordu, o da kendi albümlerini doldururken öğrendiği şeyler... 38 yaşında kurduğumuz "gençlik" hayalimiz şuydu: *(gülüyor)* Ben evde paşa paşa oturup resmimi yapacaktım, bu arada stüdyodan da maaş gelecekti. Arada bir istediğimde, gidip tıngırdayacaktım. Ama bir baktım, gece gündüz kitaplardan, dergilerden stüdyo işi öğrenmeye çalışıyorum. Sonuçta büyük ölçüde oradaki teknik donanıma hakim olabildim.

Girip müziğini yapamadın mı?
İlk bir-iki sene orada yaşadım, çatıda oturuyordum, geceleri inip aletlerle oynuyordum. Zaten biraz gitar, biraz da bas çalarım, öyle akor basarım... Enstrümantalist falan değilim.

Şarkı mı yazmak istiyordun? Senin müzik yapmaktan kastın şarkılar mı yazmaktı?
Onu bile bilmiyordum aslında o zamanlar. Benden ne olur acaba, diye bakıyordum.

O zaman, galiba 35 yaşından öncesini sormak gerekiyor... Acaba kimsin, neler yapmışsın, seni şarkılar yazmaya iten şeyler ne?
(gülüyor) Oho ho ho... Ne yapıyorsun?

Moğollar'la söyleşi yaparken, seni onlara sormuştuk, "Turgut Berkes'i anlatır mısınız, Moğollar'ın şarkı sözü yazarı olarak tanınacak neredeyse" demiştik... Taner Öngür de, çok birikimli biri olduğunu, mükemmel şarkılar yazdığını söyledi, kitap çevirilerinden, ressamlığından bahsetti, "Ankara'da 70'lerdeki acid-hippi kuşağının önemli kişilerinden biridir" dedi. Roll kayıtlarına böyle geçtin. Nereden geliyor bu önemin?
Ben bir önemim olduğunun farkında değilim... *(gülüyor)* Albüm çıkınca, bir basın bülteni hazırlamamız gerekiyordu. Benim çevremde de pek öyle yazan, çizen adam tanımıyorum. Müzisyenlerin çoğu ancak okuma yazma bilir, biliyorsun. *(gülüyor)* Osman Yener diye bir arkadaşım var, İletişim Yayınları'nda editör... Ona "sen bir şey yazsana" dedim. Osman bir yazmış, bir yazmış. "Ben neymişim be abi" oldum. *(gülüyor)* Kısa kronolojik tarihçe istersen, 71'de Ankara Koleji'ni bitirdim, İngiltere'ye gittim. Orada Manchester'da ve güneyde Bournemouth'taydım. Sanat kolejinde çizgi film, animasyon okudum –bu "okudum" lafı çok tuhaf geliyor... Çok hoş bir okuldu, her tarafa dağıldım orada. Bir sömestr fotoğraf, bir sömestr heykel, bir sömestr film, her şeye girdim çıktım. Çok eğlenceliydi. Çok minimum paralarla yaşadım.

Nerelerde, kimlerle yaşadın?
70'lerde, İngiltere'deki bir "art college"da olabilecek tipler işte. İkinci jenerasyon post-hippiler. *(gülüyor)*

Syd Barrett gibi tipler mi?
Yok, onlar yaşlı. Onlar bizim abilerimiz... Birçok iyi grup böyle sanat okullarından çıkmıştır sahiden. Lennon-McCartney'den tut, Genesis'ler falan... Daha kafaları açık tipler oluyor oralara gelenler.

Hiç sonradan ünlü olmuş, tanıdığımız arkadaşların var mı okuldan?
Yok valla. Bir tane dünya çapında ünlü olacak bir fotoğrafçı arkadaşım vardı, fakat Londra'ya gidip Led Zeppelin takımına takıldı, Jimmy Page'le birlikte trafik kazası geçirip öldü.

İngiltere döneminde neler dinlerdiniz?
Trend müzikleri tabii. Türkiye'den gitmeden önce, küçük hippilerdik burda. Ne gerekiyorsa onu dinliyorduk. Led Zeppelin "I" ve "II" çıkmıştı herhalde, Jethro Tull'ın "Thick As A Brick"ini dinleyip dağılmıştım. Ama İngiltere'de bir süre sonra rock dinlemez olduk, 73-74'de artık caz dinliyorduk. Ne rock konserleri kaçırdım o yüzden. *(gülüyor)* Düşünebiliyor musun, İngiltere'de hakikaten çok az baba rock konseri gördüm o kadar sene içinde. Birkaç kere Zappa'yı gördüm, Genesis'i gördüm. Onun dışında, hep işte cazcılara takılıyorduk. Gitgide İngiliz country hippiliği moduna girmişim, Türkiye'ye döndüğümde çok komikti halim. Sene 78, ayağımda roots ayakkabılar, yandan cepli pantolonlar, Chick Corea dinleyen bir tip... Önce animasyon işi aradım orda burda, baktım hiçbir şey yok. Sonunda Eskişehir'de işe alındım, Sinema TV Enstitüsü kuruluyordu orada. Karla kaplı bir yer, gergin atmosfer, yanımdaki Chick Corea kasetleri o atmosferle hiç bağdaşmıyor, "Return To Forever" artık naif ve salakça geliyor. Buraya Stones lâzım! *(gülüyor)* Neticede, yaptığım işlerden hiç hoşnut kalmadım, bir nevi psikolojik mecburiyet halinde resim yapmaya başladım. Türkiye hızla 12 Eylül'e doğru gidiyordu... Evlendim, kızım o dönemde doğdu, doğrusu çocuk çok iyi geldi bana. Çocuğun sorumluluğuyla bir sürü işlere girdim. Önce radyoda, Voice Of Turkey'de programcılık ve spikerlik yaptım, Zappa çalıyordum devamlı. Sonra İngiliz Kütüphanesinde kütüphaneci oldum. İş olsun da ne olursa olsun diye girmiştim ama, o kadar çok kitap var ki abi, okumaya başlıyorsun ve çıkamaz oluyorsun. Bağımlılık yaratan bir iş. Devamlı yeni kitap geliyor, önce alıp kendim okuyorum *(gülüyor)* En sonunda Ekonomik Basın Ajansı diye bir yerde çalışmaya başladım. Ekonomiden anlamazdım, ama bir şekilde uyum gösterdim ve işin tuhafı, sevdim. Hareketli bir ortamdı. 84'de askere gittim, dönüşümde eşimle ayrıldık. Çocuktan da ayrılmak zorunda kalınca, çok kötü oldum ama, bir anda üstümden sorumluluklar kalktı. Garip şeyler oldu, inanılmaz paralar geldi elime: Annemin vaktiyle benim namıma Kastelli'ye yatırdığı ve artık unutulmuş, kaptırılmış olan para iade edildi faiziyle birlikte... Asker dönüşü gidip Güney Kore Konsolosluğuna basın ataşesi olmuştum. Saçma sapan bir iş. Yaptığım tek iş arada bir Kore gazisi mevta olunca telgraf çekiyorum. *(gülüyor)* "Ne yapıyorum ben böyle" dedim. Cebimde bir ton para, bekar kalmışım, askerden gelmişim, yaz gelmiş. Hemen işi bıraktım, Bodrum'a gittim, birkaç sene kaldım. Resim yaptım, bir-iki sergi açtım. Sonra da 89'da fiilen FT başladı.

İngiltere'de hakikaten çok az baba rock konseri gördüm o kadar sene içinde. Hep cazcılara takılıyorduk. Gitgide İngiliz country hippiliği moduna girmişim, Türkiye'ye döndüğümde çok komikti halim. Sene 78, ayağımda roots ayakkabılar, yandan cepli pantolonlar, Chick Corea dinleyen bir tip...

Mazhar Fuat Özkan'la yollarınızın kesişmesi nasıl oldu?
Üçünü de çok ayrı ayrı tanırdım. Mazhar'a arada sırada Ankara'da bir takım evlerde rastlardım... İngiltere'den döndüğümde annemler İstanbul'a, Kalamış'a taşınmışlardı. Orada rahmetli Ali Serdar'la tanıştım, onunla bayağı kanka olduk. Dolayısıyla Özkan'la da tanıştım. Ve tabii Fuat'la. Ama Fuat o zamandan aile babası, eşi, çocuğu var... Sonraki dönemde İstanbul'a gidip geldikçe Fuat'ta kaldım hep. Sonra Bodrum Bardakçı'daki Apple döneminde günlerimiz bir arada geçti.

Nasıl bir yerdi Apple?
Türkiye'nin o günkü şartlarında, biraz elit, sanal bir hippi komünüydü. Sekiz-on sene sürdü. Aslında bir açılış döneminde vardım, bir de kapa-

Kara kutu

"Kara Kutu"nun kapağında 1940'lardan kalma bir nü fotoğrafı var. İşbu sebepten Unkapanı'ndaki bazı büyük depolar albümü almayı reddediyor. Birçok perakendeci de sadece kaset bulunduruyor, böylece "yüzünü" göstermeden sadece sırtı dönük şekilde raflara diziyorlar... "Kara Kutu"da birbirinden güzel sekiz Turgut Berkes şarkısı var. (Biri Tarancı'nın şiiri.) Albümde Berkes'in yanısıra Sarp Özdemiroğlu, Volkan Başaran, Yavuz Çetin, Tarkan Gözübüyük, Can Şengün, Gürcan Konanç, Gota Yashiki enstrümanları çalmış, Berna Keser ve Göksel vokal yapmış. Şarkıların düzenlemeleri yine bu ekip içinde paslaşarak halledilmiş...

nış döneminde. Arayı tamamen kaçırdım İngiltere'de... Apple, Ankara'daydı daha önce. Yaşımız tutmazdı, ama giderdik arada... Tezer'lerin (Tedi) grubu Oxygen vardı, sonra Speedy Electrons diye bir grup daha vardı, gitarist Akif'in grubu, o zamanlar beğenirdik bayağı. Biz ikinci jenerasyonuz hakikaten. Ben 53'lüyüm. En yaşlımız da 42'li filandır. O yıllarda yaş farkı önemli. Biz 17 yaşındayız, adam 21 yaşında, düşünsene... *(gülüyor)*

Kimdi Apple'ın sahibi, veya fikir sahibi? Şimdi neler yapıyor?

Bizim bütün ekibin kaptanı, Apple'ın sahibi Atilla Şanlı. Beyoğlu'ndaki Jazz Cafe'yi işleten Cengiz'in abisi. Bu arada Müge (Güyman) de Cengiz'in eşidir. Atilla çok uzun süre New York'taydı, sonra bıraktı, bayağı bir uzun zaman dalga geçti. Şimdi Bodrum'da. Patates ekiyor, temiz hava takılıyor. Güllük'te bir arazisi var, orayı eski günler gibi bir yer yapmak onun hayali. Gene hep bir arada olunacak gibi bir hayal.

Senin içinde de öyle eski günleri yaşatmak gibi bir hayal, bir özlem var mı?

(düşünüyor) Hem evet hem hayır. Doğrusunu istersen ben bu grubun hep biraz kenarında durdum. Onlar içlerine aldılar beni. Ama ben çok da grupçu bir insan değilim. Çok kalabalıklarda bulunurum ama, hep iki kişi konuşurum, üçüncü kişi olunca kişiliğim değişir, başka türlü konuşmaya başlarım falan. *(gülüyor)* Böyle komünal durumlar için fazla bireyciyim, inancım fazla değil açıkçası. Ama öyle bir yer olursa iyi olur, arasıra gidilir.

Mindos'tan bahsedelim biraz... Hem de "Mindos" isimli şarkından...

Gümüşlük köyünün tarihteki ismi Mindos. Zaten Bodrum yerleşimi eskiden oradaymış. Şimdi sular altında bir batık kent. Hatta Gümüşlük'teki burna gidip –biraz tepedir orası– aşağıya, denize baktığında bayağı duvarlarıyla filan sulara gömülmüş kenti görebiliyorsun... Mitoloji boyutunda orada neler yaşanmış, hangi hikayelere kaynaklık etmiş bilmiyorum ama, eski zamanların, Pan dininin sihri devam ediyor gibi geliyor bana. Hâlâ var o duygu. Bir de tabii, batık kenti seyrederken bir vadede bütün Bodrum'un böyle sular altında kalacağını da düşünüyorum. Hep söylüyorlar ya...

"Beklenmedik şeyler olur bazen burda" diyorsun şarkıda. Neler olur mesela?

Valla, masalsı bir tarafı var oranın. Bir kere bütün Bodrum'da güneşin denizden batışını görebileceğin tek yer Gümüşlük'tür. Bir de çok güzel dolunaylar olur... Geçen yaz gittiğimde bir sabaha karşı, kaldığım yere dönüyordum, öyle dalgın dalgın yürüyerek... Dev bir çiçek çıktı karşıma, bir kaktüsün üstünde, kocaman açmış, kafam kadar bir çiçek... Rüya mı gördüm acaba diye düşündüm, dönüşte bizim Haşmet'e (Seymen) anlattım. "Sahi onu mu gördün?" dedi. "O çiçek senede bir kere açar ve sadece on dakika açar. Biraz daha bekleseydin kapanışını da görürdün..."

Geçen yaz Gümüşlük'e gittiğimde bir sabaha karşı, kaldığım yere dönüyordum. Dev bir çiçek çıktı karşıma, bir kaktüsün üstünde, kocaman açmış, kafam kadar bir çiçek... Rüya mı gördüm acaba diye düşündüm, dönüşte arkadaşıma anlattım. "Sahi onu mu gördün?" dedi. "O çiçek senede bir kere açar ve sadece on dakika açar. Biraz daha bekleseydin kapanışını da görürdün..."

Şarkılarında hep kentten yola çıkıp doğaya doğru bir gidiş var. Ama oralarda 365 gün yaşayacak adama da benzemiyorsun... "Denize de girerdim / Kıyafetim müsait olsaydı" gibi şarkı sözlerin var mesela...

Kesinlikle şehir adamıyım. O kadar ki, İstanbul'dan bir gram aşağısı bile kesmiyor. Miami, San Francisco bile sıkıcı geliyor. Ama bir yandan da güneyi özlüyorum. Gümüşlük'te de beş-altı ay kaldığım oluyor. Haşmet'in yeri de meşhurdur: Gümüşlük Club. İstanbul'dan sanatçı tayfasından gelen olur, Ankara'dan üniversitelerden, hocalar takımından gelen olur...

Niyazi Berkes'in nesi oluyorsun sen?

Amcam. Babamın ikizi. Tek yumurta ikizi, tıpatıp benzerler.

Niyazi Berkes İngiltere'de yaşarken sen de oradaydın herhalde...

Evet, ama hiçbir ilişkim olmadı. Amcamda öyle, ailesine ilgi göstermek gibi bir şey yoktu. Kimseye karşı öyle bir ilgisi yoktu rahmetlinin. Astrolojiyle ilgili inançlarımı bayağı sarsacak cinsten bir ikiz kardeşlik. Aynı anda doğmuş, birbirinden bu kadar farklı iki insan olamaz.

Baban kimdi, ne iş yapardı?

İnşaat mühendisiydi. Kıbrıslılar, 1908 doğumlular. 17 yaşında, 1925'te İstanbul'a üniversiteye girmek için geliyorlar. Müthiş bir cumhuriyet heyecanı tabii. Babam edebiyatçı, şair filan olmak istermiş, fakat amcam çok baskın bir tip. Patron o. Direkt felsefeye girmek istediğini söyleyince, babam "bu gidişle aç kalacağız, ben bari doğru dürüst bir meslek edineyim" demiş. Babam perde arkasındaki kapitalist olmuştu bir nevi. Benim bildiğim, Tan gazetesinin sermayesi bile büyük ölçüde babamdan gelmiş... Son zamanlarda Tan gazetesiyle ilgili gazetelerde okuduğum yazılarda, amcamın adı bile geçmez oldu nedense. Bir sefer çok komik bir şey gördüm, Cumhuriyet'teki bir yazıda, yine amcamın adı geçmiyor, ama fotoğrafı var, resimaltında Zekeriya Sertel yazıyor. Ben de "aa, babam" oldum zaten. *(gülüyor)*

Amcan sebebiyle sizin ailenizin üzerinde baskı var mıydı? Amcanın hayatı bayağı bir sürgün gibi geçmiş herhalde...

Aslında sürgün filan değildi. Amcam, aleyhine açılan bütün davalardan beraat etti. Davalar da abuk subuk davalardı. "Derste niye Marx'tan sekiz saat bahsettin de, Eflatun'dan iki saat bahsettin?" boyutunda şeylerdi. Polis ajanları vardı öğrencilerin arasında tabii. Sıkıldı adam anladığım kadarıyla. Son kitabı "Unutulan Yıllar" tam o dönemleri anlatan çok iyi bir derleme. Adam Türkiye'nin neden bugünlere geldiğinin portresini çiziyor resmen. Feci çalışkan, işten başka bir şey düşünmek istemeyen bir adam. Hakikaten kendini vermiş olaya. Sabah akşam mahkemeye gitmekten sıkılmış anladığım kadarıyla. Sonra da Kanada'dan öğretim üyeliği teklifi almış, gidiş o gidiş. Türkiye'ye gelişlerinden birinde bizim evde uzun bir süre kaldığı oldu, çünkü menenjit olmuştu. Kişisel, duygusal bir amca-yeğen temasımız oldu diyemem.

Senin çeviri faaliyetlerin de bayağı yoğun galiba... Amcadan miras bir çalışkanlık mı?

Bugün bana mesleğin nedir diye sorsalar, çevirmen derim herhalde. Bugüne kadar geçinebilecek kadar para kazanabildiğim tek iş o oldu. Stüdyodan hep kaybettik, olanları da harcadık. Ne müzikten, ne resimden bir kuruş kazandığımı söyleyemem. Dara düştüğümde ya da işe gidip çalışmam gerektiğinde hep çeviri yapmışımdır. Bir kısmı da tamamen zevk için yapılmış işler. Oldum olası şöyle bir huyum vardır, Türkçede çok hoşuma giden bir metin okuyunca hemen "İngilizce nasıl olur acaba" diye düşünürüm. Veya tam tersi, "yaa, İngilizce bilmeyen arkadaşlarım da bunu okusun" diye bazı şeyleri üşenmeden baştan aşağı çeviririm. "Puslu Kıtalar Atlası"nı okuyunca, ilk defa Türkçede bu tür bir heyecan yaratan bir şeye rastladığım için, ilk paragrafı çevirmeye başladım, sonra kaptırdım gittim... Kendi kendime misyon edindim, zevk için romanın İngilizceye çevirisini yapıyordum. Bugüne kadar, yazarı İhsan Oktay Anar'la da hep telefonda görüştük, müşerref olamadık. Şimdi de yaptığım çeviri iş haline geldi. Altı ay önce Enis Batur aradı, "biz bunu dışarıda yayınlatmak istiyoruz, çeviriyi bitirmek ister misiniz?" diye sordu. "Tamam" dedim, "zaten yapıyorum". Yani, ne müzikten ne resimden bir lira kazanmadığım gibi, tamamen zevk için yaptığım çeviri işinden bile para kazanıyorum, onu anlatmak istiyorum. *(gülüyor)* Şu anda onunla geçiniyorum. Bir de Paglia'nın kitabı var, yayınlanmış olarak: "Cinsellik ve Sanat". Ama hayatım daha çok teknik, ekonomik, siyasi materyal çevirmekle geçti... Bir de bir keresinde Woody Allen'ın oyununu çevirmiştim, "Tanrı"yı. Çeviriyi elimden çıkardıktan 10-12 sene sonra, bir baktım, Devlet Tiyatrosu'nda oynuyorlar, afişte adım yazıyor... Oyuna gittim, gördüm, inanamadım. Feci öfkelendim. Kitlendim. Zaten afişte iki çevirmen ismi vardı, sanki birlikte çevirmişiz gi-

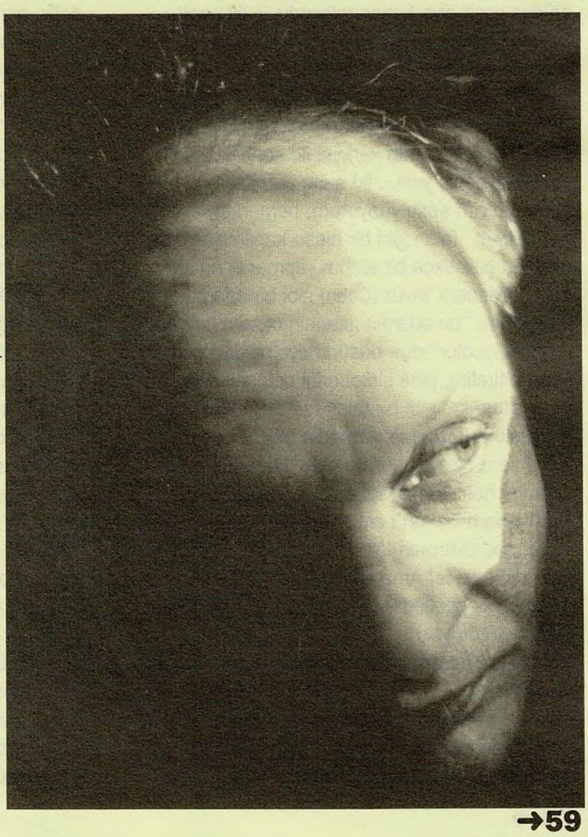

bi, çok şaşırmıştım. Sonuçta üst idareyi kafaya almak ve oyunu kuruldan geçirmek için sahte dramaturji yapılmış, kötü gelecek, rahatsız edecek şeyler törpülenmiş. Sonra yönetime "reji esnasında çevirmenden yorum istedik" denilerek tekrar eski metne döneceklermiş sözde. Ama oyuna gittiğimde o sahte dramaturji aynen kalmıştı. Üstelik Woody Allen yeterince komik gelmemiş, bir sürü belden aşağı espri koymuşlar. Rezalet. Oyunun orijinalinde seyirciler arasına gizlenmiş bir sürü oyuncu olması lâzım, senin onları normal seyirci zannetmen lâzım. Ama mesela yanında biri oturuyor, hemşire kıyafetinde, son derece bariz sahne makyajlı filan... *(gülüyor)* Oyun tamamen yok olmuş. Woody Allen görse üstleneceğini sanmıyorum. Dolayısıyla ben de üstlenemiyorum. Mazhar da dedi ki, "oğlum, dünyanın telifi birikmiştir, gidip alsana". Telifi almam demek, oyunu üstleniyorum demek, "evet, bu oyunu ben çevirdim" demek. Nasıl yaparım? Sonunda soruşturdum, meğer telifi ödeyecek merciin başında da yine o çevirmen arkadaş varmış. "Kalsın" dedim, peşini bıraktım. *(gülüyor)*

günyüzü görmeyen bizler geçmişe dönmek isteriz

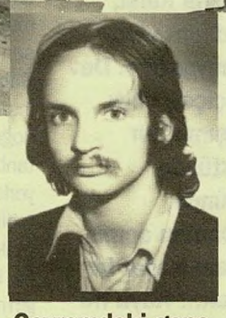

Yine şarkılarına dönelim... Yapabildiğine nasıl kani oldun da, yazmaya başladın şarkılarını?

Kafamda hep bir şeyler dolaşıyordu zaten. Ve bunlar da hep sözle birlikte oluşan şeylerdi. İkisini birbirinden bağımsız pek düşünemiyorum. Yapılmış bir müziğin üstüne söz yazabiliyorum ama, söz yazıp onu bestelemek olmuyor. Ama nedense hep İngilizce yazıyordum. Sonra bir gün Tarancı'nın "Benimsin" şiirini besteledim ilk defa... Taner beni çok heveslendirdi aslında. Çok pozitif bir heriftir. İşte böyle böyle, geceleri stüdyoda, aşağıda bir şeyler yapıyordum. Ama iş ciddi bir şey yapmaya gelince, mesela gitar kaydı yapacağız diyelim, gün lâzım, zaman lâzım. Bizde öyle bir şey yok. Ancak şu olabiliyordu: "Turguuut, Nükhet Duru iptal etti, iki saat stüdyo boş" diye haber geliyordu, o iki saatte ne yaparsak yapıyorduk. Ama şimdi hep "on senedir yaptığım albüm" muhabbeti var. Değil halbuki. Benim gözümde bu albüm iki seneliktir. On sene öncesine dayanan besteler var içerisinde ama, albümün kendisi iki senelik. Zaten kayıtların hepsi yeni... İki şarkı yazınca "vay be, ben ne biçim şarkı yazıyorum, hemen bir albüm yapmalıyım" falan gibi bir hisse kapılmadım. İnsanlarla çalıştıkça bir albüm yapmanın anlamı doğdu. Mesela Yavuz (Çetin) gibi bir adamla tanışıyorsun, "bu adamın gitarının olduğu bir şarkı yapmak iyi olur" diye düşünmeye başlıyorsun... Şunu bitirelim, plak şirketlerini dolaşalım, bir an evvel çıkaralım gibi bir telaş hiç olmadı bende.

Hiç plak şirketlerine gitmedin mi?

Bir-iki kere öyle bir durum oldu, Fuat'ın zoruyla. Adamlar haklı kendi açılarından, ne yapsınlar beni? Adam Tarkan'ı arıyor, "dişlerini yaptırman lâzım, saç ektirmen lâzım" diyor. Kardeşim, şarkıları dinle önce! Ama şunu diyecek halim yok tabii: Beni engellediler, yüce müziğim ortaya çıkamadı. *(gülüyor)*

Ama eşine dostuna dinletiyordun değil mi şarkılarını?

Tabii. Ben kendi yaşadığım hayatın dışına çok fazla çıkamıyorum. Şu şarkıyı şu insana yazdım diyebileceğim birebir durumlar var yani. Tamamen kişisel takılıyorum ama yaptığım şeyi çok da genel düşünüyorum. Çıkartacağım şey insanların anlayacağı bir şey olmalı. Daha doğrusu, "insanların anlamayacağı bir şey" gibi bir fikri zaten anlayamıyorum: Ben o kadar kişisel ve yüksek sanat yapmışım ki, benden başkası anlamıyor. *(gülüyor)* Bu şarkılar benim açımdan son derece anlaşılır, son derece pop, son derece akılda kalıcı şeyler. "Bence pop müzik Türkçede böyle olmalıdır" demek gibi bir şey. Ben pop şarkısı yaklaşımını seviyorum.

Resim yapan, yazan çizen biri olarak karşılaştırma yapabilir misin? Şarkının diğer ifade biçimlerine oranla ne gibi özellikleri, güzellikleri var? Zayıflıkları veya üstünlükleri?

Resme ve müziğe yaklaşımım taban tabana zıttır benim. Resmi çok fazla ciddiye alıyorum belki. Bütün insan hayatındaki yerini de başka türlü görüyorum. Resimde tamamen "impersonal" olmaya çalışıyorum, duygusal yansıma olmasın istiyorum. Başka bir şeylerin peşindeyim. Müziğinse tamamen duygusal, kişisel, psikolojik bir tarafı var benim için. Sabah-akşam şarkı söylerim zaten. Hayatımdaki en ağır psikolojik sıkıntılı dönemlerimi hard rock dinleyerek atlattım. Benim için çok daha gündelik, harcıalem, insanlara mutlaka ulaşması gereken bir şeydir. Resmin insanlara ulaşması gibi bir sorun yok. Resmi ben "insanlık" için yapıyorum. *(gülüyor)* Ticari tarafından da bakarsan, yaptığın resmi bir kişi satın alacaktır, demek ki bir kişiye hitap ediyorsun. Müzikte ise çok insana hitap etmen gerekiyor. Dağıttığına göre, mümkün olduğu kadar çok dağılsın isteyeceksin. Mümkünse her radyo, her dakika çalsın. Telif ödemesinler, orası mühim değil. Ama duyulsun istiyorum tabii ki.

Çevremdeki genç insanlar benim çok okumamı yaşıma bağlıyorlar. Biz hep okurduk halbuki. 15 yaşımdan beri hayvan gibi kitap okurum. Bütün serseriliğimin, hippiliğimin, rock'n'roll'un arasında bunu da yapmışımdır. "Abi, söz yazamıyorum yaa" diyorlar, tabii yazamazsın, hiç okumamışsın ki kardeşim.

Şarkılar senin şarkıların. A'dan Z'ye her şeyi sen mi tasarladın sound olarak falan?

Buradaki birçok şarkı birlikte yapıldı. Kuru kuruya benim şarkılarım değil bunlar. Adamların katkısı çok büyük. Kimseye şurda şunu yap demedim. Aranjör boyutunda zaten benden daha çok çalıştılar. Sadece vokalist durumunda olması gereken Berna'nın bile yaptığı vokaller bestedir. "Kara Kutu", albümün ismi olmaktan çok, projenin ismi, grubun ismi. Bana kalsa, ben kendi adımı yazmayacaktım kapağa, Kara Kutu grubunun bir albümü gibi olacaktı, Turgut Berkes içerideki müzisyenlerden biri gibi gözükecekti. Ben böyle tahayyül ediyordum. Ama etrafımdakiler bunun iyi bir fikir olmadığını düşündüler. Esasına bakarsan, ortada bir grup da yok, daha çok proje diye adlandırmak iyi olur. Tamamen bir stüdyo albümü bu. Ama şimdi de canlı çalacağız. Bu da hiç hesapta yoktu.

Sözel olarak seni besleyen şeyler neler oldu?

Fuat'larla olan sohbetlerimde farkettiğim bir şey var. Rock müziğe Türkçe söz yazmak tuhaf bir kavram. Böyle bir şey olmamalı esasında. Sen Türkçe şarkı yazıyorsan yazmalısın, sonra onu elektro gitarla veya akordeonla, neyle istiyorsan çalmalısın. Bunun adının rock ya da mock olması gerekmiyor... Temelde rock formları İngilizce lisanı üstüne oluşmuş formlar. O dilin yarattığı zorluklar sonucu ortaya çıkmış melodi yapıları. Sen o melodi yapılarını alıp da üstüne Türkçe söz yazmaya kalkınca tuhaf oluyor abi. İngilizce uzun sesliler ve yuvarlanan sessizler dili. Dolayısıyla onun getirdiği melodik yapı imkanları var. Türkçe ise son derece perküsif bir dil. Özellikle Avrupalılar, Türkçe konuşma taklidi yaptıkları zaman, darbuka sesi gibi sesler çıkarırlar. K'lar, T'ler, S'ler falan... Çata çuta bir lisanımız var. Bunu kullanmamız lâzım. Ben söz yazarken hep onu düşünüyorum. Davula söz yazar gibi yazıyorum. Türkçe vurguları düşündüğün zaman, bu bir takım melodik yapılar getiriyor ve doğal bir uyum içinde oluyorlar. Mesela, "bize söz yazsana" diyen arkadaşlara, "bana müziği getir, üstüne uyduruktan na na na söyle, ama Türkçe na na na söyle" diyorum. İngilizce na na na söylersen, İngilizce yazarım. Na na na'nın da, mırıltının da Türkçesi, İngilizcesi var bence. Onun dışında da biraz okumak lâzım. Benim çevremdeki genç insanlar benim çok okumamı yaşıma bağlıyorlar. İnsan yaşlanınca okur, gibi bir şey gelişmiş. Biz hep okurduk halbuki. 15 yaşımdan beri hayvan gibi kitap okurum. Bütün serseriliğimin, hippiliğimin, rock'n'roll'un arasında bunu da yapmışımdır. "Abi, söz yazamıyorum yaa" diyorlar, tabii yazamazsın, hiç okumamışsın ki kardeşim.

Şarkı dışında da yazan biri misin? Köşeye çiziktirilmiş öykülerin, şiirlerin falan var mı?

Azıcık. İnsanlar albümdeki sözleri genellikle çok beğeniyor. Ama albümde bir tane de şiir var, yanyana koyup bakınca aradaki fark görülüyor. Şiir yazmak, Tarancı olmak çok başka bir boyut. O benim ancak hayranlık duyabildiğim bir şey. Şarkı olarak beğenilmesine ben de katılabilirim, ama çıkart şarkıyı, o sözleri şiir diye koy ortaya, olmaz. Mesela "Kış Neden Var" belki naif bir şiir olabilir. Bunların şarkı olmasının verdiği duygusal bir rahatlık var, istediğimi söylüyorum. Şiir o kadar basit değil bence.

Şiir biraz, demin anlattığın şekilde resme mi benziyor yani?

Benim resimle ilgili anlattıklarım kendi düşturum. Resim yapan birisi olarak kendi yaklaşımım. Ama yine de "ressamım" da diyemem. Roll'da yazdınız değil mi, "önemli olan yapamadığımız şeyleri yapmaktır" diyor ya Godard.

Hangi şairleri seversin?

Çok fazla şiir okuduğumu söyleyemem. Çünkü şiir, aynı ölçüde de tahammülü zor bir şey. Çok iyi olmadığı zaman da çekilmez bir şey. Ben Garip dönemini müthiş buluyorum, eski şairleri daha çok seviyorum. Fakat bazen Lale Müldür'de, Murathan Mungan'da çok beğendiğim şeyler oluyor.

Müzik zevklerinde zaman içinde değişmeler oldu mu? Ne dinliyorsun şu sıralar?

Zaman içinde hep değişiklikler oldu müzik zevklerimde. Şimdi dinlediğim müziklerde de, sinemada da pek bir ayrım yapmıyorum. Beni yakaladığı, orada tuttuğu sürece her şey tamam. Son yıllarda, hayatımda ilk defa heavy metal kökenli olaylar dikkatimi çekmeye başladı. Gelecekteki müziğe ışık tutan şeyler oradan çıkıyor bence. Rammstein, Korn gibi şeyler. Bir de Ermeni bir grup var, System Of A Down adında. Los Angeles'lı Ermeni çocuklar. Metal ama Zappa gibi. Türkiye'ye konsere çağırmayı düşünüyoruz onları. Sonra Tool mesela, çok hoşuma gidiyor. Ama öte yandan Sting'in de yeni albümü çıkınca alıyorum, Fiona Apple'ın son albümüne bayıldım, MeShell Ndegeocello'nun son albümü de müthiş.

Eski grupların kıymeti harbiyesi kalmadı mı artık?

Olur mu? Son derece kıymetliler. Onlar ayrı bir karışık duygu yaratıyor. Öyle şeyler var ki, hakikaten müzik anlamında bir dönemeç olmuş benim için, hâlâ aynı çizgiyi koruyor. Bazen genç arkadaşlara hoca gibi "Thick As A Brick"i ya da King Crimson'ları baştan sona dinletiyorum. *(gülüyor)* Hiçbir zaman Zeppelin fan'i olmadım, oturup özellikle dinlemek gibi bir şeyim de olmamıştır, ama ne zaman kafam bozuk olsa ilaç gibi gelir. "Who's Next" mesela. Who'nun en iyi albümü sayılır. Mükemmel şarkılar. Ama berbat bir prodüksiyon, saçmasapan aranjmanlar, rezalet kayıt, rezalet performans, Roger Daltrey hariç hepsi sıçmış... O zamanlar bunu hiç farketmemişiz, şimdi dinleyip ah vah ediyorum. Güzelim parçalara yazık olmuş diyorum.

Punk zamanında İngiltere'deydin, değil mi?

İngiltere'de punk patladığı zaman ben punk için fazla yaşlıydım. Çok uzak kaldım, çünkü caz dinliyordum, rock bile dinlemiyordum. Yıllar sonra Türkiye'de Clash filan dinleyip sevdim. 70 sonlarında punk'ın da bir yelpazesi vardı, ska'sı vardı, hardcore'u vardı. O yıllarda Police ve Talking Heads çok önemli oldu benim için. David Bowie, Brian Eno, Bryan Ferry takımından da hiç uzaklaşmadım aslında. "My Life in the Bush of Ghosts" bugün çalan müziklerin atası sayılacak bir şeydir herhalde. Zevklerimde genelde bir İngilizlik var...

Albümde de var. Mesela illa birine benzetilecekse, "Kara Kutu" Radiohead'e benziyor.

Ayy, çok hoşuma gitti. Son zamanlardaki en mühimsediğim adamlar... İngilizler bu müzikte her zaman daha cesaretli oldular. Standart Amerikan rock kalıpları onlar için diğer kalıplar gibi bir kalıptı neticede. Amerikalılar bu konularda daha tutucu davrandılar. İngiliz progressive rock döneminin yarattığı bir alan var, Türkçeyi de rahat kullanabileceğin bir alan. Türkiye'de Jethro Tull

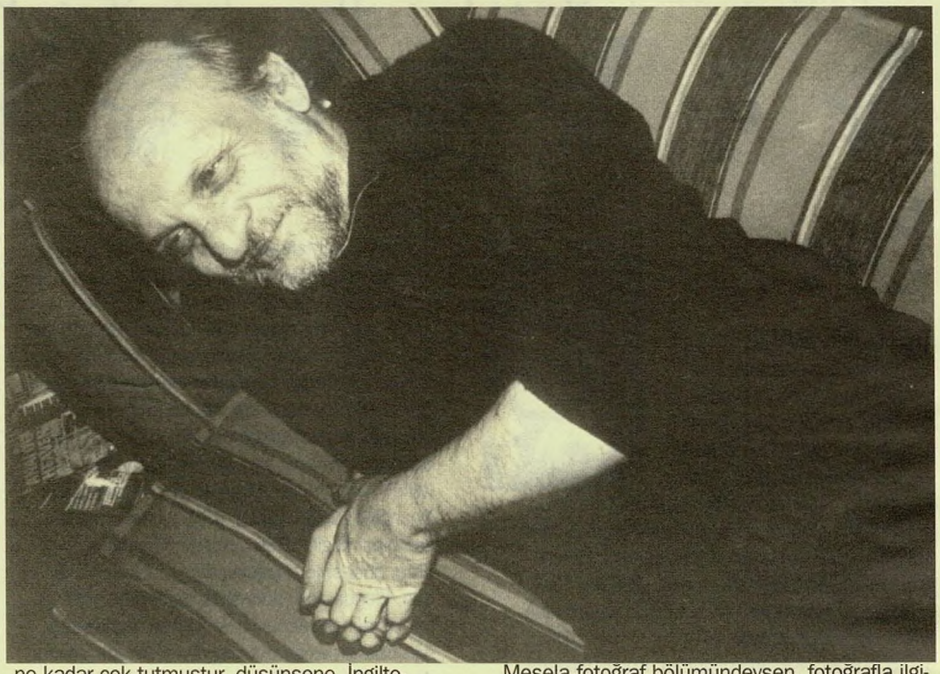

ne kadar çok tutmuştur, düşünsene. İngiltere'de bile bu kadar meşhur olmamışlardır diyeceği geliyor insanın. Yapılar çok yakın çünkü.

Barış Manço'nun müziği ne kadar da benzer Jethro Tull'a...

Temel folklordaki o pentatonik benzerlikler önemli tabii. Moğollar filan da öyle... Tiplerine de baksana. Jethro Tull da öyleydi. Sakallı çirkin herifler. Hep şikayet ederlermiş "konserlerimize hiç kız gelmiyor" diye. Delikanlı grup yani. *(gülüyor)*

Yarın Jethro Tull konserine gidiyor musun?

Aa, konser yarın değil mi? Henüz bedava bilet bulamadım. *(gülüyor)*

Buradaki konserlere gidiyor musun?

Stones'u kaçırdım acı bir şekilde. Atilla'yla beraberdik, on yıldan sonra ilk defa gelmişti, üç gün kapandık, çıkamadık, konsere yarım saat kala hâlâ konsere gideceğiz zannediyorduk, olmadı bir türlü. Steve Vai'a gittim geçen gün, fazla dayanamadım. Steve Vıy adını taktım ona, sürekli vıyy vıyy yapıyordu gitarıyla.

Moğollar'a yazdığın şarkı sözlerinden bahsedelim biraz... "Bi şey yapmalı" bayağı hit haline geldi üniversite çevrelerinde..

Öyle oldu galiba, evet... Taner diğerlerine bahsetmiş, bana söz yazmamı teklif ettiler, Cahit de müzikleri verdi. Böyle iki albümde, birkaç parçada çalıştık.

Temelde Anadolu şarkıları onlar. Senin sözlerin de, taşlama tarzına yakın. Kendini yakın hisseder misin o geleneğe?

Her şeyi denemeye hazırım. Ben bayağı severim aşık geleneğini. Okulda da tezimi Yunus Emre üstüne yazmıştım.

Çizgi film bölümünde nasıl bir Yunus Emre tezi bu?

Bizim okulda sabah dokuzdan akşam dokuza açık stüdyolar vardı, isteyen istediği saatte gelir, istediğini yapardı. Ders mers gibi bir şey yok. Hocaların bulunmak mecburiyetinde oldukları yerler ve saatler vardı sadece. Yani hocaların devam mecburiyeti vardı, öğrencilerin yoktu. *(gülüyor)* Genel Çalışmalar diye her telden çaldığımız bir ders vardı. Son sene de tez verilirdi. Mesela fotoğraf bölümündeysen, fotoğrafla ilgili tez yazman pek hoş karşılanmazdı. "Başka merak ettiğin konu yok mu" gibi bir durum vardı. Ben de hocayla konuştum, Yunus Emre'yle ilgili bir tez hazırladım. İngilizcede Yunus Emre'yle ilgili hiçbir şey bulamamıştım o dönemde. Basit bir şeydi aslında, hayatını anlattım, şiirlerini tercüme ettim, şık bir prezantasyon yaptım, içine Zülfü Livaneli kaseti koydum –"Geldi geçti ömrüm benim". Hâlâ süren bir gelenektir. Mazhar Alanson günümüzün Yunus Emre'sidir bence.

Moğollar şarkılarındaki doğrudan siyasi tavrın kendi şarkılarına yansımamış. Sipariş üzerine böyle güzel siyasi şeyler yazarken, çetelerden hiç bahsedilmediği biçimde bahsederken, kendi kendine neden bu tip sözler yazmadın?

Yazmadım değil aslında, yazdım, albüme almadım. Albüm tamamen kişisel bir şey oldu. Aslında kişisel siyaset gibi bir şey bunlar da. Bu sözler kişisel siyasamı, kişisel duruşumu yansıtıyor. Simgelerle, ya da direkt güncel göndermelerle değilse bile, hayatı nasıl gördüğüm, hatta Türkiye'yi nasıl gördüğüm var şarkıların içinde... Moğollar zamanında da, bana "siyasi bir şey yaz" diyen olmadı zaten. Hatta bizimkiler o sözlerden biraz "ayy" falan oldular. Bazı sözler çıkartıldı, biraz ağır laflar vardı. "Zaten bizler olmasak / Ham yapar sizi PKK" demiştim mesela Susurlukçuları anlatırken. "Bi şey yapmalı" da, öbürleri de bayağı bir öfke halinde yazılmış şeylerdi. "Bi şey yapmalı" çok otomatikman geldi. En hızlı yazdığım sözlerden biridir, belli oluyor zaten, çok çalakalem bir hali var. Ben onu çok iyi bir şarkı sözü olarak görmüyorum, kendi albümüme öyle bir şey koymam. Siyasi olduğu için değil, kötü bir şarkı sözü olduğunu düşündüğüm için... "Bi şey yapmalı"nın bu kadar slogan haline gelmesine, mitinglerde söylenmesine hem şaşırdım, hem hoşuma da gitti. Çok etkilendiğim bir şey oldu: Bir gazetede Abdi İpekçi'nin kızıyla bir söyleşi vardı. Okurken, ne kadar farklı hayatlarımız var diye düşünüyordum. Sanki hiçbir zaman kesişemeyecek iki hayat gibime geliyordu. Tam ben bunları düşünürken, bir anda bizim şarkıdan bahsetmeye başlıyor söyleşide, "o anki duygularıma o kadar tercüman oldu ki" diyor. Çok onur duydum. Demek bir işe yarıyor yaptığımız şeyler dedim kendi kendime...

Rock müziğe Türkçe söz yazmak tuhaf bir kavram. Böyle bir şey olmamalı esasında. Sen Türkçe şarkı yazıyorsan yazmalısın, sonra onu elektro gitarla veya akordeonla, neyle istiyorsan çalmalısın. Bunun adının rock ya da mock olması gerekmiyor...

Söyleşi: **D.B.**

b→

BELLOW, SAUL

1976 yılında Nobel Edebiyat ödülünü alan Amerikalı yazar. Özellikle, Amerika'daki yahudi azınlığı antropolog - sosyolog gözüyle ele almasıyla ünlü. Onların yaşadıkları çelişkileri, bir yandan kendi kimliklerini korumak isterken, diğer yandan Amerikan toplumuyla bütünleşme çabalarını, sadece Amerikan toplumunun içsıkıntısını değil, çağdaş dünyanın genel bunalımını en iyi anlatan yazarlardan biri olarak kabul ediliyor.

1915 Quebec, Kanada doğumlu. Küçük yaşlarını buradaki yahudi mahallesinde geçirip dokuz yaşında ailesiyle Chicago'ya göç eder. Bu şehir, ileride New York'la birlikte edebiyat yaşamında çok önemli yer tutacaktır. Chicago üniversitesinde antropoloji ihtisasını tamamlar. Çeşitli üniversitelerde bu alanda dersler verir, antropoloji uzmanlığının izleri bütün romanlarına sinmiştir.

İlk romanları, adlarının da yansıttığı gibi, hayat karşısında yenik düşen insanların kasvetli hikayeleridir daha çok: "Kurban", "Boşlukta Sallanan Adam"... Sonraki yıllarda, bu konulardan uzaklaşmaya başlar, hikayelerinde yine acı vardır, ama bu sefer, kahramanlar kendi hallerinde bir mizah duygusu yakalayarak modern dünyayla başa çıkabilen kişilerdir.

Saul Bellow, "Bellow kahramanı" denilen bir karakter yaratmıştır sonuçta: Şehirde yaşayan, kişisel problemleri içinde boğulmuş, hayata mizahla kafa tutan, her şeye rağmen hayatın değerini de görebilen, hayatı seven ve dolu dolu yaşamak isteyen, genellikle de ideallerini gerçekleştiremeyen erkekler.

Bellow, "İlk iş gerçekleri sergilemektir" der, "ama gerçekler, hayalgücü onları yakalamadıkça gerçek değildir. Sanat olmadan gerçekliği tercüme etmek imkansızdır. Çünkü teknisyenler, uzmanlar ve entellektüeller insanlık geleneğinin 'müzikal ayar'ından nasiplerini almamışlardır, onlar 'muhteşem gürültü'nün kakafonisine katkı yaparlar ancak..."

C→

CHANDLER, RAYMOND

Suç ve dedektiflik üzerinde yazdığı öykülerle ün yapmış Amerikalı yazar. Katı ve gerçekçi üslubuyla dedektif edebiyatının dilinin gelişmesinde büyük katkısı oldu. Bütün romanları ve kısa öyküleri, genellikle özel dedektif Philip Marlowe'un başarıları etrafında döner. Olaylar genellikle, şiddetin, çürümüşlüğün ve paranoyanın karanlık dünyasında, 1930-40'ların Los Angeles şehrinde cereyan eder. Adını 1500'lü yıllarda yaşamış İngiliz yazar Christopher Marlowe'dan alan Marlowe, o zamana kadar süregelen dedektiflerden başka türlü bir karakter. Üniversite eğitimi almış, klasik müzik dinleyen, kendi kendine satranç problemleri çözen bu gri gözlü mağrur şövalye, arkadaşları, kadınlar ve yalancı müşteriler tarafından ihanete uğramıştır. Buna rağmen, başkaları için kendini sıkıntıya sokmaktan vazgeçmemesi, arkadaş hatırı için derin ve karmaşık araştırmalara girişmesi onu Mike Hammer'dan ayıran en önemli özelliğidir.

Chandler 1933'e kadar, profesyonel olarak yazan birisi değil. 1888 Chicago doğumludur ama, annesiyle babasının boşanmasının ardından, İrlanda asıllı annesiyle İngiltere'ye yerleşirler. Bir dönem Almanya ve Fransa'da da yaşar, öğretmenlik ve gazetecilik yapar. Avrupa yıllarında, 27 şiiri ve ilk hikayesi yayımlanır. 1912'de, Amerika'ya döner. St. Louis'de bir çiftlikte, daha sonra, bir spor malzemeleri firmasında çalışır. Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde, Kanada Ordusu'nda görev alır. Kendinden 18 yaş büyük Pearl Cecily Hurlburt'le ilk olarak evlenir (daha sonra boşanıp tekrar evlenirler). Savaştan sonra, San Fransisco'da bir bankada çalışmaya başlar. Bu arada, Daily Express'te de yazıları çıkar. Bir petrol şirketinde çalışmak üzere Los Angeles'a gelmesiyle yöneticiliğe kadar yükselir. 1920'lerde, Büyük Bunalım döneminde, kendini alkole verir ve işten atılır; bir daha da iş hayatına dönmez. Karısının desteğiyle, yazmaya başladığında, 45 yaşına gelmiştir.

İlk ve en iyi romanı olarak bilinen kitabı "Büyük Uyku" (Big Sleep - 1939), Philip Marlowe'un afyon düşkünlüğü, cinayet, şantajın gölgeli dünyasında kayıp birisini aramasını anlatır. 1940'lar ve 50'lerin başlarında, Billy Wilder için "Double Indemnity" ve Alfred Hitchcock için "Strangers On A Train" senaryolarını yazar. Bunun üzerine, romanlarından yapılan film uyarlamalarına da rağbet artar. Robert Mitchum ve Humphrey Bogart'ın isimleri onun sinemaya aktarılan öyküleriyle özdeşir.

Film çekimleri sırasında, senarist, yönetmen ve oyuncularla tartışmaları sonucunda, romanlarının sonunu değiştirmekten bile kaçınmaz. "Big Sleep" çekilirken, yönetmen Hawks ve Bogart karakterlerden birinin öldürüldüğünü mü, yoksa intihar mı ettiğini anlayamayıp telgraf çekerler. Meğer, Chandler da bilmiyormuş! Karısının 1954'te ölümünün üzerine, Chandler büyük bir yıkım yaşar. İngiltere seyahatine çıkar ve gemide tanıştığı banker Jessica Tyndale ile yakınlaşır.

"Big Sleep"in sonunda "Öldükten sonra nerde yattığının ne önemi var ki? İster mermerden bir mabedin tepesinde ol, ister dağda bayırda... Bunlara kafayı takacak durumda olmayacaksın ki. Sonsuz uykunu uyuyor olacaksın, nasıl öldüğün ya da nereye düştüğün hiç umurunda olmayacak" diyen Chandler, 26 Mart 1959'da kendi sonsuz uykusuna çekilir.

S→

STAGGER LEE

Nesilden nesile değişerek söylenen basit bir blues şarkısı denebilir, ama çok daha fazlası. Şarkıya adını veren Stagger Lee ve hikayesi, siyah halk hikayelerinin içinde hatırı sayılır bir yere sahip. 1895'te St. Louis'de bir cinayet işledikten sonra tutuklanan ve hapiste ölen Stagger Lee adlı ürkütücü bir siyahın hikayesi, Stack O'Lee, Staag O'Lee, Stack a Lee, Stackerlee, Skeeg O'Lee gibi isimler altında defalarca çalındı, söylendi. Her söyleyen hikayeye bir şeyler kattı, bir şeyler çıkardı ve sonuçta ortaya soğukkanlı, devasa bir siyah katil hikayesi çıktı. Stagger Lee mitinin kaynağı sayılan gerçek olay, iki arkadaş olan Stagger Lee lakaplı Lee Sheldon ile William Lyons'un bir barda politik bir tartışmaya tutuşmasıyla başlayan ve Billy'nin, Lee'nin şapkasını kafasından kapmasıyla çığrından çıkan bir cinayet hikayesiydi. Olay, 1895 yılında, bir gazetede küçük bir haber olarak yer alıyordu. Zamanla cinayet sebebi, politik tartışmadan zar tartışmasına dönüştü ve bu tür bütün halk hikayelerinde olduğu gibi, karakterler ve olaylar gerçeğinden tamamen koparak yeni anlamlar ve çağrışımlar kazandı. Ucu bucağı belirsiz Stagger Lee yorumlarından sonra ortaya çıkan Stagger Lee karakteri, siyah folk hikayelerini inceleyen bir kitapta şöyle tanımlanıyor: "O şimdiye kadar yaşamış en korkunç zenciydi. O kadar kötüydü ki, yazın sinekler etrafında uçmaz ve kışın etrafına kar yağmazdı."

Birçok blues yorumunun ardından 1959 yılında Stagger Lee, Lloyd Price'ın yorumuyla rock-'n'roll dünyasına da adım attı. Şarkının kazandığı liste başarısı ve 60'lardaki folk dirilişi döneminde Stagger Lee'nin hikayesi yeniden popülerlik kazandı. Duke Ellington'dan Clash'e, Mississipi John Hurt'ten Nick Cave'e, James Brown'dan Grateful Dead'e, Bob Dylan'a kadar birçok isim kendi yorumlarını katmış şarkıya. Polislerin yakalamaya korktuğu ürkütücü Stagger Lee'yi, Grateful Dead'in yorumunda, kurban Billy'nin karısı Delia, testislerinden vurup getirir şerifin bürosuna!

Stagger Lee, Amerikan kırsal bölgelerinde çalınıp söylenen ve çok iyi bilinen bir blues olmasına rağmen, hikaye kent kökenlidir. Fahişelerin, pezevenklerin, kumarbazların cirit attığı batakhanelerde serpilir. Kötü ve soğukkanlı siyah katil karakteri zaman içinde öyle çağrışımlar yüklenir ki, nihayetinde Kara Panterlerin liderlerinden Bobby Seale, Stagger Lee'nin siyahlar için olumlu bir figür olduğunu söyler ve oğluna onun ismini verir.

"Mystery Train, Images of America in Rock'n'roll Music" adlı kitabında Stagger Lee vakasına bir bölüm ayıran Greil Marcus'un dediğine bakılırsa, Robert Johnson, Sly Stone, Mi-

Grafik: Mengü Ertel (Korkunç Ivan)

les Davis, James Brown, Malcolm X, Ike Turner, Shaft, Superfly, Muhammed Ali, Dennis Rodman, Ice Cube, Tupac Shakur, Kara Panterler, Wu Tang Clan, hepsi içlerinde Stagger Lee'yi taşıyorlar. Yine Marcus'a göre, Stagger Lee'nin hikayesi "John Ford'un 'My Darling Clementine'ından ya da Mark Twain'in 'Tom Sawyer'ın Maceraları'ndan çok daha iyi anlatıyor Amerika'yı".

U→

UNUTULAN YILLAR

28 Aralık 1947 günü gazetelerimizi açtığımız zaman ilk sahifede büyük başlıklarla bir "gençliğin kükreyişi" haberi okuduk. İşte, üç gazetedeki sözlerden üç örnek: Ankara gençliği dün komünizm aleyhinde bir toplantı yaptı (Vatan), Gençler dün komünistlik aleyhinde nümayiş yaptı. Büyük heyecanla kızıl ideoloji bir daha takbih edildi (Ulus), Gençliğin komünizm aleyhinde mitingi. Binlerce genç and içerek dedi ki... (Kudret)

O gün ben de oradaydım. Fakültenin içinde değil, dışındaydım. Sağlık Bakanlığı'nın yakınında telefonu olan kardeşimin evine gitmiştim. Telefonda Prof. Nusret Hızır çıktı. "Ne var, n'oluyor, allah aşkına" dememe kalmadı, radyoda maç anlatan kişiler gibi anlatmaya başladı: "Şimdi cam kapılar kırıldı, içeri dolmaya başladılar, merdivenlerden..." derken ses kesildi. Telefonu bırakıp sokağa çıktım. Tren yolu köprüsüne ka-

dar durum her zamanki gibi. Az sonra bir kalabalık başlıyordu. Bildiğimiz halk. Yalnız işine gücüne koşmayı bırakmış ya da gidemiyor, maç seyircisi gibi bir şey olmuş. Gençlik filan var mı diye bakındım. Yok. Ne olmuş on binlere? Halkın arasına karıştım. Biraz ite kaka karşı kaldırıma çıktım.

–Kardeşim, ne var, ne oluyor?

–Valla biz de bilmiyoruz. Mitink var diyorlar.

–Yok yahu, miting filan değil. Gomonist hocalarmış.

–N'olmuş gomonist hocalara? (Bu kez soran ben.)

–Ne bileyim kardeş, zehir saçıyorlarmış.

–Hade be sen de. Zehir saçmıyorlar, zehirli fikir saçıyorlarmış.

Başka biri lafa karıştı:

–Odalarını arıyorlar, pencereden aşağı atacaklarmış, dur bakalım, görelim.

–Yahu, böyle binadan aşağı insan atılır mı?

–He, atılmaz, ama bu oğlanların gözü dönmüş. Gülecek halim kalmamıştı artık. Sağdan soldan kulağıma çarpan bu konuşmalar birdenbire içime kusmak gibi bir zorlanma getirdi. Onlara "hemşerim, o hocalardan biri benim, işte burada" diyebilseydim ya miting heyecanından aklımı oynattığıma ya da kendileriyle alay ettiğime vereceklerdi. Bu "gözü dönmüşlerin" daha ne yapacağını bilseydim, eve doğru dönmez, bina önündeki son sahneyi de görürdüm. Görmediğim iyi olmuş. Rektöre içerde yapmadık rezillik bırakmamışlar; ite kaka, tüküre tüküre önlerine katıp caddenin kaldırımına kadar getirmişler. İşte o sahneyi görecektim. (...)

Kudret yazarının Yeniçeri ayaklanmalarını anlatan sahifeleri hatırlatan anlatışına göre, bunlar rektörden iki şey istiyorlardı. Biri, "kahrolsun komünizm" diye bağırması. Diğeri ise "istifa" etmesi. Rektör "kahrolsun komünizm" demiş bir kez ama bu kazan kaldırıcılar avları ile oynamaya başlamışlardı: Olmadı, bir daha. Bir daha. Gazete yazarı, "arada biri su verdi" dediğine göre, zavallı Şevket Aziz Kansu bayılacak hale gelmiş olmalı. "İstifa edeceğim" demesi de yetmezdi. Bunu yazılı olarak vermesi ve altına imzasını da atması isteniyordu. Bir gazeteciden aldıkları bir kağıt parçasını sırtına dayayarak, "istifa ettim" sözünü yazdıktan sonra imzalattılar. Fakat modern yeniçeriler bürokratik geleneklere çok saygılı! Pulsuz imzanın geçerliliği olmayacaktı. Hayret! Pul da bulundu, usulü dairesinde yapıştırılıp gene usulü dairesinde üstüne imza attırıldı. Tan Olayı'nda kazma, kürek, balyoz kolayca bulunmuştu. Bu kez damga puluna kadar her şey bulunuverdi. Gazeteci, "Maroken koltuklar harap olmuş, masa kırılmış, kapıların camları parçalanmıştı" diyor...

Olayın ertesi günü Ulus'ta Senato üyesi Derinsu verdiği demeçle yapılan eşkıyalığı şöyle değerlendiriyordu: "Dün Senato içtimaında iken yarın talebenin komünistlik aleyhinde bir nümayiş yapacağını ve polisin de buna mani olmak istediğini, bu nümayişin izin alınmadan yapılacağını duydum. Memleket gençliğinin vâki hareketlerini takdirle karşılamak icabeder. Üniversitede solcu oldukları söylenen Boratav, Boran ve Berkes'in tahkikatı sırasında elimize geçen vesikalardan öğrendiğimize göre kızıllar Türkiye'de üniversite gençliğini hedef tutmuşlar, vesikalarda hatta buna muvaffak olduklarını belirtmişlerdir."

Kudret gazetesi de Ulus'tan geri kalamazdı. O da 29 Aralık 1947'de şöyle yazıyordu: "Fakülte içinde bulunan üç komünist hoca hakkında Senato'nun gençliğin heyecanına uygun olarak vermiş olduğu karar takdirle karşılanmıştır. Senato bunların üniversite muhitinden uzak tutulmaları kararını vermiştir. Gençliğin asil heyecanı şehrin bütün muhitinde büyük bir alaka ve takdirle karşılanmış, Türk gençliğine yakışır bir şekilde tertiplenen ve sonuçlandırılan hareket içten alkışlanmıştır."

Basında bizim için "üç komünist hoca" deyiminin ilk kullanılışını Demokrat Parti organı olan bu Kudret gazetesinde gördüm. İki partinin bu iki gazetesinin yazdıklarından sonra, Amerika kalın kafalılığı bırakmalı; Yunanistan'da olduğu gibi Türkiye'de de "üç komünist hoca" bir içsavaş başlatmıştı, belgeler bunu gösteriyordu. Hatta ceplerinde de asacakları kişilerin listeleri bile var!..

Sonunda sorumluluğu tekrar kendi üstüne alma cesaretini kazanan Senato politikanın isteğini yerine getirdi. Ve 10 Ocak 1948 tarihinde (Pertev Naili Boratav, Behice Boran ve benim) üniversiteden çıkarıldığımıza dair karar bize bildirildi.

Niyazi Berkes, *Unutulan Yıllar*

W→

WILLIAMS, TONY

New York'tan ayrılmadan önce grup elemanlarını denemiştim. O harika Memphis müzisyenlerini böyle bulmuştum –Coleman, Strozier ve Mabern. (Piyanist Phineas Newborn ve çok genç yaşta kan kanserinden ölen o müthiş trompetçi Booker Little ile aynı okula gitmişlerdi. Bayağı merak ediyorum, o okulda o sıralar nasıl bir yöntem kullandıklarını. Harika müzisyenlerdi hepsi.) Ron'u denememe gerek yoktu, onu dinlemiştim ama yine de gelip provalara katılmıştı. Bir de Tony Williams adında on yedi yaşında bir davulcu dinlemiştim; uçurmuştu beni, korkunç çalıyordu. Jackie McLean'in grubundaydı. Onu dinledikten hemen sonra benimle California'ya gelip gelemeyeceğini sormuştum ama Jackie'ye sözü vardı. Ona olan sorumluluğunu yerine getirdikten sonra Jackie'nin engel teşkil etmeyeceğini söylemişti. Daha önce dediğim gibi, trompetciler iyi davulcularla çalmayı severler ve Tony'nin müthiş bir davulcu olduğunu onu ilk dinlediğimde anlamıştım. Tony ilk seçimimdi. Frank Butler, Tony serbest kalana dek onun yerini dolduracaktı...

Amerika'da birkaç hafta çaldıktan sonra Fransa'nın güneyine gidip ordaki festivale katılarak herkesi uçurduk. Tony mahvetmişti herkesi. Fransızlar caz dünyasını yakından takip etmekle övünürler ve adını bile duymamışlardı Tony'nin. Grup elemanlarının her birinin altında küçük bir ateş yakmıştı Tony. Beni öyle çaldırmıştı ki, eklem ağrılarımı bile unutmuştum. Çok rahatsız ediyordu bu ağrılar beni son zamanlarda. Tony ve grubun istedikleri her şeyi çalabileceklerini düşünmeye başlamıştım. Tony merkezdi, grubun sesi onu merkez almıştı. Başka türlüydü Tony.

"Milestones" müziğini tekrar çalmaya başlamıştım onun yüzünden, çok seviyordu o albümü. Gruba katıldıktan kısa bir süre sonra, "Milestones"un "tüm zamanların en belirleyici albümü" olduğunu, "caz çalan herkesin ruhunu" taşıdığını düşündüğünü söylemişti. Öyle şaşırmıştım ki, "Yeme beni!" demiştim. İlk aşık olduğu müziğin benim müziğim olduğunu da söylemişti. Oğlum gibi seviyordum onu. Tony duyduğu sese göre çalan biriydi, duyduğu sese göre harikulade şeyler çalıyordu. Çalış tarzını her gece değiştirir, duyduğu sese göre değişik tempolar çalardı. Tony Williams ile çalıyorsan çok dikkatli olmak zorundaydın moruk, yaptığı her şeye çok dikkat etmezsen kaybederdin onu, temponun dışında bulurdun kendini, bok gibi çalardın.

Miles Davis, *Otobiyografi*

Ayşegül isyanda

Bir bahar sabahıydı. Ayşegül erkenden kalktı. Çabucak giyindi. Kahvaltıdan sonra koşar adımlarla okula gitti. Her sabah ilk dersten önce ant içme töreni vardı. "Türküm, doğruyum, çalışkanım..." söylenirdi.
Bazı çocuklar "Türküm, doğruyum, babamın oğluyum" derdi. Gülüşülürdü.
Ayşegül "tören bahçede olur herhalde" diye geçirdi içinden. İyi havalarda, ant bahçede içilirdi. Ayşegül, "bugün önderliği ben yapsam" dedi kendi kendine. Her ant içme töreninde, bir öğrenci kürsüye çıkar, andı söylemeye başlar, diğer öğrenciler de hepbir ağızdan onun peşinden tekrarlardı.
Ayşegül, okul müdürü Mehmet Keskin'in yanına gitti. "Öğretmenim" dedi, "bugün önderliği ben yapmak istiyorum." Mehmet öğretmen bir an durakladı. Ayşegül o güne kadar hiç önderlik yapmamıştı. Mehmet öğretmen bir an duraklayınca, Ayşegül, "ama öğretmenim..." diye ısrar etti. Mehmet öğretmen "peki, bugün sen yap" dedi. Ayşegül sevinçle kürsüye yöneldi. And şöyleydi:

"Türküm, doğruyum, çalışkanım. İlkem, küçüklerimi korumak, büyüklerimi saymak, yurdumu, milletimi özümden çok sevmektir. Ülküm yükselmek, ileri gitmektir. Ey büyük Atatürk. Açtığın yolda, gösterdiğin hedefte durmadan yürüyeceğime and içerim. Varlığım, Türk varlığına armağan olsun. Ne mutlu Türküm diyene."
1933 yılında, dönemin Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip tarafından kaleme alınan bu ant, Atatürk'ün ölümünden sonra "Ey Büyük Atatürk" diye başlayan bölümün ilave edilmesiyle son halini almıştı. O gün bugündür her sabah ilkokullarda söyletiliyordu.

Ayşegül kürsüye çıktı. Andı okumaya başladı. "Türküm..." Arkadaşları hepbir ağızdan tekrarladı: "Türküm". Ayşegül, "doğruyum" dedi, arkadaşları tekrarladı: "Doğruyum." Ve ant böyle devam etti. Her şey her zamanki gibiydi.
Fakat, "ülküm yükselmek, ileri gitmektir" bölümüne gelince Ayşegül'ün anlayamadığı bir şey oldu. "Milletimi özümden çok sevmektir"in ardından gelen bölümde ağzından çıkan cümle şöyleydi: "Ülküm yükselmek, ananızı s.kmektir..."
Öykünün devamı ertesi gün gazetelerdeydi. Ayşegül'den "G. İ." rumuzuyla söz ediliyordu: "Başta okul müdürü Mehmet Keskin olmak üzere tüm yöneticiler, öğretmenler ve öğrenciler donup kaldı"... "G. İ'nin market işletmecisi babası Erdinç İ., 'Ne söylediğini kendi bile anlamamış. Bana, 'baba, ağzımdan çıkıvermiş. Şu an bile hatırlamıyorum' dedi. Olayın yatışmasını, kızımın sakinleşmesini, şu anki ruh halinden kurtulmasını bekliyorum' dedi..." "Çanakkale'nin Ömer Mart İlköğretim Okulu'nda yaşanan ve şok etkisi yaratan olayın ardından Milli Eğitim Müdürü Nihat Tarakçı inceleme başlattı. Tarakçı müfettişlerin yanısıra rehber öğretmenler ve psikolojik danışmanlar da görevlendirdi. Emniyet Müdürlüğü de olayın adli yanı olup olmadığını belirlemek üzere okulda inceleme başlattı..." "G. İ'nin, küfürün nedenini soran okul yöneticilerine, 'İsteyerek söylemedim. Birdenbire ağzımdan kaçtı. Nasıl oldu bilmiyorum' dediği öğrenildi..."
"Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri öğretim üyesi Prof. Dr. İhsan Turgut, bu olayda G. İ.'nin, yaşının tipik özelliklerini yansıttığını belirterek 'Bu yaştaki çocuklar kelime, cümle ve kavramları değiştirerek sürpriz yapmak ister... Çağdaş ülkelerde her sabah böyle yemin ettirilmez. Çocuğa bıkkınlık gelmiş olabilir' dedi..." "Okul müdürü Mehmet Keskin de, G. İ.'nin başarılı bir öğrenci olduğunu, bu davranışına anlam veremediklerini söyledi. Ayşegül'ün uyumlu ve kibar bir öğrenci olarak bilindiğini kaydeden Keskin, 'Iyi havalarda andımızı dışarıda söylüyoruz. Ayşegül çok ısrar etti. Kendisine izin verdik. Sonra olay meydana geldi' dedi..."
Gazetelerde çıkan yorumlar içinde en güzeli Çetin Altan'ınkiydi: "11 yaşındaki bir kız çocuğunun dil sürçmesi, Türkiye'nin iyiye doğru gitmekte olduğunun somut bir göstergesi..."